

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

XV. ÉVFOLYAM.

1900. június és szeptember.

VI—VII. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete.¹⁾

A tanítóképző-tanárok kolozsvári közgyűlésekor s azt megelőzőleg, többször esett szó arról, hogy egyesületük működésének első deczeniumát betöltötte. Azonban az egyesületnek ezen tíz éve sehol kellő méltatásban nem részesült, pedig mély nyomokat hagyott közoktatásunk, de különösen a tanítóképzés fejlődésében. Nincs szándékunkban e helyen részletezni az egyesület megalakulásának, tíz éves működésének menetét, de nem tartjuk érdektelennek felhívni a közfigyelmet azokra az eredményekre a melyek közvetve vagy közvetlenül ezen szerényen, de czéltudatosan, térvszerűen és szakadatlan kitartással működő egyesület nevével hozhatók kapcsolatba. Teszszük ezt magáért az elemi népiskolai tanítóképzés ügyéért, a melyet közéletünk tényezői a legutóbbi időkgig alig méltattak figyelemre s a közoktatási kormányon kívül leginkább ezen kisdéd, de munkás egyesület tevékenységének köszönhető, hogy a tanítóképzés ügye éppen az utolsó tíz év alatt oly gyors fejlődésnek indult, a milyent közoktatásunknak talán egyetlen tagozata sem mutat fel. Tartozunk ennek elmondásával az egyesületnek is, a melynek ügyszerető és önzetlen munkássága illusztrálására csupán azt említjük meg, hogy a tíz év alatt tartott hat közgyűlésen behatóan megvitatta többször is a tanítóképző-intézetek minden ügyét, a felvételt, a tantervet, a módszert, a tanítóképesítést, a növendékek nevelése ügyeit, az internátusok vezetését, tanítóképző-tanárok képzését és képesítését, egyszóval az összes tanulmányi és szervezeti ügyeket, de a tanárok a saját anyagi helyzetükkal, fizetésük s előléptetésük kérdésével egyetlen közgyűlésükön sem foglalkoztak. A tanárok idejüket s erejüket a közgyűléseiken egészen a tanítóképzés szakszerű előbbrevitelének szentelték.

A tanítóképző-tanárok egyesülete törekvéseinek, működésének szálai kezdettől fogva azon gondolatba futnak össze, hogy hazánkban nemzeti alapon nyugvó magas színvonalon mozgó, egységes tanítóképzés teremtsék. Ezen törekvést több körülmény érlelte meg az egyesületben; de leginkább és első sorban az a tény, hogy az 1886-diki

¹⁾ A Magyar Nemzet június 22-iki számából veszszük át ezt a cikket, a mely egyesületünk tíz évi munkásságát méltatja. Szerk.

népoktatási törvény az állami tanítóképzőkről hiányosan, a felekezetiokről pedig épen nem intézkedik. Ezért az állami képzők működéséből is hiányzott az egység: a felekezeti képzők pedig, a hányan voltak, annyiféle szervezettel bírtak és bírnak részben ma is. Ez a mozaikszerűség igen érdekes anyagot nyújtott ugyan valamely külföldi tanulmányozónak, de képtelenné is tette tanítóképzésünket a nagy nemzeti és kulturális feladatok megoldására. A nemzeti és közművelődési célok kijelölésében, a módszer s egyéb eljárások követésében s a tanulmányi színvonalban oly óriási különbségek, eltérések voltak ezelőtt tíz évvel s részben vannak ma is, hogy a különböző tanítóképzők által kiadott tanítói oklevél semmi tekintetben sem mondható egyenlő értékűnek. A tanítói oklevél egyáltalában nem nyújtott biztosítékot arról, hogy bir-e az illető tanító nemzeties, a kellő színvonalon mozgó és szakszerű műveltséggel. Az oklevél értéke nem a papiroستól, hanem azon képzőtől függött és függ ma is, a mely azt kiszolgáltatta.

E súlyos bajok között, éppen ezeknek hatása alatt jött létre a tanítóképző-tanárok egyesülete, leginkább az állami tanárok által megalakítva. És ez nagy szerencse volt, mert a törvényhozás egyelőre nem is gondolt arra, hogy egységes törvényt hozzon a magyar tanítóképzés számára; a közoktatási kormány keze pedig kötve volt s van ma is a hiányos törvény, a felekezeti autonómia, szerzett és képzelt jogok korlátai, a féltékenység, a csökönység következtében. Szükséges volt tehát a törvényhozás és a kormány működésének kiegészítése társadalmi úton. Ezt a hézagot töltötte be az 1889-ben megalakult Tanítóképző-intézeti Tanárok Országos Egyesülete; munkakedvvel, lelkes ügyszere-tettel, öntudatossággal, a hivatásnak teljes átérzésével.

Az egyesület a lefolyt tíz év alatt a tanítóképzés szervezetének, oktató és nevelő munkájának összes nevezetesebb tételeit megvitatta, tárgyalta, kidolgozta, konkrét tervezetekbe, javaslatokba foglalta. S míg egyrészt a kormány szívesen vette az egyesület közreműködését, tervezeteit, javaslatait, közülök többeket a megvalósulás útjára terelt: addig az egyesület társadalmi úton közvetlenül is hatott a tanítóképzők működésére. Bizonyos felfogásokat, elveket, szempontokat a köztudatba vitt, az egyének véleményévé, sajátjává tett. Közzellemet teremtett és alakított; a megváltozott közfelfogást erkölcsi erővé fejlesztette s bizonyos átalakulásokat hozott létre a képzők működésében. Igaz ugyan, hogy az egyesület legtöbb javaslata ma még csak *eszme*, de köztudattá vált s kivételre megérlelődött eszme, a melynek megvalósítása, ha egyéb tényezők is kedveznek, a kormány és a törvényhozás részéről a tanügyi téren nehézségekbe immár nem fog ütközni. Az egyesület nemcsak összehordta a becses eszmék anyagát, hanem azok apperczipiálásáról is gondoskodott.

Azonban az egyesület munkássága nemcsak egészen akadémikus természetű vala, hanem közvetlenül is hatott, társadalmi úton, a tanító-képzőkre. Hatott a képzők színvonalának emelkedésére. Része van abban, hogy az állami képzők, sőt egyes felekezeti képzők is gyors lépésekkel közelednek a középiskolák felső tagozatának színvonala felé; hogy az állami képzők a fölvétel tekintetében egyöntetű eljárást követnek; hogy

a felekezeti képzők ma már hétnek kivételével négy évfolyamuak; hogy a papnevelő intézetek mellett fennálló tanítói mellékstanfolyamok letűntek a szinterről; hogy a középiskolák mellett (Szarvas, Selmech) fennálló zug-tanítóképzők helyzete is meggyengült és tarthatatlanná vált; hogy az állami, az ev. református, az ág. evangélikus, a római katolikus képzők nemzeti iránya megerősödött, egységesebbé vált; hogy az állami tanítóképző tanárok fizetésügye a középiskolaiakkal való paritás alapján rendeztetett; hogy a felekezeti képzőknek megadatott a lehetőség tanáraikat az országos tanári nyugdíj-intézetbe felvétetni; hogy általában a tanítóképesítő vizsgálatok is több gonddal folynak s az oklevél értéke is emelkedett.

Habár tetemes haladás tapasztalható is éppen az egyesület működésének ezen tíz éve alatt és részben annak következtében; mindazáltal rengeteg még a baj, a hiány, az elmaradottság. Mind az egyesület, mind a kormány törekvései hajótörést szenvedtek eddig az ugynevezett *nemzetiségi* tanító- és tanítónőképzőknél, a melyek éberrel vigyáztak, hogy a kormány és az egyesület intencziói valahogy falaik közé ne jussanak. Ezek még ma is három évfolyamuak, teljesen felszeretlenek, a képzést és képesítést illetőleg a lehető legalacsonyabb színvonalon állanak s a nemzeti törekvések antagonistái. Ezekkel szemben csődöt mondott a kormány hatalmi s az egyesület társadalmi befolyása; ezeknél nem segít más, mint törvényhozási intézkedés, első sorban *az állami tanítóképesítés* konstituálása.

De az állami és a hazafias felekezeti képzők bajai is súlyosak. A képzés színvonala és különösen szakszerűsége még messze áll azon kívánalmak kielégítésétől, a melyeket a modern tanítóképzéssel szemben támasztanunk kell. A felekezeti képzőkben a tanárok dicséretes buzgalommal működnek ugyan, de kevés kivétellel nincsenek úgy felszerelve, hogy a képzés egyetemes színvonalának mértékét megütnék. A felekezeti hatóságok tanáraikat rosszul dotálják s ezért képzőiktől a kitűnő tanárokat visszatartják; a meglévő jelesebb tanárok pedig átmenetinek tekintik állásukat, attól évről-évre szabadulni akarnak s menekülnek is. E bajokon csak az *államszegély* javíthat, a miként azt az egyesület már régóta sürgeti.

Nagy és súlyos teendők várnak még a következő tíz évben a törvényhozásra, a tanügyi kormányra és a tanítóképző-tanárok egyesületére. Mindeniknek megfeszített tevékenységére van szükség a maga hatáskörében és egymást támogatva.

Jegyzőkönyvek.

A Tanítóképző-intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének Kolozsvárott tartott, VI. közgyűléséről.

I. Előértekezlet, 1900. évi június hó 3-án.

Jelen vannak dr. Kovács János elnökle alatt: Sztankó B., főtitkár, Nagy László szerkesztő, Horvay Ede pénztáros; (Bpest.) Heinrich Józsa,

Kozma Ferencz, Felméri Albert, Fazakas József, Biró Gyula, Pataki Vilmos, Versényi Gábor, Kovács Béla (Kolozsvár); Deák Lajos (M. Vásárhely), Somogyi Géza (Zinó-Váralja), Szabó József (Arad), Gaal Imre, Belle László (Sz.-Keresztur), Köveskúti Jenő, Kolumbán Samu, Kibédy Lajos, Lazarics János (Déva), Simkó Endre (Sopron), Dékány Mihály (Csáktornya), Guzsvenitz Vilmos, Dreissiger Ferencz (Esztergom), Irsa B., Báthory J. (M. Sziget), stb. stb. egyesületi tagok; továbbá Mangesius Mariska, Sfetea Mária, May Emilia, Udvarhelyi Ilona, Molnár Róza (Kolozsvár), stb. mint vendégek s Németh Sándor jegyző.

1. Elnök az ülést megnyitván, szívből üdvözlí a megjelenteket, kiket a baráti és kartársi szeretet hozott össze s egyben köszönetet mond a közgyűlés előkészítésében tevékeny részt vett előkészítő bizottságnak s különösen Heinrich Józának, mint a közgyűlés színhelyéül szolgáló áll. tanítónépképző-intézet igazgatójának.

2. Elnök jelenti, hogy a Miniszter úr ő nagyméltósága a közgyűlésen magát képviselvetni fogja, megbizván a képvisellel Kolozsmegye tudós tanfelügyelőjét, Kozma Ferenczet.

Örvendetes tudomásül szolgál.

3. A közgyűlés tárgysorozatának végleges megállapítására vonatkozólag jelenti, hogy Krausz Sándor kit a választmány „A pedagógia, mint a tanítónépképző-int. tantargya“ cz. tétel előadására fölkért, ebbeli kötelezettségének súlyos betegsége miatt nem tehetvén eleget, helyette ezen tétel előadását az elnökség felkérésére dr. Weszely Ödön tagtárs volt szives élvállalni.

Tudomásül vétetik.

4. Elnök bemutatja a közgyűlésen meg nem jelenhető tagtársak kimentő s üdvözlő leveleit.

Az üdvözlétek a közgyűlésen bejelentendők lesznek.

5. Olvassatik *Szvacsina* Géza úrnak, Kolozsvár polgármesterének a rend. biz. jegyzőjéhez intézett levele, melyben jelenti, hogy betegsége miatt a közgyűlésen részt nem vehetvén, a város képviseletében Dr. *Eszterházy* László, főjegyző s tanügyi referens fog megjelenni. Meleg hangon üdvözlí a közgyűlést. — Tudomásül szolgál.

6. Következik a közgyűlés tárgysorozatának megállapítása. Az elnökség a következő javaslatot teszi:

1. nap.

1. Elnöki megnyitó.

2. Üdvözlések, még pedig

a) *Kozma* Ferencz. a Miniszter úr Ő nagyméltósága nevében;

b) Dr. *Eszterházy* László, Kolozsvár városa nevében;

c) Dr. *Márki* Sándor egyet. tanár, a középiskolai tanáregyesület kolozsvári köre nevében;

d) *Pallós* Albert a kolozsmegyei tanítótestület nevében;

e) *Sólyom* János a tanítók országos bizottsága nevében;

f) Dr. *Veszely* Ödön az Eötvös-alap orsz. tanító-egyesület képviseletében,

g) *Felméri* A. a helyi bizottság nevében.

3. Írásbeli üdvözlétek bemutatása.

4. A pedagógia, mint a tanítóképző-int. tantárgya. Előadó *Weszely Ödön*.

5. Az ifjúsági kör (önképzőkör) Előadó: *Simkó Endre*.

6. Az ifjúsági segélyző egyesületek. Előadó: *Ujvári Mihály*.

7. Az iskolai kirándulások. Előadó: *Mohar József*.

8. Előterjesztés a Tanítók Háza ügyében. Előadó *Felméri Albert*.

II. nap.

1. Titkári és pénztárosi jelentés.

2. Tiszviselők s választmányi tagok választása.

3. A tanítóképesítő vizsgálatok tagozata. Előadó: *Nagy László*.

4. Indítványok. Előadók: *Nagy László és Herchl János*.

Az előértekezlet elfogadja az elnökség előterjesztését; tekintettel azonban arra, hogy *Mohar József* és *Herchl János* előadók tétéleiknek az I. napra való kitűzését kérelmezik, az értekezlet felhatalmazza az elnököt, hogy a tárgysorozat sorrendjét részint a rendelkezésre álló idő, részint a nevezettek kérelmének figyelembe vételével belátása szerint módosíthassa.

7. Kiküldetik a közgyűlésen megválasztandó tiszviselőket és választmányi tagokat kijelölő bizottság, melynek tagjai *Somogyi Géza* elnöklete alatt *Boga Károly* és *Felméri Albert*, a bizottságban hivatalból részt vesznek: *Nagy László, Sztankó Béla*.

8. Elnök felszólítására *Nagy László* és *Herchl János* rövid jelentést tesznek a közgyűlésen teendő indítványaikról. Tudomásul vétetük s határozatilag kimondatik, hogy egyfelől a gyakorló-isk. tanítók és a nevelők, másfelől a kath. képző tanárok nyugdíjügye a közgyűlésen tárgyalás alá vétecsék.

9. Kiküldetik a pénztárvizsgáló bizottság, melynek tagjai *Kovács Z.* elnöklete alatt: *Simkó Endre* és *Sztodolnik János*. — Tudomásul szolgál.

10. *Sztankó B.* főtitk. jelenti, hogy a titkári jelentés kinyomatott; az egyes példányok a jelenlévők rendelkezésére állanak, mit annyival inkább ajánl a t. érdeklődők figyelmébe, meri az idő rövidsége miatt a jelentés előreláthatólag nem lesz felolvasható.

11. Főtitkár jelenti továbbá, hogy az egyesületbe való belépésre az utolsó választmányi ülés s a közgyűlés közti időben jelentkeztek: *Nagy József*, ev. ref. tképző tr., *Gondi Sándor* ev. ref. felsőbb leányisk. tanár (Debreczen), *Sztodolnik János* all. tképző tanár (Kölcsvár).

Az előértekezlet örömmel igtatja a jelentkezetteket rendes tagjai sorába.

A tárgysorozat kimerítettén, az előértekezlet véget ért.

K. m. f.

II. Közgyűlés. Első nap. 1900. június 4-én.

Jelen vannak dr. *Kovács János* elnöklete alatt: *Sztankó Béla*, főtitkár, *Horvay Ede* pénztáros, *Nagy László* (Bpest) szerkesztő, *Szabó József* (Arad), *Guzszenitz Vilmos*, *Dreisziger Ferencz* (Esztergom), *Dékány Mihály* (Csáktornya), *Nagy József* (Debreczen), *Orosz István* (Debreczen), *Benedek Samu*, *Belle László*, *Borbély Sámuel*, *Gaál Imre*, *Ujvári Mihály* (Sz.-Keresztúr), *Somogyi Géza*, *Párvy Endre* (Znió-Váralja), *Weszely Ö.*, *Szabó*

Gábor, *Bittenbinder* Miklós (Bpest), *Kovássy* Zoltán, *Irsa* Béla, *Báthori* József, *Bodrogi* Gyula (M.-Sziget), *Boga* Károly, *Köveskúti* Jenő, *Kolumbán* Samu, *Kibédy* Lajos, *Lázárics* János (Déva), *Dezső* Lajos, *Hodossy* Béla (Sáros-Patak), *Jankó* László, *Répay* Dániel (Pápa), *Herchl* János (Kassa), *Simkó* Endre (Sopron), *Heinrich* Józsa, *Boér* Gergely, *Versényi* Gábor, *Pataki* Vilmos, *Kovács* Béla, *Biró* Gyula, *Felméri* Albert, *Sztodolnik* János, *Fazakas* József (Kolozsvár), *Mohar* József (Győr), *Deák* Lajos (M.-Vásárhely) stb. stb. egyesületi tagok; továbbá: dr. *Márki* Sándor, dr. *Eszterházy* László, *Pallós* Albert, *Sólyom* János, *May* Emilia, *Felméri* Albertné, *Mangesius* Mariska, *Szabó* Józsefné (Arad), *Kovács* Dezsőné, *Sfetea* Mária, *Pap* Aranka, *Molnár* Róza, *Papp* Mariska, dr. *Cs. Papp* József, *S. Küss* Ödön, *Tarján* Gyula, *Kohányi* Gyula, *Benedek* Samu, *Kovács* József, *Asztalos* Károly, *Nemessági* Sándor, *Gombos* Antal stb. stb. mint vendégek, *Németh* Sándor egy. tag, jegyző.

1. A kolozsvári áll. tanítóképző férfikara *Boér* Gergely zenetanár szakavatott vezetése alatt a Hymnust énekli.

A közgyűlés állva hallgatta végig az éneket s lelkes tapssal jutalmazta az előadókat.

2. Dr. *Kovács János* elnök a következő megnyitó beszédet intézi a közgyűléshez:

Tisztelt közgyűlés!

Ez alkalommal történik először, hogy Magyarországnak tanítóképzéssel foglalkozó munkásai az országnak egyik vidéki középpontjában gyűltek össze a tanítóképzés ügyeiről tanácskozni.

Önkénytelenül visszagondolásra indít ez a körülmény; kérdéseket vet föl, vajjon a tanítóképző tanárok nem érezték-e annak szükségét, hogy törekvéseiket szélesebb körökben ismertessék s azok iránt érdeklődést keltsenek? hogy ez érdeklődésben a maguk számára is a munkájuk iránti lelkesedésnek új forrásait találják föl?

Ezen kérdésekre akarom a feleletet megkeresni.

Egyesületünk, mely állandó szervezetben rendszeresítette az ilyen tanácskozásokat, maga is aránylag rövid ideje áll fenn. 11-ik évét éli s ez alkalommal VI-ik közgyűlését tartja.

De maga a tanítóképzés országos szervezése sem régi.

Igaz, hogy nagyon messzire lehet visszamenni a történet folyamán a tanítóképzés nyomait kutatva, de ezek a nyomok gyorsan válnak bizonytalanokká, határozatlanokká; a többi iskolafajt, felülről indulva: az egyetemeket, a középiskolákat, sőt a népiskolákat is még mindig határozott alakulatokban látjuk, a mikor a tanítóképzés nyomai a visszafelé kutató előtt már homályba vesznek, a mikor csak elszórtan találhat intézkedéseket, a melyekre inkább ráfoghatja, mint rámondhatja, hogy azok a tanítóképzés érdekében történtek.

S ha onnan visszatér a kutató a jelen idő felé, találkozni fog először egyes, a többiektől legalább névben megkülönböztetett népiskolákkal, a primarius vagy normalis iskolákkal, a hol a leendő tanító a mester oldalán inkább képződött, mint képezetett.

Később találkozni fog már tanítóképzőknek nevezett iskolákkal, de csak mint más iskolák, rendszerint gymnasiumok függelékeivel. Önálló

tanári karuk ezeknek nincs; *nincsen olyan testület, mely a tanítóképzés munkáját tekintse élete hivatásának.*

Mutat föl ugyan ezen korból mindenik hazai egyház egyes kiemelkedő alakokat, a kiknek lelkét ezen hivatás szépsége megragadta, s azután ennek szentelték egész életök tevékenységét.

De az egyesek áldásos hatása csak szűk körre terjeszkedhetett, mert nem volt oldaluk mellett egy szervezett testület, a mely a vezéralakok gondolatait magáévá tegye, azokat belevigye az életbe és általános elterjedésüket biztosítsa.

Végre, a midőn az idők teljessége elérkezett, meghozta magával a gondviselészerű férfit is, a kit odaállított arra a polczra, a honnan fennkölt gondolatainak testet is adhatott. A nagy Eötvös, az új alkotmányos korszak első közoktatásügyi minisztere, megalkotta az általános népoktatás törvényét és abban a tanítóképzés országos szervezetét.

Eötvös óta beszélhetünk *modern* értelemben vett tanítóképzésről. Modernet mondok, értvén alatta a modern életnek azt a jellemző vonását, hogy a társadalom munkáját a társadalom tagjai között szakszerűen osztja ki, hogy azoktól vár a maga nemében legjobb munkát, a kik foglalkozásukat élethivatásul tekintik. Eötvös óta nemcsak egyes hivatott egyének, hanem *hivatásszerű testület* áll a tanítóképzés s ez által a népnevelés szolgálatában.

De t. közgyűlés, jól tudjuk, hogy a midőn intézmények létesítéséről van szó, hosszú idő telik el a létesítés kimondása és az intézmény élet-erőssé fejlődése között.

Az új testület tagjainak előbb *át kellett* érezniök hivatásukat, hogy magukat tanítóképzőknek tekintsék; s csak e folyamat befejezése után kezdték keresni egymást. 20 éves volt már a Népokt. Törv., a mikor egymásra találtak, a mikor aztán rövid idő alatt az együttérzők ügyszere-tete létre hozta ezt az Országos Egyesületet.

Mi lehetett természetesebb, minthogy az új intézmény munkásai egyesülésük után első sorban magát az intézményt vegyék szemügyre, hogy ez intézmény hivatásszerű szolgálatában szerzett tapasztalataikat egymással kicseréljék, hogy a közös tapasztalatok által megerősített *látóképességgel* s az intézmény céljának *határozott*, tudatos ismeretével vegyék revisio alá az intézménynek egész szervezetét és berendezését.

Rendre revisio alá kerültek és kidolgoztattak: a felvétel, a tanterv, a gyakorlati képzés és gyakorló iskola szervezete, az internatusok és externatusok szervezete, a tanítóképesítés, a képzőintézeti tanárok képzésének és képesítésének szervezése, s végre utolsó közgyűlésünkön a tanítóképzés egész szervezetét felölelő és összefoglaló javaslat.

Ez volt az egyesület első évtizedének munkája, a melynek hogy hozzáfoghatott és azt bevégezhetette, köszönhető első sorban annak a férfinak, a ki az egyesületet ez idő alatt vezette: nagynevű és nagyszívű elődömnek, *Péterfy Sándornak*, a kinek bölcs tapintata és szerető lelke mindezen nehéz kérdések tárgyalása közben fenn tudta tartani az egyet-értést a tagok között, s a ki mindaddig megmaradt ügyeink élén, a mig az egyesület munkájának *legszűlyosabb* részét el nem végezte, s csak akkor távozott, hogy még nagyobb kötelességet teljesítsen, hogy régóta érlett

nagy tervét: a Tanítók Házát megalkotni segítsen. Adja az ég, hogy az ő összetartó szelleme ezután is állandóan megmaradjon közöttünk! (Éljenzés.)

Azonban — t. közgyűlés — egyeületünknek, mint csupán tanácskozó testületnek, nem állott hatalmában tervezeteit meg is valósítani. Mindez a nagy munka eredménytelen maradt volna, ha az ügyek intézőjénél nem találtak volna méltánylásra törekvéseink. Tudva van a tisztelt tagtársak előtt, hogy az utóbbi években a kormány munkába vette a tanítóképzés *majdnem minden viszonylatának* revidióját, kivéve azt, a mit legutolsó javaslatunkban terjesztettünk föl, a melyben a Népokt. Törvénynek a tanítóképzésre vonatkozó revidióját kértük. A törvényrevidió tervét a politikai viszonyok egyelőre leszorították a napirendről. De elkészült az *új tanterv*, mely csak a befejezéshez szintén közel álló módszeres utasításokra vár, hogy kiadassék. Elkészült és a kiadás előtt áll az új *rendtartási szabályzat* s ezzel együtt a képesítő *vizsgálatok* új szabályzata. Intézkedések történtek a *képzőintézeti tanárok képzésének* rendezésére vonatkozólag. Mindezek együttesen egy *nagy reformmunkálatot* tesznek ki és örömmel jelenthetem, hogy mindezekben az egyesület javaslatai figyelembe vétettek, hogy javaslataink szelleme és irányzata — a mennyire a fennálló törvény keretei között lehetséges volt — ezen reformmunkálatokban érvényesült.

Hálás köszönettel tartozunk ezért közoktatásügyünk vezetőjének, dr. *Wlassics Gyula* V. és K. min. úr. Exciájának, a ki mindig érdeklődéssel fogadta fölterjesztéseinket, a kinek kormányzása alá esik mindezen reformmunkálatok megkezdése, s a ki más tekintetben is rendet hozott a tanítóképző tanárság dolgába.

Ő Exciája ez alkalommal is tanújelét adta ügyünk iránti érdeklődésének, a midőn magát közgyűlésünkön képviseltette

Mint a miniszter úr magas személyének képviselőjét van szerencsém mély tisztelettel üdvözölni Ő Ngát, Kozma Ferencz kir. tan. urat, Kolozsvárm. tudós tanfelügyelőjét, a kit annál nagyobb örömmel tisztelünk ezen megbízatásában, mert őt személyesen is régi kötelekek fűzik a tanítóképzés ügyéhez. (Éljenzés.)

Kérem ő Nagyságát, legyen tolmácsa a miniszter úr előtt a tanítóképző intézeti tanárok odaadó tiszteletének.

T. közgyűlés!

Az említett munkálatok szükségesek voltak; azokat el kellett végeznünk s el is végeztük belőlük azt, a mi minket illetett, most már áttérhetünk munkásságunkkal arra a térre, a mely a mi *tulajdonképeni* tereink: *iskolánk belső életének fejlesztésére*. Itt benn az iskolában, a tanító és tanítvány között foly le az az egész tevékenység, a melynek kedvéért az intézmény megalkottatott, s a mely tevékenység zavartalan lefolyásának biztosítására szolgálnak csupán a külső intézkedések. Ennek a kedvéért vagyunk mi és valamennyi iskolai hatóságunk, föl egész a kormányig. És mindnyájan, az általunk szolgált intézménnyel együtt, vagyunk a *népnevelés* kedvéért!

Sokaig tartott, a míg a népnevelés szolgálatára ilyen kiterjedt, annak minden szükségletét figyelembe vevő szervezet állítottatott.

19 száz esztendeje, hogy az emberiség tanító mestere kijelentette,

hogy minden embernek egyenlő joga van az erkölcsi és szellemi javakra, de csak az utolsó században valósította meg a mester igéjét a keresztyén társadalom, az általános népnevelés szervezésével.

Az általános emberi társadalom individumai az egyes nemzeti társadalmak. És a mint az általános emberi elveket megvalósító intézmények concret létet öltenek az egyes nemzeti társadalmakban, a szerint kell felölneniök a nemzeti jellemet s magokba venniök a nemzet szellemét.

Nekünk is, a midőn a magyar népnevelés elvégzésére hivatott tanítói kart neveljük, ezen szellemtől kell vezetnünk tevékenységünket.

A nemzeti szellem azonban nem máról holnapra megcsinálható dolog, az a történeti fejlődés terméke, gyökerei visszanyulnak a nemzeti történet legrégibb hagyományaihoz.

Ebben a tekintetben a modern iskolák — a minőnek a tanítóképzőket is jellemezték — kevésbé kedvező helyzetben vannak, mint a régiek, a melyek az idők folyamán már részévé váltak a nemzet vérkeringésének s a természeti törvénynek bizonyosságával nem is lehet más szellemük, mint a mi a nemzeté.

Nekünk sem lehet más. De hogy ez meg van-e a teljességnek kellő mértékében, azt még vizsgálatunk tárgyává kell tennünk, össze kell hasonlítani a mi iskolánk életét a történelmi hagyományokkal teljes nemzeti kultúra jellemvonásaival és jelenségeivel, hogy belekapcsolhassuk a mi modern iskolánkat a nemzeti hagyományok folyamatába.

Ebből a szempontból van nagy jelentősége annak, hogy egyesületünk közgyűléseivel az ország nevezetesebb kulturális centrumait fölkeresse. Első ilyen próbálkozásunkra keresve sem találhattunk volna alkalmasabb helyet, mint a régi Erdélyország fővárosát Erdély abban a szerencsés helyzetben volt, hogy abban a korban, a midőn a kultúrában a nemzeti elemek határozottabban kezdtek érvényesülni és öntudatosan fejleszteni, nemzeti fejedelmek uralkodása alatt állott, a kik közül a legnagyobbak a nemzeti működésnek építettek benne erős várakat, a melyeknek legtöbbször az idők minden mostohaságával daczolva, mind e napig fennáll. Mert a fejedelmek korának elmúltával a nemzeti művelődés elvesztette ugyan az állami hatalom támogatását, de azért a nemzeti művelődés munkája nem szakadt meg. Az erdélyi magyar társadalom, egyházak és törvényhatóságok vállalva igyekeztek azon, hogy a nagy fejedelmek hagyományait átvegyék, híven megőrizték és tovább fejleszszék.

Nekik köszönhetjük, hogy Erdélyben s a vele régebben kapcsolt részekben kifejlődött és fennáll a magyar nemzeti műveltségnek 3 század alatt meg nem szakadt folytonossága, a melyhez a régiségben hasonlót hiába keresünk hazánk többi részeiben.

S ezen kulturális küzdelem élén mindig Kolozsvár városa vitte a vezérszerepet; az iskolák városa már a múltban s még inkább az a jelenben. Az iskolák kultusza hozzátartozik Kolozsvár város közönségének jellemvonásaihoz s a közönséggel együtt érző hatáság szíves volt ebbe az érzésbe minket, idegeneket, is belefoglalni, a minék tanújele a barátságos vendégszeretet, a melylyel fogadott és az érdeklődés, melylyel tanácskozásainkat megtisztelte, képviselgetvén magát közgyűlésünkön. Fogadja a nemes város tanácsának képviselője, *Eszterházy László* városi főjegyző úr

a közgyűlés üdvözlését és kérem, méltóztassék köszönetünket fejezni ki a tek. Tanács és Kolozsvár város közönsége előtt. (Éljenzés.)

Es most a kartársi érület melegével és őszinteségével üdvözlöm a közoktatás más ágazataiban működő tanintézetek képviselőit, a kik megjelenésükkel a mi szerény közgyűlésünket kiemelve a maga szűkebb köréből, a közoktatás általános ünnepévé avatták.

A középiskolai tanáregyesület kolozsvári körének elnöke, dr. *Márki Sándor* egyet. tanár úr nem szabja meg érdeklődésének határát a középisk. oktatás körével, hanem kiterjesztvén reánk s általunk a népoktatásügyre, az egyetemes érdeklődés főemelő példáját mutatja. Az ilyen példa előttünk, iskolai munkások előtt, önmagától fénylik, a mire teljes tisztelettel tekintünk. (Éljenzés.)

A kolozs megyei tanítótestületet és képviselőjét, *Pallós A.* igazgató urat, egészen a magunkénak számítjuk. Egyesületünk mindig elvül vallotta, hogy működése csak úgy lehet egész és egészséges, ha állandó érintkezésben marad a népiskolai tanítósággal. Épen ezért, a mint alap-zabályaink helyet biztosítanak népisk. kartársainknak az egyesület kebelében, a mit nagy örömrünk sokan vesznek igénybe, úgy mi magunk testületileg és egyénenként részt veszünk a népiskolai testületek és egyesületek működésében. Ennek szívesen fogadott viszonzása gyanánt tekintjük, hogy közgyűlésünkön képviseltetik magukat. (Éljenzés.)

Ugyanezen érzéssel tekintjük és fogadjuk a M. T. Orsz. Bizottságának képviselőjében Sóllyom János kartársunkat s az Eötvös-alap képviselőjét dr. Weszely Ödön kartársunkat. (Éljenzés.)

Fogadják mindnyájan a közgyűlés üdvözlését és köszönetét megjelenésükért.

S a kik nekünk ezt a szép alkalmat megszerezték, a kik egy közgyűlés előkészítésének és rendezésének fáradságát magukra vállalták, a helyi rendező bizottság, élén *Heinrich Józsa* igazgatóval, szintén fogadják fáradságukért őszinte köszönetünket. (Éljenzés.)

T. közgyűlés! Eddigi tanácskozásaink mindenikéhez az előrehaladás egy-egy lépésének emlékét köthetjük. Adja az ég, hogy hasonló emlékezet fűződjék majd kolozsvári közgyűlésünkhöz is

Ezzel az óhajtással nyitom meg a Tanítóképző-intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének VI-ik közgyűlését.

A figyelmet mindvégig lebilincselő szép beszédért a közgyűlés lelkes éljenzéssel adózott az elnöknek s Kovássy Zoltán indítványára a megnyitó beszédnek szóról-szóra való jegyzőkönyvbe foglalását mondta ki.

2. *Kozma Ferencz* kir. tanfelügyelő, a nagymélt. vallás- és közokt. ügyi Miniszter úr nevében üdvözlö a közgyűlést. (L. a M. T. jelen számában). Lelkes éljenzés!

3. Dr. *Eszterházy László* Kolozsvár város főjegyzője s tanügyi előadója Kolozsvár város nevében meleg szavakban üdvözlö a Tk. int. Tanárok O. E.-nek Kolozsvárott egybegyűlt közgyűlését. Lendületes szavakkal emeli ki azt a nagy rokonszenvet, melylyel a város a kultur intézetek iránt általában viseltetik. Ebből folyólag kifejezi a város előljáróságának nagy örömet a felett, hogy egyesületünk első vidéki közgyűlésnek színhelyül épen Kolozsvárt választotta ki. Szerencsésnek érzi magát, hogy

egyesületünknek az egész népoktatásra kiható tanácskozásai alkalmával a város üdvözlét, jó kívánatait tolmácsolhatja. Midőn a legszivesebb vendégszeretetről biztosítja a közgyűlésre egybesereglett tagokat, megbizójának, Kolozsvár város polgármesterének s ennek nevében a város üdvözlét is tolmácsolva Isten áldását kívánja az egyesület működésére. Éljenzés.

4. *dr. Márki Sándor* egyetemi tanár, a Orsz. Középisk. Tanáregyesület kolozsvári köre nevében üdvözlí a közgyűlést; tartalmaz s tanügy-történeti szempontból is értékes és érdekes beszédben adja át a középisk. helyi kör meleg üdvözlét. (L. a M. T. jelen számában). Éljenzés.

5. *Pallós Albert* a kolozsmegyei tanítótestület nevében mond tartalmaz s a képzőtanárok és tanítók együtt működésének szükségét fejtegető szép beszédet. (L. a M. T. jelen számában). Élénk helyeslés és éljenzés.

6. *Sólyom János* a tanítók Orsz. bizottságának nevében mond üdvözlét. (Éljenzés.)

7. *Dr. Weszely Ödön* az Eötvös-alap üdvözlét tolmácsolja, s már eleve is köszönetet mond az egyesületnek azon meleg érdeklődésért, mellyel az Orsz. tanítói segély-egyesület, nemkülönben a kebelében létesült Tanítók Háza iránt mindenkor viseltetett. Helyeslés, s éljenzés.

8. *Felméri Albert* a helyi bizottság nevében üdvözlí az Egyesületet. Igaz és őszinte lelkesedéssel szól azon örömről, mely a kolozsvári tanítótestületeket érte, midőn szívélyes meghívásukra a választmány a közgyűlés helyéül Kolozsvárt tűzte ki. A rendező bizottság tagjai szerencséseknek érzik magukat, hogy e szép sikerűnek ígérkező közgyűlés előkészítésében a központi választmánnyal karöltve részt vehettek. Benső kartársi szeretettől áthatottan mond Isten hozottat. Lelkes éljenzés és taps.

9. Elnök jelenti, hogy *dr. Axamethy Lajos*, min. tanácsos, *Kuliszeky Dezső*, osztálytanácsos, *Sebestyén Gyula* min. biztos és *Péterfy Sándor* tisztb. elnök általa üdvözlí a közgyűlést.

Örvendetes tudomásul szolgál.

10. Elnök bemutatja a távol maradni kényszerített tagtársaknak részint levélben, részint táviratban kifejezett kimentésüket s üdvözlüket. Ezek:

Dr. Karácson János, igazgató *Csiksomlyó*, *Peres Sándor*, igazgató *Budapest*, *Ebenspanger János*, igazgató *F.-Lövvő*, *H. Kiss Kálmán*, igazgató *Nagy-Kőrös*, *Csepreghy Endre*, igazgató *Félegyháza*, *dr. Bánóczi József*, igazgató *Budapest*, *Haller József*, igazgató *Győr*, *Scherer Sándor*, igazgató *Baja*. Tudomásul szolgál.

11. *Boga Károly* indítványozza, hogy a *vall.- és közokt. Miniszter úr* ő nagyméltóságát, *Zsilinszky M.* államtitkár, *Axamethy Lajos*, minisztr. tanácsos, és *Kuliszeky Dezső* min. tanácsos, továbbá *Péterfy Sándor* kir. tanácsos, s tiszteletbeli elnök urakat a közgyűlés táviratban üdvözlje.

A közgyűlés egyhangulag s örömmel hozzájárul az indítványhoz s megbizza *Sztankó Béla* főtitkárt a táviratok megszerkesztésével.

12. *Dr. Weszely Ödön*. A «*Pedagógia, mint a tanítóképző-intézet tantárgya*» cz. tételről értekezik. (Előadását a M. T. köv. száma közli.)

A közgyűlés nagy figyelemmel hallgatta a tartalmaz és beható értekezést, melynek végeztével a tétel fölött élénk eszmecsere indult meg.

Nagy László, elismeréssel szól az értekezés kiválóságairól, helyeslését fejezi ki előadó azon nézete fölött, mely szerint a pedagógiai érdeklődést akarja a pedagógia tanításának középpontjává tenni. Mint az előadás hiányát említi, hogy előadó nem jelölte meg részletesen a módozatait a pedagógiai érdeklődés felkeltésének. Felszólaló kívánatosnak tartja a gyermeki lélek szoros megfigyelését.

Ezen czélből átalakítandó a tanterv s ezen czélből fölkérendő a miniszterium, hogy a revidiált tanterv véleményezés végett a testületeknek adassék ki; oly tankönyvek készitendők, a melyekben a paidológia, sőt az abnormis gyermekek psychológiája, a patológiai pedagógia is helyet találjon. A tanítónövendékeket utajuk a gyermekek megfigyelésére s ennek módszerébe vezessük be. Kívánja továbbá, hogy vizgjuk be a pedagógiába a *nép-psychológia* elemeit is. A magyar nép lelkületének alapjellemvonásai m gallapítandók, mert csak ettől várhatjuk, hogy a pedagógiai elmélet Magyarországon némileg is nemzeti karaktert nyerjen, öntudatosabbá, biztosabbá s a gyakorlatra nézve hasznosabbá váljek. Indiványozza, inditsón mozgalmat az egyesület a gyermeklélek rendszeres megfigyelésére, a magyar néplelek sajátosságainak kikutatása czéljából. Láttassanak el a képzők lehetőleg psychológiai laboratóriumokkal.

Dezső Lajos általánosságban elfogadja előadó javaslatait; a részletek megvitatására és tisztázására az irodalmi utat véli a legalkalmasabbnak.

Nem hívé egy valamely határozott rendszer követésének, mert ezt egyértelműnek tartja a szellem lenyűgözésével. A problémák fejtegetésének szükséges és fontos voltát elismeri, de a fejtegetéseket az órákon kívánja. Az előadónak a módszerre vonatkozó javaslataira megjegyzi, hogy nem tett különbséget a módszer és tanalak közt. A tanítói gyakorlat codificatióját is szükségesnek tartja.

Kozma Ferencz a pedagógia tanításának kérdését föltöttebb fontosnak, a vele való foglalkozást pedig nagyon időszerűnek véli, a mennyiben épen e tárgy tanításánál van a legtöbb tapogatódzás. Fejtegeti a régi tanterv hibáit, a pedagógia tanítására vonatkozó beható tanulmányokat, pedagógiai vezérfonalakat kíván. Az előadó iránti kellő méltánylással e tárgyat a központi választmányhoz véli átteendőnek; a központi választmány ezután törekedjek arra, hogy a Miniszterium támogatásával e tárgyban pályatételek tűzessenek ki; a szakirodalom pedig gyarapíttassék.

Guzsvenitz Vilmos szerint e tétel sokkal fontosabb, semmint föltötte érdemileg határozni s ötletszerűleg vitaközni lehetne, e kérdés nagyon hosszas s komoly előtanulmányt kíván. Elhibázottnak tartja, hogy az előadó czélnek tekinti azt, a mi eszköz. Minden tanításnak a dolog lenyegénél fogva fel kell az *érdeklődést* keltenie. Ezt czéljául tenni egy egész tanulmányi rendszernek, és egy nagy reform alapszemléjül tekinteni kisszerű dolog. A jelen tanterv melletti tanításrendszer az általános és szakképzés összekéverése által minden behatóbb tanulmányozást megakadályoz. A pedagógia sikeresebb tanulása végett kívánja a képezdei oktatás nagyobb szakszerűségét. A népbölcsélet pedig a történelem és irodalom kapcsán is megismertethető. A szakműveltség szempontjából szükségesnek tartja a nagyobb pedagógiai írók olvasását. Szerinte a IV. éves növendékek már csakis pedagógiával foglalkozzanak. Fejlesztendő-

nek véli a tanítóképzők szakirányát, a mi azonban a mai rendszer teljes megváltoztatását vonná maga után.

Dr. Weszely Ödön reflektál a felszólalók megjegyzéseire. Nagy Lászlóval szemben kijelenti, hogy a néppszichológiának a tképzőkbe való bevitelét időszerűtlennek tartja, mert a néppszichológia, mint tudomány még fejletlen. Dezső Lajos észrevételére megjegyzi, hogy ő sem kíván egy általánosan elfogadott rendszert bevinni, hanem olyat, a melyet a tanár maga, az ő egyéniségéből kifolyólag alkot; a rendszer szükséges voltát újra hangoztatja. Végül köszönetet mond a közgyűlésnek az előadása iránti érdeklődésért.

Elnök az előadónak a közgyűlés köszönetét tolmácsolván, a vitát azon kijelentéssel zárja be, hogy a választmány e kérdés további tanulmányozására utasíttatik s a tétel tárgyalása kapcsán felmerült s további intézkedést kívánó konkrét indítványok írásba foglalandók s azok felett a közgyűlés a holnapi napon hozzon határozatot.

Elnök az ülést 10 perczre felfüggeszti.

Szünet után.

13. *Felméri Albert* lelkes beszédben a *Tanítók Háza* intézményét ismerteti, s ez ügyben határozati javaslatokat terjeszt a közgyűlés elé. (A beszédet a M. T. jelen száma, a határozati javaslatokat pedig a f. évi V. szám közli.)

Deák Lajos meleg köszönetet mond előadónak valódi «apostoli» lelkesedéssel elmondott beszédeért; a határozati javaslatokat azonban azzal tartja kiegészítendőnek, hogy a közgyűlés által hozandó határozatban hálás elismeréssel említessék fel br. *Eötvös Loránd* is, ki nagylelkű atyja műveinek kiadói jogát a Tanítók Hazának adományozta.

Az indítványt a közgyűlés egyhangú lelkesedéssel fogadta s *Deák Lajos* indítványára előadónak e humanus intézmény iránti lelkesedéstől áthatott beszédeért jegyzőkönyvi köszönetet szavaz; a határozati javaslatokat határozatul mondja ki, a közgyűlés hálás elismerését nyilvánítván br. *Eötvös Loránd* ő nagyméltóságának is a Tanítók Háza érdekében tett nagylelkű adományaért.

14. *Herchl János* indítványt tesz s határozati javaslatot terjeszt be a *kath. tanítóképző tanárok nyugdíjügye tárgyában*. Az idő előrehaladtóságára való tekintettel röviden és kivonatossan ismerteti ez ügy jelen állapotát s az indítvány okadatolását (egész terjedelmében megjelenik a M. T. jelen számában). — Indítványozza, hogy bízassék meg a választmány ez ügynek mindaddig állandó gondozásával, míg az a kath. tanítóképzők tanáraitra nézve teljesen megnyugtató és kielégítő megoldást nem nyer: névzetesen készítsen a választmány ez ügyben a kérdés mindenoldali részleteirre kiterjedő memorandumot, melyben a Rato Ed. idevonatkozó szakaszainak tanügy- és iskolafejlődés-történeli szempontból is hű fordítására vonatkozó kérelem is benn foglaltassék s terjeszszze azt fel a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz. — A közgyűlés a legnagyobb érdeklődéssel hallgatta az előadó fejtegetéseit s az érdekelt kartársak szóban forgó ügye iránti együttérzésből kifolyólag indítványozó javaslatát határozatképen mondja ki.

15. Elnök bemutatja az üdvözlő táviratok szövegeit. Helyeslőleg vétetik tudomásul.

16. Az idő előre haladottságára való tekintettel az e napra kitűzött tételek folytatólagos tárgyalása másnapra halasztatik, mire az e napi közgyűlés véget ér.

K. m. f.

Második nap. 1900. június 5-én.

Je'en vannak: dr. Kovács János elnök, Sztankó Béla, Horvay Ede, Nagy László, Bittenbinder Miklós, Németh Sándor (Bpest), Simkó Endre (Sopron), Borbély Sámuel, Gaal Imre Ujvári Mihály, Belle László, (Sz. Keresztúr), Guzsvenitz Vilmos, Dreisziger Ferencz (Esztergom), Dékány Mihály (Csáktornya), Orosz István, Nagy József (Debreczen), Somogyi Geza, Párvy Endre (Znió-Váralja), Boga Károly, Köveskúti Jenő, Lazarics Ferencz (Déva), Deák Lajos (Maros-Vásárhely), Hodossy Béla, Dezső Lajos (Sáros-Patak), Mohar József (Győr), Répay Dániel (Pápa), Heinrich Józsa, Felméri Albert, Kovács Béla, Versényi Gábor, Pataki Vilmos, Sztodolnik János, Fazakas József, Boér Gergely (Kolozsvár) stb. egyesületi tagok; továbbá May Emilia, Mangesius Mariska, Sfetea Mária, Molnár Róza, Pallós Albert, Tarján Gyula, Vásárhelyi Gyula, Adi József, gr. Lázár Miklós, dr. Csengeri János stb. stb. vendégek.

1. Elnök az ülést megnyitván, meleg köszönetet mond a helybeli tanító- és tanítónő-képző intézetek igazgatóságainak azon lekötelező figyelmes intézkedésükért, melylyel a vezetésük alatti ifjúságnak is szívesek voltak alkalmat adni a közgyűlésünkön való részvételben. Különösen is hálás köszönettel és elismeréssel emeli ki Pataki Vilmos, tanítónőképző-int. tanár buzgalmát, a tegnapi nap folyamán, a Tanítók Háza javára rendezett fényes sikerű hangverseny rendezése érdekében, nemkülönben Boér Gergely tanítóképző-int. zenetanárnak is köszönetet mond, kinek vezése alatt az ifjúság hazafias énekeivel a közgyűlés mindkét napján résztvenni szíves volt.

Meleg köszönettel emlékezik meg elnök a két képző ifjúságának is szíves közreműködéséről. A közgyűlés helyesléssel járul az elnök köszönetéhez.

2. Simkó Endre az *Ifjúsági önképző körök* cz. tételről értekezik. (L. a M. T. jelen számában.)

A felolvasást élénk eszmecsere követte.

Guzsvenitz Vilmos az előadó szakszerű előadásához nem akar semmit koozátenni; nincs is szándeka a kérdéshez bozzászólni, de mivel a javaslatban egy minta-alapszabálytervezet készítéséről van szó, felajánlja az esztergomi tanítóképző önképzőkörének alapszabályait, mivel ezen önképzőkörnek már 12 éves múltja van.

Mohar József az előtte szóló nézetét kiegészíti azzal, hogy az alapszabályok más intézetektől is kéressenek be s a választmány ezek alapján szerkeszsze meg a mintául szolgáló alapszabálytervezetet.

Dezső Lajos igazgatót a szép felolvasás nem győzte meg az önképzőkör jogosultságáról. Nem tartja szükségesnek az önképzőkörök alakítását azért, mert az önképzőkör feladatai az intézeti élet keretében megoldhatók

s mindaz, a mi az oktatás kiegészítésül szolgál, *bevonandó az iskolai élet körébe*; az oktatás e módja csak felsőbb iskolákban maradhat fenn; a középfajú iskolákban az oktatás e módja nélkülözhetetlen s nélkülözendő is, mint a hogy külföldön e körökre már semmi szükség sincs. Veszélyes voltát a körnek mutatja az előadó által felhozott „plágium“-eset, mikor a társak saját társuk fölött szigorú ítéletet hoztak. A becsvágy tulságos felkeltését, mikor erre még az ifjú nem eléggé érett, nem tartja helyénvalónak, mert „átkozott az az ember, ki babért mutat az ifjúnak, kit csak virág illet.“ Nem kell a tanítóképzőben az önk. kör által egy új tanítókepzőt csinálni.

Dr. Csengeri János mint vendég engedelmet kér a hozzászólásra. Szólo sajnálná, ha a helyi körülményeknek, vagy hagyományoknak áld zatul esnének a fennálló önképzőkörök. Hogy a külföldön nincsenek, azért nem szükséges, hogy mi is szüntessük meg, már csak azért se, mert a gyakorlat sok jót hoz fel mellettük. Váolja az önképzőkör czelját, körülbelül azon a nyomon, melyen előadó járt azzal a lényeges különbséggel, hogy bár az egyeni szabadságot nem kívánja ő sem korlátozni, azonban szükségesnek véli, hogy a kör működése legyen sythematikus s szorosabban kapcsol-tassék az iskolai élethez.

Somogyi Géza szükségesnek látja önképzőkörök alakítását; hivatkozik a külföldre, az angol iskolákra s az egyesült államok iskolaira, hol szintén vannak önképzőkörök.

Nagy László felemlíti az okot, a miből kifolyólag az önképzőkörök nálunk, Magyarországon keletkeztek. Má-utt pl. Angliában ilven értelemben önképző körökre nem volt szükség, nálunk feltetlenül szükség van arra, hogy az önképzőkörök megalakittassanak, a mi i-kolai és tanulmányi rendszerünk megszabott iránya kívánja ezt. Az ifjúsági közszellem kifejlesztése czéljából is szükséges az önképzőkör. Nyújtson az egyeni hajlamoknak szabad tért az önképzőkör, melyet nemcsak oktatási, hanem nevelési szempontból is helyesel.

Dreisziger Ferencz Csengerivel egy véleményen van, szerinte a két legmagyarabb tárgy: az *irodalom* és *történelem* mélyebb művelése érdekében szükséges, hogy az önképzőkörök bizonyos tekintetben *kiegészítői* legyenek a tanórák keretén belül végzett rendszeres oktatásnak. Mert pl. az irodalmat a mai keretben szemléletileg tanítani alig lehet; e nélkül pedig a tárgy tanításával nem érhetjük el azt az eredményt, a mit a magyar tanítóképzés keretében elérnünk kellene.

Indítványa a következő:

1. Az önképzőkör czéljának meghatározásába tétessék e kitétel is: bizonyos tekintetben az intézeti rendszeres oktatást kiegészíti.

2. A teendők részletezésébe szúrassék be: egyes szépirodalmi és történelmi munkák kivonatolása.

Deák Lajos saját tapasztalataira hivatkozva állítja, hogy az önképzőkör által elért eredmények a hátrányokat jóval felülmulják. A hazafias szellem ápolása szempontjából is, főleg a nemzetiségi vidékeken, szükségesnek látja az ily körök alakítását. Teljesen csatlakozik előadó javaslatához s indítványozza, hogy előadónak szép, tartalmas és tanulságos felolvasásáért jegyzőkönyvi köszönet szavazzassék.

A közgyűlés helyesléssel fogadja az indítványt.

Dr. Csengeri János korábbi felszólalásának kiegészítéséül megjegyzi, az önképzőkörök feladatainak megállapítására alapos előmunkálatok szükségesek, melyek irányítsák és megmutassák a helyes munkásság útját. Irodalmi gyakorlatokul s a forma iránti érzék kifejesztésére igen alkalmas eszköznek tartja az anyagnak új formába öntését és meglévő formában új anyag feltalálását.

Boga Károly úgy az előadóval, mint a felszólalók legtöbbjével egyetért; a tanítóképzőben, a mennyiben növendékei egyenesen az életbe lépnek, az önképzőkörök szervezését ebből a szempontból is teljesen indokolt-nak tartja.

Simkó Endre előadó Dezső Lajossal szemben védi konkrét példákban is bemutatott eljárását. Az önképzőkör nem állam az államban. Kívánja, hogy az első ülésen az alapszabályok felolvasásával egész évre állapíttassék meg a működési kör. Ő maga sem irodalmi kört akar, hanem el akarja érni azt, hogy mindenki a tehetsége szerint való munkakörben érvé: yesüljön.

Elnök összefoglalja a vita eredményét; a látszólagos eltérések daczára sincs ellentét a felszólalásokban, az önképzőkörök szervezését lényegében mindenki szükségesnek látja. *A határozati javaslat általános-ságban elfogadtatik.* A részletes tárgyalás során a határozati javaslatok azon módosítással, hogy az önképzőköri működés köréről szóló 2. szakasz-ban a b) ponthoz *az irodalmi művek kivonatolása és imertetése* is bevéte-sék, egész terjedelmükben elfogadtatnak s a közgyűlés *Simkó E.* előadó-nak élénk előadásaért jegyzőkönyvileg fejezi ki köszönetét.

Elnök az ülést 5 perczre felfüggeszti.

Szünet után.

3. *Elnök* az ülést megnyitja s üdvözli a közgyűlésen megjelent gróf *Lázár Miklós*-t, Kolozs megye alispánját. (Éljenzés)

4. *Ujvári Mihály* felolvassa az «Ifj. segítő egyesületek» cz. értekezé-sét s előterjeszti e tárgyban határozati javaslatait. (Az értekezést a M. T. jelen száma közli, a határozati javaslatok a f. é. V. füzetben közöltettek.)

Guzsvenitz Vilmos benyújtja az esztergomi tanítóképző-intézetben szervezett Segélyző-Egyesület alapszabályait. — A közgyűlés köszönetet szavaz *Ujvári Mihály* előadónak a tanúságos felolvasásért s a választmány határozati javaslatait általános helyeslés között vita nélkül határozattá emeli.

5. *Mohar József* az *Iskolai kirándulások* cz. tételről értekezik.

(Az előadást a M. T. jelen száma közli, a határozati javaslatok meg-jelentek a M. T. f. é. V. számában).

Boga Károly elismerését fejezi ki az előadónak s elfogadja a vál. javas-latait, oly hozzáadással, hogy nem magyar ajkú vidékeken elhelyezett tanítóképzőt végző növendékek egy-egy rajban egyszer Budapestre okvet-lenül tegyenek tanulmányi kirándulást.

Dékány Mihály kívánja, hogy minden tanítóképző aránylagosan kapjon államsegélyt, vagy felváltva a képzők egy-egy fele részeltessék az állam részéről bizonyos összegben.

Somogyi Géza a kereskedelemügyi minisztertől a javaslatban foglalt alternatív kérés helyett teljesen ingyenes utazási engedélyt óhajt kérelmezni.

Előadó rövid válasza után a közgyűlés a következő elvi megállapodásokat mondja ki határozatilag:

1. A növendékek pedagógiai tanulmányainak kiegészítése, látóköriük szélesítése, nemkülönbén kedélymívelő nevelői hatás céljából szervezett, rendszeres iskolai kirándulások czélszerűek és szükségesek.

Évenként egy nagyobb, 2—3 kisebb kirándulás rendezendő; ezekhez járul még a képzők székhelyén lévő pedagógiai, kulturális, vagy közgazdasági szempontból megtekintésre érdemes intézmények megszemlélése. Nem magyar ajkú vidékeken elhelyezett tanítóképzők növendékeinek az ország fővárosába való tanulmányi kirándulása feltétlenül kívánatos.

2. A kirándulások az érdeklődés felkeltésével, a cél, a teljes utiterv előzetes közlésével, a fontosabb mozzanatok megismertetésével, szakszerű magyarázatokkal pedagógiailag *előkészítendő*, út közben magyarázatokkal, felvilágosításokkal, útmutatásokkal *eredményessé*, az öröm és vidámság előmozdításával lehetőleg *kellemessé*, s a kirándulás után kellő formában (útinapló, jelentés, felolvasás stb.) való számonkérés által *tartós értékűvé* teendőik.

3. A nm. kereskedelemügyi m. kir. miniszter úr felkérendő, hogy a tanítójelölteknek s vezető tanáraiknak a kirándulásokra ingyen vasúti jegyet engedélyezzen.

4. Felkérendő a közoktatásügyi kormány, hogy a tanulmányi kirándulások egységes szempontok szerint való rendezését az állami képzőkre nézve kötelezőleg rendelje el, a többi képzőket illetőleg pedig az iskolafenttartó hatóságok figyelmét e fontos tényezőre hívja fel.

A választmányi javaslatok 3—6, 8—11. pontjait mint a kirándulások egységes rendezésének figyelemre méltó szempontjait a közgyűlés szinten elfogadja, s egyszersmind az előadónak jegyzőkönyvileg fejezi ki köszönetét.

5. *Sztankó* Béla főtítkárral előterjeszti titkári jelentését; ebben vázolja az egyesület 2 évi működését, kiemelve mindazon mozzanatokot, melyek az egyesület életében kiválóbb fontossággal bírnak. Nevezetesen szól az elnökség, a választmány s a tagok működéséről a tanítóképzők szervezetére s a nevelési ügyekre vonatkozólag; ismerteti a magyarországi tanító (nő) képzőknek a párisi kiállításon való résztvételét, az anyagi ügyek tárgyában tett lépéseket, az egyesület terén felmerült nevezetesebb mozzanatok közül különösen kiemeli egyesületünk fennállásának s a Nagy László szerkesztő szerkesztői működésének 10. évfordulóját, a Gyertyánffy István által volt növendékeinek gyermekei részére tett alapítványt, a tagoknak a Magyar Tanítóképzőbeli működését. (A jelentés a M. T. jelen száma közli.)

A közgyűlés általános helyesléssel veszi tudomásul a főtítkárral jelentését és neki buzgó és tevékeny működéséért elismerését nyilvánítja.

6. Elnök külön is kiemelendőnek tartja főtítkárnak azon tevékenységét, melyet az utolsó két év alatt a magyarországi tanítóképzőknek a párisi kiállításon való bemutatása érdekében ezen kiállítási ág szervezése és rendezése körül kifejtett. Dicsérettel emeli ki a kiállítás szemléletes és tanulságos voltát. — A közgyűlés főtítkárnak ezen irányú működéséért jegyzőkönyvileg fejezi ki hálás köszönetét.

7. *Horvay Ede* pénztáros jelentést tesz az 1898. és 1899-iki év pénztári állapotáról s az 1900. évről szóló költségelirányzatról. (A jelentést a M. T. jelen száma közli.) Elnök bemutatja az előértekezleten kiküldött pénztár-vizsgáló-bizottság jelentését. E jelentés alapján a közgyűlés a pénztárnoknak a felmentvényt megadja, buzgó működéséért neki jegyzőkönyvileg köszönetet szavaz s az 1900. évi költségvetést jóváhagyólag tudomásul veszi.

8. Elnök bejelenti a tisztikarnak az alapszabályok értelmében való lemondását s míg az új tisztikar megválasztatik, korelnökül *Somogyi Gézá*t kéri fel. Az elnöki széket *Somogyi Géza* foglalja el s a közgyűlés nevében köszönetét fejezi ki a tisztikarnak és az elnöknek az ügyek vezetéséért.

Az előértekezlet által kiküldött kijelölő bizottság elnökének, *Somogyi Gézá*nak előterjesztésére egyhangú felkiáltással a tisztikar következőleg alakított meg:

Elnök: dr. Kovács János. Alelnökök: Dezső Lajos, Komáromy Lajos, Mócsy Antal. Szerkesztő: Nagy László. Főtitkár: Sztankó Béla. Titkár: Németh Sándor. Pénztáros: Horvay Ede.

Ezzel kapcsolatban a kijelölő bizottság elnöke jelenti, hogy a bizottság értekezletén a választmány egy harmadát tévő s az 1894-ben választott választmányi tagok kisorsoltattak s a kijelölő bizottság a következő tagtársakat ajánlja választásra:

Dr. Baló József, Belányi Tivadar, Felméri Albert, Kapy Gyula, Kún Alajos, Miklós Gergely, Pál Ferencz, Scherer Sándor, Sebestyén Gyula, Somogyi Géza, Szabó József, Bánóczy József, Bittenbinder Miklós, Farkas Sándor, Lubinszky Emilia, Heinrich Józsa, Snašel Ferencz, Stepankó Albert, Schulz Imre, Zajzon Dénes.

A közgyűlés az ajánlottakat egyhangúlag, felkiáltással 6 évi időtartamra választmányi tagokul választja meg.

9. Az újonnan megválasztott tisztikar nevében dr. Kovács János elnök megköszöni a közgyűlésnek az egész tisztikar iránt tanúsított bizalmát s azzal az ígérettel veszi át e megtisztelő megbízatást, hogy úgy ő, mint az egész tisztikar igyekezni fog e bizalomnak a tőle telhető legjobb akarattal megfelelni (lekes éljenzés).

Az elnöki széket dr. Kovács János elnök foglalja el.

10. *Nagy László a tanítóképesítő vizsgálatok reformjára* vonatkozó javaslatát terjeszti elő. (A javaslat megjelent a M. T. f. é. 5. számában). Az idő előrehaladottságára való tekintettel a javaslat részletes okadatolását (l. a M. T. jelen számában) annak leglényegesebb pontjaira szorítóképpen kivonatban ismerteti.

Az előterjesztést hosszas s igen élénk vita követte. Felszólaltak:

Orosz István debreczeni tanár a képesítő vizsgálati szabályzat revidálását a maga részéről nem ellenzi; a tapasztalat megtanította arra, hogy úgy a tantervnek, mint a rendtartásnak vagy vizsgálati szabályzatoknak minden újabb átnézése az állami intézetek berendezését a reformált felekezeti képzőkhöz csak közelebb hozta. Most is az előadó indokolásában már rámutatott a képesítő vizsgálatok megosztásának szükségére. A

megosztás a debreczeni tanítóképzőben már több mint egy évtized óta gyakorlatba van véve oly formán, hogy — mivel itt az írásbelieken kívül a négy évfolyam összes tárgyaiból kell szóbeli vizsgát tenniök a jelölteknek — könnyítés végett a vizsga 2 részre osztása szabályzatilag meg van engedve; és a jelentkezők túlnyomó többsége két részben vizsgázik, első ízben az írásbeli és szóbeliek közül az inkább elméleti természetű, második ízben a reál és gyakorlati irányú tárgyakból. Mihez képest a vizsgák is évenként 2 ízben tartatnak, u. m. augusztus hó utolsó napjaiban és a következő évi április hóban. A vizsgák illetően megosztása a vizsga színvonalának emelésére a legkedvezőbb befolyással van.

A mennyiben azonban — szóló szerint a hallott indokolásból következtetve — a beterjesztett javaslatban a vizsgálati szabályzat tanulmányi revideálása másodrangú kérdés, — a fődolog pedig az, hogy a 2-ik vizsga állami bizottság előtt fétessék, tehát a felekezeti képzőintézetek eddigi autonóm jogukat, a végleges képesítő oklevél kiadhatása jogát, elveszítsék; a beterjesztett javaslatot a leghatározottabban elleneznie kell.

Ha a felekezeti képzőintézetekben és azok képesítő vizsgálatainak lefolyásában itt vagy ott netalán hiba, szabálytalanság vagy visszaélés fordul elő: száz módja van az államhatalomnak azok megszüntetésére. Csak legfőbb felügyelői jogát kell érvényesítenie a nélkül, hogy egyesek hibájáért az összes felekezeti intézeteket legfontosabb jogaitól megfosztani szükség volna. A képesítő vizsgálatokról szólva, például teljesen elegendő volna, ha az érettségi vizsgálatok módjára, biztosokat küld a kormány azokra, a kik visszaéléseket vagy törvényteleniséget elkövetni nem engednének.

Arra a közbeszólásra, hogy a képesítő vizsgák államosítását a hazafiság érdeke kívánja, kifejti szóló, hogy az az intézet és fentartó testület, a melynek ő szolgálatában áll, hazafiság tekintetében kifogás alá soha nem esett és állíthatja, hogy kifogás alá esni a jövőben sem fog. E mellett az a fentartó testület a legelső közé tartozott, mondhatni vezérszerepet vitt mindez ideig a tanítóképzés terén, akár a tanítóképzők első önálló szervezését, akár a tanfolyamok 4 évre emelését, akár a tanárok létszámát s javadalmazását tekintjük. Mindezek tekintetében elfogadhatja felemelt fővel magokkal az állami intézetekkel is az egybe hasonlítást. A debreczeni ev. ref. tanítóképzőben 6 rendez tanár működik, a kiknek immár fele része a mindegyikőjüket megillető 800 kor. lakkbén és a szabályszerű 200 kor. korpótlékon kívül a 3200 kor. fizetési fokozatba van felyéve. A melyik fentartó testület, minden külső segítség nélkül, ily áldozatokra képes: az nem szolgált rá arra, hogy törvénybiztosította jogaitól minden különösebb ok nélkül, esetleg a mások hibái miatt megfosztassék.

De feltéve, hogy az állam létfeltételnek tekintené azt a szóló előtt semmiképen sem indokolt jogfosztást, vagy más szavakkal előállott volna az az eset, hogy a képesítést minden áron államosítani kellene: kérdésbe teszi, hogy még ebben az esetben is a kezdeményezés megtételére lehet-e hivatva épen az egyesület, mely a tanítóképző-intézeti tanárokat felekezeti különbség nélkül foglalja magában. Nekünk itt épen azokat a szalakokat kell keresnünk és erősítgetnünk, melyek az eltérések mellett is bennünket az egyesületben összefűznek, nem pedig szándékosan és erő-

szakosan elszagatnunk azokat. Hogy az 1896. évi tanügyi kongresszus ez értelemben határozott, arról nem tehetünk, az rajtunk kívül álló s mondhatjuk, teljesen felelősség nélküli időleges értekezlet volt; de hogy egyesületünk e határozatot 1898-ban elvileg megáéva tette, az már egyáltalában nem tartható szerencsés megállapodásnak.

Mindezek alapján indítványozza szóló, hogy a képesítő vizsgálati szabályzat revideálását célzó betérjesztett javaslatot fogadja el ugyan a közgyűlés, de a képesítő vizsgák államosítását sürgető 1896. évi tanügyi kongresszus és kapcsolatban az 1898. évi közgyűlés határozataira való hivatkozás abból teljesen hagyassék ki. Tehát a betérjesztett javaslat 1. sz. bekezdésének megfelelő módosítása mellett, a 2. sz. bekezdés a) része kihagyassék, a b) és c) része, valamint a 3. sz. bekezdés változatlanul elfogadtassék.

Guzsvenitz Vilmos igazgató egy véleményen van előtte szólóval. A felekezetek nem adhatják fel a képesítés jogát, hacsak önmaguk nem akarják magukat az élettől megfosztani. Tagadja az előadó azon állítását, mintha az állami tanképesítés közóhajt képezne. A felekezetek nem akarják, maga a kormány sem akarja, ki akarja tehát? Tiltakoztak ez ellen már az 1896-diki kongresszuson az ott levő felekezeti tanárok. Szóló tehát ezekhez csatlakozva az eddigi tiltakozást fenntartja és ha ez a közgyűlés az állami tanképesítés elvét esetleg kimondaná, ő e határozat ellen a kath. képzők nevében óvást emel. Az állami tanképesítés eszméje indokolatlan bizalmatlanság azon felekezeti képzők ellen, melyek a közművelődést és a magyar nemzeti eszmet már akkor szolgálták, mikor az nem csupán dicsőség, hanem vértanúság is volt és a mikor állami képezdék még gondolatban sem léteztek; de nem helyesli ezt magok az állami képzők tanárai szempontjából sem, a kik eddig nemcsak tanították, de képesíthették is növendékeiket és ime most maguk akarják feladni e jogot. Az állami képezdék tanárainak nem áll érdekében a felekezeti képzők gyengítése, mert ha van egy hatalmas és független testület, melylyel az állam nem rendelkezhetik, abban nekik is védelmük van. Nem szabad elfeledni azt sem, hogy változhatnak a viszonyok és olyan irányzat kerekedhetik föl, melynek éle épp azok ellen fordul, kik most az állami mindenhatóság mellett harcolnak. Szóló szerint nincs is az államosításnak az az eredménye, melyet úton-útfélen hirdetnek; 30 év óta ott is ellenségeink vannak, a hol soha az előtt nem voltak. Az állami képesítés a lelkületet nem képes megváltoztatni, az oklevél senkit sem tesz magyarrá, ha lelkében nem az, bárki állítsa is ki. Az egyesületnek sem áll érdekében, hogy kiélesítse azokat a pontokat, a melyek az erőket nem összehozni, hanem szétválasztani alkalmasak. Ő tehát azon ponton áll, hogy kénytelen az egyesületből kilépni, ha az állami képesítés eszméjé: e közgyűlés kimondja, mert nem szentesíthet közreműködésével olyan elvet, a mely ellen főhatóságával együtt teljes erejéből harcol. Ez a kényszerűség áll valamennyi kath. felekezeti képezdei tanárra, akkor pedig ez az egyesület nem beszélhet, mint *országos egyesület*, hanem legföllebb, mint az állami képző tanárok egyesülete. Szóló tehát támogatja az előtte felszólaló tagtárs indítványát és kéri Nagy László javaslatának 2. bekezdéséből az a) pont kihagyását: végül megjegyzi, hogy nem barátja a folytonos változtatásoknak. Erre

nézve hivatkozik a régi protestans iskolákra és a jezsuiták pedagógiai mesterművére: a *Ratio Studiorum*ra; azért azt hiszi, hogy a mi jó van a mai képesítési szabályzatban, meg kell tartani, de a részletekben szükséges a bajt orvosolni.

Elnök kifejezte, hogy a vita oly térre terelődött, mely ezen közgyűlésnek voltaképen nem tárgya; az állami tanítóképesítés elvének kimondása az 1896-iki kongresszúnak volt ténye, melyet az 1898-iki közgyűlés elfogadott, magáévá tett s a „Tanítóképzés Szervezete“ czimet viselő nagy munkálatba beigtatott. E fölött újból vitát indítani czéltalan is, fölösleges is. Napirenden van a kép. vizsg. tagozása, mint tisztán ped. kérdés, a mely függetlenül tárgyalható attól, hogy minő hatóságok előtt lesznek a kép. vizsg. leteendők; a tagozás megtörténhetik államosítással vagy a nélkül. Nem engedheti meg, hogy az államosításnak napirenden nem levő s különben is a politikusokra tartozó kérdése megzavarja az egyetértést. Felkéri az előadót, hogy a határozati javaslatok 1. pontjának okadatoló részéből az 1896. évi kongresszusi és az 1898. évi közgyűlési határozatokra való hivatkozásnak, nemkülönb a 2. szakasz a) pontjának kihagyását fogadja el.

Nagy László előadó tiszteltben tartja a felszólalók vélekedését, de ugyanekkor kéri, hogy engedjék meg neki is egyéni meggyőződése mellett megmaradni. Kijelenti, hogy meggyőződése mellett tovább is fog másutt harcolni. Azonban nem akar az egyesületnek bajt okozni; azért belenyugszik abba, hogy az elnök kijelentésében foglalt pontozatok a határozati javaslatból kihagyassanak. Az egyesület akkor, midőn 1898-ban a tanügyi kongresszus határozatait magáévá tette, s az állami tanítóképesítés mellett foglalt állást, legszorosabb feladatának eleget tett. Ő maga is tisztán pedagógiai szempontból bírálta meg a vizsgálatokat s ilyen alapon akarja a reformot.

Símó Endre rövid felszólalása után, melyben a felszólalók által hangoztatott elvekhez való hozzájárulását fejezi ki, a közgyűlés a határozati javaslatokat a következő alakban fogadja el:

1. *Minthogy az 1892-ben kiadott képesítő vizsgálati szabályzat a tárgyszerűség, a vizsgálat alapossága és különösen a szakszerűség szempontjából jogos és alapos kifogások alá esik; minthogy továbbá e szabályzat a tanítóképesítő vizsgálatok iránt fokozódó követelményeket ki nem elégíti; kimondja a közgyűlés, hogy a ma érvényes képesítő vizsgálati szabályzatot revidélandónak s gyökeresen módosítandónak tartja.*

2. *A képesítő vizsgálatok reformjánál figyelembe veendőnek tartja a közgyűlés a) azt a követelményt, hogy a képesítő vizsgálatok az általános műveltség, de különösen a tanítói szakképzettség kipuhatolása szempontjából alaposabbakká s behatóbbakká teendők s b) hogy a vizsgálat letevése a tanítójelöltnek lehetőleg megkönnyíttessék*

3. *A közgyűlés megbizza a választmányt, hogy e szempontok szem előtt tartásával vizsgálati szabályzat-tervezetet készítsen.*

13. *Nagy László* a következő indítványt terjeszti elő:

Minthogy a Közoktatási Tanács által készített tanítóképző-intézeti új tanterv újra kidolgozás alá került, s minthogy ezen tervezet az előbbihez

képest több lényeges módosítást tartalmaz, kéressék fel a nmlts. miniszter úr, hogy a tantervet az életbeléptetés előtt a tanári testületeknek szakvéleménye alá bocsátani sziveskedjék. — A közgyűlés az indítványt egyhangúlag elfogadja, s megbizza az elnökséget, hogy ez irányban a szükséges lépéseket tegye meg:

14. *Kozma Ferencz* a következő indítványt terjeszti elő:

A dr. Weszely Ödön előterjesztésével kapcsolatban utasíttatik a központi választmány, hogy a tanítóképző-intézeti pedagógia tanításának fejlesztése céljából úgy e szak egyes ágainak tudományos tárgyalásáról, mint megfelelő tankönyvek írásáról, esetleg pályadíjak beszerzése- és kifizetéséről gondoskodjék.

A közgyűlés az indítványt egyhangúlag elfogadja.

15. *Nagy László* ugyancsak a pedagógia tanításának kérdésével kapcsolatban a következő indítványokat terjeszti elő:

1. A közgyűlés a pedagógiai érdeklődés felgerjesztése és ébrentartása szempontjából *szükségesnek tartja a lélektant* a fejlődési (genetikai) szempontok folytonos szemmel tartásával tanítani s a tanítónővendékeket a gyermekek megfigyelése módjába bevezetni. Feladatának tartja továbbá a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete, hogy az egészséges és abnormis gyermekeknek rendszeres megfigyelését hazánkban előmozdítsa s hogy ezen irányú törekvések más pedagógiai körökben is tért hódítsanak.

2. Abból a célból, hogy a nevelési elmélet hazánkban nemzeti irányt és karaktert nyerjen, biztosabb alapot, határozottabb célt kapjon, hogy az egyes nevelési eljárások öntudatosabbakká válhassanak: *szükségesnek tartja a közgyűlés a néppsychologia* elemeit a pedagógia körébe bevonni s ennek lehetővé tételé végett a magyar nép alapjellemvonásait, közéletének jellemző nyilvánulásait megállapítani. A közgyű és mindkét indítványt elfogadja.

16. *Nagy László* a következő indítványt terjeszti elő:

a) A népiskolai tanítók nyugdíjáról szóló 1891. évi 43. t. cz. revisiója alkalmából tegyen az Egyesület felterjesztést azt illetőleg, hogy a gyakorló isk. tanítók az orsz. tanítói nyugdíj alap keretéből kivétessenek s illetőleg visszaállíttassék ama régebbi intézkedés, mely szerint a gyakorló iskolai tanítók a képezdei tanárokkal együtt az áll. tisztviselők nyugdíj kötelékébe tartoznak. A felekezeti képzők gyakorlóiskoláinak tanítói a hitfelekezeti tanárok nyugdíjáról intézkedő törvény rendelkezései alá volnának bocsáthatók.

b) Azon okleveles nevelőnők vagy nevelők, kik magán családotknál vannak alkalmazva s tanítványaikkal nyilvános vizsgálatot tételnek, az orsz. tanítói nyugdíjalapba beléphessenek, illetőleg, hogy nevelői éveik a nyugdíjba beszámíttassanak.

A közgyűlés mindkét indítványt elfogadja s a szükséges lépések megtételével az elnökséget, illetőleg a választmányt megbizza.

17. Ezzel a közgyűlés tárgysorozata kimerítettvén, elnök újólág köszönetet mond mindazoknak, kik jelen szép közgyűlésünk sikerének előmozdítói voltak, különösen is kiemelvén s köszönettel illetvén Kolozsvár város elől-

járóságát, a rendezőbizottságot s a tanítónőképző igazgatóságát, mint a kik vendégszeretetükkel oly kedves emlékezetűvé tették e közgyűlést mindazoknak, kik abban szerencsések voltak résztvenni s szíve mélyéből Isten hozzádót mondván az egybegyűlt tagoknak, a közgyűlést befejezettnek nyilvánítja.

K. m. f.

Németh Sándor,
jegyző.

Jelentések a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének 1898—1900. évi működéséről.

A) Titkári jelentés.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete a most lefolyt két évi ciklusban fennállásának s működésének 10. évét töltötte be.

Részint egyesületi életünk ez örvendetes mozzanatának hatása alatt, részint azon szintén örvendetes tényből kifolyólag, hogy ezuttal először tartjuk közgyűlésünket az egyesület székhelyén kívül, legyen szabad ezúttal — mielőtt az utolsó közgyűlés óta lefolyt két évi munkálkodásunkról beszámolnék — rövid visszapillantást vetnem egyesületünk eddigi egész életére, avagy inkább azon zajtalan, de buzgó munkálkodásra, melyet egyesületünk e lefolyt tíz év alatt tanítóképzésünk ügyeinek élébbre vitele érdekében kifejtett.

I. Visszapillantás egyesületünk 10 éves történetére.

(1889—1898.)

A tanítóképzőkben működő tanárok egyesítése ügyének első szószólója *Gyertyánffy István*, akkor a székely-keresztúri állami tanítóképző-intézet igazgatója volt 1871-ben kiadott Emlékiratában; s attól kezdve mind többen kezdettek foglalkozni az egyesülés eszméjével. Az időszaki sajtóban különösen a «Magyar Tanügy» tartotta éberem e kérdést s az 1874-iki II. egyetemés tanítógyűlésen már kísérlet történt az egyesülésre. Ez alkalommal tette *Kozma Ferencz*, akkor székely-keresztúri tanítóképző-intézeti igazgató azon javaslatot, hogy az *egyetemes tanítógyűlésen a tanítóképző tanárok mindig megjelenvén, ottan egy szakosztályt alkossanak*, s hogy a tanítóképző tanárok koronkint vándorgyűléseket tartsanak a különböző képzők székhelyein. Azonban az 1878-ik évi III. egyetemés tanítógyűlésen a képzőintézeti szakosztályt nem lehet megalkotítani; s a majdnem egy évtizedig bevont lobogót a *dévai tanártestület* 1886-ban bontotta ki a «Magyar Tanítóképző» cz. nevelés-oktatásügyi közlöny megindításával. S ez időtől kezdve az egyesülést a legmelegebb hévvel *Hetyey Gábor* ottani tanítóképző igazgató propagálta mindaddig, míg az állami tanítóképző tanároknak 1889. év április 14-én,

virágvasárnapján tartott gyűlésén, majdnem két évtizedig tartott tervezés után létrejött a *Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete*.

Feszült érdeklődéssel várta mindenki az akkori közoktatásügyi miniszternek, gr. Csáky Albinnak az első tisztelgés alkalmával tett nyilatkozatát.

Határozott, nemes, szabadelvű, és biztató szavak voltak azok, miket gr. Csáky az alakuló egyesület tisztelgő küldöttségének mondott; s egyesületünk megalakulásának döntő motívuma lett ama nyilatkozata, hogy *egyesületi együttes munkálkodás útján jobban lehet ápolni a közügyet, mint szétforgácsolva, s hogy a miniszternek mindig könnyebbségére esik, ha szakemberektől kaphatja az információkat.*

A közgyűlés, majd utóbb az egyesület vezetésére Péterfy Sándor választatván elnökké, azonnal megkezdődött a tanácskozás. Első tétel volt a tanítóképzők tantervének revíziója, azután jött a tankönyvek ügye, a tanítóképesítés, végre az alapszabályzat alapelvei.

Az új választmány is azonnal munkához látott. Az addig Déván megjelenő «Magyar Tanítóképző»-t a dévai tanártestület 1890. január 1-től kezdődőleg átbocsajtotta az egyesület tulajdonába, s azóta a lap Budapesten, Nagy László szerkesztésében jelenik meg.

A már megalakult egyesület első közgyűlését 1890. aug. 18-án és 19-én, a IV. egyetemes tanítógyűléssel egyidejűleg tartotta meg, mely időpontnak kitérésénél a vezérlő szempont az volt, *hogy az egyesület a néptanítói kartól nem külön szakadva, hanem vele karöltve törekszik haladni.*

Az ezen gyűlésen megvitattott tételek voltak: a tanterv módosítása, a gyakorlóiskola szervezete és a tanítójelöltek gyakorlati kiképzése, a tanképesítő vizsgálatok s a felekezeti tanárok anyagi helyzetének javítása.

Ezen közgyűléssel befejeződött egyesületi életünknek *első ciklusa.*

A *második ciklust* a tanterv-revizió tárgyában tolytatott tanácskozások töltötték be, mely ügy két évi hosszas tanácskozások után az 1892. évi közgyűlés egyik főtárgyául is kitézetett.

Ezen második nagy közgyűlés 1892. április 11., s következő napjain tartatott meg. A tantervi vita mindvégig igen behatóan, alaposan folytatott, kiterjeszkedve a tanítóképző-intézet valamennyi tárgyára.

A *harmadik ciklusban* — minthogy az állami tisztviselők fizetésének általános rendezése a tanítók és tanárok fizetésének ügyét is felszínre vetette, — az anyagi érdekekért való küzdelem, s a tanítóképzés elvont ügyeinek ápolása kettős teherként nehezedett az egyesületre, mindazonáltal tevékenysége nem csappant meg e nehéz évek alatt sem.

Ezen két év tanácskozási munkaprogramjában különösen két tétel dominált. Egyik az ifjúság nevelését oly közelről érintő *internatus-ügy*, a másik tanítóképzésünknek legkardinalisabb tétele: *a tanítóképző-intézeti tanárképzés.*

Mindkét kérdést igen behatóan tárgyalta a III. közgyűlés is, s alapelveiben tisztázva adta azokat át a választmánynak további gondozás végett.

A *negyedik ciklus* legfontosabb mozzanatainak egyike volt a *debreczeni nagy választmányi ülés*, az ott rendezett 1894. évi országos

tanszerkiállítás alkalmával, mely a köznevelési értekezletek egész sorozatának szolgált kedvező alkalom gyanant s honnan nem hiányozhatott a tanítóképző tanárok egyesülete sem.

Ez ülésen két nagy fontosságú ügy került szőnyegre; az egyik a *magyar nyelv tanítása a nem magyar ajkú iskolákban*, másik a *tanítóképzők elhelyezésének ügye*.

Az egyesület működésének súlypontja azonban ezen ciklusban a *kongresszus tanítóképzési szakosztályának előkészítésére* esett.

Egyesületünk már az 1893. évben kifejezte azon óhaját, hogy 1896-ban, hasonlóan az 1848-ban tartott «első egyetemes és közös magyar tanítógyűlés»-hez, a kisdedóvótól az egyetemig az iskolák minden fokozatát felölelő, *általános országos tanítói és tanári gyűlés* tartassék.

A fővárosi, nemkülönbén a vidéki tanítók és tanárok nagyszámú részvételével tartott 1894. évi, pünkösdi nagygyűlés épen Nagy Lászlónak, egyesületünk főtítkáranak indítványára mondotta ki, hogy *Magyarország ezeréves fennállása emlékére, 1896-ban egyetemes tanítói és tanári közgyűlés* tartassék, a mely lehetőleg az összes közoktatási intézeteket felölelje. Ugyanekkor az előkészítő-bizottság főtitékára, Nagy László egyesületünk főtitékára lón.

És IV. közgyűlésünket csakugyan az ezredéves nagy ünnepek idején tartottuk; kapcsolatosan azon feledhetetlenül szép napokkal, midőn a II. Orsz. és Egyetemes Tanügyi Kongresszus keretében hazánk iskolaügyének minden rendű és rangú munkásai összegyűltek, hogy együttes üléseken es szakosztályokban a köznevelés nagy érdekeiben felszólaljanak s hogy egy akarattal tanuságot tegyenek arról a lelkesedő szeretetről, mely a magyar tanítóságot az ezeréves haza s ennek köznevelési ügye iránt áthatja.

Egyesületünk e *közgyűlésén* csupán belső, adminisztratív ügyeit intézte el; a tanítóképzés fontos kérdéseiről való tanácskozásaiban már beleolvadt a *kongresszus tanítóképzési szakosztályába*, mint a mely szakosztálynak nem csak az előkészítésben, de egész funkciójában is leglényegesebb tényezője volt.

S ép ezért legyen szabad az ott tárgyalt fontos tétéleket, mint a melyeknek tárgyalása legnagyobbbrészt úgy is egyesületünk ténye volt, itt is felsorolnom.

E tétélek valának pedig:

1. A tanítók képesítése.
2. A tanítóképző-intézetek tanárainak képzése
3. A tanítóképző-intézetek elhelyezése.
4. A tanítóképző-intézetek felett való felügyelet.
5. A tanítóképző-intézetek hatása a nemzeti szellem fejlesztésére.

Az 1896—98. évek közé eső *ötödik* ciklusban az egyesület a tanítóképzés egész szervezetére kiható, azt minden ágazatában felölelő munkálatot végzett.

Erre nézve mindenekelőtt elfogadta, magáévá tette a kongresszusi szakosztálynak a *tanítóképzők felállítására, a tanítók képesítésére s a tanítóképző tanárok képzésére és képesítésére* vonatkozó határozmányait s

ezek mellett kiegészítő munkálatot végzett a tanítóképzés egész szervezete-re vonatkozólag.

V. közgyűlésünk a kongresszusi tétélek elfogadását magáévá tette s beleillesztette azokat minden változtatás nélkül a teljes szervezeti munkálatba, mely a közgyűlés által elfogadott formájában a következő fejezetekre oszlik: I. A tanító- és tanítónő-képzők felállítására és elhelyezése. II. Felvétel. III. Tanulmányi ügyek. IV. Tanári testület és igazgatás. V. Fizetés- és nyugdíjügyek. VI. Fegyelmi ügyek. VII. A népiskolai tanítók képzése. VIII. A tanítóképző intézeti tanárok képzése és képzése. IX. A tanítóképzők felügyelete.

E munkálatban a vezérgondolat: tanítóképzésünknek — a miben lehet s a miben kívánatos — egyöntetűbbé tétel; a hazafiasan nemzeti szempontok kellő érvényesülhetése s a tanítóképzésnek minden irányú tökélyesbülése. A gyakorlati cél pedig a tanítóképzésről hozandó törvény előkészítése.

Ugyanebbe az időbe esik egyesületünk könyvtáranak a megalapítása is.

E legutolsó V. közgyűlésünknek még egy fontos személyi momentumáról legyen szabad megemlékezni s ez Péterfy Sándornak, egyesületünk addigi szeretett elnökének, vezérének lemondása volt. Hasztalan kértük őt az elnöki tiszt elvállalására, előre haladt korára való hivatkozással nem fogadta el többé e megbízást.

Hogy mily sajnálattal voltunk kénytelenek belenyugodni az ő megmásíthatatlan akarataiba, azt hosszasan bizonyítanom sem kell; az az általános szeretet, tisztelet és ragaszkodás, melylyel ő iránta széles e hazának minden tanítója s minden képző tanára viseltetik, ennek bizonyításától fément engemet.

De annyit meg kell említenem, hogy egyesületünk eddigi munkájában és sikereiben kezdettől-kezdve neki oroszlánrésze volt.

Péterfy helyébe Kovács János alelnök lépett, míg Péterfyt egyesületünk ezen közgyűlése örökös tiszteletbeli elnökévé választotta meg.

II. Az elnökség, a választmány s a tagok 1899—1900. évi működése.

1. A tanítóképzők szervezete-re vonatkozó ügyek.

A szervezetre vonatkozó munkálatok újból való megindítását a 45814—1898 sz. miniszteri rendeletben foglalt intézkedések, t. i. a kötelezett óraszámok általános fölemelése s az internatusi felügyelet szabályozása tették okadatoltta.

A választmány (1898. X. 17-iki üléséből kifolyólag) felkérte a vall. és közoktatásügyi miniszter urat, hogy az igazgatásról szóló, s több pontjában már részint hatályon kívül helyezett, részint elavult 1877. évi szabályzat dolgoztassék át.

A válasz erre a 33523—1899 sz. rendelettel adatott meg, melyben az elnökség arról értesítettik, hogy az áll. tanítóképzők rendtartási szabályzatának kidolgozása tényleg munkába vétetett.

S a 81936. sz. rendelettel már le is küldetett egyesületünkhöz az ugyanerre vonatkozó terjedelmes munkalat, vagyis maga a szabályzati javaslat véleményezés végett.

Ezt illetőleg mindenekelőtt azt az öröndetes tényt kell kiemelnünk, hogy e javaslat úgy az összes all. tanítóképzők tantestületeinek, mint országos egyesületünknek is véleményezés, hozzászólás végett leküldetett. Azt bizonyítja ez, hogy a miniszter úr — fennköltén liberális gondolkodásához hiven — munkatársaiul avatja fel a képző tanárokat, hogy bizalommal van irántuk s orsz. egyesületünk iránt, s hogy meg kívánja hallgatni a tapasztalatokon nyugvó közveleményt is azon fontos szabályzat megalkotásánál, mely messze időkig hivatva van irányadó szempontokat kijelölni az all. tanítóképzők működésében.

Mi sem természetesebb, minthogy egyesületünk választmánya a legnagyobb örömmel és készséggel fogott e nagyfontosságú munkához. Az 1899. év. nov. ülésen napirendre tűzte ki azt, s az előadói tisztre Nagy Lászlót kérte fel. A decz. 7-iki ülésen már megállapította azon elvi határozatokat, melyekben e kérdésben elfogalando álláspontja nyer kifejezést. Kimondotta, hogy a tanítóképzés szervezetét illetőleg ragaszkodik az 1898. évi V. közgyűlésen hozott határozmányokhoz s az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. novellaris módosításáig időszerűtlennek véli ugyan az új szabályzat kiadását, mindazonáltal örömmel látván azt, hogy a miniszterium a tanítóképzők szervezetbeli bajain már most segíteni akar: a részletes tárgyalásba is készséggel belemegy. Elvi megállapodásai im a következők: 1. Az igazgató tanács mellőzendő. 2. A tanítóképzők a tanfelügyelők hatásköre alól kiveendők s a miniszteri biztosi intézmény — a megkezdett irányban — tovább fejlesztendő s a miniszteri biztosok végrehajtó hatalommal ruházandók fel. 3. Az igazgató hatásköre s teendői, a mennyire azt az intézet vezetésének érdekei megengedik: decentralizalando. 4. A tanártestület hatásköre kiterjesztendő mindazon teendőkre, melyek hivatásából folynak. A tanárok hatás- és munkaköre pontosan körvonalozandó. 5. A segédtanári intézmény jelen alakjában nem tartandó fenn. 6. Az iskolák bizonyítványait teljes értékűnek kell elfogadni, azokat felülvizsgálat tárgyává tenni nem szabad s minthogy a felvétel iskolai bizonyítvány alapján történik, felvételi vizsgálatnak helye nincs. 7. A gyakorló-iskola 6 osztályúvá s legalább három osztatúvá fejlesztendő. 8. Az állami egységes képesítő vizsgálat törvény útján szabályozandó.

Majd több egymás után következő ülésen tárgyalott a szervezeti javaslat részleteiben is, egészen a szervezeti javaslathoz csatolt tanítóképesítő vizsgálatokról szóló szabályzatig, melyre nézve a részletes tárgyalások során oly ellentétes szempontok merültek fel, hogy — már a szűkre szabott határidő leteltére való tekintettel is — a választmány a részleteket mellőzve, a fentebbi általános elvi kijelentésnél megállapodott.

A részletes tárgyalások során hozott határozatok közül legyen szabad felemlítenem a következőket, mint legfontosabbakat.

A főlvételnél a jelöltek — *tanítói arravalóságuk* kipuhatólása céljából — testi és érzékei épségükre, zenei hallásukra, magyar olvasás-

beli készségükre s az olvasottak reprodukciójára nézve vizsgálandók meg. A fölvételnél a 14. év betöltése kívántassék meg. — A felsőbb leányiskolák s nőtáncziskolák VI. osztályát végzettek csak kiegészítő vizsgálatall léphessenek át a nőképző III. osztályába.

A tankönyvek és taneszközök használatba vétele a tanárkar *határozata* alapján történjék. — Az érdemjegyek fokozatai között az írásbeli dolgozatok külső alakjára vonatkozók is soroltassanak fel. — Az évi bizonyítványok, valamint az évközi értesítők az osztályfő által is aláírandók. — A tanártestület tagjai között a hitoktatók is fölemlítendők. Az igazgató heti 10, a rendes tanár 18, az internatusvezető s az irodában segédkező tanár 12, a gyakorló-iskolai tanító 24 órára kötelezendő. — Az állandó tisztekre (jegyzőség, osztályfőnökség stb.) való kijelölés a tanári testület joga és teendője. — A szakszerű helyettesítést végző tanár óradíjban részesítendő. — A tanárok mellékfoglalkozásait csupán bejelenteni kötelesek. — Az óra- és tantárgyfelosztás — az igazgató hozzájárulásával — a tanári szék teendője. A tanárok szolgálati viszonyai részletesen szabályozandók. — Az évi költségvetésről a tanárkar tudomást szerez, az elméleti és gyakorlati oktatásra vonatkozó tételük tárgyában határoz is. — Az óraadó s megbízott tanárok saját szakmájukat illető ügyekben, a hitoktatók saját növendékeik tanulmányi és fegyelmi ügyeiben szavazati joggal bírnak. — Az igazgatónak az adminisztratív ügyek intézésében egy tanár van segítségére, ki ezért méltányos díjazásban részesül. — A gyakorló-iskola úgy rendezendő be, hogy az a tanítói gyakorlat céljaihoz képest alkalomszerűleg osztatlan népiskolává legyen alakítható. Kívánatos, hogy az elemi hatosztályú gyakorló iskola ismétlődő iskolával is kapcsolatos legyen. — A növendékek gyakorlati kiképzésében az összes szaktanárok részt vesznek.

A köztartási szerződést az igazgató köti meg a gondnok hozzájárulásával. Az ellenőrzés az igazgató tiszte. — Az étkezések alatti felügyelet a felügyelő tanár tiszte, a künnlakó tanulók felügyelete pedig az osztályfő kötelessége.

A köztartást a képző-intézet igazgatójának ellenőrzése mellett az internatus vezető tanára látja el.

A bennlakás közvetlen vezetése egyik rendes tanár tiszte, ki erre a tanári testület javaslatára a vallás- és közoktatásügyi minisztertől megbízást nyer. E tanár az összes internatusi berendezésért anyagilag, az internatusi nevelésért erkölcsileg és hivatalosan felelős az igazgatónak. E teendőért ellátásban s tiszteletdíjban részesül. — Az igazgató és az internatus-vezető tanár közötti szolgálati viszony részletesen szabályozandó. A vezető tanár a költségekről vagyoni felelősség mellett számadást vezet s terjeszt fel az igazgató utján a miniszterhez. — A tanulók legfőljebb 6—8 tagból álló csoportokra osztandók, s mindenik csoport számára egy lakó- és egy hálószobából álló helyiség rendezendő be. — Nem szükséges, hogy a családokba ugyanazon korú, osztályú, nyelvű és nemzetiségű tanulók kerüljenek együvé.

A választmánynak fentebb ismertetett véleménye illetékes helyre fölterjesztett s tudomásunk szerint a tantestületek véleményei alapján

újra átdolgozott javaslat — több figyelemre méltó, üdvös módosításokkal — jelenleg a közoktatási tanács foruma előtt van.

Ezen kívül azonban a választmány 1899. II. 20-án s IV. 24. évi tartott ülésén, s Nagy László indítványa alapján megtette a kezdő lépéseket a *tanárok szolgálati pragmatikájára* vonatkozó munkálatok tárgyában is azzal, hogy az utóbbi ülésén az igazgatásra vonatkozó ügyeket tárgyalta. Kívánatos, hogy a jövő ciklusban az ide vonatkozó tanácskozások fonala újból felvétessék s e kérdés napi-renden legyen mindaddig, míg ezt illetőleg is teljesen rendezett viszonyok állanak elé.

Ugyancsak itt vélem felemlítendőnek azt is, hogy a «Tanítóképzés Szervezete» cz. alatt legutóbbi V. közgyűlésünkön hozott határozatok e kérdés fejlődésének, kialakulásának s az erre vonatkozó hosszú időre nyult tanácskozások rendjének bő ismertetésével kísérve a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak küldöttségileg átadattak, mint eddigi egyesületi tevékenységünk legfontosabb, legszervezebb nagy munkálata, mely bizonyára figyelemre méltó anyaga leendő a sorra kerülendő törvény-revizionális előmunkálatoknak.

Mint igen örvendetes ténytet kell itt felemlítenem azt is, hogy a Tanítók Orsz. Bizottsága foglalkozni óhajtván a tanítóképzés ügyével, Józsa Daniel előterjesztésére egyesületünk szóban levő munkálatát vette tárgyalási alapul s azt egész terjedelmében elfogadván, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a maga részéről is felterjesztendőnek határozta. E tényben a tanítóság egyetemének, illetőleg legkiválóbb társulatának, szövetségének egyesületünk működése iránti elismerését örvendetes jelként üdvözölhetjük.

2. Nevelési ügyek.

Bár a fentmondottakból kitetszőleg a lefolyt ciklusban felmerült események eléggé leköttették a választmány tevékenységét a szervezeti ügyek irányában is, mindazonáltal a választmány nem feledheté egy pillanatra sem, hogy az az iskolafaj, melynek szolgálatában egyesületünk tagjai állanak, hatványozott értelemben *nevelőintézet* kell, hogy legyen, a miből önkényt következik, hogy tanácskozásainak folyamán, miként eddigelé, úgy ezuttal különösen is, előtérbe léptek az *ifjuság nevelésének fontos kérdései*.

Ebben a tekintetben bizonyos intenzitás jellemzi a választmány működését, mely intenzitás a tanítóképzők szervezetének nagy kérdései mellett, — oly végtelenül fontos tényező a tanítóképzők működésében.

Innea van, hogy midőn a választmány 1899. évi januári ülésén e VI. ciklus munkaprogrammjául a főtítkár éppen az elméleti és gyakorlati nevelési kérdések felvételét javallotta: a választmány nemcsak készséggel járult e programhoz, de ki is fejezte a felett való örömét, hogy a képzőinket legmélyebben érintő ügyek kerülnek ez által felszínre s különösen, hogy az ifjuság szellemi és anyagi öntevékenységére, kiforrott elvek szerint való önmunkásságára, s illetőleg ezek előmozdítására az első és tervszerű lépéseket éppen egyesületünk teszi meg.

Munka programmunk e pedagógiai irányzatát a választmány részint nevelésügyi kérdéseket tárgyaló felolvasásokkal, részint gyakorlati nevelési kérdések kitűzésével s megvitatásával tartotta fenn.

Igy került sorra mindjárt az 1899. évi januári ülésen dr. *Baló József* tagtársunk jeles értekezése: «A neveléstan a tanítóképzőben» cz. tetelről, melynek szakavatott fejtegetése nemcsak magán a val. ülésen vont maga után igen beható, alapos hozzászólást, de hivatalos közlönyünkben is élénk vitát eredményezett, s megbizonyosodott, hogy föltétlenül szükséges immáron arra törekednünk, miszerint pedagógiai oktatásunk ügye a maga egész terjedelmében alapos, rendszeres és tudományos alapon tisztázódjék.

Gébcze Sarolta tagtársunk az u. a. évi februári ülésen «Tanítóképzés külföldön és itthon» czímen tanulságos értekezést olvasott fel, melynek tárgyalása során az a figyelemre méltó nézet nyert kifejezést, hogy tanítóképzőink életében — azok szervezeti egységének megóvása mellett — a helyi körülmények jobban figyelembe volnának veendőek.

A gyakorlati nevelési kérdések során első helyen kell felemlítenünk *Farkas Sándor* tagtársunk nagyszabású tanulmányát az Önképzőkörökről (1899. május), *Mohar József* időszerű és kiválóan figyelemre méltó előadását az iskolai kirándulásokról (1900. február), míg az áldásosan működő, de általán és egységesen eddig még nem szervezett Segélyző Egyesületekről *Sztankó Béla* értekezett (1899. június).

E gyakorlati nevelési kérdések mindenike két ízben került a választmány elé, mindannyinál első ízben az alapelvek állapították meg, míg másodikban részletetekbe menő javaslatok készültek, melyek — mint a választmány határozati javaslatai — im a m. t. közgyűlés tanácskozásának alapjainak vannak hivatva szolgálni.

Választmányunk működésének ez uralkodó irányzata meglátszik jelen közgyűlésünk tárgysorozatán is, mely első sorban, vagy legalább tulnyomó szamban éppen a pedagógiai érdekű tárgyakat öleli föl, sőt egy szervezeti érdekű tárgyunk is, t. i. a tanítóképesítés ügye szintén főként pedagógiai irányzatot mutat, mihelyt azon nehézségek könnyítésének módozatai felett kezdünk tanácskozni, melyek előtt a jelenlegi tanítóképesítési rendszer mellett jelöltjeink állanak.

Hogy ez erős pedagógiai irányzatnak egyesületünk hivatalos közlönye is hűséges képviselője, kifejezője és művelője, arról ékesen szól e lapnak utolsó két évfolyama is, melyről e helyütt részletesebben azért nem szólok, mert közlönyünkről külön pont alatt óhajtók megemlékezni.

3. *A magyarországi tanító(nő)képzés bemutatása a párisi kiállításon.*

Még az 1898. év május havában nyerte a választmány ama megtisztelő megbízatást, hogy a hazai tanítóképző-intézetek részéről a párisi világkiállításra beküldendő tárgyakat gyűjtse össze, állítsa egybe s általában szervezze és rendezze a kiállítás ezen részletét. A választmány ez ügy előadói tisztével *Sztankó Béla* főtitkárt bízta meg, kit működésé-

ben úgy a választmány által kiküldött bizottságok, mint maga a választmány is mindig a legnagyobb készséggel támogattak.

Az 1325 frtban megállapított költségvetés úgy a választmány, mint a miniszter úr által elfogadtatván, a kiállítási munkálat a tervezet egybeállításával vette kezdetét, melyet a választmány is, s a kiállítás népoktatásügyi csoportjának előadója, Ns. *Halász* Ferencz min. oszt. tanácsos úr is csekély módosítással jóváhagytak.

E tervezet, melynek megszerkesztésénél felhasználtam azon munkálatokat, melyeket választmányunk egy régebbi bizottsága az ezredévi kiállítást megelőzőleg készített volt, kellő körirat kapcsán valamennyi hazai tanítóképző-intézetnek megküldetett s örvendetes tényként jegyezhetem fel, hogy ez ügyet tanítóképző-intézeteink a legmelegebben karolták fel. Ebben nagy segítségünkre volt maga a vall. és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr is, ki rendeletileg hívta fel az áll. tanítóképzőket ez irányu megkereséseink teljesítésére, s melegen figyelmébe ajánlotta azt az egyh. főhatóságoknak is, s utasította a m. kir. egyetemi nyomda igazgatóságát az általunk kért tárgyak beküldésére, s hivatalból intézkedett a közp. kir. Statisztikai Hivatal által készített grafikus táblázatok ügyében. De elismerést érdemlő módon támogattak bennünket a Szt István-társulat, az Orsz. Tanszermúzeum s a tanítóképző-intézeti kézikönyvek t. kiadói is.

A tárgyak egybegyűjtésének s első rendezésének, nemkülönben kiválogatásának nem épen kicsiny munkája az 1899. évi nagy szüpidőre esett. Ugyanekkor folytak tárgyalások a kellő terület s installáció tárgyában is. Ez évi szeptember havában már be voltak mutathatók a tárgyak *Halász* Ferencz úrnak, ki bölcs tanácsaival s útmutatásával nagy mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a kiválogatás munkája minden tekintetben kifogástalan legyen. Legyen szabad itt is megemlítenem azon t. szakértő tagtársakat, kik a kiválogatásra kiküldött, s Nagy László, Miklós Gergely s a főtítkárból álló választmányi bizottságot a kiválogatás munkájában támogatták. Ezek: *Katona* Lajosné, dr. *Baló* József, *Farkas* Sándor, *Horvay* Ede, *Király* Pál, *Snazel* Ferencz, *Rucsinszky* Lajos, *Nagy* Károly, *Lányi* Ernő, *Kún* Alajos.

A kiállítási tárgyak feliratai elkészülvén (a francia fordítást dr. *Baló* József tagtársunk készítette s dr. *Katona* Lajos főgymn. tanár úr revideálta) — szeptember hóban 1—2 tárgy híján az egész anyag már könyvkötőhöz volt adható, mely munkálatokat a kir. kormánybiztosság ajánlatára *Lessik* Karoly fővárosi könyvkötő készítette el általános megelegedésre. E tárgyak a novemberi ülésen mutattattak be a választmánynak; s ettől kezdve a budapesti áll. tanítóképző igazgatóságának szivességéből átengedett szép tágas teremben megtekinthetők voltak azok egész január elejéig, a tárgyak *Paris*ba való szállításának határidejéig. Ez idő alatt számosan látogatták meg a kiállítandó tárgyakat, különösen nagy érdeklődéssel és alaposzággal szemlélték meg azt a kultuszminiszterium tanítóképzési ügyosztályának főtisztviselői.

A beküldött tárgyak rövid lajstroma a következő:

1. *Magyarország térképe*, a magyarországi tanítóképzők elhelyezé-

sének, számának, jellegének s a fentartó hatóságoknak feltüntetésére szolgáló kartogramm alakjában.

2. Az iskolai épületek, udvar és kert bemutatására szolgálnak a temesvári áll. tanító- és a kolozsvári áll. tanítónő-képző intézet akvarell képei. Az előbbit Kimmach László, az utóbbit Versényi Gábor festette. Egy az iskolai épületek fényképeit magában foglaló díszes album. Egy díszkötésű könyv alaprajzokkal. A budapesti áll. tanítóképző kerti gazdasága akvarell képből.

3. A tanítóképző *tanárok* létszámára vonatkozó grafikus rajz, táblázatos kimutatás, s irodalmi működésük 2 kötetet tevő címjegyzékben.

4. A növendékek létszámát feltüntető grafikus rajz.

5. A *tanítás* bemutatására szolgálnak részletes tanmenetek egy nagy folio alaku kötetben, egy haladási napló, egy kötet órarend, növendékek dolgozatai (olvasmányok kivonata; magyar, német, francia, tót, horvát, román nyelv; földrajz, történelem, természettudomány, gazdaságtan; számtan, mértan, mértani rajz, szépirás, zene, kézügyesség, kézimunka, testgyakorlatok [fényképekben], gyakorló iskolai látogatások naplói, tervezetek, valamennyi díszesen kiállított könyvalakú dobozokban. Felszerelési jegyzékek. A belső berendezést feltüntető fényképek díszes albuma. Az engedélyezett kézi könyvek egy sorozata.

6. A *nevelés és iskolai élet* bemutatására szolgálnak a rendtartási szabályok, az ifjúsági egyesületek alapszabályai, iskolai ünnepélyek műsorai, a bennlakási és köztartási helyiségek fényképeit magában foglaló album, köztartási étlapok, mindezek díszes kötetekben összefoglaltan.

7. A *tanítóképzés* megismertetésére szolgálnak az írásbeli és szóbeli tételek, s a tanítóképzés statisztikája grafikus rajzban.

8. A *gyakorló iskolák* fénykép-albumban, felszerelési jegyzékekben, tanmenetekben, órarendben, s a tanítójelöltek látogatásait s tanításait nyilvántartó könyvekben vannak bemutatva.

9. Az *igazgatási ügyeket* költségvetések, értesítők képviselik.

10. A *szervezeti ügyek* a törvények, rendeletek, szabályzatok, hivatalos nyomtatványok által mutattattak be.

11. Az *egyesületi élet* alapszabályainkkal, közlönyünk eddigi évfolyamaival, emléiratainkkal van bemutatva.

Szívesen időzném tovább is e tárgynál, de a szűkre szabott jelentés nem engedvén meg a tulságos részletezést, elég legyen annyit még örvendetes tényként megemlítenem, hogy elértük azt, miszerint hazai tanítóképzésünk a hazai népoktatásügy egészébe szervesen beillesztve, de mégis a maga *önállóságában* és *intézményesen* mutattassék be a művelt külföld előtt. Hiszem, mind belső érték, mind külső csín, mind jellegzetesség tekintetében méltó módon veszünk részt a nemzetek e nagy versenyében, s nem vallunk szégyent e kiállításunkkal.

És elértünk még egyet. Azt, hogy e munkálat erősítette összetartozásunk érzetét s ha visszakerülnek tárgyaink s alkalmunk lesz az ott felhalmozott igen becses és tanulságos anyagot behatólag is megsemmélni, javára fog szolgálni tanítóképzésünknek is.

De javára vált ez egyesületünknek is. 38 tanító(nő)képző-intézetet vont bele egyesületünk e munkába; még pedig a tanítóképzők közül van ott 17 állami, 5 rom. kath., 1 gör. kath., 1 gör. kel., 2 ev. ref., 4 ág. ev., 1 izraelita; a tanítónőképzők közül 4 állami, 4 rom. kath. — Azt hiszem nem tévedek, ha e tényt legalább részben egyesületünk erkölcsi sikerei közé is számítom.

Itt-ott valóban nagy lelkesedéssel is karolták fel ez ügyet, melynek illusztrálásául hadd igtassam ide az esztergomi rom. kath. tanítóképző-intézet legutóbbi ertesítőjének Guzsvenitz Vilmos igazgató által írt előszavából a következő sorokat:

«Fontos, sőt világraszóló események előtt állunk: a nagy és dicső francia nemzet, a nyugot-európai műveltség egyik kiváló zászlóvivője a XX század hajnalán a XIX. század hatalmat, anyagi és szellemi haladásának nagyságát akarja az egész világ előtt feltüntetni.

A civilizáció e világraszóló versenyében nemzetünk is méltóképp óhajt részt venni és fel akarja tüntetni a művelt Nyugot előtt, hogy Magyarország, a nyugoti kulturának századokon át védő pajzsa, jelenleg a tudomány és haladás egyik jelentékeny tényezője és szorgalmas munkása. Be akarja mutatni a magyarországi tanítóképzés állapotát is. Épen azért — úgy hiszem — hazafias kötelességet tanúsított intézetünk vezetősége és tantestülete, midőn részint e magas szempont hatása alatt, részint nemzetünknek, a dicső francia nemzettel való százados érintkezése és rokonszenvére való tekintettel elhatározta, hogy intézetünknek, mint a magyarországi tanítóképzők egyik nesztorának, alapítását és történetét újabb adatokkal bővítve, a párisi világkiállításra való tekintettel az 1895—96. évi Értesítő kiegészítésekép megírja.»...

E pillanatban már föl van tárva hazai tanítóképzésünk állapota az egész művelt világ előtt! Bár ez egybegyűjtött anyag a kiállítás bezárta után is együtt maradna s mint egyesületünk tulajdona messze időkg tanuskodnék arról a hatalmas együttműködésről, mely e szép munkát létrehozta!

4. Anyagi ügyek.

A fentebbi pontokban vázolt, illetőleg ismertetett idealis czélok és törekvések mellett azonban a választmány nem feledkezett meg alapszabályainkban meghatározott azon kötelezettségéről sem, mely a tanítóképző-tanárok anyagi helyzetének javítására való törekvéseiben s ez ügynek mindig hűséges gondozásában áll.

Ebbeli tevékenységünket az alábbiakban van szerencsém ismertetni.

Az 1899. évi költségvetés folyományaként elé álló helyzet újra kérvényezésre sarkallt bennünket. Ez alkalommal is kevesbedett kérvényeink száma, a mennyiben az igazgatóknak a VIII. fiz. osztály felső fokozata megnyitott s a gyakorló-iskolai tanítók anyagi helyzetének javítása tárgyában már a múlt ciklusban, részint Verner Gyula képviselő úr által a képviselőházhoz, részint közvetlenül a közoktatásügyi miniszter úrhoz beadott kérelmeink annyiban kedvező elintézt nyertek, hogy

gyakorló-iskolai tanítóink közül többen segédtanárrá nevezettek ki, mely intézkedést különösen örvendetessé tettek azon kegyes és méltányos szavak, melyekkel ez intézkedés az állami költségvetés indokolásában okadatoltatott s melyek nemcsak az érdemes gyakorló-iskolai tanítók munkájának elismerései, de ez állás fontosságának is ép oly hű, mint igaz kifejezői.

E kérvényben, mely a választmánynak 1899. apr. ülésén mutattott be, kérelmeztük: 1. az elemi és polgáriskolai tanítóképző-intézet tanárainak külön személyi létszámba való sorozását s az elkülönítés által a VIII. fiz. osztályban megüresedett helyeknek elemi tanítóképző-intézeti tanárokkal való betöltését; 2. a IX. fiz. osztályban szervezett állások létszámának emelése által a segédtanárok, továbbá a rajz-, zene- és torna-tanárok helyzetének jobbítását; a megbízási rendszer teljes mellőzését; 3. a tanítónők, különösen a segédtanítónők helyzetének javítását; 4. az évötödös pótlékoknak 200 frtban való megállapítását s a régi csonka pótlékok kiegészítését; 5. a kir. kath. tanítóképző-tanárok fizetésügyének korszerű rendezését és a felekezeti tanítóképzők nagyobb mérvű segélyezését; 6. a kisdédővőképző tanárok fizetésügyének az érintkező pontokban a tanítóképző-intézetekkel hasonló jobbítását.

Ezen kérvényt u. a. évi apr. hó 27-én nyujtottuk át küldöttségileg a vall. és közoktatásügyi miniszter úrnak.

A küldöttséget vezető elnöknek, dr. Kovács Jánosnak a kérelem tárgyát részletesen ismertető s azt tiszta világításba helyező beszéde, nemkülönben az egész kihallgatás lefolyása közöletett a M. T. 1899. apr. számában.

Az 1900. évi költségvetési törvény szentesítése után nyomban újból tárgyalás alá kerülnek a fizetési ügyek s a f. évi május 19-én újra küldöttségileg adtuk át ez évi idevonatkozó kérvényünket.

Mint ezelőtt, úgy ezuttal is csak örömmel jegyezhetjük fel azt a tényt, hogy fentebbi kérvényünknek újra teljesebben ment egy pontja, az nevezetesen, mely az elemi és polgáriskolai tanítóképző-tanárok személyi létszámának elkülönítésére vonatkozott. Részben ezen ténynek köszönhető, hogy az ez évi májusi előléptetések oly jelentékenyen elébbre vitték elmaradott ügyeinket.

Kétségtelen, hogy ez évben hatalmas lépéssel ment elébbre a képzőtanárok fizetésügye, ám a tanítóképző-tanárok anyagi helyzete sok sebből vérező s ha ezek egyike-másika beheged is, marad elég, mely tovább sajog.

Ezek gyógyítása érdekében újból fel kell emelnünk kéro szavunkat. Ezen kérelmünk első és fő tárgya az, hogy a *magasabb fizetési osztályok létszámának emelése által az alsóbb fizetési osztályok létszáma sokasatosan csökkentessék, a legalsóbb (XI.) fizetési osztály pedig egészen fűnjék meg.* Anyagi helyzetünk végzetes baja az, hogy a törvényileg megszabott fiz. osztályok közül az alsók a tömöttek s a felsőbbek létszáma módfelett csekély. Kérelmünk ezen része érinti úgy a rendes, mint a segédtanárokat, valamint a zene-, rajz- és tornatanárokat, a megbízottakat s a tanítónőket.

Másik fontos kérelmünk volt az *évötödös pótlékoknak 400 koronában* való megállapítása, harmadik a drága piaczú városokban működő tanárok részére *helyi pótlékok szervezése*, negyedik *felekezeti kartársaink fizetésügyének* rendezése, javítása.

Mindezen kérelmeink alapgondolata pedig abban van, hogy a középiskolai kartársaink e nemű ügyei s a mieink között régebben fennállott *paritás elve*; mely egy s más szempontból az 1893. IV. t.-czikk intézkedései által keresztülvitetett: minden tekintetben helyreállítottassék s el ne homályosodjék.

Miniszter úr ó nagyméltóságának kegyes válasza reményt nyujt arra, hogy ebbeli kérelmeink közül is valami teljesebbébe megy.

Kiváló figyelmet érdemel a kath. tanítóképző-intézeti kartársaink nyugdíjgye s ebben a tekintetben is figyelemre méltó mozzanatokról adhatok számot.

Mult közgyűlésünk idevonatkozó határozatából kifolyólag a választmány 1898. okt. üléséből egy három tagú bizottságot küldött ki a kérvény megszerkesztésére, mely kérvény az 1899. évi áprilisi választmányi ülésen mutattatott be s fogadtatott el s ugyancsak ápr. hó folyamán küldöttségileg adatott át a miniszter úrnak. Ennek a beadványnak az eredménye volt a róm. kath. és görög kath. egyházmegyei főhatóságokhoz intézett 31460. sz. miniszteri körirat. E körirat megjelenése után az 1899. évi nov. vál. ülésen újra felkerült ez ügy egy a választmányhoz felekezeti kartársaink köréből intézett beadvány alapján. A választmány kimondotta, hogy azon álláspontjához, mely szerint az összes hazai tanítóképző-tanárok nyugdíjgyéről megnyugtató intézkedés történjék, állandólag ragaszkodik, további akcióját fenntartja s nézete szerint a Ratio minden iskolának tanítói nyugdíjáról intézkedik. Ugyancsak e választmányi ülés határozatából kifolyólag az elnökség a saját hatáskörében is megkísérelte az adatok gyűjtését abban a tekintetben, hogy vajjon történtek-e tényleg nyugdíjazások a kath. tanítóképző-tanárok körében a Ratio alapján.

Az a meleg érdeklődés, melylyel választmányunk ez ügyet felkarolta és állandóan szíven viseli, remélünk engedi, hogy egyesületünk a maga részéről is hozzá fog járulni e kérdés tisztázásához és szerencsés megoldásához.

Mint idetartozó tényt vélem felemlítendőnek, hogy a kir. kath. képző tanárok a maguk körében is mozgalmat indítottak s küldöttséggel járultak a miniszter úr elé fizetési ügyük korszerű rendezése érdekében, mely tényük által a legilletékesebb helyről megerősítést és támogatást nyert egyesületünknek ez ügyben kifejtett azonos tevékenysége.

5. Nevezetesebb mozzanatok.

A mindennapi munka csendes folyását az utolsó két év alatt is többször szakasztották meg oly események, melyek fájdalommal, vagy örömmel illették lelkeinket.

Az első hely a fájdalomé! Azé a végtelené, mely sajogni fog mindig, míg magyar lesz, azon országokat megdöbentő, hazánkat

mélyen lesújtó eset feletté, midőn feledhetetlen jó királynénk, *Erzsébet*, áldást hozó életének végén, a vértanuk koszorujával meggazdagodottan lépett be — vértanukban oly gazdag történelmünknek nagyjai sorába!

Áldás és dicsőség az Ő emlékének!...

Azon a nevezetes ünnepen, melyet a magyar nemzet szabadságharcának félszázados évfordulója alkalmával szerte e hazában ünneplének, egyesületünk szintén képviselve volt.

De egyesületünk kicsiny szűk körében is voltak ünnepies mozzanatok.

Ezek közül első helyen áll egyesületünk 10 éves fennállásának megünneplése, mely az 1899. évi ápr. választmányi ülésén azzal nyert kifejezést, hogy elnökünk lendületes beszédben emlékezvén meg egyesületünk multjáról, méltó elismeréssel emelte ki *Péterfy Sándornak*, az első elnöknek elévülhetetlen érdemeit, ki nemcsak formailag alapította meg az egyesületet, de bevezette azt az életbe is, és erőteljessé nevelte azt. E közben át adta az V. közgyűlés lelkes határozatából kifolyólag Péterfynek az egyesület örökös tiszteletbeli elnökségéről szóló, ékesen kiállított díszoklevelet.

Méltóképen egészült ki ez ünneplésünk az 1900. évi januári választmányi ülésén, melynek mozzanatát egyesületünk másik legrégebbi tisztviselőjének *Nagy Lászlónak*, a «Magyar Tanítóképző» szerkesztőjének üdvözlése tevé, azon alkalomból, hogy a M. T. is, egyesületi hivatalos közlöny jellegében s az ő szerkesztése alatt, szintén 10 éves multra tekinthet vissza. Az üdvözlő beszédet Péterfy Sándor, tiszteletbeli elnök tartotta, mint a ki a lefolyt 10 év alatt legközvetlenebb szemlélője volt Nagy László érdemes tevékenységének. Beszédében a zászlótartó, fegyverhordozó, és kincstartó hármastisztjét tulajdonítá Nagy Lászlónak, ki e tisztek mindenikét mindig példaadó buzgósággal, bátorsággal és hűséggel töltötte be.

Általában egyesületünk választmánya a lefolyt ciklus alatt is örömmel ragadta meg az alkalmat, valahányszor egyesületünk tagjai közül valakinek életében kimagasló momentumok állottak be.

Egyikről ezek közül, külön is meg kell emlékezniem.

Gyertyánffy István, a Pedagogiumnak hosszú időn át volt igazgatója, valamint az ezen intézettel kapcsolatosan szervezett tanítóképző-intézeti tanári tanfolyamnak is kezdeményezője és vezetője, egyesületünknek tiszteleti és választmányi tagja a most folyó isk. ev elején összesen több mint 40 évi tanári működés után nyugalomba vonult. A választmány indítatva érezte magát, hogy ez alkalommal *Gyertyánffynak* a tanítóképzés terén szerzett érdemei jegyzőkönyvbe igtattassanak, mely határozat az elnökség részéről neki terjedelmesebb méltató irat kíséretében meg is küldetett. *Gyertyánffynak* a polgáriskolai tanítóképzőt és a tanári tanfolyamot végzett tanítványai, 1900. évi május hó 24-én, számos volt tanítványa, sok tisztelője, köztük igen előkelő vendégek jelenlétében nagyszabásu ünnepélyt rendeztek a Pedagogiumban, mely ünnepélynek két kimagasló mozzanata volt. Egyik a *Gyertyánffy* arcképének a leleplezése, másik *Gyertyánffy* alapító levelének felolvasása. Ez alapítólevelé értelmében *Gyertyánffy* évi 850 korona kamatot hozó alapítke adományozásáról értesíti volt tanítványait, mely ösztöndíj alapítvány a

Pedagógiumot az ő igazgatása alatt végzett tanítók s tanároknak főiskolai tanfolyamokat hallgató gyermekeit illeti, midőn pedig ez a nemzedék kihál, az *öszöndíj fele része felett való rendelkezés joga* fennállásáig; vagy újra alakítása esetén ismét a *tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesületét illeti meg*, de addig is az alapítványnak Gyertyánffy által kinevezett kezelő és osztó bizottságában egyesületünk magát egy kiküldött taggal képviseli.

E valóban nagyszerű rendelkezés, ez áldásos intézkedés, a tanítónak tanítványai iránt való meleg szeretetéből fakadt e fényes tett önmagában hordozza dicséretét, s a jótéteményben részesülendők áldólag fogják emlegetni atyjuk tanítóját és mesterét — hosszú időkig. Azután pedig egyesületünkön van a sor, hogy a nemes szívi alapító intentióit megértve és tiszteletben tartva, ugyanazt az áldást osztó melegséget árasztza ki tagjaira is!!

A rokongondolatok során itt emlékezem meg a magyar tanítótság egészséges közszellemének fényes szimbolumáról, a Tanítók Házáról is.

A választmány 1899. évi decz. hó 10-iki ülését azon szép új kultúr-intézménynek helyiségében tartotta meg, melyet «Ferencz-József Tanítók Háza» néven ismer hazánk tanító- s tanár világa. Ugyanekkor terjesztette elő az elnökség az Eötvös-Alap Elnökségének azon hivatalos iratát, melyben elnökségünk felkéretik, hogy ez ügyet egyesületi gyűlésein tárgyalásra tűzze ki, alapszabályzatát a tanártestületeknek küldje meg oly czélből, hogy a tanítóképző-intézeti tanárok azt megismerve, a benne kitüntetett módzatok valamelyike szerint az «Eötvös-Alap» tagjaivá legyenek, s ezáltal a Tanuló Otthonok jótéteményeinek jogos részeseivé válhassanak. A választmány örömmel karolta fel ez ügyet s megbízta az elnökséget a kellő intézkedések megtételére. Az elnökség mindjárt azt a kedvező alkalmat ragadta meg, midőn az Eötvös-Alapnak múlt év decz. hó 28-án tartott ujjaalakuló közgyűlésén egyesületünket hivatalból képviselte s részt vett azon lelkes ovációban, melyet a közgyűlés a Tanítók Háza ügyében legtöbbet buzgólkodó Péterfy Sándor tiszteletére rendezett. Az 1900. évi febr. ülésen pedig kimondatott, hogy ez évi közgyűlésünk egyik tárgya a «Tanítók Háza» ügyében teendő indítvány legyen s hogy br. Eötvös Józsefnek a Tanítók Háza javára kiadandó összes műveit az egyesület könyvtára részére megszerzi. Az összes hazai tanítóképzők Igazgatóságainak megküldetett az «Eötvös-Alap» (Orsz. Tanítói Segélyegyesület) miniszteriileg megerősített alapszabályzata; felkérettek az Igazgatóságok, hogy ez alapszabályzatot a tantestület tagjaival ismertessék meg, s hassanak oda, hogy a tantestület tagjai az Eötvös-Alapnak rendes, vagy rendkívüli tagjai legyenek. A jótékonyág és önségély e közvetlen gyakorlása mellett, azonban e nemes célú intézmény érdekében a tanítóképzőknek még más feladatait is felemlítők.

Az a hatalmas fellendülése a lelkesedésnek, mely az ország tanítótságát áldozatra kész cselekedésre indította, a jelen tanítói nemzedéknek hatalmas erkölcsi tőkéje. Ám ezt az erkölcsi tőkét sem kiapadni, sem megfogyatkozni engedni nem szabad. *Sőt inkább a jövő tanítói nemzedéket már jó eleve arra kell buszítani, hogy azokat a javakat, melyek-*

nek a jelen nemzedék áldozatkészsége által egykor részesévé váland: annak idején ne csak élvezze, de gyarapítsa, fokozza is. Már pedig a jövő tanítói nemzedék érzelmi és gondolat világának kialakítása a tanítóképzők kezébe van letéve; miből önkényt következik, hogy a tanítóság közjavára szolgáló intézményeknek a leendő tanítók, vagyis tanítványaink előtt való megismertetése, az azok iránt való lelkesedés felelesztése is a tanítóképzők tiszte. Ép ezért arra is felkértük az Igazgatóságokat, hogy a szóban levő ügyet a tanítójelöltek, különösen az életbe kilépők előtt ismertetni s ez ügynek az ő lelkesedésüket is megnyerni sziveskedjenek.

Ugyanily értelmű a választmányynak idevonatkozó közgyűlési határozati javaslata is.

Legyen szabad e pont záradékaul felsorolnom az ezen ciklusban megtartott választmányi üléseket.

Ezeknek időrendi sorozata a következő: 1898. IX. 19; X. 17; 1899. I. 23; II. 20; III. 14; IV. 24; V. 15; VI. 28; VIII. 15; XII. 7; XII. 10; XII. 18; 1900. I. 22; II. 7; II. 19; III. 26; IV. 29; V. 7.

6. A tagok száma és munkássága a «Magyar Tanítóképző»-ben.

Egyesületünknek jelenleg 14 tiszteletbeli, 1 alapító és 337 rendes tagja van. Ez utóbbiak között:

Allami tanítóképző-tanár s tanítónő	196
« óvóképző-tanár s tanítónő	7
Hitfelkezesi tanítóképző-tanár s tanítónő	52
« s társulati óvóképző-tanár s tanítónő	4
Közoktatásügyi tisztviselő, tanfelügyelő	16
Más tanügyi munkás	29
Tanítótestület, egyesület	20
Intézet (iskola)	13
Összesen	337

Egyesületünk tagjainak számában múlt közgyűlésünk óta örvendetes emelkedés van.

*

Egyesületünk közlönyét, a «Magyar Tanítóképző»-t a lefoly két év alatt is Nagy László szerkeszté s miként fentebb is említém, ez évben múlt 10 éve, hogy közlönyünk az ő szakavatott és buzgó kezeire bízott.

Egyesületünk tagjai közül rövidebb, vagy hosszabb tanulmányokat írtak:

a) A tanítóképzés szervezetére vonatkozólag: Nagy László, N. S., Marmula János, Dreissiger Ferencz, Krausz Sándor, Kolumbán Samu, F., Beér Ferencz, Radó Vilmos.

b) A tanítóképző-intézeti tanításra, avagy nevelésre vonatkozólag: Varga Dénes, Sente József, Sente Pál, Belányi Tivadar, Krick Jenő, Wagner János, Révfy Iván, E. Farkas Sándor, Jankó László, Simkó

Endre, Sztankó Béla, Huzják Lukács, dr. Baló József, Mohar József, Karoliny Mihály.

c) *Általános pedagógiai érdekű* (jobbára pszichológiai) *tanulmányokat* írtak: Pethes János, Bittenbinder Miklós, Ember János, dr. Baló József, Dreissiger Ferencz, Peres Sándor, Krausz Sándor, Nagy László, dr. Weszely Ödön.

d) *Népoktatási érdekű cikkeket* írtak: Nagy László, Marmula János, Kozma László, Köveskúti Jenő.

e) *Bel- és külföldi népoktatási intézeteket és intézményeket ismertettek s tanügy-történeti adalékokat* adtak: V., Simkó Endre, Bardócz Pál, Dezső Lajos, B. F., Sz. B., X., Geöcze Sarolta, Klingenberg Jakab; Eitner Milla; N. L., V. L., G. A., mj., —t., Bittenbinder Miklós, I. L., Nagy László, K. Z.

f) *Könyvismertetéseket. bírálatokat írtak*: Mj., Pethes János, Kutnyánszky Jenő, E. F. S., N. L., —ó—ó., dr. Málnai Mihály; Somogyi Géza, Thaisz Lajos, B. J., A. J.

g) *Fizetés- és nyugdíjügyben felszólaltak*: Pataki Lajos, dr. Karácson Imre, Erdódi J.

Ezekén kívül lapunk *«Egyesületi élet»* czímen állandóan közölte a választmányi üléseken felvett jegyzőkönyveket, a fontosabb köriratokat, felterjesztéseket s általában mindig híven számot adott egyesületünk munkásságáról.

Az *«Okirattár»* című rovatban közölte a tanítóképzésre vonatkozó általános érdekű magas rendeleteket, mi által hű tükörévé vált a tanítóképzés terén felmerült legfontosabb intézkedéseknek, míg *«Vegyesek»* című rovatában megemlékezett minden érdekesebb mozzanatról, melyek szintén hozzátartoznak tanítóképzésünk jelen állapotának megismeréséhez.

III. A tanítóképzés terén felmerült nevezetesebb mozzanatok.

Alapszabályainknak a titkári jelentésről szóló szakasza úgy rendelkezik, hogy a titkári jelentés az egyesület működésének ismertetésén kívül, terjeszkedjék ki a tanítóképzés terén felmerült nevezetesebb mozzanatok vázolására is.

Van szerencsém e követelménynek az alábbiakban eleget tenni.

A tanítóképzés ügyeit legmélyebben érintő *rendtartási szabályzat* munkába vételéről már a II. 1. pont alatt volt szerencsém megemlékezni.

Öröndetes tényként kell felemlítenem a *polgáriskolai tanítóképzők* reformjára vonatkozó törekvéseket, melyeket illetőleg az első nevezetes lépés már megtörtént az Erzsébet-nőiskolanak s a budapesti áll. polg. iskolai tanítóképzőnek a kir. tanfelügyelő hatósága alól való kivételével, gondnokúknak mélt. Pauer Imre min. tan. s egyet. tanár úr személyében való kinevezésével s az áll. költségvetésben a nevezett képzőknek az elemi iskolai tanítóképzőktől való elválasztásával. Mint érdekes tényt említem fel itt, hogy a nevezett tanítóképzés ügyeivel a Pedagógiai Társaság 1900. évi januári nagygyűlésén e tekintélyes tarsulat nagyérdemű elnöke, dr. Heinrich Gusztáv elnöki megnyitójában behatóan foglalkozott.

Nevezetes stadiumba jutott a *tanítóképző intézeti tanárok képzésének ügye* is azzal, hogy a miniszter úr felszólítására az Orsz. Közokt. Tanács állandó bizottsága kidolgozta a tanárképzés szervezetét, mely a M. T. 1899. III. füzetében bő kivonatban meg is jelent. Másfelől azzal, hogy az 1900. évi költségvetésben e czímen új tétel igtattatott be. A kérdés jelen stadiumát behatóan ismertette Kovács János elnökünk a Ped. Társaság 1899. évi márcziusi ülésén s nem érkeltelen, hogy e kérdéssel a középiskolai tanárok temesvári köre is foglalkozott Krausz S. tagtársunk előadása alapján, mely nemcsak szélesebb körü érdeklődésről tanuskodik, de egyuttal azt is példázza, hogy a tanítóképző-tanárok középiskolai kartársaikkal együtt és vállvetve is üdvösen tudnak hatni és dolgozni. Rokontermeszteti intézkedés az, hogy az 1900. évi költségvetésben a képzőtanárok *külföldi tanulmányújtára* is felvettek egy új tételt.

A tanítóképző-intézeti tanítás intenzitását van hivatva előmozdítani a tanító- és tanítónőképzők felszerelése tárgyában a vall. és közoktatásügyi miniszterium rendeletére kiadott *Normál felszerelési jegyzék*, melyet az Orsz. Tanszermúzeum bizottsága állított össze.

Hasonlókép fontos ténynek kell tartanunk azt, hogy az 1900. évi állami költségvetésben — új tételek gyanánt — *tankönyvek* készítését s *iskolai* (tanulmányi) *kirándulások* rendezését illetőleg is történt gondoskodás.

Fontos irodalmi eseményt képez a Morlin Emil és Szuppan Vilmos által szerkesztett s «A magyarországi népoktatásügy szervezete és közigazgatása» cz. nagyszabású mű II. kötetének megjelenése, mely a *tanítóképzésre* vonatkozó törvények, szabályrendeletek, utasítások és döntvényeknek ép oly hiteles, mint gazdag gyűjteménye.

A tanítóképzőket illető fontosabb rendeletek közül megemlítenőnek tartom a következőket :

64174—1898. sz. a. a *művészeti ízlés* fejlesztése érdekében buzdítatnak a főv. képzők a művészeti intézmények látogatására ;

36808—1898. sz. a. megállapítatik az *egyh. ének és zenéből* teendő képesítő vizsgálat díja, az egyh. hatóság meghívása, a bizonyítványok aláírása.

72622—1898. sz. a. az okleveles *óvónők* tanítónőképzőbe való felvételénél a *felvételi vizsgálatnak* díjmentessége mondatik ki.

30112—1898. sz. a. kimondatik, hogy a *leánygimnázium* VI. osztályát végzett tanulók a neveléstanból teendő felvételi vizsgálat feltétele mellett a tanítónőképző III. osztályába felvehetők.

6047—1899. sz. a. okleveles *óvónőknek* megengedtetik, hogy tanítónőképző-int. magánvizsgálataiknál *zenei* képességüket szabad választás szerint zongorán vagy hegedűn mutassák be.

78200—1898. sz. a. a képző tanfolyamot állami tanító-, tanítónő- s óvónőképző-intézetben végzett rendes tanulók a *képesítő vizsgálati íj* fizetése alól felmentetnek.

28042—1899. sz. a. *nyugdíjügyben* a tanári és tanítói szolgálat viszonzossága állapítatik meg.

Ha még ezeken kívül megemlítem azt, hogy a képzők száma gyarapodott a *debreczeni* róm. kath. és ev. ret. tanítónőképzőkkel, az

eperjesi óvóképző tanítónőképzővé fejlesztetett s a *budapesti Fröbel-féle* óvóképző jelenleg áll hasonló irányú szervezés alatt s ha felemlítettem a félegyházi és csáktornyai áll. tanítóképzőkben rendezett gazdasági tanfolyamokat, úgy hiszem, számot adtam a tanítóképzés terén történt nevezetesebb mozzanatokról.

M. t. közgyűlés! Ezekben voltam bátor számot adni egyesületünk két évi működéséről s a tanítóképzés terén felmerült újabb eseményekről.

Nincs más hátra, minthogy további szíves jóindulatukba ajánljam egyesületünk ügyét, s működésünk felől kikérjem igazságos bírálatukat. Budapest, 1900 június 1-én.

Sztankó Béla,
főtitkár.

B) Pénztári jelentés.

Tisztelt közgyűlés!

Az alábbiakban van szerencsém az 1898. és 1899-ik egyesületi évről szóló számadásokat, valamint az 1900-ra vonatkozó költségelőirányzatot a t. közgyűlés elé terjeszteni.

Az anyagi eredményt legjobban megvilágítják maguk a számok, valamint tanuskodnak arról is, hogy a lefolyt két év alatt is sikerült az egyesület háztartásában az egyensúlyt megtartani. Ezen a helyen csupán néhány főbb mozzanatot óhajtok kiemelni.

A bevételek között az államszegély évi összege 700 frtól már 1898-ban 800 forintra emelkedett, a mi magas közoktatásügyi kormányunk fokozódó pártfogásának legszebb bizonyítéka. Ennek folytán vált lehetségessé a kiadások közé is egy új állandó tételt fölvenni; a főtitkárnak 100 forintnyi évi tiszteletdíját, a mint azt már az 1896-iki közgyűlés óhajtotta, a végből, hogy a főtitkári tiszttel járó sokféle és nagy mértékű elfoglaltság legalább némi anyagi elismerésben is részesüljön.

Mint örvendetes tény emelhetem ki azt is, hogy az egyesületi folyóiratban megjelent értékesebb cikkek díjazására 1898-ban 261 frt 75 krt, 1899-ben pedig 292 frt 60 krt fordíthatunk, a mi eddig is nagyban hozzájárult a «Magyar Tanítóképző» színvonalának emeléséhez. További emelkedésre azonban csak az egyesületi tagok számának szaporodása fogja megadni a lehetőséget, azért erre kell törekednünk annyi-vel is inkább, mert a fizető tagok száma (beleértve azokat is, a kik még 1899-iki tagsági díjaikkal is hátralékban vannak) ma is, épen úgy, mint két évvel ezelőtt csak 271. Főleg a fiatalabb tanítói és tanári nemzedéktől kell remélnünk, hogy tömegesebb belépés által nemcsak a tagok sorában természetesenülleg támadó hézagokat pótolja, hanem hogy az egyesületet anyagilag is fölvirágoztassa; reméljük ezt annál is inkább, mert ily mérsékelt tagsági díj fejében nincs egyesület, a mely ily tartalmas és terjedelmes folyóiratot ad ellenértékül, s mivel a maga ügyét viszi előbbre az, a ki a köznek a szolgálatába áll. E reményünk istápolására biztatásúl szolgál tagjaink számának ez utolsó évben való gyarapodása.

Felemlítem végül, hogy a dr. Herrmann Antal tagtársunk részéről tett alapítvány (100 frt) 1893. óta takarékpénztárban van elhelyezve.

Most pedig arra kérem a t. közgyűlést, hogy az alábbi számadásokat megvizsgálgatni s részemre a fölmentvényt megadni kegyes kedjék.

Budapest, 1900. június hó 1-én,

Horvay Ede,
egyes. pénztáros.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete bevételeinek és kiadásának kimutatása az 1898-ik évről.

Bevételek:

1. Át hozat az 1897-ik évről	94 frt 82 kr.
2. Államsegély 1898-ra	800 » — »
3. Tagsági díjak 1896-ra	14 frt — kr.
1897-re	130 » 20 »
1898-ra	672 » — »
1899-re	6 » — »
4. A «M. Tanítóképző» kiadójától szerkeszt. tiszteletdíj fejében	300 » — »
5. Takarékpénztári időleges kamatok	16 » 15 »
Összesen:	2033 frt 17 kr.

Kiadások:

1. A «M. Tanítóképző» 1898-ik évi kiadásáért	833 frt — kr.
2. » » » » » ívtöbbleté	399 » — »
3. Nyomatványokért	45 » 70 »
4. Írói díjak 1898-ra (I. részlet)	261 » 75 »
5. Könyvtárra	44 » 16 »
6. A szerkesztő tiszteletdíja 1898-ra	300 » — »
7. A pénztáros » »	50 » — »
8. Erzsébet királyné szobrára	25 » — »
9. Koszorú Szathmáry György ravatalára	20 » — »
10. Adomány Szathmáry György sírkövére	10 » — »
11. A szerkesztőség apróbb kiadásai	4 » — »
12. A titkárság » »	18 » 07 »
13. A pénztáros » »	9 » 90 »
14. Vegyesek	11 » 60 »
15. Pénztári készlet mint átvitel 1899-re	0 » 99 »
Összesen:	2033 frt 17 kr.

Jegyzet. Az egyesület 100 (száz) forintot tevő alaptőkéje 1893. ápr. 12-től esedékes kamataival takarékpénztárban van elhelyezve.

Budapesten, 1898. december hó 31-én.

Horvay Ede,
egyes. pénztáros.

Az 1898. évi számadásokra vonatkozó tételeket, nevezetesen a 96. lapon 1—6, a 98—108. lapokon 1—213. tételszámok alatti bevételeket és a 93—95. lapokon az 1—45. t. alatti kiadásokat s az azokra vonatkozó okmányokat átvizsgáltuk, a számadást rendben és az 1899. évre szóló 0.99 frt átvitelt helyesnek találtuk.

Budapesten, 1899. február 20-án,

Peres Sándor s. k.
a számvizsg. biz. tagja.

Miklós Gergely s. k.
a számvizsg. biz. tagja.

Lederer Á. s. k.
a számvizsg. biz. elnöke.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete bevételeinek és kiadásainak kimutatása az 1899-ik évről.

Bevételek:

1. Át hozat az 1898-ik évről	— frt 99 kr.
2. Államsegély 1899-re	800 » — »
3. Tagsági díjak 1895-re	4 frt — kr.
1896-ra	16 » 34 »
1897-re	44 » 17 »
1898-ra	308 » 38 »
1899-re	716 » 40 »
1900-ra	20 » 19 »
	<u>1109 » 48 »</u>
4. A «M. Tanítóképző» kiadójától szerkesztői tiszteletdíj	300 » — »
5. Takarékpénztári időleges kamatok	25 » 88 »
	<u>Összesen: 2236 frt 35 kr.</u>

Kiadások:

1. A «M. Tanítóképző» 1899-ik évi kiadása	811 frt 50 kr.
2. » » » » » » 19 ívtöbblet	456 » — »
3. Nyomatványok	96 » 66 »
4. Írói díjak 1898-ra (II. részlet)	82 » 10 »
5. » » 1899 re	210 » 59 »
6. Könyvtárra	30 » 09 »
7. A szerkesztő tiszteletdíja	300 » — »
8. A főtítkar	100 » — »
9. A pénztáros	50 » — »
10. A szerkesztőség apróbb kiadásai	8 » 50 »
11. A titkárság » »	10 » 79 »
12. A pénztáros » »	19 » — »
13. Vegyesek	30 » — »
14. Pénztári készlet, mint átvitel 1900-ra	31 » 21 »
	<u>Összesen: 2236 frt 35 kr.</u>

Jegyzet. Az egyesület 100 (száz) forintnyi alaptőkéje 1893. április 12-étől esedékes kamataival takarékpénztárban van elhelyezve.

Budapesten, 1899. december hó 31-én

Horvay Ede,
egyes. pénztáros.

Az 1899. évi pénztárkönyvet átvizsgáltuk s az összes bevételeket 2236.35 forintban, az összes kiadásokat pedig 2205.14 frtban megállapítva, az 1900. évre 31 frt 21 kr. egyenleget találtunk.

Budapesten 1900. febr. 19-én.

Peres Sándor s. k.   *Miklós Gergely* s. k.   *Léderer Ábrahám* s. k.
a számvizsg. biz. tagja.   a számvizsg. biz. tagja.   a számvizsg. biz. elnöke.

A Tanítóképző Intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete bevételeinek és kiadásainak előirányzata az 1900-ik évre.

(Elfogadott a választmánynak f. évi február 19-én tartott ülésén.)

Bevételek:

1. Áthozat az 1899-ik évről	62 kor. 42 fillér
2. Államsegélyül kért az egyesület 1900-ra	2000 » — »
3. Tagsági díjak 80%-a 265 tag után	1696 » — »
4. Hátralékos tagsági díjak	400 » — »
5. A «M. Tanítóképző» kiadójától szerk. tiszteletdíj fejében	600 » — »
6. Takarékpénztári időleges kamatokból	20 » — »
Összesen:	4778 kor. 42 fillér

Kiadások:

1. A «M. Tanítóképző» 1900-ik évi kiadásáért 280 tag után	1680 kor. — fillér
2. A «M. Tanítóképző» 1900-ik évi 15 fvtöbblete (48 × 15)	720 » — »
3. Nyomtatványok	360 » — »
4. Írói díjak 1900-ra	600 » — »
5. Könyvtára	300 » — »
6. A szerkesztő tiszteletdíja 1900-ra	600 » — »
7. A főtítkár	200 » — »
8. A pénztáros	100 » — »
9. Szerk., titk. és pénztáros apróbb kiadásai	150 » — »
10. Vegyesek	60 » — »
11. Pénztári maradvány	8 » 32 »
Összesen:	4778 kor. 42 fillér.

Budapesten, 1900. január hó 1-én.

Horvay Ede,
egyes. pénztáros.

Üdvözlő beszédek.

Kozma Ferenc kolozsvármegyei kir. tanfelügyelő üdvözlő beszéde, a vallás- és közoktatási miniszter képviseletében.

Tekintetes Elnök úr! Tisztelt Közgyűlés! A magyar tanítóképzés a nemzeti közművelődés egyik elsőrangú tényezőjévé lett. A mi örvendetes haladás az alsó és felsőbb népoktatás terén széles e hazában észlelhető, az mind a tanítóképzés eredménye. Övé az érdem, hogy a pedagógiai szakban nemzeti irodalmunknak egy egészen új ága fejlett ki az utolsó harmincz év alatt. S hogy maguk a képzők is ez idő alatt a fejlettségnek oly magas fokára emelkedtek, ez kulturképességünknek egyik legszebb bizonyítéka, mely a visszanyert alkotmány és nemzeti önkormányzat védő és ápoló gondozása mellett mind erőteljesebben fejt ki duzzadó rügyeit és áldásos gyümölcseit. De hálával tartozunk a Gondviselésnek is, hogy ez idő alatt olyan férfiakat álitott a magyar közoktatásügy elére, a kik minden időnek és minden nemzetnek díszére válnának. Ők nekünk nemcsak bölcs vezetőink valának, hanem fénylő erényeikkel és lángoló honszerelmükkel fölemeltek és magukkal ragadtak, hogy odaadással és lelkesedéssel töltsük be hivatásunkat az ifjuság erkölcsi, nemzeti és társadalmi nevelésében s szeretettel dolgozzunk a tanítóképzés szakszerűségének mélyítésén. E dicső férfiak egyike dr. Wlassics Gyula közoktatásügyi miniszterünk, a ki lélekből most is itt van mi közöttünk s általam szívből üdvözlővén Önöket, közgyűlésünk munkásságára áldást és sikert kíván.

*

Pallós Albert elnök üdvözlő beszéde a kolozsmegyei tankerületi tanítóegyesület nevében. Tisztelt Elnök Ur! Tisztelt Közgyűlés! Örömmel üdvözlöm Önöket, tanítóképzésünk előkelő munkásait körünkben, a komoly munka e megszentelt csarnokában. Üdvözlöm, mint egy oly seregnek a nevelőit, mely minden perczen felfegyverkezve, készenlétben kell, hogy legyen, mert az ő munkájának ellenségei fáradhatatlanok a támadásban, várai és erősségei napról-napra, óráról-órára, monhatni állandóan körüláborozva, ostromolva vannak. Ezért van aztán, hogy némelyeket a kétségbeesés napjai lepnek meg; órák, a midőn közel van hozzá, hogy egész fegyverzetét szegre akasszsa, s felhagyjon a ritkán bízató, de annál gyakoribb egyenetlen küzdelemmel. Mert e sereg nem egy tagjára nézve felelt meg van nehezítve nemcsak a törzskarral, hanem a fősereggel való érintkezés is, a melytől pedig újabb kitaratást és erőt meríthetne. Annál nagyobb tehát a tanítóság öröme, a midőn Önöket egykori nevelőit, s az egy azon cél felé törekvésben ma már munkatársait, körében, az áldást hozó munka mezején üdvözölheti. Üdvözölheti abban a munkában, a melynek célja a tanítóképzés tökéletesítése s ebben és ez által a nemzeti irányú népoktatás fejlesztése és erősítése. Az élet irta be e célzott programjukba, vajha sikerülne is azt az élet viszonyainak és követelményeinek megfelelően meg is közelíteni. Önök is, de mi is, kik hivatva vagyunk a képzők nyújtotta ismereteket az életben úgy szólva aprópénzre váltani, értékesíteni, különösen is érezzük ennek szükségét, érezzük, hogy e tekin-

tetben máris a tizenkettedik óránál tartunk. És érezzük mindenek felett, hogy a tanítóképzőknek nemcsak pedagógusokat képezni, hanem még inkább *embereket* nevelni a hivatásuk. Mert ha kívánatos az, hogy a tanító az iskola falain belül megállja helyét, nem kevésbé fontos az is; hogy az iskola falain kívül, mint a társadalom tagja, gyakran irányítója, sőt egyedüli vezetője is, mikép oldja meg feladatát. Ezért is örvendünk mai közgyűlésünk programjából is látható azon törekvésnek, melylyel a tanítóképzőket valódi nevelőintézetekké igyekeznek tenni s törekednek, hogy a helyett, hogy a tanító *mindenből sejtse valamit, a saját munkakörében* nyerjen alapos, biztos tudást, legyen benne valódi művész, a társadalomnak pedig hasznos számottevő tagja.

Álhatva e meggyőződéstől s óhajtva, hogy vajha mostani munkájukat is kívánt siker koronázná, hogy ez által e munkanap mindnyájunk ünnepnapja is legyen, — a kolozsmegyei tankerületi tanítótestület nevében bensőségteljes kartársi szeretettel mondok «Isten hozottat», s üdvözlöm ismételten is e közgyűlés minden egyes tagját.

*

Sólyom János üdvözlő beszéde. Mélyen tisztelt Elnök ur! Igen tisztelt közgyűlés! A magyarországi tanítók orsz. bizottsága, illetőleg a hazai tanítótestületek és egyesületek szövetsége, a tanítóképző intézeti tanárok országos egyesületének városunkban megkezdett közgyűlését áitalam a legmelegebben köszönti s az egyesület minden munkájához és törekvéseihez Istentől áldást és szerencsét kíván.

*

Az első állami tanítóképzők.

Dr. Márki Sándor beszéde, melylyel a tanítóképző tanárok orsz. egyesületét a közgyűlésen a kolozsvári középisk. tanári kör nevében üdvözlölte. Az Orsz. középisk. Tanáregyesület kolozsvári köre nevében örömmel és tisztelettel üdvözlöm az országnak ma városunkban összegyűlt tanítóképző tanárait. Derék, munkás tagjai vannak köztük egyesületünknek és körünknek, mely ma viszont az ő egyesületük munkásságát kívánja figyelemmel kísérni. És e közben egyik sem mondhatja oda a másiknak, hogy »nollí turbare circulos meos!« Iskoláink nem kereszteznek egymás feladatait, hanem körgyűrűk módjára bizonyos távolságokban helyezkednek el. Egyetlen középpontjuk az *emberi tudás*; és a legnagyobb kör vezető sugara, a *nemzeti szellem*, valamennyi körnek a legkisebbik felületét is súrolja. A feladataik különbözőségének természetéhez képest, nem fedik egymást, de vannak közös területeik. A legnagyobb kör, a *népnevelés*, magában foglalja immár az egész hazát s az emberi tudás középpontjával, az egyetemmel, és az oktatás minden egyéb körével a nemzeti szellemnek ugyanazon ragyogó sugara köti össze.

Milyen maskép volt ez ezelőtt 56 esztendővel, midőn a kormány, akkor a helytartótanács, először küldött ki néhány fiatal embert a bajor tanítóképzés ügyének tanulmányozására és először állított fel országos

tanítóképző-intézeteket. Ezek a praeparandiák egy esztendő múlva Pesten, Szegeden, Miskolczon, Érsekújváron és Nagykanizsán egyszerre kezdték meg áldásos működésüket. Az első kiküldött, és a Pestre kinevezett, első tanítóképző tanár *Márki József* volt; 1844. október elsején a népnevelésre készülő fiatalság magyar nyelven, állami praeparandián, először az ő ajkairól hallotta, mik a feladatai, mikép kell készülnie azok teljesítésére, és az ő könyvéből tanulta először a tanítás módszerének alap-elemeit.

Úgy hiszem nem élek vissza a pillanat kedvezésével, midőn középiskolai körünk nevében szólva önökhöz, nem hallgatom el ezt a történeti adatot csak azért, mert nagybátyám volt Magyarország első állami tanítóképzője. Az a szent rajongás vitte őt erre a pályára, mely akkor annyi idealistát teremtett. Hiszen nemcsak a philosophiának, hanem a jognak is doctora volt már, azonkívül köz- és váltóügyvéd, midőn 28 éves korában elfogadta ezt a szerény állást, hova anyagi érdek még a mai jobb viszonyok közt sem vonzza az embereket. A szabadságharczra következő osztrák uralom őt is lesodorta választott pályájáról, melyre keblének istene vezette, de mint paedagogiai író és mint — a budapesti népnevelők egyesülete által ma is fentartott — első magyar független tanügyi lap szerkesztője mindvégig lelkesedéssel csüggött a népnevelés ügyén. Az önök első kollegájának, uraim, 1890. augusztus 22-én a tanítók emeltek síremléket s arra az első koszorút a IV. egyetemes tanítógyűlés tette le. Olyan lelkes munkát jutalmazott vele, a milyen lelkes munkát a haza még több joggal követelhet önöktől, kik nem küzdenek már a kezdet nehézségeivel, hanem igazi és nagy sikerekre hivatkozhatnak.

Az erdélyi részekben, hova önöket feladataiknak igen helyes mérlegelése vezette, az állami tanítóképzésnek még rövidebb a multja. Komolyan először csak 1848-ban, az unio kimondása után foglalkoztak vele, midőn az első közoktatásügyi miniszter, a halhatatlan Eötvös, május 9-én kihirdette, hogy államköltségen 12 fiatal embert óhajt kiküldeni a porosz tanítóképzők tanulmányozására, hogy őket azután itthon, mint tanítóképző intézeti tanárokat alkalmazza. Egy hónap múlva 196 ember jelentkezett, a kik közül a miniszter 16-ot választott ki. Az erdélyi részekből köztük volt *Sárkány Ferencz*, a kolozsvári ev. ref. kollegium igazgatójának, kedves tagtársunknak édes atyja, akkor már 4 év óta kolozsvári tanító; *Bedő Ferencz*, kolozsvári végzett philosophus és *Kacziány Ferdinánd* nagyenyedi tanító stb., kiket a miniszter már augusztus elsején értesített, hogy még a jövő iskolai év megkezdése előtt indulniok kell Poroszországba. Hiszen csak imént jelentette ki, mennyire megdöbbenetté őt a múlt év tanügyi statisztikája; hogy sok községben a gyermekeknek alig $\frac{1}{10}$ -e jár iskolába, hol néha hónapokig csak egyszer, még pedig valami színben vagy épen szabad eg alatt, az udvar valamelyik zugában tanítanak, akárhany helyütt kocsik, kővácsok, mészárosok, csőszök lévén a tanítók. Nehány nap múlva a miniszter a kolozsvári Vasárnapi Ujság szerkesztőjét, *Brassai Sámuejt* meg is bízta egy tanügyi lap szerkesztésével, hogy a tanítás modern alapelveire mentül többször figyelmeztethesse a törekvőbb tanítókat s

hogy képzésöket legalább ily módon folytassa vagy végezze. Szász Károly államtitkár okt. 29-én, tehát már a polgári háboru kitörése után is csak azért halasztotta el az ifjak kimenetelét, mert a porosz képző-intézetekben csupán 1849. husvét után kezdődik a tanítás. Ez a kiküldetés és vele a tanügyi lap megindítása ugyan végképen elmaradt; de mikor önök, uraim, első vidéki közgyűlésöket épen az egykori Erdély fővárosában, Kolozsvárt tartják, azt hiszem kegyeletes dolog megemlékeznünk a középisk. tanári kör nevében azokról a jeles férfiakról, Brassairól, Sárkányról és Bedőrről, kik a hazával egyesült Erdélyben először fordultak szent lelkesedéssel az állami tanítóképzés ügye felé. Mivel a súlyos viszonyok következtében ennek az ügynek nem szolgálhattak, a mi körünk tagjainak olyan fölemelő példát adva, a középiskolákban dolgoztak és fáradoztak a nemzeti műveltség terjesztésén, emelésén.

Csak husz esztendő mulva, az unió végrehajtása után, az 1868. XXXVIII. t. cz. VII. fejezete értelmében teljeseztek az erdélyi részek reményei, midőn az állam különböző vidékein 20 tanítóképző-intézetet állítottak fel. Ma, uraim, csupán városunkban két ilyen intézet van; s mi, a kik középiskolai körünkben a tanító- és tanítónőképző-intézet tanáraival és tanárnőivel annyszor tanácskoztunk a nemzeti tanítás terén való közös feladatainkról, ebben a szép teremben, melynek vendégszeretetét már mi is élveztük, otthoniasan üdvözljük önöket, nemcsak szorosabb értelemben vett kolozsvári kollegáinknak, hanem körünknek is kedves vendégeit. Pünkösöd napján mi egyebet kívánhatnánk, mint azt, hogy működésükben, tanácskozásaikban a nemzeti közműveltség szent lelke vezesse önöket!

Az ifjúsági önképzőkörökről.

Az élet, melyet a nép nem ok nélkül 13-ik, tehát a legnehezebb iskolának is nevez, nagyon igénybe veszi az emberiség testi s lelki tehetségeit egyaránt. E 13-ik iskolában emberül megállni a helyet, vagyis élni tudni, élni úgy, hogy mind erkölcsi, mind anyagi alapon jól tölthessük be természetadta hivatásunkat, nem csekély dolog.

Felméri Lajos kincses-kulcsos Kolozsvár kimagasló tudós tanára, neveléstanában azt írja: «Az iskola kitűnői az életnek többnyire bukottjai.» Hogy igaza van a tudós tanárnak, kétséget kizárólag igazolja az élet. Hol keresendő az ok, hogy az iskola kitűnője az élet bukottjává lesz? Kit, s kiket érhet a vád? Mondjuk ki bátran: szülőt s iskolát egyaránt.

A szülők tehetségüket meghaladó áldozatokat hoznak, hogy fiaik szellemi asztala dúsan meg legyen rakva; az iskola segíti a szülőket; lelkiismeretesen oktat; talán tölcseren is öntené a tudományt, ha t. i. lehetne. A sok tárgy útvesztő labirintjából alig-alig igazodik s gázol ki az ifjúság. De sem a szülők, sem az iskola nem sokat gondol az ifjúság önállóságával; nem tanít saját lábón járni. Ezernyi járószalag köti a serdülő nemzedéket úgy a szülei háznál, mint az iskolában. A gyakorlati életre, a legnehezebb 13-ik iskolára kevés a gondunk. Innen van

azután, hogy a kitünő tanuló kilép az életbe, nem lévén a háta mögött vezető, fegyelmező tanársereg, legtöbb esetben szüle sem, az életre nem készítettven elő, gyöngének érzi magát, nem tud a saját lábán járni, nem ösmeri sem önmagát, sem az életet, megtörik lelki ereje, az ismeretlen, járatlan úton elesik, áldozatul, martalékul esvén a sok kínálkozó, csábos, sokat ígérő könnyelmű léhaságnak.

A tanítóképző-intézet szakiskola; célja tehát az életnek nevelni. Szakjukban jártas, hasznos társadalmi tagokat, jeles polgárokat adni a hazának. Embert, a ki nem csapja le napszakos kőművesként a delet jelző 12-ik óra első ütésére a szerszámot; embert, a ki nem rideg óra-eltudó hivatalnok legyen, de hivatásos lélek, a ki belátja, hogy jó papként, holtig kell tanulnia; az igazi szerénység kedves zománczával dicsekedő, de mégis öntudatos embert, a ki ismeri magát, épen azért érzi kicsinyke voltát; embert, a ki szereti felebarátját, mint önmagát, tehát él a köznek is; embert, a ki tudja, hogy a munkának csak a koporsónál szakad vége... és így tovább. Szóval: a tanítóképző-intézetnek minta-embert kell nevelnie.

E nagy cél elérésében egyik hatalmas nevelő-oktató tényezőnk kétségtelenül az ifjúsági önképzőkör is; ez a kicsiny, de nagyfontosságú előképe a 13-ik legnehezebb iskolának, az életnek. Itt jó előre megtanulja az ifjú, hogy csak az lehet hasznos tagja a körnek, a ki szorgalmas méheként annyit gyűjtött, hogy tudományának tárházából a közre is bocsáthat; itt látja, hogy íme a tanári kar a köteles órákon kívül, anyagi javadalmazást nem várva, mennyit dolgozik, foglalkozik az ifjúsággal; tehát: a hivatásos kötelesség teljesítése nem csupán óradásból áll; itt tapasztalja, hogy mily keveset tud; vagyis mennyit kell olvasgatnia, hogy egy-egy munkát összeállítson; itt látja be, hogy véleménye nyilvánításánál, bírálati megejtésénél illetudónak kell lennie, mérsékelnie magát, tisztelnie s szeretnie kell társait; mert magát tiszteli meg, a ki más előtt kalapot emel; — itt tanulja meg, hogy a többség véleménye előtt meg kell hajolnia a kisebbségnek; hogy az a fennen hangoztatott függetlenség, — mely után annyira óhajtozik, — csak addig tart, illetve ott végződik, a hol a másiké kezdődik. Ezt a határt megtalálni, betartani oly életbölcselet, mely sok, igen sok kellemtelenségtől mentheti meg az embert

Az önképzőkörben a társas szellem, az együvé tartozás érzete; az önkéntes, tehát lelkes odaadással végzett munkásság megszeretése; az egymást megbecsülés; az egyéniség öntudata, önállósága daczára másokkal szemben való függése, illedelmes modorban való érintkezése; a fáradtságos úton szerzett ismeretek megbecsülése, közhasznosítása; az én ismeretének elemei; a saját külön tehetség észrevétele és fejlesztése, szóval sok-sok jeles és szükséges emberi tulajdon mind-mind tápot kap az önképzés tágas, rózsás-tövises (mint a tulajdonképeni élet) mezején.

Saját tapasztalatom, melyet e téren szereztem, arról győzött meg, hogy az ifjúság önképzése nagyon becses eszköze a nevelő-tanítónak. A jól szervezett és vezetett ifjúsági önképzőköröknek, ide számítván az önségélyezés ügyét is, lelkes híve vagyok. Állítom, hogy azok a hibák, melyeket e köröknek tulajdonítanak — és igaz, hogy fel-fel is ütök

fejüket, — de hát a legtisztább magból vetett búzában is tanyára lel hébe-hóba a konkoly — elenyészőleg csekélyek s oly alaposan gyógyíthatók, sőt erkölcsi igazságok, életbölcseletek levonására fordíthatók, hogy a végtelenül becses sok előnnyel szemben, egyetlen intézetet sem tántoríthatnak vissza önképzőkörök létesítésétől.

Testületek, intézetek vívtak hatalmas tollharcokat az ifjúsági önképzés tárgyában. *E. Farkas Sándor*, a «Magyar Tanítóképző» mult évi IV. és V-ik füzetében beható részletességgel foglalkozott az önképzőkörökkel. Összegyűjtötte nemcsak a tanítóképzés, de hazánk egész tanügyének mezejéről az érett kalászokat és kicsépelte, kiostálta, kiszemezte azokat szakavatott s lelkiismeretes munkássággal, hogy a legtisztább színmagot mutassa be a M. T. olvasóinak, nemkülönben egyesületünk választmányának. A választmány döntött, kiadta a maga javaslatát. E nagy előmunkálat után, természetes dolog, igen könnyű az én előadói tisztem; mert nem kell a logika bonczoló s czáfoló asztalára vinnem a két ellentétes tábor véleményét. Sőt azt hiszem, ma már talán nincs is ellentáborunk. Abban, hogy intézeteinkben a helyesirányu önképzésre súlyt kell fektetnünk, hogy e czélra köröket kell alakítanunk, mindannyian egyetértünk. Az önképzőkörök szükségességét bizonyíthatni, e körül vitatkozni ma már meghaladott állaspont volna.

Lássuk inkább közelebről az ifjúsági önképzőköröknek célját, munkásságuk terét, részleteit, szervezését, szervezetét.

Az önképzőköröknek általános célja az, hogy a leendő tanítókat a lehetőségig előkészítse a gyakorlati életre; hogy az életbe lépő ifjú tanító a nagy társadalomban ne legyen teljesen idegen pályája kezdetén. A tanítóképző a szorosabban vett tanítási idő keretében az elsörendű célok elérése érdekében a fent jelzett irányt nem táplálhatja eléggé; épen ezért, az önképzés terén kell a társas szellemet kifejleszteni; a hivatalos érintkezésen kívül melegebb, bizalmasabb jellegű, pezsgő, az ifjúsághoz illő, derűs együttlétet, társas életet ébreszteni, fentartani. Nevelni kell az ifjúságot a társas életben való érintkezési módokra, kellő formákra, illemes modorra; az egymás kölcsönös megbecsülésére; nevelni kell továbbá arra, hogy a munkásság, az önképzés szükségét mindennapi kenyérvént érezze. Nevelni kell a takarékosagra, a vagyon megbecsülésére s okos felhasználására, a pénzzel való bánásmódra. A pénz értékes kincs az avatott kézben; az anyagi gondtól ment ember élete nyugodtabb, jövője kecsegtetőbb; de veszedelmes az avatatlan s járatlan kézben; ezernyi bajt, gondot, keserű kiábrándulást okoz annak, a ki idejében nem tanult meg jól bánni vele. Az önszegélyezés, a takarékoskodás az önképzésnek egyik fontos ága; e kettőt én egymástól nem is választanám el; de miután e gyűlésen a segélyező egyesület amúgy is tárgyalás alá jő, ezzel nem akarok most foglalkozni.

Becsessé teszi az önképzőköröket az is, hogy itt van alkalmunk teljes valójukban ismerni meg növendékeinket, a mi azután kétségtelenül nagyon megkönnyíti nevelő-tanítói munkánkat.

Az önképzőköröknek különös céljuk az, hogy az ifjúságnak legyen alkalma külön egyéni tehetségeit, erőit megismerni s kifejteni, hogy

tudatára ébredjen ama forrásnak, a melyből haszonnal meríthet; mi által önbecsét emelheti, egyéniségét a közjó érdekében is érvényesítheti. Ezen egyéni megnyilatkozások azok a gyeplőszárak, melyeknek ügyes felhasználása az avatott kezekben helyes s megfelelő útra tereli, mindvégig azon is vezeti az ifjúság önmunkásságát és képzsését.

Most pedig hadd mutassam be az én *jövőben alkotandó* önképző-körömet munkálkodása közepette.

A tanév elején vagyunk. Megalakult a kör. Főbb tisztviselőit már az előző év végén választotta meg, minden nagyobb izgalom és korteskedés nélkül, majdnem egyhangulag. És mint vezető tanár-elnöknek jól esik konstatálnom, hogy az ifjúság választása méitokra esett. Őszintén szólván, nem bántam volna azt sem, ha a választás kissé nagyobb hullámokat vert volna fel. Hadd forrjon az ifjúi éretlen must; mentől jobban kiforr most, annál biztosabban áll majd meg a saját lábán a 13-ik iskolában. Pedig ott csak érettnak való a választási jog. Önállóan gondolkozó, a haza érdekét szolgáló, a népet helyes irányban vezető tanítótáborra van szüksége a szabadságra született magyarnak.

A megalakuló gyűlésen hamarosan kimerítjük tárgyunkat. De hogy ez se muljék el nyom nélkül, az ifjúság beszámol szünidei tanulmányairól. Mily figyelem, érdeklődés, mennyi tanulás! Az egyik Bécsben volt; összehasonlítja Budapestet, Bécset. A másik rokonához Belgradba került, megrajzolja a szerb fővárosi életet, ismerteti a szerb népet. Emez meg egy nagy társasággal a Balatont járta körül, látszik lélekkel vett részt e tanulmányútban; leírása a kör figyelmét annyira lekötötte, hogy a nagyapó meséje sem jobban az apróságot. A következő meg a Pozsony melletti Máriavölgy palaköves alvilágában járt. A magával hozott szép gyűjteményről fog majd valamelyik gyűlésünkön ismertető előadást tartani. Hogy mulik az idő! Egy óra helyett jó másfelet voltunk együtt! Úgy eltelt, hogy észre se vettük.

A következő ülésen a kör egyik tagja pedagógiai munkát olvasott fel; sokat olvasott hozzá, megjelöli a forrásokat. A kijelölt bíráló, ki már előzetesen nézte át a munkát, véleményét olvassa fel. Jelentkeznek a hozzászólók, szép sorrendben mondják el kerek egészebe foglalt véleményüket; majd az ügyvivő elnök összefoglalja a véleményeket, ki-mondja a jegyzőkönyvi határozatot. Ezután ketten szavaltak; az egyik ugyan nem sikerült; de a szavalóban van némi tehetség; nem riasztottuk vissza; jövőre bizonyára jobban szaval majd. De íme vendégünk jött: a zenetanár. Épen idejére. Egyik tagunk orgonát, a másik szólóhegedűt játszik zongora kísérettel. Jó a bírálat pro is, kontra is. A vezető elnök kérésére szót emel a zenetanár. Hogy figyel a harczos tábor, hogy lesi a szakember döntő véleményét! Van is annak súlya, mert a vezető elnök végiteletként azt véteti a jegyzőkönyvbe.

Így folynak gyűléseink egész éven át, fennakadás nélkül. Egyik egy szép beszélyt olvas fel; nem maga írta; de oly szépen olvas, hogy öröm azt hallgatni. Máskor a világitó gázzól hallottunk tanítást. (Növendékekül az első évesek szolgáltak.) Gyakorló-iskolánk csak négyosztályú, milyen jó, hogy a népiskola VI-ik osztályának tárgyából tartottak tanítást. Később mások másból tanítottak, így sorra került a

méréstan, gazdaságtan, számtan, történelem, stb. Következő ülésünkön évmegnyitó beszédet mondott egyik tagtársunk, a másik meg a tanévet zárta be, szavait a gyermekekhez, szülékhez, az iskola előljáróihoz s a tanfelügyelőhöz intézte. Majd máskor egy képzelt tanítókör érdemekben megboldogult elnökét sirattuk el. Egy németajku növendék a «Paedagogische Blätter»-ből fordított neveléstani értekezést mutatott be.

Többször lépett fel önképzőkörünk 24 tagu énekkara, nemkülönben 16 tagot számláló zenekara is. Ezek a karok mennyire élénkítik a kör munkásságát, nevelik a zene iránti szeretetet. Engedjünk ezen a téren is szabad kezét az ifjúságnak oly mértékben, a mennyire lehet; látni fogjuk, hogy nem vetjük kősziklára a jó magot.

Pályázatot hirdettünk. 5 koronát kap az, a ki legügyesebb fizikai eszközt készít. Az emelő daru mintája vitte el a pályadíjat a 6 pályázó közül. A megkoszorúzott a gyakorló-iskolának ajándékozta eszközét. Ugyanezt tették azután a többiek is. Így gyarapodott a muzeum 6 drb fizikai eszközzel.

Egy más pályázaton a legügyesebb rajzért kapott két-két növendék 3—3 koronát.

Később egy kaptár s egy ruhafogas készítői nyerték el a pálmáját. Előfordult az is, hogy az elnöki asztalra 30 drb bekötött könyv került. Egy ügyes kartonmunkás kötötte be a könyvtár megkopott könyveit újból. Alig tudtuk rávenni, hogy legalább anyagi kiadásai fejében fogadjon el valamicskét a körtől. A társadalmi érintkezések, illemformák kérdését állandóan felszinen tartjuk. Erről értekezéseket írunk, vitákat rendeznek.

Egyszer a térképkészítés került szőnyegre. A helység és környékének vetületi és domború térképe nyerte el a kitűzött pályadíjat.

A kör könyvtára évről-évre szépen gyarapodik. Az ide kerülő új könyvek tartalmát kivonatolja az arra vállalkozó s így mutatja be az új művet a kör ülésén. Nagy súlyt fektetünk a jó népiskolai tankönyvek ismertetésére.

Egyik év végi ülésünkön a jobb pomologusokból s botanitusokból egy bizottságot küldött ki a kör, a kik megvizsgálták a növények parcelláit. A következő ülésen igazán alapos ismertetést terjesztettek elő. A legrendesebben tartott botanikus parcella művelője egy növényhatározót, a legtöbb sikeres ojtást felmutató pomologus egy finom szemzőkést kapott emlékül.

A kör nyilvános díszüléseket tartott október 31-én, a reformáció emlékére és hazafias ünnepélyt márczius 15-én. Április 11-ike mellett szépen elkél márczius 15-ike is. Amazt a törvény írja elő, meg is ünnepeljük tiszta jó szívvel, megfelelő hivatalos külsőséggel, intézeti ünneppé avatván ezt. Emezt pedig az ifjúi pezsgő vér óhatja; és csak hadd óhajtsa a világ végezetéig!

A kör a szülei otthonba nem térhető tagjai számára családias jellegű karácsony estét rendezett, melyet ének-ima, szavalat, orgona vezetett be. A meggyújtott karácsonyfa alatt beszédet mondott az egyik növendék, hogy íme, mi sem érezzük magunkat árváknak, bár szülőink távol vannak is. Közénk is eljött a Krisztus az ő végtelen

szeretetével; mert ime... stb. Ezután jött a jó meleg vacsora, majd pedig tombola játék következett. Jutott kinek-kinek egy-egy karácsonyi ajándék: egy pár meleg harisnya, egy darab szappan, írószer, zene-darab, egy-egy könyv stb. De ime valaki egy nagy csomagot nyert, bontja-bontja; jó idejébe kerül míg tartalmához jut. Ugyan mi is van benne? Egy apró iczi-piczi pár virsli. Na hiszen van jóízű nevetés! Ez az est tréfas nyeresége. Ártatlan tréfa, de annál hatalmasabb hangulat-keltő. A növendékek egy kedves este emlékét őrzik meg: és a tanári családoknak sem esett bajuk, hogy együtt töltöttek egy pár órát az ifjúsággal Méltóztassék megítélni, mennyit ér egy ily est nevelői hatása!

A farsangon tréfás esténk volt. Jelen voltak: a tanfelügyelők, egy-két iskolai előjáró, a tanári kar családjával és az ifjúságnak ide illő barátai (szülék leányaikkal). Jóízű, tréfas, víg családias jellegű esténk volt. Program: víg szavalat, monológ, páros beszéd, víg tréfas karok, zenekari előadások. Ezek után egy-egy csésze illatos tea. De még tancz is akad; a zenekar s egyesek huzzak a talpalá valókat. A tanuló ott társalog a tanár családjával; hadd csiszolódjék a leendő tanító, ráfér! A megjelent vendégek hetekig nevetgélnek a jól sikerült est pontjain.

Kérdezik honnan telik mindezekre? Bizony mi felekezetiek szegények vagyunk, mi türes-tagadás benne. De hát úgy segítettünk magunkon, hogy megteremtettük a karácsonyfa-alapot. A tanári kar a szabadrendelkezési alapból — mit az őt megillető vizsgadíjak fele részéből teremtett — kezdte meg egypár forinttal. Az intézetből kikerült nős tanítók, kiknek van már karácsonyi, meleg, barátságos fészük, vissza-visszagondolnak a képezdére és szívesen küldenek évről-évre 1—2 frtot. Máshonnan is cseppen a kegyes adomány. Évenként 40—70 frtra biztosan számíthatunk; ez a két estére szerényen bár, de mégis megfelelően elég. Azután meg a gyakorló-iskola növendékeinek szülői s feleségeink is önként járulnak az estéhez. Egyesek bort, mások fánkot, sonkát, kalácsot, gyümölcsöt stb. adnak, de nemcsak hogy adakoznak, hanem el is jönnek, velünk örülnek. Azt est maga is hoz egy pár frtot a jövő évre, úgy, hogy sohse tudja a bal-, mit cselekedett a jobbkez.

Ezek az apró kedélyes családias jellegű esték nem veszik igénybe az ifjúság idejét, nem is vonják el figyelmét a főcéltól. Határozottan jó befolyást gyakorolnak az ifjúságra, nevelő hatásuk pedig megbecsülhetetlen. Jobb, ha az ifjúság tanárai körében iszik meg egy-két pohár bort; sőt azt se bánom, ha kivételesen, alkalom adtán tisztességes nyilvános helyre tér be egy-egy pohár sörre, mintha magas lóra ülve, örökösen vizet prédikálnak neki, holott a gyakorlati élet lépten-nyomon mast mutat; mert a nagy tilalom alatt kibúvón törö a fejét, rejtett álútra tér, s lebújokban talál erkölcsrontó forrásra. Tiltjuk a dohányzást, holott szánkban a füstölgő szivar; mi a következmény? Ott dohányoznak, a hová még se mehetünk utánuk. Bölcs mérséklettel itt is találhatunk jó középútat.

Rendezett a kör hangversenyyel összekötött nagyobbszabású nyári mulatságot is. Sem az erkölcsi, sem az anyagi siker nem maradt

el. Az önszegélyző pénztára ez estén 49 frttal gyarapodott. Jut máskor a zenealapra és más nemes czélokra is. A társas szellem ápolása, a társadalmi érintkezés módja, az illem, a jóizlés fejlesztése ily mulatságok alkalmával sok, igen sok tápot nyer. A tanári kar vezetése alatt tehát rendezzen nyilvános ünnepélyeket, táncmultságokat is az ifjúság.

Voit tanulmányi kirándulásunk is június 8-án Fraknóvárra és a Rozália-hegyre. Itt a határon meg a történelem tanára tartott a naphoz illő hazafias beszédet. Az ifjúság szavalt, énekelt.

Látjuk a felhozott néhány példából, hogy a társas szellem nevelésére irányuló összes tényezők, multságok, ünnepélyek, kirándulások legnagyobb részét az önképzés terére vélem utalandónak. Ne akaszszunk mindent az amúgy is derekasan munkába fogott igazgató nyakába. Ez nem azt jelenti, hogy az intézet czége alatt mi se történjék; de azt, hogy a kisebb családias jellegű dolgokat intézze a kör; a hivatalos s nyomatékosabb dolgokat az intézet. Nagyon szépen el lehet ezt érni úgy, hogy a kör ügyvitelére és az intézet vezetése szoros kapcsolatban álljon, azaz: a tanári kar ülésein az önképzőkör vezető tanára referál, a tanárkarral minden fontosabb önképzőköri ügyben eszmecserét vált.

Eddig a körnek csak rózsáit mutattam be; de hát a rózsá mellett ott a tövis is. A legóvatosabb kertész keze sem kerüli ki a szúrást. Mit tesz ilyenkor? Talán fel is sziszszén, kihúzza a tövist és a fán ejtett sebet megoperálja, beheggeszti... és dolgozik tovább, mintha mi sem történt volna. Nem jut eszébe e kis balesetért a rózsát okolni.

Egyik ülésünkön egy vezérkedési hajlamokat táplálgató s rejtegető tag olvasott fel sajtyszerzeményű munkát. Az ifjú tehetséges, természetes eszű, a tanulásban középheredményt mutató, jó szavaló, előadó s szónokló növendék volt. Munkájának szerkezete, nyelvezete, festői szép s hű leírása feltűnt s magával ragadta az ifjúságot. A felolvasás befejeztével felhangzott az elismerő éljen s tapsözön. A bíráló e sajtyszerzeményű munkát agyondicsérte. Következtek a hozzászólók. Csekélyebb hibák felemlítésén kívül elismerés volt az általános közvélemény. Már-már kimondtam az összefoglaló jegyzőkönyvi határozatot, mikor körünk egyik tagja szót kért. Reszkető hangon mondja, hogy a dolgozat csakugyan igen szép, de plágium. Felszólítom a naphóst, mit szól a vádhoz? Merészen, majdnem kihívóan, sértetten állítja, hogy ő még csak forrást sem használt. erélyesen visszautasítja a vádat és bizonyításra hívja fel a vádlót. Magam is közbeszólók, hogy óvakodni kell az idegen eltulajdonításától, de még jobban az alaptalan vádtól, tehát rágalomtól; mert sokkal könnyebb valamit állítani, mint bizonyítani... és így tovább. A vádló újból szót kér, kijelenti, hogy most bizonyítani nem tud, de jól emlékszik rá, hogy a felolvasott munkát nyomtatásban is olvasta már valahol; a vádat fentartja, a jövő ülésig megszerzi a bizonyítékokat is. Persze nagy lett az ámulat. Leolvastam a szemekből, hogy az imént még hozsannakat zengő sereg felének a szája máris a feszítsd meg-re nyílnék. A dolog egyelőre függőben maradt. Magamhoz hívtam később a vádlót s majd a vádlottat, négy szemközt lelkükre beszélek. A vádló erősen bízik, hogy megtalálja a bizonyítékokat; a vádlott pedig minden csalétket gondosan elkerül, adja az önértetes

sért. tt felet, bizonyítékokat kér; módot nyujtok az őszinte beismerésre, sőt ki akarom erőszakolni azt. «Nincs mit beismernem, ártatlan vagyok, az igazságnak ki kell derülnie», feleli megtévesztően őszinte, önérzetes hangon. De íme a fordulat! Jó a vádló, hozza az eredeti nyomtatott munkát. Szóról-szóra, betűről-betűre egyezik. Hivatom a vádlottat; alkalmat nyujtok neki újból az őszinte beismerésre; enyhítő körülményt keresek számára. «Azt, hogy én a munkámat valahonnan leírtam volna, be nem bizonyíthatja senki, soha, mert azt magam írtam, tehát más eredeti képtelenség». Tehát tagadja. Fontolja jól meg mit tesz, mert a makacs bűnösnek nem adnak kegyelmet. Nos?! «A vádló rágalmaz», a munkát én írtam. Hát ez mi! — mutatom a nyomtatott eredeti munkát. Az ifjú megroskad, kezeimet ragadja meg, csókolni akarja. «Ne tessék tönkre tenni! . . . ne tessék tönkre tenni». Távozzék, négy szemközt végeztünk! Mit tapasztalok másnap? Az én megfogott madaram úgy jár-kei felemelt fővel, mintha mi sem történt volna. Ugyan micsoda lélek lakhatik ebben az ifjában?

Megalakítom a kör tagjaiból az esküdszéket. Egybehangzó vélemény után a következő ülésen kizártuk a nagyhangú író. Legjobb szavalónkat vesztettük el; de a fekélyes tagot le kellett vágni az egészséges testről.

Íme egy kellemetlen, kínos ügy az önképzőkörben; de hasznos és tanulságos! Alkalmat adott az önálló munkának készítmódjáról, az írói tulajdonjogról, a plágiumról, az idézetről kimerítő ismertetést nyújtani; figyelmeztetni az ifjúságot, micsoda rettenetesen lesújtó egy ily dolog az életben; a plagizáló egész életére lehetetlenné teszi magát, tönkreteheti családját . . . és így tovább. Kérdezzük most, nem volt-e ez az ügy az életiskolának egy megkapó előképe? Igaz, vesztettünk a réven; de a vámon nagy haszon háramlott reánk. Azóta plagizálás nem fordult elő, pontosan megneveznek minden forrást, még az átvett egyes szavakat is idézőjelbe teszik. A körnek tagjai a kínos, lelket-megrázó esküdszéki ülés hatását el nem felejtik míg élnek az bizonyos . . . és nem is fognak plagizálni soha. A tanítóvilág amúgy is szereti a tollforgatást, tehát csak javára válik az ily életelőképből levont erkölcsi tanulság.

Lássunk egy mástermészetű esetet. Egyik tagunk saját költeményét óhajtja elszavalni. Bemutatta szerzeményét; biz annak sok fogya-tékossága volt. De hát lássuk csak, mennyire érett az ifjúság? A szerző jó szavaló lévén; a jó előadás pedig felsiker. A kijelölt bíráló mond is, nem is valamit; dicsérni nem mer, költeményt bírálni talán nem is tud. A hozzászólók megoszlanak: mellette is, ellene is. Hozzászól végül a szaktanár. Az összefoglaló határozat az, hogy bár szárnypróbálgatásnak kell a repülést megelőznie, mégis itt a körben csak kiváló költeményeket szavaljunk, mert csakis ezeknek van képző erejük. A kiváló költemény megírásához a tehetségén kívül jól kiforrott s megérett értelem és tudás kell. A tanítóból is lehet jó költő, író, de előzetesen ki kell művelnie magát, meg kell érnie. A magvas, értékes tehetség később szokott nyilvánulni. Az életben lesz elég alkalom érvényesíteni tehetségeinket. Az igaz tehetség utat tör magának az elismerés felé; akkor aztán nem

is kell véka alá rejteni a világosságot; a képzelődőt meg majd kijózanítja az élet. A körben tehát elismert költők verseit adjuk elő, a magunk verseit ne hozzuk ide.

A magát költőnek képzelő ifjút sem utasítottuk így ridegen vissza, nem is tettük nevetségessé; el is értük célunkat, a versfaragás fellobbanó szalmalángja pernyévé lohadt.

Egyik IV. o. növendékünket hozzászólás alkalmával egy I. o. növendék társa bírálta le alaposan. Nagy lett a képzelt sértés. Az oklevél felé közelgő ifjúban fellobbant az alönérzet lángja! «Őt ilyen (sértő jelzővel jelzett) gyerek ne bírálja meg! Az illetlen szó használásáért nem maradt el a jegyzőkönyvi megrovás. A megrovott inkább kilép az önképzőkörből. Tessék! . . . kötéllal nem fogjuk; azonban a dolog megfontolására egy heti időt kap; mert a kinek lelkét a felkorbácsolt düh vezeti, tárgyilagos gondolkozásra képtelen. A jövő ülésen bejelentheti kilépését.

Felhasználom ez alkalmat. Látják, ilyen az élet is. A ki a nyilvánosság terén működik, legyen kész minden pillanatban a kritikára! A választó polgárok, hogy megkritizálják a képviselő-jelölteket, gúnyverseket is faragnak rájuk. A bírót, jegyzőt hányszor éri alaptalan vád! Hát a képviselők az országgyűlésen hogy megkritizálják a miniszterek működését! A nagy művészeket, festőt, író, költőt, zenészt stb. stb. ezer oldalról támadja meg a kritikusok tábora. Az elvekért harczoló felek az illendőség útjáról sohse térnek ám el; (ha mégis megiesik ez, jó rá nyomban a megtorlás is), az elvek harczában ellenfelek, az életben egymást szerető tisztelő barátok, embertársak. *Mik vagyunk mi e nagy emberekhez képest!* A tanítót az életben sokan megfigyelik és bizony nem marad el a kritika sem. Jó hát, ha itt az iskolában hozzászókna már tisztelni a felebbvalóságot, tisztelni egymást; ellentétes nézeteinket higgadt, megfontolt illedelmes szavakban, illő formában mindenütt el lehet mondani; sőt kell is, mert csak így tisztulhatnak az ellentétes vélemények. A hol jó ellenzék nincs, teremteni kell; mondják a nagykorú bölcs emberek. A ki kötelességét híven teljesíti, az, tisztességes formában, éljen is jogával. Tiszteljük a kört; a fiatalabb legyen mindig szerényebb. Így aztán szönyegre kerül még sok más: társadalmi szokások, illemkérdések, érintkezések, bemutatkozások, látogatások stb. stb. Mi lett e kis csete-patének a vége? A IV-ed éves úr egy pár nap multán bejő hozzám, beösméri tévedését, a jövőben fékezni fogja indulatait, bocsánatot kér, köszöni a jó tanácsokat; szeretne továbbra is a körben maradni.

Sok-sok apró-cseprő kellemetlen esetet lehetne még felsorolnom. Azonban ezen felhozott esetekből is látjuk, hogy a megnyilatkozó hibákat szépen lehet gyógyíthatni és az ifjúság nevelésére jól felhasználni.

Ezzel bemutattam volna nagyjából mintegy vázában a kör működési terét. Röviden összefoglalva a dolgot, mondhatjuk: a körben az iskola keretébe tartozó minden elméleti s gyakorlati tárgy előfordulhat. Ki-ki azon az ágon munkálkodik, a melyen saját jószántából, tárgy-szeretetből leghivatásosabban érvényesítheti tehetségét. Hogy a nő-

képzők munkatere a lényegben azonos, az egyes ágazatokban más, az nagyon természetes.

A kör vezetésében, munkássága irányításában, részben a tanári értekezleteken, részben a körli üléseken rész jusson az egész tanári kar-nak. Az önképzés vezetése csakis így lehet jó. Ösmerje minden oktató jól a maga növendékeit. Erre az önképzőkörben, hol az ifjúság fegyelmzése egészen más természetű, mint a tanórákon, hol az önkormányzat gyakorlásában szabadabban nyilvánul s domborodik ki az egyéniség, kiváló s nagyon megbecsülendő alkalom nyílik, kinálkozik.

A kör kiadásainak fedezésére a tagsági díj szolgáljon. Ennek összegét az alakuló gyűlésen maga a kör állapítja meg; mely összeg 2 kornánál kisebb, 5 koronánál nagyobb ne legyen. Az egész jövedelemnek természetesen nem lehet más célja, mint egészben a kör céljaira fordítani. Például $\frac{2}{3}$ könyvtarra és hírlapokra, $\frac{1}{3}$ pedig pályadíjakra.

Az önszegélyezés ügye ne külön kört képezzen, hanem mint az önképzőkörök fiókja szerepeljen. Tisztviselői, ügyvivői közösek. Csak időközönként más-más pénztári vizsgáló s ellenőrző-bizottság küldendő ki. Ne forgácsoljuk erőnket.

Most már előttünk áll a megvalósítandó kép határozott vázlata. A realizálás, a részletek megfestése, a mű teljes kidomborítása, nem az én, de részben ezen ülés s részben a jövőben a választmány dolga.

A vázlat nem a festői képzeletnek világából van véve; ellenkezőleg, a kézzel fogható megtörtént valóság, a tapasztalat adta hozzá a szükséges részleteket. A megvalósításhoz csupán egyszerűséget, kitartó, körültekintő munkálkodás kell. Úgy tetszik talán, tömött lesz a kép; a sok mellék alak közül nem fog kidomborodni a fő eszme, hogy az önképzés terének magja a tanítói munkakör legyen. Vagy talán a tágas tér megmunkálása a tanítóképzői legfőbb cél rovására sok időt vesz majd igénybe?

Tapasztalat alapján állítom: aggodalomra nincs, nem lehet okunk. Tágas a megmunkálandó terület; de sok ám a munkás is. A főutak mellett gyalogösvények is vannak igaz; de azokra csak az tér, a kit hajlama visz rá; és ha évenként egyszer, legfeljebb kétszer rátér is e gyalogösvényre, nem, a viláért sem erőlteti meg magát. Különben pedig ezen ösvények is a tanítói munkakör területén vannak. A főalak sem fog eltörpülni, valamiként a jól járt fő országút sem törpül el soha a mellette húzódó gyalogutacsakkal szemben.

Szükséges tehát, hogy minden intézet kiváló gondot fordítson az ifjúság önképzésére; gondoljon a legnehezebb 13-ik iskolára, az életre; tanítsa saját lábán is járnai a leendő nemzedéket; alakítson a cél elérése érdekében önképzőköröket és vezesse azokat.

Ajánlom a választmány következő javaslatát az elfogadásra.

1. Az ifj. (önképző) körnek általános célja, hogy általa az ifjúság a társas szellem ápolására, az önművelési munka megszeretésére, egymásnak kölcsönös megbecsülésére neveltessék; különös célja, hogy általa életre keltessenek s megismerhetők legyenek a növendékek bár-

mily irányú alaptehetségei s hogy általa jusson a növendék is tudatára a maga erőinek; hogy serkentessék a növendék e tulajdonságoknak az önmivelés által való kiképzésére; s hogy ezen önmunkásság helyes irányban legyen fönttartható.

2. Az önképzőkör felőleli mindazon tárgyakat, melyekben a lehetőség különböző fajtái nyilvánulhatnak, tehát mívelheti az iskolai összes elméleti és gyakorlati tárgyakat. Így helyet találnak az önképzőköri munkálkodásban *a)* nevezetesebb pedagógiai munkák kivonatolásai, gyakorlati pedagógiai kérdések tárgyalása; *b)* felolvasás, szabad előadás, értekezés, vitatkozás az elméleti tárgyak köréből; *c)* fordítások; *d)* szépelőadás; *e)* magán- és társas ének, magán- és társas zene, játék s egyéb gyakorlati ügyességek bemutatása. Mindebben azonban irányadó szempont gyanánt főként a tanítói munkakör szolgáljon. — Ezekből következőleg az önképzőkör úgy szervezendő, hogy az ifjuságnak önmivelést czélzó üdvös, társas törekvései abban mind helyet találjanak.

3. Önképzőkör minden tanítóképző-intézetben szervezendő és pedig az intézet keretén belől s azzal kapcsolatban.

4. Kívánatos, hogy az önképzőkör munkájában az egész ifjúság s az egész tanárkar részt vegyen. Annyi mindenestre óhajtandó, hogy a tanárok a saját szakjukba vágó előadásokon jelen legyenek, a megvitásban részt vegyenek; a rendes tagok közül pedig mindenki egy évben legalább egyszer fellépjen.

5. A tanárok a körnek tiszteleti, a növendékek pedig rendes tagjai. Az intézetben kívül állók csak partoló tagok lehetnek.

A rendes és partoló tagok némi tagdíj fizetésére kötelezhetőek.

6. Tisztviselők: *a)* a tiszteleti tagok sorából: az elnök (az igazgató) s az ügyvivő tanárelnök; *b)* a rendes tagok sorából: az ifj. elnök, a jegyző, a pénztáros és a könyvtáros.

7. A kör egy évi működése az isk. év elején tartandó megnyitó közgyűléssel kezdődik, az isk. év folyamán meghatározott időközökben rendes ülések tartandók s alkalmasszerűleg ünnepélyek tarthatók; az iskolai év végén záró közgyűlés tartandó.

8. Az egyesület ügyvitelét a tisztikar tagjaiból álló elnökség intézi.

9. Az önképzőkör a tanárkar vezetése és felügyelete alatt áll, e mellett a kör munkálkodásában a lehetőségig az ifjuságnak is megengedhető az önkormányzat.

10. Ezen határozatok alapján *alapszabályok* szerkesztendőek, melyeket a közgyűlés hoz, a tanárkar elfogad, vagy módosít s a tanítóképző felettes ha tóságahagy jóvá. A módosítások ugyanezen úton jönnek létre.

A közgyűlés megbízza a választmányt, hogy a fentebbi alapelvek értelmében minta gyanánt alapszabály-tervezetet készítsen.

Az ifjusági segítő-egyesületek a tanítóképző-intézetekben.

Tisztelt Közgyűlés!

Azt gondolom: tételelem fontossága s a lankadni szerető figyelem megköveteli, hogy előadásom rövid vázlatát előrebocsássam. Teszem is a következőkben: 1. Milyen ne legyen és miért a segítő-egyesület? 2. Hol van rá szükség? 3. A megalapítás általános és különös anyagi föltételei. 4. A működés és vezetése, ellenőrzése.

1. Egy székely vármegye tanítói a megyei tanítóegylettel eróművi, de nem szervi kapcsolatban, évekkel ezelőtt alapszabályokkal bíró segítő-egyesületet alkottak. Az egylet megalapítója egy tanítóbarát volt, a ki a maga részéről 2000 koronás alapítványt tett, mely összeget a rendes tagok tagságdíjaival együtt ő maga kezelte s a segítőegyesületnek 6⁰/₀-os kamatot fizetett. Az alapító elhalálozása után az alapítvány készpénzben az egyletnek kifizettetett s most az alaptőke közel 9000 koronán áll. De nézzük most az idézett egyesület működését! Csalódik, a ki azt hiszi, hogy csak azon tagok részesültek és részesülnek rendes vagy rendkívüli segélyben, a kik arra rászorulnak. Azzal érvelnek a szerencsés tagok (mondjuk: *részvényesek*), hogy ők bizony mindnyájan szegény néptanítók s ha már a tagsági díjat rendszeresen fizetik, élvezzék is annak legalább a kamatait. Megállapodtak tehát abban, hogy bizonyos időközben (pl. 3—4 évenként) minden tag kapja ki a maga jussát és pedig egyenlő összegben, egy fillérrel se kapjon egyik vagy másik többet vagy kevesebbet. Az egyesület megalakulásakor nem kellett az egész járulékot egyszerre befizetni, hanem részletekben, a hátralékos részletek után pedig csak a kamatokat. Maguk a tagok mondják, hogy lefizették az első részletet s kaptak mindjárt az első évben ötször annyit segély címén, mert a segélyezés sora akkor reájuk esett. Ez idő szerint az új tagok részére a belépést az alapító tagok megnehezítették, úgy hogy a tanítóegyesület a maga kebelében »rögtön-segítő-alap«-ot létesített, mely csakis a tényleg rászorult tanítóknak juttat némi kis összeget. Kísérlet történt ugyan arra is, hogy a gazdag egyletet csakugyan segítőegyletté alakítsák, de a törekvés a »részvényesek« szelíd nyomása miatt hajótörést szenvedett.

Az említett segítő-egylet, mint elébb vázolt tényleges működéséből láthatjuk, üzleti alapon alakult s valójában takarékpénztári színezete van, csak a neve enged emberbaráti intézményre következtetni. Az alapító u. n. tanítóbarát volt, maguk a tagok tanítók, de pénzről lévén szó, valamennyi a saját érdekeit kívánta szolgálni, kielégíteni. Hiányzott és maig is hiányzik ott a kartársi szeretetre alapított áldozatkészség, tehát az önségítés alapeszméje. De ha az illető tanítók már a tanítóképző-intézetben, már növendékkorukban látták volna egy jólszervezett és helyes irányban vezetett önségítő-egyesület működését, ha maguk is tényleges részt vettek volna a saját segítő-egyesületük gyarapításában, segedelmek kiosztásában s az egyesületi dolgok elintézésében, bizonyára élvezték volna azon boldogító érzést is, a mely abból ered, hogy

kartársaink nyomorán, felebarátunk szorult helyzetén segítettünk. Meg vagyok győződve, hogy ily irányu neveltetésük a tanítói segítő-egyesület működésében is nyilvánulna s nem engednék, hogy az üzleti szellem a humanizmus fölébe kerekedjék. Ne higgyék, kedves kartársak, hogy a felhozott példa talán ki van gondolva. A való életből merítettem azt, élő szememmel szemléltem annak működését s vannak közöttünk olyanok, a kikre mint tanukra hivatkozhatnám.

2. Kiváló jelentősége van egy erős segítő-egyesületnek kivált oly felekezeti és társulati képzőkben, a hol a növendékek rendes segélyben nem részesülnek a fentartó részéről, avagy a hol nem részesülhet minden arra rászorult és szorgalmánál fogva is arra érdemes növendék állandó segélyezésben. Az állami tanítóképzőkben az állam gondoskodik kisebb-nagyobb mértékben növendékei ellátásáról s ott bizony megesik, hogy a szegénység diadalmaskodik a jó magaviselet és kiváló szorgalom fölött. Éppen azért vannak sokan, a kik egy ifjusági segítő-egyesület létesítését a nagyobb számu stipendiumokkal bíró intézetekben fölöslegesnek tartják. Azoknak azonban csak részben van, illetve volna igazuk, ha az illető növendékeket mindennel ellátná az intézet: szállással, étkezéssel, ruhával és taneszközökkel. Tudjuk azonban jól, hogy ilyen képző-intézetünk nincs. Jól tudjuk azt is, hogy vannak oly jómagaviseletű és kiváló szorgalmu tanítónövendékeink, a kik bizony még néhány fillért is alig kaphatnak hazulról. Mily szép missiója van akkor egy ifjusági segítő-egyesületnek! Megszerezné, vagy kijavíthatná ott a segítségre rászorultnak a hiányzó vagy hibás ruhadarabot, a szükséges taneszközt, segítené a teljesen szegényt a kirándulásokban, tornaversenyekben való részvételknél, a képesítói díjak lefizetésénél stb. stb. Pénzbeli kölcsönt azonban még a legkritkább esetben sem adnék. Sok vesződéssel, kellemetlenséggel jár a biztosítékok megszerzése, legtöbbször pedig a kölcsön visszafizetése. Jellemző egyik sok tapasztalattal bíró öreg jóakarómnak ezen mondása: »Ha nincs ellenséged, adj neki kölcsönt s azonnal biztos ellenséget szerzesz magadnak!« Különben a szülő, vagy gyám jóállás helyett inkább ő maga vegyen fel kölcsönt a fia, vagy gyámoltja részére. De ne is szoktassuk a leendő tanítót adósságcsináláshoz!

A bevezető sorokban »nemszeretem-példa« gyanánt feltüntetett segítő-egyesületi szellem szemlélete érlelte meg bennem annak szükségességét, hogy ezennel kimondjam: Igenis, kívánatos, hogy minden tanítóképzőben segítő-egyesület legyen, mely a leendő népnevelőben az igazi felebaráti szeretetet és a kartársi összetartás nemes érzetét fölébressze, ápolja s vele az önmagunkon, mieinken segítés helyes módját, kivitelét *gyakorlatilag* megismertesse.

3. A megalapítás anyagi feltételeiről *általánosságban* így nyilatkozhatom:

Tapasztalatom szerint, vannak tanítóképzőink egyikében, másikában egyes alapítványok, melyeket maguk a tanítványok, vagy volt tanítványok kegyeletes alkalmosságukkal létesítettek. Vannak kisebb-nagyobb adományok, melyeket egyes tanúgybarátok az ifjuság részére felajánlottak. Sőt vannak egyik-másik helyen segítő-alapok is. Vala-

mennyien ugyanazon célzt szolgálják, valamennyit az a célzat létesítette, hogy a tanítónövendékeknek anyagi és szellemi irányban egyaránt rendelkezésére álljanak. Sőt van intézet, melynél több apró alapítvány külön-külön kezeltetik s így szétszórva erkölcsi hatását egyik sem tudja kellően érvényesíteni. Kívánatos volna ezen külön-külön alapítványoknak, melyeknek a valóságban úgyis ugyanaz a rendeltetésük, a segítő-egyesület szárnyai alatt leendő egyesítése, miáltal az így keletkezett egyesület erkölcsi súlya befelé és kifelé egyaránt növekednék s működése az eredményekben hatványozódnék.

A mi a megalapítás anyagi feltételeit *különösen*, vagyis a rendszeren jövedelmező forrásokat illeti: ezeket előre megállapítani nem lehet. Alakuláskor az egyesület vagyonául tehető a különböző alapítványok, melyek a növendékek anyagi segélyezését célozzák, természetesen az alapítólevelek feltételeinek épségben tartásával. A segítő-egyesületnek juttatnám az egyes adományokat, a néhol szokásban levő büntetés-pénzeket — a magam részéről a pénzbeli büntetést helytelennek, sőt igen sokszor kivihetetlennek tartom — továbbá az intézeti multságok tiszta jövedelmét s végül a tagsági díjakat, mely utóbbiakat és ezt külön is hangsúlyozom, havi részletekben kellene a pénztárosnak beszélni.

A nagy közönséggel vidéken a növendék igaz, hogy gyakoribb érintkezésben van, de a képző-intézeti növendék leginkább oly körben mozog, a honnan az intézeti segítő-egyesület számára nem sokat remélhet. Tapasztalatom szerint az ifjuság javára rendezett multságaink tetemes tiszta jövedelmet eredményeznek, mert olyankor azok adakoznak az ifjuságnak, a kikkel a szegény fiu nem igen érintkezhetik közvetlenül. Nagyon helyesnek tartom azonban én is azt, hogy ha valamely növendék a többi társait, a mint pl. Székely-Keresztúron is volt rá eset, kosárfonásra vagy tánczra oktatja: az illetők a tanítói fáradozásért járó bizonyos csekély díjat ne a vállalkozónak, hanem a segítő-egyesület pénztárába fizessék. Ily eljárás mellett a vállalkozó növendék nem keresetnek, hanem jótékony cselekedetnek tekintené a magán-tevékenységet s vállalkozása a *köznek* válnék hasznára.

4. Az intézeti segítő-egyesület vezetője valamelyik tanár, főellenőrzője a tanárkar legyen. Lehetőség szerint azonban a növendékek maguk igazgassák, működtessék az egyesületet s a testület részéről megbízott tanár úgy vezesse az ügyeket, hogy az ő felsőbbbsége a növendékek előtt feltűnővé ne válják. A mely egyesületben csak a fizetés a tagok joga, azon egyesület halva született. Tehát a legfinomabb tapintat a vezető tanár részéről s lehetőleg a legszélesebb körü önkormányzat az egyesületi tagoknak, hogy öntevékenységeknek mentől több tere nyílják. A növendékek jobban ismerik egymás bajait, nélkülözéseit s az ő itéletök bizonyára a leginkább rászorult társ javára fog megnyilatkozni. A tanárkarnak azonban gondja legyen rá, hogy az egyesület tisztviselői és vezetői olyanok legyenek, a kikben teljesen megbizik, de a kik egyúttal az ifjuság bizalmát is bírják. A kijelölés joga a tanárkaré legyen. Ez helyesebb, mint az idővesztegetéssel és a szenvedélyek felkorbácsolásával járó szabad választások esetleges meg nem erősítése.

Ezen előrelátásra azért is van szükség, mert tény az, hogy az ifjak előtt is rendesen oly társuknak van tekintélye, a ki jól tud szónokolni s a ki: *»még a tanárnak is megmondja az igazat!«*

*

Tisztelt Közgyűlés! Az ifjusági segítő-egyesületek fontos ügyével a választmány két ízben is foglalkozott s beható tanácskozásainak eredménye ama határozási javaslat, a mely egyesületi közlönyünk f. évi májusi füzetében olvasható s melynek elfogadását a tisztelt közgyűlésnek ajánlom. Egyúttal arra is kérem a tisztelt kartársakat, kegyeskedjenek hozzászólásaikkal *az ifjusági önségítés* eszméjét minden oldalról megvitatni, a javaslat esetleges hiányait pótolni s így a lehető legjobbat alkotni!

Ujvári Mihály.

Az iskolai kirándulások.

Tisztelt Közgyűlés!

Valamely korszak vezérlő eszméi talán semmiben sem tükröződnek vissza oly erősen és hűen, mint azon korszak tanügyi mozgalmában. A ki reálisnak tartott korunk humanizmusát majd a távol jövőben akarja megítélni, annak nemcsak az emberszeretet intézményes alkotásait kell számba vennie, a milyen intézményekkel ez a vendégszerető kincses város is oly jelentékeny számban rendelkezik, hanem végig kell lapoznia korunk pedagógiai mozgalmának történetét is. Csakis így lesz képes a humanizmus eszméje által felvert hullámok nagyságára és terjedelmére biztosabb következtetést vonni. A Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesületének ettől a szemléltől valóban nincs mit tartania. Egyesületünk fennállásától kezdve az emberszeretet eszméitől nemcsak át van hatva, hanem ez eszméknek mindenkor készségesen szolgálatában áll. Ily irányú működésének tetőpontjára azonban mostani közgyűlésével jutott el, a mikor programmjának minden egyes pontja az emberszeretet magasztos és fenkölt eszméit szolgálja.

Nem véletlen az, Tisztelt Közgyűlés! hogy érdemes választmányunk ezzel a programmal éppen Kolozsvárt választotta közgyűlésünk helyéül. Programunkkal is azon őszinte és benső hódolatnak és nagyrabecsülésnek akart e nemes város iránt kifejezést adni, a melylyel a tanügyi közvélemény általában, a tanítóképző-intézeti tanárság pedig különösen is iránta a humánus és tanügyi eszmék magas kultuszaért, oly osztatlanul viseltetik.

Azon tanügyi kérdések közé, a miket az emberszeretet hozott felszínre és tart felszínen, számíthatjuk közgyűlésünk programjának minden egyes pontját ugyan, de minden esetre ide kell sorolnunk az

iskolai tanulmányi kirándulások kérdését. A kérdés nem új, a minthogy nem mai keletűek az iskolai életnek azon mozzanatai sem, a miket a »kirándulások« gyűjtő neve alatt szoktunk összefoglalni. Másrészt azonban kétségtelen, hogy az iskolai élet ezen mozzanatai ma már oly széles körű és magas hullámokat vernek fel általában és a tanító- és tanítónőképző intézetekben és oly sűrűen találkozunk velük, hogy az e kérdésben való állásfoglalás elől kitérni többé nem szabad. Mert vagy értékesek ezek a kirándulások a nevelés és tanítás szempontjából és akkor az összes tanító- és tanítónőképző intézetekbe be kell őket vezetnünk és egyöntetűen kell őket szerveznünk, vagy feleslegesek, sőt károsak és akkor elérkezett végre annak az ideje, hogy a beszüntetésükre irányuló lépéseket megtegyük.

Feladatunk — úgy hiszem — igen könnyű volna, ha csak a kirándulások pedagógiai értékét kellene eldöntenünk. A modern iskola, a melynek az életre való nevelés elsődrendű feladata, az étellel való közvetlen kapcsolatot, feladata betöltésének veszélyeztetése nélkül, fel nem adhatja, sőt négy falán és szűkre szabott tanidején túl minden olyan eszközt meg kell ragadnia, a melylyel céljai megvalósítása felé közeledhetik. Ilyen humánus pedagógiai eszköz — felfogásom szerint — az iskolai kirándulás is. E hely és alkalom bővebb fejtegetésre nem alkalmas, azért csupán annak konstatálására szorítokozom, a mivel talán mindnyájuk véleményével találkozom, hogy a tanulmányi kirándulások a tanító- és tanítónőképző intézetekben nemcsak szükségesek, hanem egyenesen *nélkülözhetetlenek*.

Nem változtathatják meg ezen felfogásunkat a középiskolai tanár-egyesületben a kirándulásokkal szemben elhangzott érvek és felfogások sem. Mert abból, hogy a tanuló ifjúság tapasztalatszerzésre nem érett annyira, hogy a kirándulásból a lehető legnagyobb hasznot húzhatná, nem a kevesebb haszon elejtése, hanem annak a pedagógia fegyvereivel való fokozása következik; vagy abból, hogy a nagyobb kirándulásokban csak a gazdagabb növendékek vehetnek részt, nem a kirándulások elejtése, hanem a szegényebb növendékek részére való hozzáférhetővé tétele következik és végül abból, hogy a rosszul vezetett kirándulások az iskolai fegyelemre lazítólag és az állandó munkalkodásra bénítólag hatnak, nem ezen értékes pedagógiai eszköz elitélése, hanem a kirándulások didaktikailag helyes előkészítése, tapintatos vezetése és eredményessé tétele következik. De nem bocsátkozom a kirándulások ellen felhozni szokott érvek döntögetésébe vagy a megtelelő értékre való leszállításába. Felment ez alól első sorban az az erős hitem, hogy a Tisztelt Közgyűlés a kirándulások pedagógiai fontossága felől velem egy véleményen van és másodsorban tárgyalásunknak az a — szinte magától értetődő — alapfeltétele, hogy itt nem tervszerűtlen és fegyelmetlen utazgatásról, hanem tervszerűen előkészített, didaktikailag jól vezetett és pedagógiailag értékesített tanulmányútról van szó. Annak okát, hogy mi ezzel a kérdéssel, daczára, hogy pedagógiai értéke és jelentősége eldöntöttnek tekinthető és daczára, hogy a kirándulások széles körben alkalmazásban vannak, abban a fokozottabb jelentőségben találom, a melylyel iskoláinkra, a tanító és tanítónőképző intézetekre nézve, bir. Feladatunk azt meg-

oldani, hogy mi módon lehetne az iskolai tanulmányi kirándulásokat az összes tanító- és tanítónőképző intézetekben állandósítani és hogyan kellene ezen kirándulásokat egyöntetűen szervezni?!

* * *

A most felvetett kérdésekre adja meg a feleletet nagyérdemű választmányunknak — úgy hiszem mindnyájuk előtt ismeretes — határozati javaslata is. Daczára annak, hogy ez a kérdés — természeténél fogva — a szabályokba való foglalásra nem alkalmas, a választmány határozati javaslata mégis ügyesen és elég kimerítően tárja fel azon szempontokat, a melyek e kérdés megoldásánál tekintetbe veendőek és — véleményem szerint — szerencsés kézzel is oldja meg azokat. A Tisztelt Közgyűlés engedelmével ezeket a szempontokat, indokolásként hozzájuk lüzendő egynehány rövid megjegyzés kíséretében fel- említem. Ezek a szempontok a következők:

Mi legyen a képzőintézeti kirándulások célja?

Az első kirándulásokat kétségtelenül az a didaktikai alapelv hozta létre, hogy legyen az oktatás szemléltető. A legújabb időkig a tanulmányi kirándulások valóban csaknem kizárólag az oktatás szolgálatában állottak. Azonban ma már mindinkább eltérnek ettől az iránytól s mind jobban a látókör szélesbítése, illetőleg a nevelés szolgálatába szegődnek. Az én felfogásom az és ezt látom érvényesülni az előttünk fekvő határozati javaslatban is, hogy az iskolai kirándulások *egyaránt* állítandók a nevelés és oktatás szolgálatába, hogy e két cél teljes harmóniává olvasszandó össze bennük. Ámbar felfogásom szerint ebben az általános célban bennfoglaltatik, iskoláink pedagógiai szakiskolai jellegének kidomborítása céljából, a választmánynyal együtt, külön felemlíthetőnek tartom, a pedagógiai tanulmányok támogatásának és kiegészítésének fontos feladatát is.

A célznak ilyen nagy általánosságban való meghatározása azonban nem nyújtana elegendő támasztékot a kirándulások egyöntetű szervezésére és a kirándulási programok összeállítására. Azért a választmány különbséget tévén a kirándulások között azon az alapon, hogy inkább a nevelés, vagy az oktatás szolgálatában állanak-e, közelebből is meghatározza céljokat. Az első csoportba tartozókat elnevezi *nagyobb*, a második csoportba tartozókat *kisebb* kirándulásoknak, nyilván azon okból, mert amazok nagyobb útát és hosszabb időt, emezek kisebb útát és rövidebb időt vesznek igénybe. Nem ismétlem és nem is részletezem a célznak a javaslatban foglalt közelebbi meghatározását, e helyett azt említem fel, hogy a kirándulásra szükséges, vagy arra kínálkozó alkalmakat egy ily javaslat keretében teljes lehetetlenség hézagatlanul felsorolni; a választmány javaslatának elbírálásánál kérem előre is ezen körülmény figyelembe vételét.

Ha nehéz a kirándulások célját és feladatát részletesen és hézagatlanul nyújtani, akkor általános érvényű és részletes kirándulási programokat éppen lehetetlenség egy ily javaslat keretében felállítani. Nem is vállalkozik erre a választmány határozati javaslata. Ezek a

programmok az egyes intézetek szerint, szükségleteik figyelembe vételével, állandóan változnak és évről-évre való egybeállításuk a tanári testületeknek nem könnyű feladatát képezi. Nem mintául, csupán például említem fel, hogy a győri állami tanítóképző intézetnek ez évi kirándulási programja a pannonhalmi főapátság és millenniumi emlék megtekintése, nagyobb kirándulásul pedig Bécsnek és Pozsonynak az ottani testvérintézettel való meglátogatása volt.

Mennyi és mely idő fordítható kirándulásra?

A választmány javaslata szerint a kisebb kirándulások legfeljebb egy, a nagyobbak legfeljebb hat napig tarthatnak. A javaslat ezen része — úgy hiszem — bővebb indokolásra nem szorul.

Ellenben nehéz a kérdés második részének megoldása. Ha itt csak az jönne tekintetbe, hogy mely idő a legalkalmasabb a kirándulásra, akkor a teleletet könnyen lehetne megadni. De tekintetbe kell itt venni azt is, hogy a kirándulások a rendes iskolai tevékenységet és munkásságot lehetőleg meg ne szakítsák, ne bémítsák és semmi esetre se hátráltassák. Ezért első sorban a szünapokat kellett a kirándulások céljaira kijelölni, így különösen a husvétii szünidőt és az igazgatói szünapokat. Csak abban az esetben, ha a rendes iskolai szünetek fel nem használhatók (pl. az időjárás miatt), vagy ha oly kirándulási alkalom kínálkozik, a mely a tanítóképzésre nézve nevelő hatást rejt magában, áll elő a külön e célra szolgáló iskolai szünet felhasználásának szükségége. Én meg vagyok róla győződve, hogy az ily időbeli áldozat bőségesen megtermi a maga gyümölcseit. Az iskolafentartó hatóságok az ily szünetek engedélyezése elől mindaddig, míg visszaélést nem tapasztalának, a mit egyébként kizártnak tartok, nem térnének, nem térhetnének ki.

Milyen legyen a kirándulások didaktikai kivitele?

Bármily lényegesnek tartsuk is az előzőleg felsorolt szempontokat, döntő fontosságúnak ezt kell elismernünk. Es éppen ez a szempont az, a melyre szabályt állítani talán a legnehezebb. De a legtökéletesebb didaktikai szabályok sem biztosíthatnák a kirándulások sikerét, ha alkalmazóik nem volnának az ügyért lelkesülő, azért áldozni kész, egészséges pedagógiai érzékkel felruházott tanárok. Én kartársaimat ilyeneknek hiszem, tudom és ismerem, azért a képzőintézeti kirándulásoktól ily szabályok nélkül is a legszebb sikereket várom. A kérdés ezen szempontjának döntő fontossága az ily szabályok felállítását azonban mégis szükségessé teszi, sőt követeli.

A választmány javaslata a didaktikai teendőket a pedagógiai *előkészítés*, a helyes *vezetés* és a *tartós értékű* tevé mozzanataira osztja fel. A kirándulás céljának, irányának és főbb mozzanatainak előzetes és beható közlésével az érdeklődést felkeltjük és irányítjuk, a kirándulás alatt érdekes és könnyed magyarázattal, felvilágosítással és útmutatással az érdeklődést lekötjük, a kellő fegyelem fentartásával a kirándulást eredményessé, megfelelő számonkéréssel pedig tartós értékűvé tesszük. Ezek nélkül a kirándulás valóban céltalan utazgatás, sőt káros mulatozássá fajulhat, a mik a tanítás menetét eredmény nélkül zavarják, sőt nevelésünk eredményeit is veszélyeztethetik. A mily fontos az, hogy

a kirándulások didaktikai körütekintéssel legyenek előkészítve, vezetve és értékesítve, épp oly hiba volna ezen szempont túlságba hajtásával a kirándulást folytonos fegyelmezzéssel, nehézkes magyarázgatással és örökös kérdezgetéssel növendékeinkre nézve terhessé tenni. E helyett mozdítsuk elő az örömet és vidámságot, adjuk meg a kellő korlátok közt mozgó szabadságot, szóval tegyük kirándulásainkat kellemesekké is. Így fogjuk velük a humán nevelés céljait szolgálni.

Itt emlitem fel az egészségügyi óvóintézkedések szigorú alkalmazásának szükségét is, mert hiszen e tekintetben a legmesszebbmenő felelősség terhel bennünket.

Honnét vétessenek a kirándulások megvalósításához szükséges anyagi eszközök?

Ez a szempont fontosságban az által nyer, hogy a tanító- és tanítónőképző intézeteket — csekély kivétellel — szegénysorsú szülők gyermekei keresik fel. A kirándulások pedagógiai értékében bizonyára eddigelé sem kételkedett senkisé, hogy intézeteinkben mégsem lehettek általánosakká, annak legfőbb oka kétségtelenül a megvalósításukhoz szükséges anyagi eszközök elégtelenségében van. A jövőben minden egyes tényezőnek, iskolafentartónak, szülőnek és tanári testületnek meg kell az ügy érdekében a tőle telhető anyagi áldozatokat hoznia. Itt örömmel konstataálhatom, hogy az első és döntő lépés ebben az irányban tanügyi kormányunk részéről már megtörtént, a mennyiben szegényebborsú növendékeink segélyezésére az idei költségvetésbe már felvett egy összefoglaló tételt. Az ily összevont tételnek azonban felfogásom szerint hibáik vannak; e tétel legjelentékenyebb hibája kétségtelenül az, hogy csak a mozgékonyabb, vagy kiválasztott intézetek juthatnak hozzá. A kérdésnek helyes és bizonyára nehézségbe nem ütköző megoldási módja csak az lehet — és ezt ajánlja a választmány is, — hogy az egyes intézetek költségvetésébe volna egy legalább 300 k.-ra rúgó és a kirándulás céljaira fordítandó tétel beállítandó. Ezzel a kirándulás kérdésének anyagi oldala természetesen nem volna még megoldva, az ügy támogatásának számos módja közül csupán a kirándulási alap szervezését, esetleg az ifjúsági segélyező egyesület működésének ily irányú kiterjesztését emlitem fel.

Nem időzöm tovább ennél a szempontnál, azt a véleményemet azonban el nem hallgatom, hogy a tanárok tényleges költségeinek az iskolafentartó részéről történendő megtérítését, mint az állami középiskolákban gyakorlatba van hozva, feltétlenül szükségesnek tartom. E nélkül rendezhetnek ugyan egyes képzőintézetek hosszabb vagy rövidebb időközökben kirándulásokat, de ez úgy általános és állandó megoldást e nélkül sohasem nyerhet.

Végül: honnét induljon ki ez ügy rendezése?

A ki tanügyi viszonyainkat ismeri, az nagyon jól tudhatja, hogy nálunk minden szervező lépést, sőt minden irányító eszmét felülről, tanügyi kormányunktól várnak. A milyen veszedelmes ezen irányzat intézményeink független fejlődésére, épp oly czélszerű érett eszmék és jó intézmények általánosítására. Az ügy sikeres megoldására azért csakis a választmány által javasolt megoldási mód vezethet. Tanügyi

kormányunk a tanulmányi kirándulásokra vonatkozó rendelkező közbelépésével nem is lépne új térre, mert hiszen szerencsésebb viszonyok között levő középiskoláinkra nézve ez ügyet, legalább adminisztratív értelemben, jóformán meg is oldotta.

* * *

Ezen hézagos fejtegetéssel röviden jellemezni akartam választmányunk határozati javaslatát; hogy ez sikerült-e, annak megítélése a Tisztelt Közgyűlésre tartozik. Az ilyen kizárólag gyakorlati jelentőségű és sokoldalú kérdés, a milyen ez is, hosszú folyású széles mederbe csábítja fejtegetőjét; én ennek a csábításnak ellentállottam és rövid tolyású, szűk mederben maradtam; kérem a Tisztelt Közgyűlést, hogy fejtegetésem hézagainak okát első sorban ebben keresse. A gyakorlati jelentőségű kérdéseknek egy más alaptermészete az is, hogy megvalósításuk sikere nem annyira az akadémikus fejtegetésektől és körültekintő szabályoktól, mint a következetes cselekedetektől függ. Ebből kitolyólag arra kérem Tisztelt Kartársaimat, hogy a kirándulások ügyét a választmány határozati javaslatában lerakott módozatok és szempontok szerint lelkesedésük egész melegéből folyó tetteikkel szolgálják.

Megengedem, hogy a választmány javaslata nem érinti, vagy még kevésbé oldja meg a kirándulás kérdésének minden oldalát, azt azonban állítom, hogy a lényegesebb szempontokat nemcsak felöleli, hanem körültekintően és tapintatosan oldja meg. Azért, a midőn érdemes választmányunknak azon kitüntető bizalmáért, hogy javaslatainak előterjesztését reám bízta, megköszönném és egyszersmind kedves figyelmükért is köszönetet mondanék, ajánlom a választmány határozati javaslatát a Tisztelt Közgyűlésnek elfogadásra.

Mohar Főzsef,
előadó.

A tanítóképesítő vizsgálatok megosztása.

I.

Tisztelt Közgyűlés! A tanítóképesítés egyike azon ügyeknek, a melyek állandóan napirenden vannak a köznevelés munkásai és barátai között. Maguk a tanítóképző tanárok 1889. év óta ma már negyed ízben hozzák közgyűlésük foruma elé e kérdést. A néptanítói szaklapok és gyűlések is foglalkoznak néha vele, habár korántsem annyit, a mennyit e tárgy fontosságánál fogva megérdemelne. Az 1896-iki egyetem tanügyi kongresszus határozatainak egyik kiemelkedő pontja a tanítók képesítése volt, a melyért a felekezetek, a nemzetiségek, sőt a külföldi sajtó részéről is a legtöbb támadás érte a magyar tanítók s nevelők eme korszakos nemzeti gyűlését. De a képviselőházban is közoktatásunknak egyetlen ügye sincs, a melyről oly sokat beszélnének, mint a tanítók képesítéséről.

Ez az általános érdeklődés, a különböző érdekköröknek a közoktatás munkásainak, a felekezetek embereinek, sőt a politikusoknak is e kérdés körül való csoportosulása bizonyítja, a mit különben is jól tudunk, hogy nem csupán egyszerű szakkérdése a népiskolának, a tanítóképzésnek, hanem *politikai kérdés* is. Olyan ügynek tartja ezt minden magyar és nem magyar érzelmű politikus, olyannak tekintette kezdettől fogva a tanítóképző tanárok egyesülete s tekintem magam is, a melyhez fontos nemzeti-politikai érdekek is fűződnek s a melynek helyes megoldásától nem csupán a tanítóképzés és képesítés szakszerű előhaladását, hanem állami egységünk s erőnk gyarapodását várjuk.

Az arra hivatott tényezők között a tanítóképesítés felszinen tartásából a tanítóképző-intézeti tanárok egyesülete ki vette a maga részét, a mennyiben az ügy közgyűléseink majd mindenikén szóba került, viták és határozatok tárgya volt, sőt öt év óta a választmány úgyszólván allandóan foglalkozik vele; s ha visszapillantunk e tárgyalásokra, úgy azt találjuk, hogy a már említett két szempont, t. i. az ügy *pedagógiai* és *politikai* fontossága, a tanítóképzés belső viszonyai s a külső politikai viszonyok hatása szerint váltakozó erővel emelkedett ki. 1889-ben Radó Vilmos kartársunk indítványára elfogadták a tanítóképesítő vizsgálatok szakszerű megosztását, de ugyanakkor Dezső Lajos indítványára állást foglaltak az országos vizsgáló bizottságok mellett is. 1890-ben csak a szakszerűség szempontjából veszik tárgyalás alá az ügyet és részletes tervezetet fogad el a közgyűlés a tanítóképesítő vizsgálatok reformja, illetőleg azoknak lehető részletekre tagolása mellett. Az 1894-iki debreczeni közgyűlésünkön Krausz Sándor tagtársunk a magyar nyelv ügyének tárgyalása kapcsán indítványozta a tanítók állami országos bizottságok előtt való képesítését. Ezentúl a tanítóképesítő-vizsgálatok ügyének elbírálásánál a politikai szempontok lettek a döntők, a felmerült tanügyi és politikai mozgalmak hatása alatt. Az 1896-ban tartott II. országos és egyetemes tanügyi kongresszus elé ebben az irányban tette meg egyesületünk a javaslatait. A tanítóképesítés államosítása mellett foglalt állást az 1898-iki közgyűlés is. Ezután rövid ideig pihent a kérdés; de újult erővel tört az felszínre a múlt év őszén, a mikor a közoktatási kormány elkészítette az *új rendtartási szabályzatot* s ezzel együtt a képesítő vizsgálati rend tervezetét s megküldte a tanári testületeknek tárgyalás végett.

Ezt az alkalmat több tanári testület s egyesületünk választmánya is megragadta, hogy szavát a tanítóképesítés államosítása mellett fel-emelje. A választmányban nekem jutott a szerencse, hogy valamint a többi ügyeket, úgy a képesítő vizsgálatok ügyét is előadjam. Indítványom az volt, hogy az állami tanítóképesítés előkészítése végett az országos bizottságok alkottassanak meg részlegesen, legalább az állami tanítóképző-intézetekre nézve. Ez az indítvány a választmány, valamint egyes tanári testületek részéről heves ellenzésre talált; úgy, hogy a választmány indítatva érezte magát az ügynek a jelzett szempontból való tárgyalásától elállni s azt mint tisztán szakszerű pedagógiai kérdést tűzni a mai közgyűlés napirendjére.

Az ügy ilyenén fejlődésének oka a politikai helyzetben is van.

Ugyanis a népoktatási törvény revíziójának kérdését, a melyet még gr. Csáky Albin vetett felszínre, s jelenlegi miniszterünk dr. Wlassics Gyula is felvett programjába, a politikai áramlatok hatása alatt levették a napirendről. E szerint a népoktatási törvények olyszerű módosításáról, a melynek forgó pontja éppen a tanítóképesítés állmosítása lenne, egyelőre le kell mondanunk. Azt hiszem azonban, hogy csak rövid időre. Mert sem a közoktatási kormány, sem az országgyűlés nem térhet ki azon törvény módosítása elől, amelynek úgyszólván minden paragrafusát fölforgatta már a gyakorlati élet, a melynek intézkedései messze elmaradtak a fejlődött nemzeti élet s a tisztultabb állami szempontok követelményei mögött. Ezen törvény, a melynek revízióját a tanítói körök létrejöttök óta állandóan sürgetik, ma már minden ízében elavult s azt hiszem, pár év múlva érett gyümölcsként fog hullani valamely reform-kormány ölébe.

A midőn tehát megbízatásomhoz híven a tanítóképesítő-vizsgálatok ügyét a mai közgyűlésen tisztán a *szakszerűség* szempontjából veszem vizsgálat alá, ez korántsem jelenti azt, hogy egyesületünk megváltoztassa álláspontját, hogy lemondjon a reményről, hogy az állami tanítóképesítés megvalósulhat. Sőt szentül meg vagyok győződve, egyesületünk a maga egészében s a középponti választmány a maga hatáskörében ezentúl is meg fog tenni mindent, hogy az országos képesítő vizsgáló bizottságok, ha nem is részlegesen, egyes intézetekre nézve, hanem egyetemesen, az ország minden tanítóképzőjére kiterjedőleg mielőbb létesüljenek. Ettől el nem állunk, mert jól tudjuk, hogy népoktatásunk számos bajának orvoslása, a nemzeti szempontok általánosabb érvényesülése, a tanítói állás anyagi és erkölcsi emelkedése, a tanítóképző-intézetek egységesebb és magasabb színvonalú működése várható az állami országos vizsgáló bizottságok működésétől. Ez oknál fogva nézetem az, hogy midőn mi a tanítóképesítő vizsgálatok pedagógiai szempontból vizsgáljuk, javítani s tökéletesíteni akarjuk, ne téveszszük el szemünk elől a távoli czélt, az országos tanítóképesítés létesítését sem, a melynek útját egyengetni, reformjainkkal előkészíteni szintén feladataink körébe tartozik.

II.

A közoktatási kormány a népoktatási törvény megalkotása óta háromszor adott ki tanítóképesítő-vizsgálati szabályzatot. *Mindhárom szabályzaton meglátszik a középiskolai érettségi vizsgálatok hatása; ellenben nélkülözik azok a tanítói szakszerű jelleg kellő kidomborítását.*

Az elsőn, az 1870 ben kiadott szabályzaton, még mutatkozik a sajátyszerű tanítói követelményeknek az a figyelembe vétele, hogy a népoktatási törvény a 102. §-a értelmében a tanítóképzői tanfolyam után egy vagy két évi gyakorlatot kíván. Azonban ez a szabályzat nem vonta le a törvény ezen intézkedéséből a természetes következményt; t. i. a helyett, hogy a tanfolyam elvégzése után valamiféle elbocsátó vagy általános vizsgálatot, s az 1—2 évi gyakorlat után csupán szakvizsgálatot követelt volna; egyszóval, a helyett, hogy észszerűen megosztotta volna a vizsgálatot: *az összes tárgyakból egyszerre* és pedig az 1—2 évi gya-

korlat után tette le a jelöltekkel. Csakhamar kitűnt ennek a követelménynek logikai képtelensége, gyakorlati kivihetetlensége. Helytelen volt ez intézkedés azért, mert a nélkül bocsátotta ki a jelölteket tanítói gyakorlatra, illetőleg segédtanítói állomásokra, hogy tőlük bármiféle vizsgálatot követelt volna; másodszor azért, mert a jelölteket akkor bocsátotta 19 tantárgyból vizsgálatra, mikor azokat a gyakorlat közben már részben elfelejtették.

Ez a visszasság arra indította a közoktatási kormányt, hogy sürgősen javítsa a képesítő vizsgálatok rendjét. Azonban a közoktatási kormányt fogva tartotta a törvény s a vizsgálatok megosztásába nem ment bele, vagy annak a gondolatáig el sem jutott s kiadta 1877-ben a második vizsgálati szabályzatot, a mely az elsőnek minden lényeges intézkedését megtartotta; ellenben az írásbeli vizsgálatok tárgyainak számát leszállította s a szóbeli vizsgálati tárgyakat még jobban összezúfolta. Ez a szabályzat nem javított a baj lényegén, sőt szaporította a bajokat. Semmivel sem emelte, sőt talán inkább csökkentette a képesítő vizsgálatok színvonalát és alaposságát.

Legyen szabad e pontnál azt az érdekes történeti adatot megemlítenem, hogy a magyar tanítóképzésnek két évtizeden át nagy szellemű vezéregyénisége, *Gyertyánffy István*, az 1877-iki vizsgálati szabályzatot megelőzőleg a budai tanítóképző tanári testületével vizsgálati tervezetet dolgozott ki s terjesztett be a közoktatási kormánynak. Ebben a tervezetben *országos képesítő vizsgáló bizottságokat* javasol az *állami tanítóképző-intézetek* számára és pedig Budapesten, Pozsonyban, Iglón és Kolozsvárt.¹⁾

(Ezt azon megtámadtatások kedvéért említem, a melyek érték az én legutóbbi tervezetemet azért, mert az állami tanítóképzők számára országos bizottságokat javasoltam.)

Azon a bajon, hogy az 1870-iki és 1877-iki képesítő vizsgálati szabályzatok a három évi tanfolyam és a képesítő vizsgálat közé az egy évi gyakorlatot, helyesebben mondva *az egy évi semmit* tolták, végre a képzők 1881. évi ujjaszervezése segített, a mely szerint azok négy évfolyamuakká lettek s a negyedik évet a gyakorlati évnak számították.

Ekkor azonban a képesítő vizsgálatokra nézve új baj fejlődött ki. A képzőknek egy évi tanfolyammal való kibővítése tetemesen megnövelte a tantárgyak anyagát s ezzel együtt bővült a képesítő vizsgálatok anyagának terjedelme is. Ennek következtében csakhamar nagyon érezhetővé vált az 1877-ben teremtett rendszernek, a zsúfolásnak, káros hatása. Azon kívül, hogy a jelölteknek a felszaporodott vizsgálati anyagra való előkészületet rendkívül megnehezítette, a vizsgálat alaposságát, komolyságát is veszedelembé hozta. Ezen a bajon a legtöbb képzőben úgy segítettek, hogy egyes tárgyakat, pl. a zenét, a rajzot, szépírást, tornát, kézimunkát, egyszerűen törölték a vizsgálatok rendjéből, mi által a képesítő vizsgálatnak egysége és általános értéke szenvedett csorbát.

¹⁾ A budapesti áll. elemi és polgári tanítóképezde múltja és jelene. Irta: *Gyertyánffy István*. 1882. Budapest. 408. lap.

Baj tehát volt elég, a mi a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületét arra indította, hogy egymásután kétszer is, 1889-ben és 1890-ben foglalkozék a képesítő vizsgálatok ügyével. Idő híjján csak azt említem meg, hogy a hozott határozatok mindakét ízben a vizsgálatok bizonyos megosztásában kerestek az orvoslást. Az egyesület eme törekvéseinek következménye lett az 1892-ben kibocsátott s ma is érvényes képesítő vizsgálati szabályzat.

III.

T. K. I Az 1892-diki szabályzat kibocsátása kiemelkedő eseménye tanítóképzésünk fejlődésének. Nézetem szerint a lefolyt évtizedben történt intézkedések között egy sem mérkőzhetik vele abban a jótékony hatásban, a melyet nemcsak állami, hanem a felekezeti képzőkre, tehát az egész tanítóképzésre kifejtett. Éppen az a körülmény bizonyít eme szabályzat jó tulajdonságai mellett, hogy az államiakon kívül a felekezeti képzők nagyobb része is igazodott hozzá, úgy, hogy ma az ország összes képzőinek túlnyomó részében többé-kevésbé egyöntetűen történik a képesítés. Az 1892-diki képesítő vizsgálati szabályzat előnyeit és hibáit kívánván fejtegetni, szükségesnek tartottam erre a körülményre ramutatni. Ugyanis az a tény, hogy a felekezeti képzők az állami képzők mintája után indulnak a képesítő vizsgálatok dolgában, kell, hogy óvatosságra intsen bennünket; a vizsgálatok ötletszerű változtatgatása, de főleg bármely kis részletében való visszafejlesztése megrendítené a felekezeti képzők testületeinek bizalmát a kormány intézkedései iránt. Csakis oly módosítást tartok megengedhetőnek, a mely a viszonyok által indikálva van s a mely a tanítóképző-intézetekre nézve a kétségtelen fejlődést, a fokozatos előhaladást jelenti.

Az 1892. évi képesítő vizsgálati szabályzatnak ereje főleg három intézkedésre vihető vissza. Az egyik az, hogy kivette a képesítő vizsgálatokat az igazgató tanácsok befolyása alól. A vizsgálatokon csak mint nézők foglalhattak helyet, nem kérdeztek, nem osztályoztak többé. A vizsgáló bizottságokat a tanfelügyelő elnöklete alatt a tanári testületek alkották. E körülménynek közvetett hatása abban nyilvánult, hogy megindult az a folyamat, a melynek eredménye a képzőknek ezen laikus testületektől való megszabadulása lehet, a melyek 30 esztendeje semmi haszonnal, de annál több kárral uralkodnak tanítóképzőink felett. Közvetlen hatása pedig a képesítő vizsgálatok színvonalának emelkedése lett, mert megszabadultunk oly egyének közreműködésétől, a kiknek avatatlan kérdezgetései gyakran csak bosszúságot okoztak a vizsgáló tanárnak s ámulatot a tanítójelöltnek. A tanítói oklevél belső és külső értékének emelkedését szülte az, hogy szakemberek kezébe került a vizsgálatok tartása.

Az 1892-diki szabályzat a vizsgálatok belső szervezetén is hasznosan változtatott. Visszaállította az írásbeli képesítő vizsgálatok uralmát. Összesen 8 tantárgyból kíván írásbeli vizsgálatot. Régi tapasztalata a pedagógusoknak, hogy az írásbeli dolgozat készítése sokkal inkább próbára teszi a tanuló készségét, gondolkodó képességét, ítéletét,

önállóságát és alkotó erejét, mint a szóbeli felelet. Lehet ugyan kifogásolni azt, hogy főleg a természettudományokat tették az írásbeli vizsgálatok tárgyává; de a tapasztalatból merített meggyőződésem, hogy a képesítő vizsgálatok ezen berendezése kedvezően hatott a tanítóképzőintézeti természettudományi tanulmányok színvonalára, behatóbb oktatására és feldolgozására is.

Szerencsés intézkedésnek tartom azt is, hogy a szóbeli vizsgálatok tárgyainak számát leszállították az által, hogy az írásbeli vizsgálat tárgyait, a pedagógiát kivéve, kihagyták a szóbeli vizsgálatból. Megszűnt tehát a tantárgyaknak a szóbeli vizsgálaton való túlságos összehozódása. Ez az intézkedés, míg egyrészt a tanítójelöltek számára is előkészületet, illetőleg némi könnyítést tartalmazott, addig másrészt időt és módot nyújtott arra, hogy a szóbeli vizsgálat az egyes tantárgyakból behatóbb, alaposabb lehessen.

Végül javára írható még az 1892-diki szabályzatnak, hogy a magántanulók vizsgálatát szabályozta, tőlük osztályvizsgálatokat kíván, miáltal gátat vetett annak, hogy a tanítói oklevélhez boldog-boldogtalan könnyű szerrel hozzájuthasson.

Midőn készséggel elismerem az 1892-diki vizsgálati szabályzat előnyeit, korántsem állítom azt, hogy az 1892-ben hozott vizsgálati rend megfelel a képesítő vizsgálatokhoz jogosan fűzhető követelményeknek. Ezen szabályzat lényeges hibájának tartom, hogy a tanítói képesítésnek szakszerű jellegét és célját nem domborítja ki eléggé. A tanítói képesítő vizsgálatok, a miként most tartatnak, inkább a középiskolai érettségi vizsgálatok, mint valamely tanítói szakképesítés bélyegét hordják magukon. *A tanítói képesítő vizsgálatokon éppen a tanítói szaktárgyaknak elenyészően csekély szerepük van.* A tanítónövendékek tanulnak ugyan a képzőintézeti tanfolyamokon embertant, lélektant, nevelés- és oktatástant, módszertant, neveléstörténetet, iskolai szervezettant s végeznek tanítói gyakorlatokat, mégis a vizsgálatok a pedagógia ezen sok ágazatát három tárgyba zsúfolják, ugymint az ált. neveléstanba, a módszertanba s a gyakorlati tanításba. A vizsgálatok 19 tantárgyból csak három esik a tanítói szakismeretekre.

Állítom, hogy a tanítóképesítő vizsgálatok éppen a pedagógiai tárgyakból igen fölületesek. A pedagógiából s összes segéd- és kiegészítő tudományaiból rendszeren csak *egy* kérdést kap a jelölt, a melyet behatóan kifejteni, elméleti és gyakorlati szempontokból megvilágítani nincs módja, mert rövid az idő. A jelölt úgyszólván nem is képes összeszedni gondolatait, már át kell térnünk más tárgyra. Ilyen fölületes a vizsgálat a methodikából is. A jelölt a népiskolai összes tantárgyak módszeréből szintén csak egy kérdést kap fel, a melyet röviden és nagy általánosságban fejteget.

Egyáltalán alacsonyra szabjuk a pedagógiából a képesítő vizsgálatokon a tudás mértékét. Megelégszünk az általánosságokkal, a tankönyv egyes fejezeteinek elreczitálásával, de nem kutatjuk, ismerős-e a jelölt a gyermek lelki életének fejlődésével; milyen eljárást követne egyik-másik fegyelmi esetben; miként alkalmazná a törvényt a különböző individuumoknál; a módszertanból nem keressük, hogy a jelölt

teljesen és részletesen tájékozott-e az egyes népiskolai tantárgyak anyagában, részletes feldolgozásában, tanmenetében; ismeri-e a népiskolai vezér- és tankönyveket; egyáltalán mennyire tájékozott a pedagógiai irodalomban. Ilyen irányú kérdésektől tartózkodunk, mert ki-kopunk az időből, vagy mert tudjuk, hogy a jelölt úgy sem volna képes azokra felelni.

A gyakorlati tanítási vizsgálatokon is kevésre szabjuk kívánalmainkat. Rendesen megelégszünk a legprimitívebb szárnypróbálgatással: nem kívánjuk a jelölttől a methodikai szabály öntudatos, biztos alkalmazását; valamely tanítási tételnek a sablontól eltérő önálló felfogása s keresztülvitele előttünk szokatlan látvány. Különbözik a jelöltnek nincs is módja a maga tanítói egyéniségének bemutatására, mert csak egy próbatanítást végez, a mely csak 15 perczig tart.

Egyszóval a tanítójelölt kezéhez kapja az oklevelet, de az tulajdonképen nem bizonyít egyebet, mint hogy a jelölt bizonyos általános műveltséggel van felruházva; a tanítót alkalmazó iskolai hatóság, sőt maga a diplomát adó vizsgáló bizottság sem biztos abban, hogy az illető okleveles tanító érti-e a mesterségét. A tanítói oklevélnek a szak-képzettség szempontjából ma kevés értéke van.

Másként van azonban meggyőződve a maga készülségéről a tanító-jelölt. Ő azt hiszi, mindent tud. Ő ezentúl már csak tanítani akar, de nem tanulni. Mikor aztán első kísérletei nem sikerülnek, elveszíti bizalmát minden pedagógusban s az egész pedagogiában s belesik az ősi sablon hálójába, a mely őt aztán örökre fogva tartja. Hiányzik az okleveles tanító lelkéből az a tudat, hogy a mikor kilép az életbe, ő tulajdonképen még csak tanuló, de nem kész tanító.

IV.

Tiszt. Közgyűlés! Azt hiszem, ezeket a veszedelmes válságokkal s az iskolára nézve súlyos következményekkel járó bajokat mi évről-évre észleljük anélkül, hogy komolyan siettünk volna azokon segíteni. Azt hiszem, tanítóképzésünk terén egyik legfontosabb feladatunk a tanítók kiképzését szakszerűbbé tennünk. Ennek egyik eszköze a tanterv, a mely éppen ebben az irányban van most módosítás alatt; a másik eszköze a tanítóképesítő vizsgálat, a melynek módosítását illetőleg van szerencsém javaslataimat megtenni.

Javaslataim azon okból, hogy ez ügy még kellőképen nincs előkészítve, nagy általánosságban mozognak. De méltóztassék megengedni, hogy legalább ez indokolás keretében a részletekről is nyilatkozhassam.

A reformnak lényege az lenne, *hogy a képesítő vizsgálatok osztásának meg két külön vizsgálatra, u. m. alap- és szakvizsgálatra, oly módon, hogy az alapvizsgálat a képzőintézet négy évfolyamának elvégzése után, a szakvizsgálat pedig 1-2 évi gyakorlat után tartassék meg.*

Szabadjon azon reményemet kifejeznem, hogy a vizsgálatok ezen módja *pedagógiai szempontból* nem igen fog kifogas alá esni. Ellenben súlyos ellenvetés gyanánt hozható fel, hogy a tanítói oklevélhez való

jutás idejét legalább egy évvel kijebb tolná s a tanítóképző intézetek munkáját egy évvel meghosszabbítaná.

Ezzel a várható ellenvetéssel szemben szabadjon első sorban azt a gyakorlati körülményt felemlítenem, hogy a népiskolai tanítók anyagi helyzete, ha nem is elégtit ki a jogos igényeket, fokozatosan javul s ehhez képest fokozhatók a készségökre való kívánalmak is. De ha talán ez az argumentum meg nem alhatna is, még akkor is nem illő és nem szükséges-e a tanítói készség ügyét ideális szempontból, az iskolai feladatok szempontjából vizsgálni és megoldani? Kérem, hogy bünt követünk-e el a tanítói pályára lépő egyén ellen, ha csak 20 éves korában adjuk meg neki a jogot a tanítói hivatal végleges betöltésére? Helyes-e, hogy 19 éves tapasztalatlan, sőt éretlen fiatalemberekre *önálló* hatáskörrel bízzuk a legnagyobb erkölcsi felelősséggel járó s legtöbb bölcseséget kívánó hivatás betöltését?

Ha szabad összehasonlítást tennem, a bírói és ügyvédi pályák semmivel sem kívánnak az egyéntől szilárdabb karaktert, kialakultabb intelligenciát, sokoldalúbb tapintatot, mint a tanítói pálya. S mégis a bíró, az ügyvéd kezébe csak 25 éves korában adjuk a diplomát s a négy évi egyetemi kurzus után 3 évi gyakorlatra küldjük őket: addig a tanítói pályára éretlen s úgy szólván gyakorlatlan ifjakat bocsátunk. A szokásnak, a törvénynek ezt a következetlenségét legjobban az iskola s a felnövő nemzedék ezrei sínylik meg.

Legyen szabad a külföldi államok példájára is hivatkoznom. Ezek legtöbbszörben már régen meg van a gyakorlati év, s rendszeren magasabb életkorhoz van kötve a diploma elnyerése. Pl. Poroszországban 20 éves korukban teszik le a jelöltek az elbocsátó vizsgálatot és 2 évi gyakorlatot kívánnak (22 év). Bajorországban 18 éves korban teszik le a záró vizsgát és 4 évi gyakorlat után a képesítőt (22 év). Szászországban 19 éves korban tesznek a jelöltek vizsgát és 3 évi gyakorlat után az alkalmazhatósági vizsgálatot (22 év). Ausztriában 19 éves korban tesznek érettségi vizsgát és 2 évi gyakorlat után képesítőt (21 év). Hasonló az eljárás Horvátországban. Romániában 19 éves korukban jutnak ugyan a tanítók diplomához, de oklevelük csak három évre érvényes. Angliában a nők 20 éves, a férfiak 21 éves korukban jutnak tanítói oklevelhez.

Ez adatokból kitűnik tehát, hogy a közép- és észak-európai államokban sehol sem olyan kedvezők a tanítói képesítési feltételek *az ifjakra nézve*, mint nálunk, de viszont seholsem olyan kedvezőtlenek magára a népiskolára nézve. Egyébiránt, ha végrehajtjuk az 1868-diki népoktatási törvény 137. §-át, a mely megengedi, hogy a képzőintézeti tanfolyamot végzett ifjak segédtanítokul meghívhatók: úgy az aggodalmak az ifjakkal, a tanítóhiánynyal szemben önmaguktól megszűnnek, mert az ifjak a gyakorlati év vagy évek alatt is nyeret kereshetnek. Nyugdíjaztatásukat illetőleg sem veszítenek semmit, mert, miként ismeretes, az 1875-diki nyugdíjtörvénynek ma is érvényes 8. §-a szerint a férfiak csak 21-dik, a nők 20-dik életévök betöltése után vétetnek fel az országos tanítói nyugdíjintézetbe.

A gyakorlati év behozatalával tehát a tanítói pályára lépő ifjak nem veszítenek semmit; ellenben sokat nyer az iskola. Nyeri azt, hogy önállóbb, megállapodottabb egyének jutnak önálló működéskörhöz az iskolába. Nyeri, hogy a tanítóképzőből kikerült ifjú nem tekinti a maga képzettségét befejezettnek, nem gondolja magát kész tanítónak. Ellenben maga előtt fogja látni az önképzés egész mezejét, feladatának s kötelességének fogja tekinteni ismereteit az elméleti pedagógia terén mélyíteni, a gyakorlat terén pedig magát továbbra is csak próbálkozó-nak tartani; az egyes pedagógiai eseteket úgy fogni fel, miként problémákat, a melyek megoldása önképzéséhez tartozik. Kénytelen lesz ilyen irányban munkálkodni az is, a kiben kevésbé van meg a hajlam az önműveléshez, mert előtte áll fenyegető erejével a tanítói szakvizsgálat, a melyen számon kérik tőle nem csupán a képző-iskolai, hanem a saját tanulmányainak is az eredményét. Egyszóval a gyakorlati év s a külön pedagógiai szakvizsgálat behozatalától varható a tanítói szakképzettség, a népiskolai tanítás javulása s ezek eredményeként a tanítók anyagi helyzetének, társadalmi tekintélyének előmenetele.

V.

Tisztelt Közgyűlés! Habár előterjesztett javaslataimban csak általános irányelvekről van szó, mindazáltal nem lesz talán fölösleges, ha mintegy ezen elvek szemléletül röviden elmondom, miként gondolom a tanítóképesítő vizsgálatokat a megosztás alapján megejtendőknék s ezek keresztülvitele érdekében mily intézkedéseket vélek a képző-intézetekben megteendőknék.

Alapvizsgálat. A negyedik évfolyam befejeztével tartandó *alapszakvizsgálat* kiterjeszkednék a képzőintézeti oktatás összes tantárgyaira, tehát a neveléstaniakra is.

Az alapvizsgálatot teljesítő bizottság *tagjai* az illető képzőintézet tanári testülete a főigazgatónak vagy helyettesének elnökelete alatt.

Az alapvizsgálat áll írásbeli, szóbeli és gyakorlati részből.

Írásbeli vizsgálat a következő tantárgyakból tételnek: neveléstan, a melybe értendő a módszertan is, mértan, szépírás, rajz, zeneelmélet, német. A mely disciplina az írásbelinek tárgya, az nem tárgya a szóbelinek, tehát a neveléstan sem. (Ez volna a «könnyítés».)

A gyakorlati vizsgálat tárgyai lennének: a gyakorlati tanítás, zene és ének, kézimunka, testgyakorlás.

A szóbeli elméleti vizsgálaton pedig a következő tantárgyakból vizsgáltatnának meg a jelöltek: hit- és erkölcsstan, magyar nyelv és irodalom, történelem, alkotmánytan, földrajz, számtan, természetrajz és vegytan, gazdaságtan (háztartástan).

Az a jelölt, a ki ezt a vizsgálatot sikerrel kiállotta, «*népiskolai tanítói alapszakvizsgálati bizonyítványt*» kap, a mely feljogosít a néptanítói állásnak (legfőljebb 2 évig tartó) ideiglenes betöltésére és az egy évi önkénytelenségre.

Szakvizsgálat. A tanítóképesítő szakvizsgálatra bocsátható, a ki az alapvizsgálatot sikerrel kiállotta s valamely népiskolában 1, legfőljebb 2 évig tanítói gyakorlatokat sikerrel végzett.

Tanítóképesítő szakvizsgálatok *minden tanítóképző intézetben tartatnak*, évenként kétszer (szeptemberben és decemberben).

A szakvizsgálatot teljesítő bizottság tagjai a főigazgató elnöklete alatt az illető képző-intézet tanári kara, egy kir. tanfelügyelő és egy népiskolai tanító.

A vizsgálat írásbeli, szóbeli elméleti és gyakorlati részből áll. Írásbeli dolgozat két tárgyból készítenendő, ú. m.: a neveléstanból és a módszertanból.

A szóbeli vizsgálat tárgyai lennének:

embertan és lélektan,
nevelés- és oktatástan,
részletes módszertan,
a nevelés és oktatás története,
a népoktatás szervezete.

A részletes módszertan kapcsán megvizsgálandók a jelöltek a népiskolai tantárgyak anyagából is.

A gyakorlati vizsgálat legalább két próbatanításból álljon.

A tanítóképesítő szakvizsgálat nyelve bármely jellegű képző-intézetben csakis magyar lehet.

A tanítóképesítő szakvizsgálat kiállása után a jelöltek népiskolai tanítói oklevelet kapnak, a mely feljogosít bármely elemi és ismétlő népiskolában a tanítói állás végleges betöltésére, az országos tanítói nyugdíjintézetbe való belépésre és az egyetem bölcsészeti fakultására való beiratkozásra.

A tanítóképesítő szakvizsgálattal kapcsolatosan egyéb vizsgálatok is tartandók, ú. m.: képesítő vizsgálat az *egyházi zenéből*; továbbá képesítő vizsgálat az *alsó fokú ipariskolák (iparos-tanoncziskolák) számára*; a *gazdasági ismétlő-iskolai szaktanítói állásra*; *nevelőnői képesítő vizsgálat*.

Ezen vizsgálati rendszer kivihetősége a próbaév szervezésétől függ.

Első sorban azt kell biztosítani, hogy a próbaéves tanítók, mint segéd vagy óradíjas vagy kisegítő tanítók, a helybeli és környéki népiskolákban alkalmazást nyerjenek. Ennek a keresztyülvitele részint társadalmi, részint hivatalos úton a tanítóképző-intézeti igazgatók feladata. Azt hiszem a kezdetben kifejtendő nagyobb fáradság után ez a dolog magától fog menni. A próbaéves tanítók természetesen nem önállóan, hanem gyakorlott és képzett tanítók vezetése és felügyelete alatt működhetnek.

A próbaéves tanítójelöltek közül annyian, a mennyit az illető képző-intézet viszonyai megengednek, a képző-intézet gyakorló iskolájában is végezhetik a gyakorló iskolai tanító vezetése és felügyelete alatt önálló tanítási gyakorlataikat. Az ilyenek az intézet kötelékében maradnak s évi ösztöndíjat kapnak. Nehányan bent az intézetben is lakhatnak, a hol teljes ellátásban részesülnek. Ez esetben kötelesek az illető próbaévesek az internátus és köztartás vezetésében, az irodai teendők

végzésében segíteni. Viszont az intézet tanári testülete köteles arról gondoskodni, hogy az ifjak a neveléstani tárgyakból magukat *önképzés útján* tovább képezhessék.

A képző-intézetekben a próbaévesek számára az egyházi zenére, az ipariskolai tanítói, a gazdasági ismétlő isk. szaktanítói, valamint a nevelőnői képesítő vizsgálatra való előkészítés végett e szakok egyikéből vagy másikából *tovább képző tanfolyamok* rendezendők be. E tanfolyamokon résztvehetnek a próbaévesek s általában a rendes alkalmazásban lévő tanítók is.

Budapest, 1900. június 2.

Nagy László,
előadó.

A kath. tanítóképző intézeti tanárok nyugdíja ügyében benyújtott határozati javaslatok indokolása.

Most két éve járultam az egyesületi választmány megbízásából a mélyen tisztelt közgyűlés elé, hogy a kath. tanítóképző tanárok bizonytalan nyugdíjkérdésének rendezése ügyében a mélyen tisztelt közgyűlés érdeklődését, szolidaritását kinyerjem és a választmány részére Önöktől, hölgyeim és uraim, mandatumot kérjek, melynek alapján, a jelen kornak minden törvényes intézkedéseiből kifejejtett kath. tanítóképző-intézeti tanárok legvitálisabb érdekeit oly mélyen érintő és — sajnos — a legnagyobb tájékozatlanság jellegét feltűntető nyugdíjkérdés jogos, méltányos, humanus rendezését illetékes helyen sürgősen kérhesse.

Az 1894-ik évben létesült ugyanis azon nem állami tanárok részére egy országos nyugdíjintézet, kiknek végellátásáról addig törvényesen nem gondoskodtak. Ezen intézményt vezető közoktatásügyi kormány jelentéséből azonban kitűnt, a 607 felvett tanár közt csak 5 a kath. tanítóképző tanár. Mivel az országban levő 34 r. k tanítóképző csak ilyen elenyészően csekély számban van az új nyugdíjintézetnél biztosítva, a választmány a dolgok állásának utána nézett és azt a lesújtó tapasztalatot szerezte, hogy az összes r. k. tanítóképző tanár közül csak 10-nek rendezett a nyugdíja, azoké t. i. kiket a tanulmányi alap terhére a miniszter nevez ki; az egyházmegyei hatóságok által alkalmazottak azonban a míg bírják, dolgozhatnak, azután meg övéikkel együtt vagy megkezdhetnek eddigi fentartójukkal szemben egy, évekig tartó és bizonytalan kimenetelű pert, vagy appellálhatnak a közkönyörrétre.

Ezen takargatni való állapot sürgős és gyökeres rendezésére a tanítóképző-intézeti tanárok egyesülete választmánya útján vállalkozott, és a két év előtt hozott közgyűlési határozat alapján emlékirattal járult a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz, melyben kéri: hogy a róm és gör. kath. tanítóképző-intézeteknél véglegesített minőségben alkalmazott 242 tanár s azok családtagjainak végellátási viszonyai az új tanári nyugdíjintézetet szervező 1894-ik évi XXVII. t.-cz. intenciójának és az ezen t.-cz. 4-ik §-ának indokolásában a Ratio Educationis 290-ik §-ára való hivatkozással nyújtotta joggyakorlatnak megfelelő

miniszteri decisióval minden kétséget kizáró módon rendeztessék és ezen elvi döntés az iskolafentartókkal is közöltessék. Ez más szóval annyit tesz, hogy mondja ki a minisztérium, miszerint azon iskolafentartó, ki az új nyugdíjintézetbe be nem lép, a Ratio és joggyakorlata alapján, tanáraival szemben a nyugdíjterheket maga tartozik viselni.

Ezen százados tanügyi szervezetből merített meggyőződésünk azonban illetékes helyen a múlt évi június 14-én, 31460. szám alatt olyan a kath. képzők fentartóihoz intézett miniszteri körlevelet eredményezett, mely nagyon alkalmas, különben egyszerű kérdést felre magyarázni és melynek érvényesülése esetében a közvetlenül érdekelt tanároknak ugyancsak megdöbbenő perspektívát nyithat.

Az egyesületi közlöny a nyugdíjkérdésről a referátát ugyan mindig meghozta, de az ügy jelen phasisát, annak kényelmesebb és alaposabb elbírálhatása céljából nevezetesen a most említett miniszteri körlevelet a következőkben lesz szerencsém ismertetni.

Ezen miniszteri körlevél szerint:

1. Az 1894. évi XXVII. t. cz. 4-ik §-a értelmében a már fennálló intézeteknek az országos tanári nyugdíjintézetbe való felvételése önkéntes jelentkezés alapján történhetik, és az említett §. indokolása csak egyszerűen említi, hogy a tanárnak netalán szerzett jogai ezentúl is érvényben maradnak.

2. Mivel azonban a Ratio 290-ik §-a a tanítóképző-intézetek tanáraitól nyugdíjigény szempontjából nem intézkedik és adatok hiányában nem lehet tudni, hogy ezek a multakban egyáltalában nyugdíj jogot szereztek-e, felszólítja az egyházmegyei hatóságot, közölje a minisztériummal azt, hogy a tanítóképzőjének tanárai a multakban milyen rendelet alapján szereztek nyugdíj jogot, ha egyáltalában szereztek; — melyik forum szabta ki a nyugdíj nagyságát és ki viselte ezen terheket?

Mindnyájan méltányoljuk a miniszteriumnak körültekintő óvatosságát, melyet ezen annyira fontos elvi jelentőségű kérdés megoldása körül tanusít. A tekintetben azonban, azt hiszem a közgyűlés minden egyes tagja egyetért velem, hogy ezen adatokat gyűjtő miniszteri körlevél megokolása egyéb, még pedig nem óhajtott értelmezésre ugyancsak utat nyithat.

A magas miniszterium aggodalmas kijelentése, hogy a Ratio 290-ik §-a a tanítóképző-intézeti tanárok nyugdíjáról nem intézkedik, hianyos és téves alapon nyugszik.

Hiányos az alap, mert:

a Ratio-nak 289-ik §-át, mely különben le sincs fordítva, egészen figyelmen kívül hagyták.

Téves pedig a kiindulás azért:

mert a Ratio 290-ik §-át, melyet az 1870-ik év előtt már aktiv szolgálatban volt r. k. *néptanítók* szerzett jogainak (30 szolgálati év, és a fizetéssel egyenlő nyugdíj) az első (1875. évi XXXII. t. cz.) tanítói nyugdíjtörvény terhesebb intézkedéseivel szemben való megvédése ötleteből a tanítóképző tanárok veszedelmére rosszúl fordították; mert olyan terminológiával fordították, mely a Ratio-beli népoktatási tagozatokat

figyelmen kívül hagyja, intencióját elhomályosítja, és mely terminológia csak az 1856-iki Organisations-Entwurfal került szótárunkba. Már pedig az Organisations-Entwurf más iskolafajtákat ismer mint a Ratio, és a Rationak präjudicálni soha sem fog!

Nevezetesen:

1. A Ratio 289-ik §-a lefordítva (eredeti szövege a Magy. Tanítóképző ez évi májusi számában található) így szól:

«Még azoknál kell gondoskodni, a kik erejükben megfogyatkozva és korban előre haladva kényszerülnek a tanítás teréről visszavonulni. Könnyen beláthatja mindenki, hogy a tanítók (tanárok) még a legnagyobb takarékoság mellett sem szerezhetik meg maguknak fizetésükből azokat az eszközöket, a melyekkel egész életüknek, különösen aggkoruknak nehézségeit megkönnyíthetik, (hogy a szükségtől magukat megóvják.) A miért is különösen kell gondoskodni arról, hogy azok a férfiak, kik életüket reá szánták, hogy a tudományok tanítása közben annyi bajt viseljenek el, a jövőjükben előre látván a nélkülözést, el ne kedvetlenedjenek és hogy ezen szomorú gondolat őket kötelességeik teljesítésétől el, ne vonja. Bizonyosan nem közönséges halátlanság bűnébe esnek a köz, ha elnézné, hogy azok a nagy érdemeket szerzett polgárok, vagy özvegyük vagy árváik, miután már többé keresni nem tudnak, nélkülözéssel, nyomoruságosan küzdenek. És azért mindazoknak, a kik életüket és munkásságukat önként a köznevelés javára szentelték, biztosaknak és nyugodtaknak kell lenni, hogy a köz kötelességet velük szemben elmulasztani nem fogja, hanem a nyugdíjazás azon módját, mely most következik, meg fogja tartani és pedig azzal a feltétellel, hogy egyes kiváló esetekben, a mint mostanáig is tette, még nagyobb kegyességnek is helyet ad.»

Láthatjuk ebből, hogy a Ratio bármely közoktatási ágnaál alkalmazott tanítónak nyugdíjigényt biztosít.

2. A 290-ik §. minden rendű iskola tanítójára kimondja, hogy 30 év után teljes nyugdíjat kap. Intézkedik egyszersmind: a) hogy a főiskolák és gimnasiumok tanárainak nyugdíj terhé az viselje, a ki a fizetést adta; b) A *vernaculus*, vagyis népoktatási intézetek tanítói nyugdíjazásaira nézve általában azt mondja: «De Administratoribus *Scholarum Vernacularum* sic est statutum: Qui Stipendia habent *ex aerario literario*; pensionem quoque suam ab eodem summent» vagyis a *hazai nyelvű* iskolák vezetőiről következőleg határozottatott: kik fizetésüket az *iskolai alaptól* húzzák, azok nyugdíjokat is onnan fogják húzni. De a hivatalos tolmács a *hazai nyelvű iskolát* «elemi iskolá»-vá teszi, az *aerario literario* pedig «tanulmányi alap»-nak nevezi el, a mi azért téves, mert *nem felel meg a történeti multnak és az eredeti latin szövegnek*. Hiszen az elemi népiskola csak 1868-ban született, a *Schola Vernacula* pedig gyűjtőfogalom, a hova a falusi iskolák (*Scholae pagorum*) kisvárosiak (*Scholae oppidanæ*), nagyvárosiak (*Scholae urbanæ*), és az ezek mellé illetve fölé állított elsőrendű népiskolák (*Scholae primariae seu normales*) vagyis a mai tanítóképzők tartoznak. De megjelöli ezen kívül részletesen a *primarius* iskola vagy a tanítóképzéssel foglalkozó tanító nyugdíjforrását is.

«*Magistris Scholarum Primarium, et Capitalium peculiaris est Pensionum Fundus in aere olim e Didactris Scholarum publicarum collecto, et apud aerarium publicum foenori locato: qui si forte non suffecerit, complementum congruae pensionis dabitur e Fundo Studiorum pro illa Stipendii parte, quam quis inde, dum docuit, lenauit.*» Vagyis: A primarius iskolák (a Ratio 1. §-a szerint tehát tanítóképzők) tanítóinak van már a nyilvános iskolák tandíjaiból gyűjtött készpénz-alapjuk, mely a nyilvános pénztáraknál van kamatozas végett letéve; mely ha elég nem lenne, az illető nyugdíjnak a pótléka a tanulmányi-alapból adatik azon összeg kiegészítéséig, melyet valaki, míg tanított, kapott. — Kell-e világosabb meghatározása a primarius iskolák tanítóinak — tehát a mai tanítóképző tanároknak — nyugdíjforrása tekintetében? Csakhogy itt is az a bökkenő, hogy a tolmács a «Schola primaria»-t «városi főelemi iskolá»-ra gondolta fordíthatónak. Pedig a *Hauptschule* csak *Thun Leoval* került szótárunkba. De a Ratio még régibb keletű, 1806-ból való, azért a Schola primariát *organisationsentwurf*-os *Hauptschule*-ra fordítani nem más mint: *közjogi anachronismus*

c) Végezetül pedig intézkedik még a Ratio a népoktatási intézetek minden lehető esetére, a mikor azt mondja:

«*Allii, quos Urbes, et Oppida, cetereque Incolarum Communitates suo in gremio aluerant, si deficient, eorum erit aequitatis et prouidentiae bene de ipsis meritis conuenienter sustentare.*». Magyarul: Mások, kiket városok és mezővárosok és a *lakosság más közössége* (erkölcsi testület) tartott, ezek igazságosságához és gondoskodásához tartozik az ő szolgálatukban érdemeket szerzett kiérdemülteket eltartani. A Ratio körültekintő elméje ezen mondattal, a minden lehetséges, de a Ratióban külön fel nem sorolt iskolafentartót nyugdíjfizetésre kötelez. Csakhogy a tolmács úgy fordította: «Mások, kiket városok és mezővárosok közössége tartott, ezek igazságosságához és gondoskodásához tartozik, a kiérdemültet méltóan eltartani.» Ez pedig óriási eltérés!

Ezekből azt hiszem, meggyőződött a mélyen tisztelt közgyűlés a választmánynak történeti tényeken alapuló meggyőződésének helyességéről a Ratiobeli 289-ik §. intézkedéseinek érvényre emelése szükségességéről, és végezetül arról, hogy a 290-ik §. új, helyes, azon kor terminológiáját kötelezően követő és ennek folytán a Ratio intentióját is hűebben feltüntető, új magyar fordítás feltétlen szükségességéről.

Éngedje még meg az igen tisztelt közgyűlés, hogy a praecedensekről általában azt az egyéni véleményt kockáztassam, miszerint praecedensek után akkor kutatni, mikor a törvény félreérthetetlen szabotossággal rendelkezik, felesleges és jogi tekintetben problematikus értékű fáradozás, mert a különben jogtalan praecedens a meglévő jogrendet csak úgy nem forgathatja fel, mint a hogyan a praecedensek hiánya a törvény rendelkezéseit nem helyezheti hatályon kívül.

Az igen tisztelt közgyűlési tagok érdeklődése iránti köszönetem annak bejelentésére keszket, hogy a magas minisztérium adatgyűjtési eredménye, az I évi intervallum daczára egyenlő a zéróval, mert az iskolafentartónak ily irányú adatok rendelkezésére nem állnak a következőknél fogva:

1840-ig illetve 1845-ig a primarius iskola tanítója minden akadémikuskodás nélkül megkapta nyugdíját; addig legalább a helytartótanács döntése soha sem provokáltatott. A mint említett évben az első, a primarius iskolák keretéből kiemelt, tehát önállósított képzők életbe léptek, ezek tanárait. — a mint azt a minisztérium legjobban tudja — a tanulmányi alap fizette és fizeti mai is, és nyugdíjazta a multakban úgy mint manap. A mint 1856-ban a Bach-kormány a kath. képzőket a concordatumból kifolyólag az egyházmegyék felügyelete és részben eltartása alá helyezte, azóta kezd az eddigi tiszta jogi helyzet halványodni, mert csak 1856 óta van ezen intézeteknél kétféle tanár: olyan, kit a tanulmányi alap tart, és kit az egyházmegye terhére alkalmaztatnak. Ez utóbbiak eredetileg óraadók, vagy papok, kik átmenetileg tanároklk rendeltetnek be és csak újabban alkalmaznak az egyházmegyék is rendes tanárokat, kiknek nyugdíjaztatása akuttá válik. Ezeknek nyugdíjjogát kell a minisztérium által a Ratio nyújtotta jogalap szerint azért restituáltatni, mert az alkotmányos korszak törvényhozási intézkedéseinek sanczain kívül hagyattak; ezeknek nyugdíjjoga van tehát az 1848 előtti tanügyi szervezet által biztosítva, mely szervezet az ujjabb kor törvényes intézkedéseiben folytatást nem találván, — jogállamban hatályon kívül sem helyeztethetett.

Herchl János.

Előterjesztés a Tanítók Háza ügyében.¹⁾

Tisztelt Közgyűlés! A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete, mely alig egy évtized előtt kelt életre a nemzeti közszükséglet, a tanítóképzés ügye iránti nemes lelkesedés és a kartársi összetartás embriójából, egy eredményekben gazdag multa visszatekintve, jelen alkalommal tartja e hanyatló században utolsó közgyűlését.

Mielőtt azonban átlépnők egyesületi életünkben a közelgő XX. század küszöbét, vegyük számba a kartársi szeretet szülte örökségét azon utóbbi száz esztendőnek, melynél 1000 éves történelmünkben közoktatásügyi szempontból nem fordult elő soha sem hasonló fontosságú, sem sikerekben még megközelítőleg is ily gazdag időszak.

Legyen a XIX. századnak s az annak folyamán ujjaszületett magyar nemzet nagy államférfiainak soha el nem múló, örök dicsősége, hogy oly hosszú elnyomatás után a gazdasági és politikai nagy átalakulásokkal egyidejűleg az állam tényezőjévé tették a nép alsó rétegét. Ezzel az átalakulással a népnek szellemi igényei támadtak, melyeknek kielégítésére keletkezett a legujabb kor legnagyobb kulturális intézménye, az egész magyar nép szellemi és erkölcsi nevelésének nagy műhelye, az *általános népiskola* s megszületett ezen közművelődési faktor vezetője: a *magyar néptanító*.

¹⁾ A kolozsvári közgyűlésen elmondott beszéd.

Ugyanis 1867-ben, midőn átgázolva annyi vértusán, politikai és társadalmi tekintetben életbeleptettük a teljes egyenlőséget, s ledöntöttük az ezredéves választófalakat: nem egyes osztályokra, hanem a nép minden rétegére kiterjedő oktatási rendszert kívánt a nemzet egyeteme s fölhangzott az egyhangu kívánság:

»Dics-csarnokot a tudománynak,
A népek adni iskolát;
Szívnek hitet, az észnek szárnyat
S szemet, mely a titokba lát.«

Igen, ez volt a halottaiból föltámadott Magyarországnak hő óhaj-tása, s hála a Gondviselésnek, előállt a magyar nemzeti közoktatásügy fenkölt lelkű vezér-apostola, br. Eötvös József, ki megértvén az ige szavait, »Elvész az én népem, mely tudomány nélkül való«, az országgyűléssel elfogadtatja az 1868. évi 38. trvczikket, azt a szent ereklyét, a miért egész életében küzdött, hogy a társadalmi és emberi jogokból kitagadottakat, az elárvult nevelésügyet s annak éhező munkásait, a tanítókat, e törvény elévülhetetlen örökségében részesíthesse. Eötvös e törvény által, míg egyrésről a nemzetnevelés, a nemzeti erő gyarapításának eszméjét akarta átültetni a köztudatba, másrésről az iskolát és tanítót illesztette be a közös emberi és a nagy nemzeti czélok fölteleibe.

A népoktatási törvény nyomán virágzó tavaszát éli ugyan a népoktatásügy, nagy számmal állnak fel egymásután az elemi, felső nép- és polgári iskolák, tanítóképzők s a földből nőnek ki a tanítók lelkes csoportjai: de a föllendült, pezsgő szellemi élet eredménye még mindig alig volt egyéb, mint a néptanító 300 frtnyi gyarló fizetése, mely éhen halni sok, de tisztességesen megélni bizony igen kevés vala. S a derűre is mihamarább a ború árnyéka, fájdalma nehezedett. Eötvös alig kezdve meg a népnevelés és a tanítóság érdekében még sok szép reményre jogosító, áldásos működését; munkásságának delén teremtő karjai lehanyatlottak, nemzetéért s a hazai tanítóságért mélyen érző szíve utolsót dobbant és a magyar iskolaügy fáradhatatlan fejlesztőjét, a tanítóvilág atyai jóbarátját elfedte az ercsii sír.

Az árván maradt magyar néptanító, kinek eddig a közoktatás ügye iránti nemes lelkesedés volt irányító oszlopa, önképzés, munkásság a szórakoztatója, állásának fontossága az öntudata és becsérzete s 300 frtja fekvő párnája: a jó pásztor elvesztése után könnyes szemekkel, reménytelenül, csüggedő lélekkel allott a bizonytalan jövő előtt, mert az 1875. évi nyugdíjtörvény szegényes intézkedései sem voltak képesek őt, ha nagyszámú családjára tekintett s gyermekei fölnevelésére gondolt, az atyai gondok s fájdalom elszomorító, keserű érzetétől megmenteni. De aggódó gondolatai között hova, kihez is fordulhatott volna nem segítségért, de jótanácsért is a néptanító akkor, mikor a kartársi együttérzés és összetartás nálunk még ismeretlen fogalmak voltak, s ki gondolt volna még a tanítók szívének-lelkének megnyugtására, gondteljes életének földerítésére az amúgy is legtöbb helyen soknak tartott 300 frt nehéz kiszolgáltatásának korszakában.

A megyei hiv. tanítóegyesületek megalakulnak ugyan, de sem a tagok, sem a rokonhivatású tanárok s tanügyi testületek közt nem ébredt még fel az együvé tartozás, az egy cél felé törekvés, a kölcsönös istápolás nemes eszméje.

Ily válságos viszonyok közt szaporodott a felsőbb iskolázást nélkülözni kényszerült tanítói gyermekek s gondozatlan árvák száma s a szegény magyar néptanító hova-tovább kénytelen volt megbarátkozni azon vigasztalan eszmével, hogy halála után gyermekei vagy cselédekké lesznek, vagy az útfélen vesznek el, nem lévén senki, ki a nemzet nap-számosa elhagyatottságban nyomorgó családjának fölemelésére kezét kinyújtja! De a szülői bánat sósvízének forrása még csermelylyé sem fejlődhetett, a kiháló remény elborult egén föltűnik, mert nem enyészett el nyomtalanul az Eötvös szívében égett szeretet lángja, tüzet gyújtott egy egyszerű tanítónak, *Péterfy Sándornak*, keblében, ki megértve br. Eötvös ujjmutatásait s eszméi célzatát, lelkében az apostolok hite lobbant lángra: erős elhatározással tűzte ki életének vég-czélját: kifejleszteni a magyar tanítóságban az egyesülés, összetartás munkaképes érzetét, hogy az önsegélyezés szép útjára terelve, saját filléreiből teremtsen és tartsa fenn a tanítók gyermekeinek, árváinak, özvegyeinek fölsegélyezésére megalkotandó Eötvös-alapot addig is, míg a még gondosan elrejtett s abrándnak tetsző végső cél is az Eötvös-alap térhódításai alapján a megvalósulás útjára tér.

T. Közgyűlés! Hagyjuk a történelmi kifejlődés részletes láncolatát akkor, mikor az Eötvös-alap folytonos vergődés és elég lassú támogatás mellett is 1300 tanítói család részére az évi 1 frtos befizetésekben 25—50—100 frtos ösztöndíjaival kezdi meg napjainkig már 90 ezer frtra rúgó segítségét, hanem bámulatunk és nagyrabecsülésünk kifejezésével vegyük tudomásul a jótékonyág eszméjének folytonos térhódítását azon körökben, melyek alapját vetették meg országos segítséggel a ma is virágzó tanítói árvaházaknak; s az egymást követő egyetemes tanítógyűlések lelkes határozatait, melyek a tanítóság fájdalmas érdekét országossá tevén a jótékonyág és önsegélyezés ügyét kiterjesztve a nemzet tanítóinak felsőbb iskolákban tanuló gyermekeinek szakszerű felügyelet melletti tisztességes ellátására, csodat mívelt, megalkotta a lehetetlent, Budapesten megvásárolta, berendezte, 50 tanító s tanár gyermekével benépesítette a XIX. század legáldásosabb, legnépszerűbb intézményét a közoktatásügy szegényebb munkásainak krajczárjaiból a magyar *Tanítók Házát* azon további nemes célzattal, hogy egyelőre még egyet *Kolozsváron*, később pedig a vidék fontosabb közművelődési góczpontjain is hasonlókat emeljen a magyar kultúra dicsőségére.

És most emlékezzünk 1899. november 19-re, mely napon megvalósult a magyar tanítóság legszebb alma, beteljesedett annyi ezer tanítónak szíve vágya s mintegy varázsütésre eltűnt az aggódo apának és anyának fájó gondja s helyét az édes öröm, a megnyugvás, a jövő iránti bizalom foglalta el.

Örökké gyászolt nagy királynénk névünnepén lőn az ige testté, midőn br. Eötvös József fenkölt lelkű méltó utóda, hazai közoktatás-

ügyünk lelkes vezére s a tanítóság nemeslelkű barátja, dr. Wlassics Gyula miniszter úr, kinek hathatós támogatása nélkül ez a ház, melynek alapkövét a kartársi szeretet hozta össze, s melynek fentartója is a szeretet lesz, még mindig csak reményeink és vágyaink birodalmában volna meg, mint kormányunk bőkezűségének s a magyar tanítóság áldozatkészségének fényes bizonyítékát 30 ezer néptanító örömkönyűinek hullása közben fölavatta s a legalkotmányosabb király kegyelmes engedelmeivel annak nevével elkeresztelve megnyitotta.

S így történt múlt századunk legnagyobb csodája, hogy azon perc, melyben minden igaz magyar szemeit elhomályosítja Szent Erzsébetünk iránti fájalmunknak hulló zápora; egyszerre a megváltás harminceppjeit hinte le a sokat szenvedett tanítók szívére s a fölkelő nap boldogságtól túlaradó örömkönyűikben fűröszte lángoló sugarait.

De mit is beszéltek, hisz ott voltunk 30—40 ezren abban a szép pillanatban, midőn az Urangyala, a Szeretet szállott közénk s mindnyájunk szívéből szállt a zsolozsma az Egek urához drága ajándékáért.

De T. Közgyűlés! 1899. nov. 19-ike nemcsak azért lesz aranybetűkkel bevésve a magyar tanítóság szívébe és történelmébe, mivel házat építettünk, hanem főleg azért, mert egy országot hódítottunk meg. Hogy hazánk tanítói 32 évi szegénységének súlya alatt is mily lelkesedéssel emelték magasra nemzeti műveltségünket s áldásdús működésükkel mennyire kivívták a közelismerést, elég rámutatnunk az országgyűlés fejedelmi adományára. S midőn a magyar nemzet így nyújtá segítő karjait a tanítóság felé, hogy azt egy magasztos cél felé való törekvés aggódo gondjaitól anyagilag mentve magához fölemelje: e gyönyörű jelenetet hirtelen a magasból szétterjedő dícsfény világítja be: a nemzet és tanítóság testvéri ölekezésére Szt. István koronája szórja áldó sugarait; kegyesszívű jó királyunk is megjelenik a Tanítók Háza fölavatási ünnepén, hogy fenséges trónjáról leszállva, nevének odakölcsonzésével tegye a legnagyobb földi elismerés, kitüntetés babékoszorúját a magyar nép tanítóinak 3 évtizeden át kifejtett akadályokat nem ismerő buzgó törekvéseire.

Ime az igaz hazafiság szt. háromsága: *Isten, király, haza*, melynek fonséges eszméjét csepegtetjük naponként a jövő nemzedék fogékony szívébe, megjelenik, áldást szór s boldogságot hint.

E valóban nagy és történelmi nevezetességű esemény által méltán keltett hálaérzet azóta minden tanügyi körben ünnepies, nyilvános kifejezést nyert, mi is az általános öröm hatása alatt állunk mindnyájan, de még nem volt alkalmunk, hogy testületileg, közgyűlésünkön is bizonyosságot tegyünk a T. H. fölépítése s megnyitása fölötti őszinte elismerésünkről, hálaünkről és lelkesedésünkről.

Itt a szép alkalom erre, t. Közgyűlés, midőn az erdélyrészi tanítók is óhajtva várjuk a kolozsvári Tanítók Háza fölépítését, hogy mi a tanítók tanítói nemcsak azért, mert a mi gyermekeink is édes otthonot fognak találni a Tanítók Házában, hanem a tanítósággal való együttérzésünk és szolidaritásunk demonstrálása okából is, mert a Tanítók Háza azon nemes célzatú intézmény, mely *egyetelesen ható erővel erkölcsli közösségbe vonja a tanítással foglalkozó összes tényezőket.*

Hozzuk meg mi is a nemes ügy támogatására szolgáló erkölcsi és anyagi hozzájárulásunkkal a hozzánk legméltóbb áldozatot, ezzel teremtsünk állandó összeköttetést a tanítósággal és a Tanítók Házával, de a mi valóban szoros kapocs lesz közöttünk, általunk ismerjék, szeressék meg növendékeink, a leendő tanítók serege, ez áldásos intézményt; útravalóul vessük szívökbe az önszegélyezés, az összetartás és kartársi szeretet eszméjének megtestesülését, a Tanítók Házának hűséges képét! mint a melynek egyik legfőbb hivatása az annyira óhajtott *magyar társadalmi egységet felekezeti s nemzeti különbség nélkül megteremteni.*

Ily érzelemtől áthatva örömmel ajánlom Önöknek a T. Háza ügyét pártoló s anyagilag és erkölcsileg támogató indítványomat egyhangú elfogadásra.

T. Közgyűlés! Mielőtt szavaimra a — remélhetőleg — kedvező választ kimondanak, szíves figyelmökbe ajánlom, hogy a T. Háza eszméje annyi sok tárgyalás és lelkesedés kíséretében hazánk hegyes-völgyes vidékein megfutott körpályájához mi vagyunk hivatva az utolsó lépést megtenni s a már díszes épület zárókövét határozatunkkal elhelyezni.

Csak e határozat belső értékét, erkölcsi súlyát fogja növelni, ha mi a magyar tanítósággal együttérezve, hálával borulunk le Isten után először a legmagasabb trónszámolyára s a ki áldott jó szívének sugallatát követve, a szegény magyar néptanító homlokára tűzte a legszebb elismerés koszorúját, annak igaz szívvel esdekelyünk nagy tettének halvány viszonzásaként:

»Isten tartsa meg országunk királyát,
Fény borítsa szentelt koronáját;
Trónját boldog nemzet támogassa,
Honszerelmünk emelje magasra!!!
Karja, lelke győzzön a viszályon,
Dicső neve késő korra szálljon!!!

Emlékezzünk kegyelettel *br. Eötvös* Józsefre, az ercsii sírbolt csön-des álmodójára, ki a magyar nemzeti népoktatásnak megalkotója s a magyar tanítóvilág atyai jóbarátja vala, mint olyanra, mert eszméi győzedelmének a T. Háza egyik emlékjele. Nagy halottunk! »Emlékezés szárnyán áldva hozzád szállunk!«

Emlékezzünk rólad! Megszakítja álmát
Nagy lelked s közöttünk suhogtatja szárnyát.
Itt vagy hát halottunk! Im: ez a te néped,
Eszméidért mely küzd, a ki harczol érted.
Szabadság! Eszményed: ez—ez vala néked;
Emberség! Jelszavuk, kik követnek téged.
— Te ősz Dunánk! Halljad, a mit neked monduk:
Üdvözöld nevünkben a mi nagy halottunk!
Ha látod utadban az ercsii halmot,
Csókold habjaidal, csókold azt a partot!!

Legyen a szívünkben élő őszinte köszönet csekély jutalma *br. Eötvös* méltó utódjának, közoktatásügyünk nagytehetségű s bámulatatos tevékeny-

ségű, jótékony szívű Wlassics Gyula miniszter úr amaz epochális tényének, melylyel a Tanítók Háza részére mesés összeget, 1 millió koronát az országyűléssel ajándékozottatni kegyes volt. Tisztelettel említsük nevét annak a kormányzó vezérnek, kinél többet soha senki nem tett a magyar tanítóságért, s kinek minisztersége úgy anyagi, mint erkölcsi téren új barázdákat fog jelölni sokaig hazai oktatásügyünk mezején. Ő nyitotta meg a jobb jövő reménységének legujabb alapját s a beköszöntő század első köszönete illesse az ő nemeskeblű egyéniségét!

Végül térjünk vissza a mi egyesületünk szerény körébe. Sajnos, nem láthatjuk baráti körünkben azt az őszbe borult, jóságos arcot szelid tekintetű, mindig ifjú szellemtől csillogó szemekkel, nem hallhatjuk a tapasztalat és tudás tiszta forrásából eredő szavainak hangját, beszédének magvas és tartalmas erejét annak, ki nemcsak ringatá egyesületünk bölcsőjét s biztos kezekkel vezette éveken át, mint elnöke, a tétovázó kisdedet, hanem ma is a tanítóképzés ügye iránti nemes érdeklődéssel viseltetik az iránt, s a ki szívébe foglalja egyesületünk mellett az egész tanítóságot, kinek nincsen más célja: csak a haza s a tanítóság javáért küzdeni. Az ő keblében fogott tüzet br. Eötvös jótékony szelleme, ő teremtette meg az Eötvös-alapot, ő küzdött a magyar tanítóság társadalmi tekintélyeért, anyagi és erkölcsi méltó elismeréseért, megjutalmazásáért s ő küzdötte végig azt a nehéz harcot, melynek betetőzése a már megnyílt *Tanítók Háza* lett. A mi díszelnökünk ébresztette öntudatra a magyar néptanítót, ő keltette föl benne az összetartás, a kartársi szeretet érzetét, s míg ezt tette, megtanította a közönyös társadalmat meg a nemzetet, hogy miként becsülje, mérlegelje az iskolának nemzedékről nemzedékre messze kiható becsületes munkáját. — Neki köszönhetjük, hogy a trón magaslatától a társadalom minden rétegén keresztül mindenhol a tanítói állás tisztessége, fontosságá a T. H. által is biztosítva van. S míg ezt részünkre kívánva, addig a munka ki nem fárasztotta, pedig alig-alig volt mellette néhány buzgó ember.

De kitartása meg is termette gyümölcsét, élete feladatának nagy részét teljesedve látja, mert »míg mi a közönytől dideregve fáztunk: felépült, készen áll a tanítóházunk!«

Szíve vágyát nem követhette, nem jöhetett el közénk, de lélekben itt van, s így elhat hozzá, hallja, szemeiben az öröm megszokott cseppjei csillognak, midőn egy szívvel-lélekkel kívánjuk neki a kartársi szeretet és nagybecsülés egyszerű, de igaz szavaival, hogy: »Eljen Péterfy Sándor!«

Felméri Albert.

Néhány szó a kolozsvári közgyűlésről.

Megszoktuk már, hogy közgyűléseink, a melyeket nagy időközökben, kellő megfontolással és előkészítéssel tartunk meg, kimagasló események legyenek egyesületi életünk és a tanítóképzés mezején. Határkövek ezek, a melyek fejlődési szakaszokat jelölnek meg; fórumok, a

melyek reformeszméket termelnek, érlelnek, a megvalósulás felé terelnek; cselekmények, a melyek mind közelebb viszik tanítóképzésünket a kitűzött célhoz, *a modern európai s nemzeti tanítóképzéshez.*

Ha ebből a szempontból vizsgáljuk kolozsvári közgyűlésünket, úgy a tanácskozások s határozatok tárgyainál, a felmerült reformterveknél, irányeszméknél fogva méltán nevezhetjük útjelzőnek. Eme közgyűlésünkben még nevezetes, az egész tanítóképzésre kiható reformok, külső és belső átalakulások származhatnak.

Azonban egyoldaluan itélnők meg kolozsvári közgyűlésünket, ha csak a tárgyi mozzanatokat emelnők ki. Emez összejövetelünk subjektív vonásokban annyira gazdag, mint talán egyik közgyűlésünk sem. Már az a körülmény, hogy azt a vidéken tartottuk meg, eleve érdekességet kölcsönzött neki. Ma, a közgyűlés lezajlása után elmondhatjuk, hogy az a körülmény, hogy közgyűlésünket vidéken tartottuk meg, nem ártott semmit tartalmasságának, sőt, a mitől tartottunk, népességének sem, a mennyiben ez egyike volt legnépesebb közgyűléseinknek; de kedvezett azon szempontnak, hogy a subjektív vonások teljes díszökben s erejökben kifejlődjenek. A tagok érintkezése még sohasem volt oly melegen benső; s a testvériességig fokozódó kartársi érzés, az összetartó és alkotó közszellem sohasem nyilatkozott annyi erővel, mint kolozsvári közgyűlésünkön. Külön ki kell emelnünk, hogy a fiatal kartársak, de különösen a felekezeti tanárok eddig példátlan számmal s lelkesedéssel, érzelmeiket a közérzületbe teljesen beleolvasztva vettek részt a közgyűlés mozgalmaiban. A kolozsvári közgyűlésünk egyesületi életünket, a kartársi szellemet fejlesztette, izmosította s éppen ezt tekintjük közgyűlésünk egyik legfontosabb eredményének.

E vidéki közgyűlésünknek megvolt még az a vonása is, a mi a budapesti gyűlésekből ugyszólván teljesen hiányzott, hogy egyesületünk a társadalommal érintkezhetett, annak szíve dobogását meghallhatta. Ezen kapocsnak fejlesztése körül azonban még sok teendő vár reánk. Éppen azért nem tartanám helyesnek, ha egyesületünk vezetősége feladná a vidéki közgyűlések tartására irányuló törekvéseket. Sőt jelenjen meg az egyesület minél többször a vidéken s mint igazi apostol, támaszszon érdeklődést a tanítóképzés ügye iránt a társadalomban.

Míg az 1898. évi közgyűlésünk tisztán szervezeti ügyekkel foglalkozott, addig az idei közgyűlésen a beléleti ügyek voltak előtérben. És ez helyesen volt így. Mert igaz ugyan, hogy tanítóképzésünk szervezetlenségénél fogva egyesületünk még hosszú ideig nem menekedhetik meg a szervezeti ügyek tárgyalásától, sőt azok fontos helyet foglalának el továbbra is közgyűléseinken: mindazáltal a belélet ügyei vannak leginkább helyükön egyesületi közgyűléseinken, mert ez ügyekre való hatása közvetlenebb is, mint a szervezetiekre. Jelenleg két nevelésügyi (ifjúsági egyesületek és iskolai kirándulások) s egy oktatástani (a pedagógia tanítása) került szőnyegre. Mindeniknek vitatása nem az ötlet szüleménye, hanem tényleg észlelt hiányok, fejlődési bajok s tervszerű törekvések következménye.

Az ifjúsági egyesületek ügye meglehetősen rendezetlen a képzeinkben. Néhol hiányzanak, néhol meg túltengésben vannak, négy-öt egye-

sület is alakult a tanítói foglalkozások különböző ágainak művelésére (segélyegyesület, önképző-kör, zene-, játék-, stb. egyesületek, vagy egyéb ferde kinövéseik vannak (nagy tisztikar s kevés munkásság). Remélhető, hogy a közgyűlési határozatok az ifjúsági egyesületnek helyes mederben folyó működését, izmos fejlődését támogatni fogják. A közgyűlésnek ezen tanogató votumára különösen az önképző köröknek volt szükségök; mert ezekre a múltban éppen a középpontból fagyos szél fujt, a mi miatt néhol vagy létre sem jöttek, vagy csenevész módon fejlődtek. A közgyűlés egy ellenző hang kivételével pártját fogta az önképző köröknek s azokat, mint az ifjúsági társas szellem fő tényezőit illesztette nevelési rendszerünk keretébe. S hogyha a közgyűlési határozatoknak egyéb eredménye nem lenne, mint az, hogy az egyes intézetekben az ifjúsági közszellem ápolására nagyobb gondot fordítanak, már az magában is nagy haszon csiráját jelzi a tanítók kiképeztetésére. A kolozsvári sajnós eset meggyőzhetett bennünket, hogy a szabad szellem elnyomásával mire sem megyünk; ellenben az erős közszellem fő forrása lehet az ifjúság idealismusának, nemes törekvéseinek s annak az erkölcsi erőnek, a mely az egyesnek ösztöneit, vágyait s gondolatait a jónak eszméje felé tereli.

A pedagógia tanítása egyik kimagasló tárgya volt közgyűlésünknek, mind az ügy fontosságánál, mind a bevezető előadás s a kifejlődött vita tartalmasságánál fogva. A vita mindvégig magas színvonalon mozgott s abban mindazok az eszmék visszatükröződtek, a melyek a pedagógiai tudományt a külföldön is forrongásban tartják. Végleges megállapodások nem jöttek létre, de a főbb szempontok, a melyek körül a további viták és tanulmányok folyamán a megoldandó kérdések csoportosulhatnak, elég világosan megjelöltettek. Figyelemre méltó eredménye ama két indítvány, a mely a pedagógia ügyéből kifolyólag a *gyermekrajzi* (paidologiai) és a *néppsychologiai* tanulmányok tárgyában felmerült. A közgyűlés kimondotta, hogy ily irányú rendszeres tanulmányokat a hazai pedagógiai tudomány előbbvitale céljából szükségeseknek tart. A közgyűlés e téren oly nevezetes kérdéseknek az alapját vetette meg, a melyek az egyesület pedagógus tagjainak tevékenységét hosszú időre lekötik, de a melyek keresztülvitele új életet önthet pedagógiai tanításunkba, s magát a pedagógiai tudományt is értékes tartalommal töltheti meg s megadhatja a magyarországi pedagógiai tudománynak azt, a mi eddig belőle teljesen hiányzott, a *nemzeti karaktert*.

A közgyűlésnek egyedüli szervezeti kérdése a *tanítóképesítő vizsgálatok* ügye volt. E tétel tárgyalásánál mind az előadó előadásának, mind a föltámadt vitának és a hozott határozatnak is megvolt a külön érdekes természete. Az előadó megkülönböztette a kérdésnek politikai és pedagógiai oldalát. Politikai szempontból fölmerül az a kérdés, hogy a tanítóképesítés államosíttassék-e. Előadó az államosítás hívének váltotta magát és fentartandónak vélte az 1896-diki tanügyi kongresszusnak valamint az egyesület 1898. évi közgyűlésének ide vonatkozó határozatait. Előadó jelen alkalommal a politikai célok figyelmen kívül hagyásával, tehát pedagógiai alapon kívánja fejtegetni a képesítő vizsgálatok ügyét.

E szempontból az a kérdés merül fel, megfelel-e a vizsgálat a *szakszerűség* követelményének. Kifejti, hogy a jelenlegi vizsgálati rendszerben a szakszerűség követelményei teljesen elhomályosulnak. Ajánlja a vizsgálat megosztását alap- és szakvizsgálatra s a kettő közé a gyakorlati év beékelését.

A vitát a felekezeti kartársak állásfoglalása tette érdekessé. Valamennyien az előadásnak főleg bevezető részéhez szóltak és hevesen tiltakoztak a tanítóképesítés államosítása ellen, sőt az ellen is, hogy az államosítás ügye az egyesületi közgyűlésen tárgyalassék. A közgyűlés úgy határozott, hogy az ügy politikai vonatkozásától el kíván tekinteni; kimondotta azonban, hogy a képeítő vizsgálatokat pedagógiai szempontból gyökeresen reformálandónak tartja s a gyakorlati év behozatalát elvileg helyesli.

Bármily heves és erélyes volt is a felekezetek tiltakozása az állami tanítóképesítés újra felmerült ügye ellen, s bár a vita hullámai itt-ott veszedelmesen tornyosultak is fel, mégis megnyugtatóbb volt ránk nézve a felekezeti kartársak magatartása most, mint volt 1898-ban, a mikor a felekezeti kartársak egy része visszavonult, más része (a katolikusok) pedig külön egyesület alakításával kívánta tiltakozását kifejezni. Az indolentia és a separatio sokkal inkább veszedelmei az együtt működésnek, mint bármily éles vitatkozás. A felekezeti kartársak maguktartását mi öröndetes és biztató jelenségnek tartjuk az egyesületre nézve. Fokozódó érdeklődésüket bizonyítja az egyesület iránt, a melynek kebelében, s nem azon kívül szándékoznak nézetüket kifejteni a tanítóképzés ügyeiről, a nekik tetsző vagy nem tetsző tételekről. Az egyetemes kartársi érzületnek valóságos tűzpróbáját állotta ki a kolozsvári közgyűlésen egyesületünk és hiszszük is, hogy eme közgyűlésünk az egyesületi élet egyetemesebb felvirágzásának s a tanítóképzés általános és biztosabb fejlődésének kiinduló pontjává leend.

N. L.

Kalászkok a tanítóképzés tarlójáról.

Gazdag aratásuk volt a tanítóképző tanároknak a minap kincses Kolozsvár városában.

Serényen tolyt ott a munka. A megért kalászkok vastag rendekben heverték a kaszások előtt. Sürgő marokszedők összegyűjtötték, izmos kévekötők bekötötték, kalangyába rakták a gabonát; mégis, ha végig tekintek a pusztá tarlón, itt-ott elmaradt buzafejekre bukkanok.

Drága ajándéka a kedves anyaföldnek, kár minden száláért, kár minden szeméért.

Hogy el ne kallódjanak, hadd szedem össze az elhullt kalászkokat!

Jun. 3-án délután összegyűltünk a tanítónőképző intézetben előértekezletre. A fényes és tisztaságtól ragyogó épületben Heinrich Józsa, az intézet igazgatója, egy kiválóan rokonszenves és előkelő megjelenésű úri hölgy fogadott bennünket bájos gardájával.

Lépten-nyomon ismerősökre bukkantunk.

»Szervusz Jóska! szervusz Lajos!« üdvözlések hangzottak itt is, ott is. A viszontlátás öröme sugárzott le az arcokról.

A folyosón ott láttuk Kozma Ferencz tanfelügyelőt; Kozma Ferencz, ismert név. Viselője szerény megjelenésű öreg úr, vezeklő arczkifejezéssel.

Kovács János dr. korán érkezett s komolyan tárgyalt valami felett Nagy Lászlóval, a ki egészen gyanútlanul viselkedett. Sokan üdvözölték a két korifeust: »szervusz Kovács! szervusz Laczi j« Jó kedvűek voltak, csak Sztankó Béla főtktár járt-kelt körülük sejtelmes képpel s mintha mondogatta volna magában: »Nálam a titok oldó zára....«

Egy szögletben ott állt Dezső Lajos. Néztem sokáig. Azt hittem, hogy az a szicíliai festő ismerősöm, a kivel a múlt nyáron Cirkvenicán találkoztam. Gondoltam, hogy illenék köszönteni: »bon giorno, signore!« Tévedésemre véletlenül és szerencsére figyelmessé tett Somogyi Géza, a ki mosolygós képpel közeledett feléje, üdvözölvén: »szervusz Dezső!« (Ezért a tévedésemért bocsánatot is kérnék Dezső Lajostól, ha az én festőm kiváló művész nem volna.)

Somogyi Gézát angol szimpátiáiért nem volna szép dolog bojkottálnunk. Ő az ifjú tanár-generáció nevelője. Az ifjú képzőtanárok két harmada az ő kezei alól kerül ki. Hozzá adják Znióváraljára az ifjúságot nevelésbe: hadd próbálják meg az életet ott a számkivetésben, aztán majd annál jobban meg tudják becsülni a jó sorsot. Pedig veszedelmesen csalódnak. Znióváralja rossz iskola, Somogyi rossz nevelő. Jó ember, a kinek haragja sohasem komoly, a szeretete pedig mindig az. Hát hogy a manóba pallérozódnék ott a fiatal ember?

Egy szögletben szerényen félrevonúlva, ott áll Guzsvenicz, az esztergomi primási tanítóképző intézet igazgatója. Szépen, simára borotvált arcza azonnal elárulja papi mivoltát. Körülnéz, szemlélődik. Mintha új ember volna a tanárok közt. Szelid fényű szemei nem árulják el, hogy ha egyháza jogairól van szó, villogni is tudnak s azt sem, hogy szívében minő vulkánt rejteget. Mellette áll Dreisziger Ferencz. Dreisziger. Ezt a nem jó hangzású nevet egy jó képű fiatalember s «öreg» pedagógus viseli.

Amott van Deák Lajos, Torda-Maros megye tanfelügyelője. Tanfelügyelő? Hát mit keres Saul a próféták között? De hát, ha Saul is próféta. Öblös hangon kapacitál egy körülte álló csoportot. A csoportban ott van Felméry Albert. Nyugtalan, mint mindig, erősen rázza a fejét, nem akar hinni Deák Lajosnak. Most már sejttem, miről lehet ott szó.

Balra, az ablak mellett állanak Orosz István uram Debreczenből és Simkó Endre Sopronból. Komolyan tárgyalnak valami felett. Orosz István uram testének melleső részét kidülesztve, karjait hátra rakva, fejét kissé lefelé szegzi, de villogó szemeivel azért fölfelé néz a beszélő Simkóra, miközben homlokán nehéz felhőket látok átvonulni. Simkó most elhallgat s jobb kezének mutató ujjával a homlokára (már t. i. a saját homlokára) bök.... No, hunczut legyenek, ha itt valami komoly dolog nem készül!...

Boga Károly e közben karon fogja Versényi Gábort s oda vezeti Dezső Lajoshoz.

— Bátyám, itt hozom Commeniust.

Oda mentünk többen és konstatáltuk, hogy Versényi Gábor hasonlít Commeniushoz.

De micsoda zaj hallatszik most a földszintről? Valaki magas, tenor-bariton hangon s nem minden exaltáció nélkül beszél ott lenn. Hangja már messziről felhallatszik az emeletre s amint közeledik, érthetőkké válnak a szavak: »Extra Mármaros-Sziget non est vita!«... Kovássy Zoltán jön három jó barátjával, (neki csak jó barátai vannak.) Bodroghi Gyulával, Batori Józseffel és Irsa Bélával. »Szervusz Zolti! Szervusz Gyula! Hogy vagytok, Jóska, Béla!« Nagy örömmel fogadják őket... No, már ezeknek jó fiúknak kell lenni....

Hódossy Béla barátom karon fog s félre von egy szögletbe.

— Úgy látom, hogy teneked itt meglehetősen ismeretségeid vannak, mutass be nekem egynéhány kollegát, csak úgy messziről!

— Szívesen. Itt ez a kellemes megjelenésű fiatalember, a ki most megy el előttünk, Veszely Ödön dr., előadó lesz Krausz helyett, a ki, fájdalom, nincs közöttünk. Az a három korosabb amott dévai kollega: Lazarics János, Kibédy Lajos és Kolumbán Samú. Ők rukkoltak ki legnagyobb számmal, öten jöttek el Déváról. Ez a kissé szőke szemüveges úr Horvay Ede pénztáros.

— Őt jól ismerem.

— Gondoltam. Ez, a ki most jön fel a lépcsőkön s ide mosolyog, Pataki Vilmos, egy megrögzött zenész, Wagnerista. Holnap megismerheted, mert hangversenyt rendez. Az a szelid úr, a ki olyan, mintha mindig elégiát szavalna magában, Ujvári Mihály, előadó. Most áll szóba az igazgatójával, Borbély Sámuel bátyánkkal. Az a még szelidebb úr Kovács Béla, beszélget Sólyom Jánossal, a kolozsvári tanítószék díszvirágával. Az az atléta Biró Gyula, ez az ifjú itt Dékány Mihály, Csáktornya képviselője....

»Befelé, uraim, befelé! — hangzott e közben — megkezdődik az előértekezlet!«

S én azon gondolatlanul mentem be a terembe, hogy majd az ismerkedő estén folytatni fogom megfigyeléseimet.

Az ismerkedő estély.

Mikor a *New-Yorkba* bementem, a kartársak már javában ismerkedtek.

Leültem, hogy folytassam megfigyeléseimet.

A hangulat kezdetben kissé nehézkes volt. Minden kezdet nehéz. De csakhamar segített az erdélyi hegyaljai fehér, dicséretére legyen mondva.

Legelsőbben Orosz István uramnak kezdtek ugyan a szemei csillogni, de mivelhogy a pohárköszöntőhöz anyagot gyűjteni még nem volt alkalma, hallgatag maradt.

Az ajtót figyeltem, hogy mikor érkezik Mohar József barátom. Jönnie kell, hiszen előadó. Régi bajtársak vagyunk. Egykor sokat lakoitam az ő bűneiért s ő sokat bosszankodott miattam. De megbocsáttunk egymásnak gyorsan. Nem is tudnánk mi egymásra megharagudni. Csakhamar meg is érkezett. De alig jutottam hozzá egy rövid pillanatra. Elfogták, kezét szorongatták, ölelgették, czirógatták . . . . No, a mint én látom, ez az én barátom előbb-utóbb a Nagy Laczi sorsára jut.

A felköszöntők sorát Dezső Lajos nyitotta meg, a kinek szeme megakadt Deák Lajos tanfelügyelőn. (Nem is csoda; egyetlen volt ott a maga neméből.) Üdvözölte őt s elmondta, hogy mindig kiáradó örömmel szemléli a tanfelügyelőket a *fehér* asztal mellett. Felméri Albert tovább szőtte ezt a témát s fejtegette, hogy miért van ez állandóan a napirenden. A mely pillanatban a tanügyi kormányzat ezt a tárgyat leveszi a napirendről, jót tesz a tanfelügyelőkkel és jót tesz a tanítóképzés ügyével.

Én kissé fájlaltam, hogy miért éppen ennek a lelkes és egyszerű tanfelügyelőnek kell végig hallgatnia mind azokat a leczkéket, a melyek inkább távol levő kartársaihoz vannak czimezve?

Deák Lajos felköszöntője után — a tanárokat köszöntötte fel — a közhangulat olyan elemi erővel csapott magasra, hogy a szónokot készséggel megtették volna a képzők országos, *tiszteletbeli* főigazgatójává.

Az utolsó szónok Guzsvenicz volt. Most mutatta meg először oroszlánkarmait. Szónok-ember, a javából. Hatalmasan tiltakozott a hazafiatlanságnak a magyar hitfelekezetekkel szemben, hol nyiltan, hol gyanúsítás alakjában felhangzó vádja ellen s követelte, hogy ott legyen bátorságunk a hazafiatlanság vádjával nyiltan előállani, a hol annak helye van!

Összenéztünk. Ki gyanúsította itt a magyar felekezeteket? Nem értettük Guzsveniczet. Ekkor nem értettük.

Hogy micsoda oka volt erre a beszédre, az majd az egyik következő kalászból kitudódik.

Az első nap. Boér Gergely.

Már 9 óra előtt élénk volt a tanítónőképző díszterme.

A kartársak vidáman üdvözölték egymást. Élénk érdeklődést keltett Márki Sándor egyet. tanár szimpatikus alakja. Márki nagyon népszerű tagja Erdély társadalmának és méltán.

Kívülről zaj hallatszik. Valaki azt mondja: jön a tanítóképző-intézeti ifjúság! Kitekintettem; csakugyan ők voltak.

Minden szem feléjük irányul. Ime, a rebellisek. Vizsgáltuk képüket. Azon meg szoktak látszani a lelki indulatok jelei. Van köztük egy-két nyakas székely, egyébként szelíd képű fiúk. S ezek lázadtak fel? Bizonyára nagy..... de pszt! Hová vezetne ez? Aztán erre még reá is érünk.

Egy kis szürke ember vezette őket. Olyan bizalommal néztek reá! A kis szürke ember felállította őket énekléshez, aztán maga is felállt, — egy székre. De hiszen, édes Istenem, fel is kellett neki állania, ha azt akarta, hogy meglássák. Pedig azt akarta, mert dirigálni kezdte a *Hymnus*-t.

Most már világos volt előttem, hogy ki az a kis szürke ember? Boér Gergely bátyánk volt.

Egy, a régi időkből fennmaradt klenodium. Nem sokkal nagyobb, mint erekiye. Mikor bemutattam magamat neki s ő megölelt, én, egy ridegebb, realiztikusabb kornak gyermeke áhítattal és szinte félve nyúltam hozzá.

Azt hittem: megszejtelenítem.

*

Egy szósnoki baleset.

Dezső Lajos, sáros-pataki igazgató, keményen tüzelt az önképző körök ellen: «Nincs azokban köszönet, többet ártnak, mint használnak, megrontják az ifjúság közszellemét...» A beszéd szépen, és mint Dezső Lajosnál szokott, okosan folyt annyira, hogy sokakban támadt kétség: «Hátha, hátha....?»

Hanem egy vigyázatlan pillanatban elszólta magát szósnokunk. Ki találta szalasztani, hogy a sáros-pataki tanítóképzőnél is van ám önképző-kör, még pedig kezdettől fogva és állandóan működik.

Egymásra néztünk: ahá! ahá!

Hiába iparkodott Dezső Lajos reparálni a dolgot: «Hát kérem, ez azért van, mert nem tudtuk ki-irtani, mivel hogy a régi rosszat kiirtani igen nehéz!»

Beszélhetett; nem hittek neki.

Mert hát ki hinne az olyan papnak, a ki így prédikál: «Kedves híveim! A jó Isten szerelmére kérlek benneteket, hogy vizet igyatok. A bor átkozott ital. Nem igaz, hogy abban van az igazság, mert a vízben van az igazság. Az kárhozatra, ez pedig az üdvözülés kútfejéhez

vezet. Én ugyan, a magam részéről megvallom, hogy a multban mindig bort élveztem, a jelenben is azt élvezek, — mivel hogy nem tudtam magamból a bor iránti gyöngéd szenvedelmeket ki-irtani, — s a jövőben is bort ivandom mindaddig, a míg róla lemondanom nem sikerülend: de azért ti csak vizet igyatok!

Kérem alásan, ki követné az ilyen papot?

*

A város vendégszeretete.

Kolozsvár város, szíves vendégszeretettől indíttatva, fényes ebédet adott a gyűlés első napján, tiszteletünkre.

Ez az ebéd, kitűnő töltött kaposztáján kívül két dologról emlékeztetes. Az első az, hogy ekkor mondta el Orosz István uram élénk megfigyelésen alapuló első pohárköszöntőjét, melyben Kolozsvár város vendégszeretétét igazi értékére szállította alá.

A másik esemény az volt, hogy megemlékezvén Gyertyánffy Istvánról, őt jókedvünkben, táviratban üdvözlöttük. A telegramm így szólt: «A Kolozsvárt összegyűlt kartársak szívből üdvözlík Önt, a magyar tanítóképzésnek hosszú időn át vezér-egyéniségét.» Mert hát az már úgy van, hogy a hol a képző tanárok jól érzik magukat, ott mindig emlékezés esik az ő atyamesterükről, Gyertyánffy Istvánról.

*

Hangverseny.

A banketről hangversenyre mentünk, melyet a tanítónőképző-intézet növendékei adtak, irántunk való gyöngéd figyelemből. De már ez oly szép volt, hogy külön czikkelyben kell róla megemlékeznünk.

*

Viharfelhők.

Nagy Lászlónak régi szerelme az államosítás.

Először államosítani akarta a *közvéleményt*. Mikor belátta, hogy ez lehetetlen, akkor kezdett megelégedni azzal, ha legalább a tanítóképzést államosíthatja.

Ma már csak a tanítóképzés államosítása mellett küzd rendületlenül és azt mondja, hogy miután ennél már kevesebbet nem államosíthat, hát ebből nem enged egy bötűt se.

Ő volt az utolsó előadó. Beszédjét szépen megfogalmazta s úgy akarta felolvasni. Ott tartogatta kezében a szépen kiczirkalmazott előadást.

Oda megy hozzá háziasszonyunk, Heinrich Józsa.

— Mit tartogat a kezében?

— Viharfelhőket, — felelt Nagy László.

*

A vihar.

Könnyű annak megjósolni a vihart, a ki maga idézi fel.

Éppen ezért nem tartok sokat Nagy László jóstehetségéről.

Mikor befejezte beszédjét, ezzel a kérlelhetlen kijelentéssel: «államosítani kell legalább a tanítóképesítést, punctum!» felállt Orosz István uram Debreczenből.

Tudjátok-e, mit tesz ez a szó: »Debreczenből«? Tudjátok-e, hogy Debreczen a szabad hajduk városa, hogy onnan indult ki Bocskay István a szabadság megvédelmzésére?... No, ha tudjátok, akkor nem is szükséges elmondanom, hogy miket dörgött Orosz István uram az államosítás ellen.

Kezdünk gondolkozni esni.

Hát mikor azt mondta, hogy a debreczeni kálvinista tanárnak több a fizetése, mint Budapestén a legállamibb professornak!...

Egyik állami kollega oda is somfordált hozzá s csöndben megkérdezte:

— Igaz, hogy ott 200 forint az ötöd-éves pótlék?

— Olyan szent igaz, mint hogy itt vagyok és hogy haragszom, — felelt Orosz István.

Orosz István után Guzsvenicz beszélt. Nagy szónoki erővel tiltakozott az államosítás ellen, nem csak egyháza, hanem éppen a magyar állam érdekében is. Súlyos szavak voltak azok, amiket mondott: »Mit akarnak önök uraim? Államosítani? Az ifjuság nevelésének jogát a hazafias egyházaktól elvenni és a kormányhatalom kezébe helyezni? Hát ha az a kormányhatalom egykor hazafiatlan talál lenni?...«

Mit? A magyar állam kormányzása hazafiatlan?... De mintha már megtörtént volna ez a szörnyű dolog! Ugy emlékszünk a történelemre... Valami Rudolf, I. Lipót s ujabban Thun nevű urak idejében, ... S akkor az egyházak védelmezték a saját jogaikkal együtt a nemzet jogait is. (Oh! hiszen ezek oly fontos dolgok, hogy ezekről külön *Kalászkok*-ban kell elmélnünk.)

No, már ezek a szavak nagyon a szívünkbe nyilallottak.

Már Simkó Endre készült felállni, hogy felidézze a 30 éves háboru egy jelenetét, a mikor megszólalt a viharágyu.

Dr. Kovács János szólalt fel: »A kérdés, melyet Nagy László felvetett, akademikus természetű s hátorozat tárgya nem is lehet, hiszen e kérdésben ugyanezen egyesület évekkal ezelőtt már határozott. Ajánlom, hogy vegyük le a napirendről.«

Egyszerre elvonultak a föllegek, kiderült az ég. Mintha rózsaszínű felhőket láttunk volna itt-ott a síma boltozaton uszkálni. Olyan jó kedvünk lett . . . .

Mit is akartunk hát mi voltaképpen? Államosítani? Hiszen már egyszer volt erről szó. Sokat szónokoltunk akkor, napirendre is tértünk minden nagyobb baj nélkül . . . . . Ej, dehogy akarunk mi többé államosítani!

Csak Nagy László mondta konokul:

— Ebből a kevésből nem engedek, nem engedhetek!

Most egy fölötté kedves és emlékezetes jelenet következett.

Kitettek az asztalra egy díszes szekrényt. A szekrény mellé jobbra oda állították Nagy Laczit, balra pedig oda állt Somogyi Géza.

Nagy Laczi nem tudta, hogy mit akarnak vele, csak nézett szemre-fejre; nézett gyanus szemekkel hol a szekrényre, hol Somogyi Gézára, a ki e közben szép és kedves szavakat intézett hozzá: «Laczi te, hallod-e?...» Aztán beszélt Somogyi arról a tíz esztendőről, mely idő óta az ünnepelt a *Magy. Tképszöt* szerkeszti mindig lelkesen s harczol a tanítóképzés ügyéért mindig bátran, beszélt arról a szeretetről, melylyel kartársai körülveszik s célzott arra is, a mi a szekrényben van.

Nagy Laczit ölte a kíváncsiság: mi lehet hát abban a szekrényben? S mi gondoltuk: ezt tessék kitalálni Nagy László úr, ha szerkesztő ön!...

Nézte azt a szekrényt s gondolt a bibliai frigy-szekrényre, melyben Áron vesszeje kivirágzott. Gondolt a Pandora-szelenczére. Gondolt mindenféle szekrényre és szelenczére, a mi csak a bibliában és a törtélemben előfordul. Hanem hogy az az előtte álló szekrény mi légyen, azt nem tudta kitalálni.

Végre, midőn Somogyi Gézának szivéből minden érzés kicsordult, felnyílt az a titokzatos szekrény s a szónok egy arany-tollat és ezüst tintatartót vett ki abból s nyújtott át Nagy Laczinak.

Bezzeg, megijedt erre a bátor Nagy Laczi. Nem tudta, mire vélje, magyarázza azt az aranytollat. Csak egyre azt hajtogatta, hogy ő így, hogy ő úgy nem méltó arra, hogy ő nem poéta, sem verset, sem regényt nem írt, nem is tudja, hogy tett érdemet erre a nagy kitüntetésre.

Óh! te kedves, együgyü szivű barátunk! Te fölötted biz' eljárt az idő, elmaradtál a világ sorától! Régen nem a bátor szivűeknek adták az aranytollat, (hol termelt volna annyi aranytoll?) hanem azoknak, a kik szépen írtak. Haj! megváltoztak az idők! Most az aranytollat nem azoknak adják, a kik szépen írnak, (hol teremne annyi aranytoll!?) hanem adják, a ki bátran ír. Így jutottál Te az aranytollhoz. Egyéb jutalmad nem is lesz, úgy lehet, mint az a toll, a melyre ez van vesve: «a magyar tanítóképzés bátor harczosának.»

*

Ebéd Heinrich Józsnál.

Házi asszonyunk, Heinrich Józsa, nem hiába gyöngéd nő, de finom érzeke is van az embernek legkényesebb oldala iránt.

A gyűlés második napján fényes és gazdag ebédre hívta meg a közgyűlés tagjait.

Ott voltunk csaknem mind, alig hiányzott egy-kettő. S a jókedv alig remélt magas fokra csapott.

Hát hogyne csapott volna; hiszen a vibar szerencsésen elvonult! Csak Mohar Józsefet györtörte kínzó szkepszis és aggodalmai egy pohár-köszöntőben ki is fejeződtek. Attól tart, hogy a mi egyházi szolgálat-

ban levő kartársaink szent Pál példáját fogják követni, akiről tudva van, hogy egy alkalommal rettenetesen csuffa tette szegény oláhokat.

Annál jobb kedvében volt Orosz István uram. Ez a folyton fűrkésző szellem egyháza jogainak hősi védelme közben is reá ért arra, hogy a kolozsvári tanítónőképző-intezet belső életét illető, nagy fontosságú fölfödözést tegyen. És pohárköszöntő alakjában hívta fel az igazgatónő figyelmét arra, hogy micsoda üzemeket folytat Pataky Vilmos az énektanítás leple alatt a gondjaira bízott intézetben. Az csak kisebb baj, hogy a dalokat nem egész kótákban, pianissimó, azután *adagio*, *lento*, vagy a mi még kívánatosabb volna, *sostenuto*; hanem harminczketted, sőt hatvanegyed kótákban mindig *forte*, aztán *allegro*, *presto* sőt *prestissimo* énekelteni — noha komolyan megfontolandó, hogy azok a leánykak, a kik nyelvöknek oly gyors tempóban való alkalmazására szoktattatnak, nem csak tanítónők, hanem feleségek is lesznek, a nagyobb hiba mégis a dalszövegek megválasztásában rejlik. Mert micsoda pedagógiátlan dolog így énekelteni a leánykakkal: «Sűrű erdőben jártam...» Mindenki tudja, hogy a sűrű erdőben sötét van, sötét helyre pedig nem szabad a leánykakat vinni. Aztán micsoda veszedelem rejlik abban, ha fiatal leányokat a dal a «kék nefelejcs»-re emlékezteti. Tessék meg nézni a virágnyelvet, mit jelent a kék nefelejcs? A galamb sem ártatlan madár ám a leánykákra nézve, mert jelentése van. Hasonló jelentésök van a nemes fémeknek, valamint a drága köveknek. Vigyázva kell ezeket az iskolai dalköltészetnek alkalmaznia. Ajánlja a tudományos dalokat, azok kultiválását. Lehetne írni állattani, növénytani és ásványtani dalokat. Ilyen dalokat iskolai czélokra írt is, és néhányat zajos tetszés mellett, felolvasott közölük.

Mondanom sem kell talán, hogy Orosz István uram pedagógiai fejtegetéseit általános zajos helyeslés kísérte.

Ebéd után húzta a cigány a talp alá valót.

A zene hangjaira a prepikék, ezek a csitri lányok mind bejöttek a terembe s ott se szó, se beszéd, tánczra kerekedtek.

Nem tudtunk ellenállni a csábításnak, tánczolni kezdtünk csaknem mind, még a vénebbje is és bájos kolleganénkön kívül, azokat a csitri lányokat is megforgattuk.

Ott láttam a tánczolóok közt Kovács Jánost, Boga Károlyt, Simkó Endrét, Nagy Lászlót, Hódossy Bélát, Sztankó Bélát, Dékány Mihályt stb. stb.

Hogy a tánczolóok teljes névsorával nem szolgálhatok, bocsánatot kérek, de igen el voltam foglalva.

Udvaroltam és magam is tánczra pöndörödtem.

*

Simkó megsántult.

A legkedvesebb emlékekkel távozva Kolozsvárról este, vidáman hajtattunk ki az állomásra.

Simkó Endre sántikálva jelenik meg a perronon.

Kérdik tőle:

— Mi lelte a lábadat, Bandi?

— Megbicsaklott a tánczban.

— Látod, minek állottál tánczba Gusvenicz atyával, meg Orosz István urammal? — veti szemére Nagy László.

— Ha a magyar egyházaknak ősi jogait a kormányhatalom számára konfiskálni akarják, én mindig velök tánczolok — volt Simkó válasza.

— i.

Még egy kalász . . .

Áldott szív sugallotta, nemes lélek érlelte s szépért és jóért buzogni tudók szent lelkesedése hajtotta végre azt a szép gondolatot, hogy az ország minden tájairól egybesereglett képzőtanárok közgyűlése alkalmából, a kolozsvári áll. tanítónőképző növendékei a *Tanítók Háza* javára hangversenyt rendezzenek.

Midőn a tanítók tanítói az ő tanítványaik iránti szeretetből a tanítónövendékek nevelése érdekében komoly tanácskozásokat folytatnak, midőn eszmét cserélnek a fölött, miként lehetne és kellene a legcélszerűbb módon a jövő tanítói nemzedékeket jó eleve arra buzdítani, hogy a jelen nemzedék áldozatrakész lelkesedése által megteremtett javaknak ne csak élvezője, de gyarapítója és fokozója is lenni tudjon: akkor a kolozsvári tanítónőképző kedves növendékserege — mint élő példa — eléáll, s a tények és tettek illusztrációit adja — szép mellékletül — a mi elvont elmélkedéseinkhez, s ékes beszédnél ékebben bebizonyítja, hogy a nemes irányú önmívelés mily szép gyümölcsöket tud érlelni, s hogy a Tanítók Háza iránti lelkesedésnek a tüze, melynek mi csak felgerjesztéséről tanácskozánk, ott már meleg tűzhelyre talált, oltáron ég s fennen lobog.

S én most, midőn e kis visszaemlékezésben a kolozsvári szép napok ezen egyik legszebb mozzanatáról egy-két sort írok, s midőn ez ömagától is fényes pontra egy-két sugárt vetitek, elégnék tartom, ha a kolozsvári társadalom előkelő közönsége s a közgyűlés számos tagja előtt lefolyt e szép ünnepély főbb szereplőinek nevét ide írom. Vegyék úgy, mint ez ünnepség igénytelen krónikásának legőszintébb elismerését, nem csak az előadás kifogástalan szabatoságáért, de és főképen azért, mert ez által az ő nevüket a *jótekonyság könyvébe* akarom beleírni, melynek névjegyzékében nem jó számba az áldozat kicsiny avagy nagy volta, nem jó számba a babérkoszorúk hevítő érintésének boldogsága avagy fájdalma, csak — és egyedül csak a női szívhez oly igen illő áldozatkésztségnek minden hiúságtól ment önzetlensége, tisztasága.

Részt vettek pedig e sikerekben gazdag ünnepségen: Máthé Ilona, Végh Erzsí, Molnár Margit szavalattal, Czakó Olga, Guardazoni Margit, Gruy Aranka, Végh Ilona, Horváth Kornélia, Csengery Piroska, Gál Mária zongorajátékkal, Király Mariska hegedűjátékkal. De részt vett az említetteken kívül ezen a *tanítónőképző egész kedves ifjúsága* a valóban nagy gonddal megtanúlt, feltétlenül biztos szabatosággal eléadott

s épen ezért igazán lelki örömmel hallgatott — gyújtó hatású karénekekben.

De bele kell írnom e könyvbe a tanítónőképző tantestületét is, honnan a lelkesedés kiindult s átsugározván szítást nyert s oda kell írnom különösbbe is *Pataki* Vilmos kartársunk nevét, ki lankadatlan ügybuzgalmát, kiváló szakértelmét, s fáradalmas munkáját adta oda azért, hogy valamint kedves emlékü kolozsvári közgyűlésünk a tanítóknak a tanítványok iránti szeretetét domonstrálta, épúgy méltóképen nyerjen kifejezést a tanítványoknak a *tanítók* iránti szeretete is.

Ez az a gondolat, mely legjobban kifejeződöttnek látszik előttem. S ép ezért bármennyire csábító is az alkalom, nem szólok az iskola és társadalom kölcsönhatásának jeleiről, arról sem, hogy épen egyesületünk közgyűlésének ünnepeiben alkotó tényezővé tenni az ifjúságot, mily szép vala, még csak a műsor előkelően magas színvonalát sem méltatom, bár ez is szót érdemel... Ezen szép ünnepély felett a jótékony-ság napja ragyogott. E napvilág fényénél a többi csillagok nem lát-szanak.

Sz—ó.

Gyertyánffy István búcsúünnepe.

Elmélkedés.

Ha megfigyeljük pedagógiai közéletünket, úgy találjuk, hogy csak ritka esetben képes valamely pedagógus személye nagyobb egységes akcióra indítani a *volt* tanítványok összeségét. A tanító keze alól egymásután kerülnek ki a nemzedékek, de a *volt* tanítványok elszélednek, s ha egyenként táplálnak is rokonszenvet, hálát a derék tanító iránt, de megszűnik közöttük a kapocs, a társadalom a maga bontó erejével feloldja az egykori összetartozást s az egyesekben nem marad meg egyéb, mint a kedves emlék. Ha a tanító egyénisége a *volt* tanítványokban oly erős együttérzést képes teremteni, hogy azok a társadalomban mint többé-kevésbbé együttműködő tényező maradnak meg, az annak a jele, hogy az a tanító nemcsak mint egyén magaslik ki, hanem élete és munkássága individualizált eszmét képvisel. Ennek egyik példáját láttuk 1897-ben a Kármán-ünnepélyen, a mikor a *volt* tanítványok százai meghódoltak a nagy mester s azon eszme előtt, a melyet Kármán a legelőkelőbben s legméltóbban képvisel ez országban, — a tudományos pedagógia eszméje előtt.

Május 24-én is ehhez hasonló lélekemelő ünnepélynek voltunk tanúi. A *volt* tanítványok rajongó szeretettel övezték *volt* tanítójukat, Gyertyánffy Istvánt. Az ott megnyilatkozott közérzésük, kifejtett köztevékenységek élénken bizonyította, hogy a Gyertyánffy szelleme oly élő erő, a mely őket összetartásra, többé-kevésbbé együtt érző és működő társadalmi tényezővé képes egyesíteni. Kétségtelen, hogy azon szép ünnepély megteremtésében első sorban és leginkább a tanítványi hála, elismerés és szeretet játszta a szerepet a kiváló tanító iránt; de

része volt a mozgalom létrejöttében a Gyertyánffy alkotásában, a Pedagógiumban rejlő eszmének is. Gyertyánffy ezelőtt 26 évvel megteremtette a *népoktatási főiskolát* s az az iskola akkor a közszükségnek felelt meg, hézagot pótoltt közoktatásunkban. Abban az időben még a közoktatás egyetemes szervezete annyira elkülönítette a népoktatási intézeteket, a nép- és polgári iskolát a többi iskolatagozatoktól, hogy jogosult volt a népoktatási intézetek exkluzív egymásra építése a legalsóbb foktól, a népiskolától, a legmagasabbig, a polgáriskolai tanítóképző-intézetig. S ha végigtekintünk a múlton, be kell vallanunk, hogy ez a népoktatási főiskola nevezetes szolgálatokat tett köznevelésünk ügyének, első sorban a polgári iskolának, a melyet képzett tanítókkal látott el; de a népiskolának is, mert biztosította a tanítók előmenetelét s a tanítókat képző intézeteket a kikerült tanítványok által rendszerebb és szakszerűbb munkássághoz segítette. Ez a Pedagógium sem a maga egységes szervezetében, sem exkluzivitásában sokáig fenn nem állhat. A népműveltség emelkedésével közelebb kell kerülniök a különböző tagozatú iskoláknak s az exkluzív népoktatási szellem helyébe az egyetemesség eszméjének kell lépnie. Mindazáltal kétségtelen, ha a Pedagógiumban együttlévő intézetek a természetes kiválás processusán mennek is keresztül s ez önállósult intézetek egyéb kapcsolatok létesítésére, egyetemesebb és szélesebb alapok teremtésére törekesznek is: a viszonyok kényszerűségénél fogva még sokáig lesznek egymásra utalva, a polgáriskolai tanítóképző intézet még sokáig lesz az elemi képzőből kiáramló folyónak a fő felfogó medenczéje. Ennélfogva a Gyertyánffy eszméje korántsem mondható erejét veszített vagy éppen bukott eszmének. Az ő alkotása szervezetében átalakulhat, feltagozódhat, a mint hogy át is kell változnia; de lényegében még jó darabig fenn fog maradni a népoktatási intézetek között létesult bensőbb kapcsolat. A május 24-én, a Pedagógiumban összegyülekezett társaság is a mellett tanúskodott, hogy a felső népoktatási tanintézet (akadémia) eszméje az élet erejével hat.

Mi tehát a Gyertyánffy-ünnepélyt nemcsak szép, de érdekes jelenségnek is tartjuk. Annak tartják mások is, a mi kitészik a felhangzott kritikákból is. Felhangzott ugyanis a panasz, hogy az elemi iskolai tanítóság gyéren vett részt az ünnepen. Ezt lehet ugyan a rendezés hibájául is felróni; de mi természetesnek találjuk, hogy azon intézetek tanítói vették ki az ünnepélyből az oroszlánrészt, a melyek legtöbbet köszönhetek a Gyertyánffy alkotásának, t. i. a polgári iskolák és a tanítóképzők. Az egész intézetben rejlő eszme a polgáriskolai tanítóképzőben s részben a tanítóképző-intézeti tanári tanfolyamban csúcsonyul ki; ezeknek is volt és van leginkább a tanítványokra közszellemet teremtő hatása. Az elemi tanítóképzőnél inkább *országos*, mint helyi érdekű hatásokról beszélhetünk.

A tanítóképzésre való országos hatás taglalásánál kevesebbé a Pedagógium vagy ennek elemi képzőjének képe, mint inkább Gyertyánffynak személye emelkedik fel szemünk előtt. Ez az országos hatás ugyanis a székelykeresztúri képzőben kezdődik, a honnan a Gyertyánffy reformeszméi világgá repültek s folytatást nyert a budai

elemi tanítóképző folytonos fejlesztésében, reformálásában, a majdnem évenként születő oly tervezetekben s memorandumokban, a melyek országos reformokat czéloztak. Az 1870-től az 1890 ig történt alapvető kormányintézkedések az elemi tanítóképzés terén a budai képző s főleg Gyertyánffy működésére vezethetők vissza. Ilyenek, hogy csak a legfontosabbakat említsük, az 1877 diki képesítő vizsgálati szabályzat kiadása, a negyedik évfolyam felállítása, a jelenleg érvényes tanterv elkészítése.

Miben állott e szereplésnek tanügypolitikai fontossága? Szerintem abban, hogy az állami tanítóképzést konszolidálta az országban. Az állami tanítóképzés sorsa attól függött, hogy az akkor keletkezett állami tanítóképző-intézetek képesek lesznek-e a tanítóképzés fejlesztése terén a vezető szerephez jutni, a többségben levő s szép múlttal dicsekvő felekezeti képzőkkel szemben. Tudjuk, hogy ez sikerült s ezt főleg Gyertyánffynak s a budai képző testületének lehet köszönni. Akkor még nem volt egyesületünk, a mely az országos fejlesztésre befolyhatott volna. A mozgató, élesztő, tervező és előkészítő szerepet Gyertyánffy vette át. Így tehát Gyertyánffy a budai képző élén szép missziót teljesített. S teljesítette ezt öntudatosan, fáradságot nem kimélve. Ennek a folyton tevékeny és termékeny erőnek nagy része van abban, hogy az állami képzők csakhamar kinőttek gyermekkorukból s ma már annyira megerősödtek, hogy az állami tanítóképzők eme vezető szereplésének fentartása valamivel kisebb nehézségbe ütközik, sőt útját egyengethetjük annak, hogy a tanítóképzés országos egysége az állami képzők égíse alatt megteremtessék.

Gyertyánffy a tanügyi szervezkedés terén úttörő munkát végzett — sikerrel. Ezért önérzettel mondhatja a költővel: «Partra szállottam. Levonom vitorlám; a szelek mérgét nemesen kiálltam. Sok Charybdis közt, sok ezer veszélyben Izzada orcám». Elmondhatja, mert élete nem volt «olcsó időknék hasztalan soka».

Nagy László.

* * *

Az ünnepély lefolyása.

A Gyertyánffy búcsúünnep az ünnepelthez méltó nemes egyszerűséggel folyt le. Nem volt abban az ünnepben semmi nagyképűség, semmi mesterkélttség. Az önzetlen szeretet hozta azt létre s az igazi szeretet nem keresi a külső formákat. Az ünnepélyen sajátságos hangulatot teremtett az, hogy maga az ünnepelt, Gyertyánffy István, nem jelent meg. Megrongált egészségi állapotával mentette ki magát, a mely nagyobb lelki megrázkódtatásokat nem bír el. De érezte mindenki, hogy a távolmaradásban része van az ünnepelt jól ismert szerénységének is. Ez a körülmény távol tartotta az ünnepeltől az érzelmei kitörő megnyilatkozását, de fokozta az érzelmei bensőségét, a tisztelet nagyságát.

Az ünnepély napján, május 24-én, áldozó csütörkön délelőtt jóval

az ünnep megnyilta előtt, már tíz óra tájban gyülekezett a társaság. Az ország minden zege-zúgából jött a volt tanítványok serege. Örömmel üdvözölték egymást az érkezők, s csendesen foglaltak helyet az intézet nagy termében. Az összegyülekezők lehettek másfél százan. 11 órakor érkeztek a budapesti vendégek; szintén tanítványok és az ünnepeltnek tisztelői vagy munkatársai és rokonai. Ott voltak Berzeviczy Albert v. b. t. t. országgyűlési képviselő, volt államtitkár, Zsilinszky Mihály államtitkár, Molnár Viktor min. tanácsos, Halász Ferencz osztálytanácsos, Schack Béla ker. isk. főigazgató, Péterfy Sándor, Lakits Vendel, Komáromy Lajos, Lázár Gyula, Radó Vilmos, Bokor József, Popovics István, Gööz József, Nagy László, Kerékgyártó Elek s az ünnepelt tanártársai, a kiváló tanférriak egész serege s az intézet jelenlegi tanítványai; valamint rokonai: Gyertyánffy Pál alezredes, Szuppán Vilmos igazgató és Senti Bálint titkár.

A terembe lépéskor azonnal szembe tünt Gyertyánffy István élethű arcképe, a melyet Stettka Gyula festett meg művészi kézzel. Az életnagyságú térdkép egyszerű emelvénen volt elhelyezve — lepel nélkül. A tanítványok nem tartották szükségesnek leleplezéssel vadászni a hatást. Követték elvben is a természetesség nemes útját. Az egész közönség külső képe, a vidékről felfaradt tanítványok száza, kiknek arczáról a benső öröm és meglegedés érzése sugárzott le, önkénytelenül meleg érzéssel töltötte meg s elmélkedésre indította a szemlélőt.

Az a gondolat támadt bennünk, hogy a tanítványok valóban megértették mesterüket, átértézték annak jellemét. Ime a jelen ünnepélyt egészen a mester jellemének mintájára rendezték, a puritán egyszerűség, nemesség, természetesség ténye gyanánt.

E gondolatokba valék mélyedve, mikor megzendül a tanárjelöltek karának éneke. Imaszerűen emelkedtek a Hymnusz akkordjai s a mi érzelmeink önkénytelenül hátalsten emelkedtek a magyarok istene felé. Az ünnepet dr. Kiss Áron, a Pedagógium jelenlegi igazgatója, Gyertyánffy utódja nyitotta meg a közönség s különösen a volt tanítványok rövid üdvözlésével. Kiemelte, hogy a tanítványok a jelen ünnepélyükkel méltónak mutatják magukat mesterükhöz, önmagukhoz és az alma materhez. Ezután Váró Bénéámin, kir. tanfelügyelő állott elő s beszélt a volt tanítványok nevében. Dicsőítette a mestert, mint a magasztos kötelességtudás megtestesülését. S ezzel eltalálta Gyertyánffy életének lényegét, a mely nem volt egyéb, mint a magyar kultúra szolgálata a testi és szellemi erőknél teljes felhasználásával, feláldozásával. (Beszédét egész terjedelmében közöljük). Ezután Boga Károly, a dévai tanítóképző-intézet igazgatója, a volt tanítványok egyik jelese, pár lelkes szóval jelentést tett a volt tanítványok mozgalmáról. Kifejezte, hogy a volt tanítványok lelkében örökké fog élni a Gyertyánffy emléke, de alakját az utókor számára is meg akarták örökíteni. Ekkor rámutatott arra az arcképre, a melyet a volt tanítványok festettek meg egyik művészünkkel, Stettka Gyulával s kérte az intézet jelenlegi vezetőjét, vegye azt át és őrizze hűségesen, mint az intézmény talizmánját.

Ekkor minden szem a képre irányult s kerestük abban a mester élő alakját. S e pillanatban valóban úgy tetszett, mintha egy látomány

hatása alatt állottunk volna s a mester alakja megelevenedett volna. Leszállott karosszékéről s kezét áldólag tanítványai felé terjesztvén, lassan a tömeg közé hatolt. Egyik volt tanítványánál állapotodott meg, a kihez szelíden és szerényen simult sáppadt arcú, de lelkes tekintetű gyermeke. Ezt a gyermeket megölelvén s megcsókolván, így szóla: »Te lész ezentúl az én gyermekem is, szívből foglak szeretni s gondoskodom rólad, miként a te apád szeret és gondoz téged...«

Ezután a látomány eltűnt s ismét ott láttuk az arcképet: Gyertyánffy szelíd s nyugalmas tekintetével a karosszéken ülve... Kiss Áron kezdett szólani, hogy megköszönje az ünnepelt nevében is a megtiszteltetést s hogy kiszakítson a küzdelmes mult képéből néhány vonást. Ezzel a néhány vonással kiegészítette s elevenebbé tette azt a képet, a melyet a művész ecsetje alkotott meg a vásznon. Az ő érdekes beszédét is adjuk egész terjedelmében. A beszéd után újra felhangzott a zenekarral kísért ének s vége volt az ünnepnek, de nem szívesen váltunk meg tőle, s lelkünkbe most is vissza-vissza tér anuak megható képe.

Az ünneplő közönség a Pedagógiumból az István-főherceg-szálóba vonult, a hol Gyertyánffy tiszteletére lakomát rendeztek. A mindvégig lelkes hangulatú lakoma harmonikusan egészítette ki az ünnepélyt. Itt nyilatkozott meg hangosan a tanítványok és kartársak érzelme a felköszöntőkben. A polgari képzőt végzett tanítványok részéről Hidasi Sándor beregi tanfelügyelő, az elemi iskolaiak közül Budinszky Károly fővárosi tanító, a tanítóképző tanárok egyesülete nevében dr. Kovács János elnök s a Néptanítók Lapja szerkesztősege nevében dr. Gööz József, a kereskedelmi iskolák részéről dr. Schack Béla főigazgató s a Pedagógium tanári testületéből dr. Kiss Áron méltatta a tavollévő Gyertyánffy érdemeit.

Asztalbontás után úgyszólván egyszerre támadt a társaságban lévőknek a gondolata: »Menjünk Gyertyánffyhoz.« Elment a volt tanítványok egész csapata s elvitte magával lelkes hangulatát, mély ragaszkodástól áthatott tiszteletét az ősz mesternek, a ki szerényen visszavonulván az ünnepeltetéstől, tanítványait avatta a nap hőseivé. Gyertyánffy túlaradó érzéseitől elfogódva, könnyű szemekkel fogadta a körülrajongó tanítványok hálálkodásait. Ugyanekkor fogadta a székykeresztúri tanítóképzőintézet tanári karának küldöttségét is. A testület nevében Ujvári Mihály üdvözölte Gyertyánffy. Lelkesedéssel szólott azokról a nagy időkről, a melyeket a székykeresztúri képző akkor élt át, a mikor Gyertyánffy ott működött s szervezései, reformeszméi, lángszavú szövegeivel a félre eső képzőt az országos mozgalmak középpontjává tette. Gy. meghatottan köszönte meg azon képző üdvözlését, a hol életének legkedvesebb, ideális lelkesedéstől áthatott korszakát töltötte.

Az ünnepélynek utolsó s igen kedves mozzanata folyt le másnap az ünnepeltnél, a ki legbensőbb embereit, barátait, kartársait és tanítványait saját házában vendégelte meg. A kiváló alkalom, a házigazda szíves vendégszeretete annyira felvillanyozta a társaságot, hogy hiába volt Ugrai barátunk bizalmas figyelmestetése: dikciózni nem szabad,

— megindult a felköszöntők árja s a bizalmas körben érdekes és fontos kijelentésekben nem volt hiány. Az ősz mester sem maradt adós a hozzá intézet szavakra s többször felszólalt. Volt tanítványait e szavakkal köszönté fel: »Sokszor és sokat csalódtam, de tanítványaimban soha.«

* * *

Váró Béni beszéde.

Az emberiség szellemi és erkölcsi javainak legszorgalmasabb és önzetlenebb gyűjtői, a kik egy-egy hosszú élet egyedüli örömét és föladatát abban találják, hogy a lélek működésének minden tünetét és titkat kilütkésszék s az erkölcsi világrend öröktörvényeit megismerjék és egybefoglalják, igen szabatosan meghatározták azt is, hogy miben áll a kötelesség általános fogalma, tüzetes rendszere és minő módon kell lerónunk azt egyebek közt abban az állásban, melyet akár sorsunk jelölt ki számunkra, akár saját törekvéseink következtében jutottunk hozzá.

De bármennyire szabatos is ez a meghatározás, a komoly megfigyeles lépten-nyomon ellentéteket talál a kötelesség teljesítésének módja és lényege között. Sőt éppen nem ritkán tapasztaljuk, hogy a hol legtöbb szó esik a kötelességek tudatáról, ott akadhatunk rá gyakran a laza kötelességérzetre s a kik lehangosabban hivatkoznak tevékenységükkel, épp azok nem fordítják mindig összes gondjaikat, teljes erejüket és munkásságukat a reájuk háranló föladatok elvégzésére.

A valódi kötelességtudó ember munkája csendes és zajtalan, mint a termékenyítő májusi eső; — áldásos mint a meleg tavaszi napsugár, eredményeiben pedig gazdag és gyümölcsöző, mint a dúsan eresztő érett kalász. — És a midőn az elért sikerekkel elismerést elismerésre arathatna, szerényen félrevonul s azzal mentegetőzik, hogy mások talán még többet végeztek volna az ő helyében, önmagáról pedig legfőlebb azt mondja, hogy lelkiismerete nyugodt, mert a miben a Gondviselés tehetséggel segítette, abban eljár; a minél ereje arányban állott a föladattal, vissza nem hátrált s a mire nézve egyszerűtete és meggyőződése cselekvésre sarkallotta, helyt állott. Megtette a lehető; megtette kötelességét.

Minél ritkábbak közéletünkben ezek a szerénységükben is magasan kiemelkedő karakterű egyének, annál melegebben s őszintebben nyilvánuljon meg irántuk való tiszteletünk és annál inkább buzdítson példája bennünket is.

Gyertyánffy István, a népoktatás főiskolájának, a m. kir. Pedagógiumnak igazgatója, hosszú és eredményekben gazdag munkásság után nyugalomba vonult. Ez alkalommal ismerősei, tisztelői és barátai, de mindenekfölött közoktatásügyünk legfőbb öre, ministerünk ő nagyméltósága is siettek az elismerés pálmáját nyújtani át neki, mivel kötelességét valóban megtette; mivel föladatait soha nem szünetelt buzgalommal, odaadással és példaadással töltötte be.

De mi nekünk, egykori tanítványainak nemcsak példaadónk volt ő a kötelességteljesítésben, hanem a népoktatásügyi adminisztráció, a

felsőbb népoktatási intézetek igazgatása, vezetése, sőt az érdekeltekkel, szülőkkel és társadalommal való viszonyainkban és eljárásunkban előfordult legkényesebb kérdésekre nézve is évtizedeken át tanácsadónk, vezetőnk és mesterünk vala. Sőt ennél is több: atyai jó barátunk, áldozatkész gyámoltónk volt mindig. Tanítványait családtagok gyanánt csatolta magához jóságos lelkével, minek valóban megható jelét adta csak néhány nappal is ezelőtt azzal a fejedelmi alapítványal, melylyel egykori tanítványainak gyermekeiről kíván gondoskodni.

Távozásának mi reánk való hatása tehát hasonló ahhoz, midőn az emberiség legnagyobb tanítómestere a Betánia körül elterülő hegyekre vezeté tanítványait, munkásságra, igéinek hirdetésére buzdítván és megáldván őket, szemük láttára emelkedett menyekbe; a minék ünnepét ezerkilencszázadik ízben ünnepli ép ma mi velünk együtt a keresztény világ.

Kételkedni szerettünk volna a távozás hírében; de midőn tiszteletet gerjesztő ősz fürteire és terhes, gondteljes hosszú közszolgálatára tekintettünk, meg kelle nyugodnunk abban; sokáig tanácstalanul néztünk a távozó után s aggódva kérdezők magunktól, vajjon kitől vehetünk majd példát és buzdítást további munkánk folyamán? Végre e kérdésre is megnyugtató feleletet találtunk abban, hogy a lelépő kormányos evezőjét addigi legodaadóbb és hívebb munkatársa vette kezébe, a gondviselés pedig a nyugalomba vonulót lelki és fizikai erejének teljességével engedte távozni, a mienk tehát ő mostan is és hő óhajunk és imánk megtartják nekünk ezután is igen sokáig.

Ebbe vetett bizodalommal és reménnyel is eltelve gyülekeztünk tehát ide, Gyertyánffy áldásos működésének színhelyére és maradandó alkotásai egyikének falai közé, hogy hálánkat külsőképen is leróhassuk, elismerésünk pálmáját mi is bemutathassuk s a kötelességteljesítésben eszményi magaslatban álló példájából további munkánkhoz erőt, buzdítást és újabb lelkesedést meríthessünk.

Az ő nevével van egybeforrva a magyar felsőbb népoktatásügy története és az ő komoly czéltudatos tevékenységének köszönhetjük, hogy — a miről az általános magyar kultúra alaptörvénye, a népoktatási törvény, megfeledezett, — még mielőtt e hézag miatt nagyobb bajok támadhattak volna: már 26 évvel ezelőtt felsőbb oktatásunk egy új intézettel lett gazdagabb, a mely azóta és ma a felső nép- és polgári iskolák valamint tanítóképző-intézetek tanárainak igazi nevelő-intézete s ezenkívül felsőbb leány- és felső kereskedelmi iskoláinknak is nem egy derék munkást szolgáltatót.

Ebben az intézetben a Gyertyánffy eszméi öltöttek testet, az ő lankadatlan kötelességteljesítése emelte fokról-fokra, hogy föladatának folyton jobban megfeleilhessen s az ő éber figyelmének őrködése által nyert — ha kellett védelmet, majd — a mire már büszkén mutathat — tekintélyt itthon és a külföldön egyaránt.

Maga e díszes hajlék is, melyben ez az intézet elhelyezve van, az ő alkotása; a szellem pedig, melyet benne meghonosított és becses örökség gyanánt mi reánk és a késő unokákra hagyott hátra, a kötelességtudás és kötelességteljesítés szelleme.

Ez a szellem pedig most már hatalmas tényező és mind mélyebb gyökereket ereszt nemzeti kultúránk széles mezején. Egy negyed évszázad leforgása óta mintegy 800-ra emelkedtünk számban azok, a kik ezen intézetből kerülve ki, hazánk minden jelentősebb központján közvetve és közvetlenül ebben a szellemben igyekezünk erőnkhez és tehetségeinkhez képest felsőbb népoktatási intézetekben, szakiskolákban és a népoktatásügyi adminisztrációjában kötelességeinket teljesíteni.

Legyen tehát e szellem ez intézetnek, a népoktatás főiskolájának jövőben is állandó éltető, buzdító és örökös génusza.

És hogy soha el ne halványuljon, időtlen időkig itt lakozzék, emlékeztessen arra most és majdan mindenkit ez a kép: Gyertyánffy István életnagyságú hű képe, melyet mi, egykori tanítványai, szívünk utolsó dobbanásáig megőrzendő halánk, szeretetünk és ragaszkodásunk jeléül a Pedagógium számára festetünk.

Végül kérve kérjük a Pedagógium mostani igazgatóját, egykori szeretett tanárunkat, a ki Gyertyánffy kötelességtudásának, eszméinek és tevékenységének leghívebb és méltóbb letéteményese, úgyszintén ő méltóságát, a Pedagógium gondnokát, valamint tanári karát, hogy ezt a képet gondjaikba, oltalmukba venni kegyeskedjenek.

* * *

Dr. Kiss Áron beszéde.

Igen tisztelt Uraim! Önök a tanítványi hála igaz jeléül egy művészi kézzel festett s magában is benső beccsel bíró képet ajánlanak fel a Pedagógiumnak.

Ő Excellenciájá, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr az Önöknek is birtokukban levő magas rendelet során örömét s elismerését fejezte ki az egykori tanítványok eme szép megemlékezése felett s fölhatalmazott engem, mint a Pedagógium mostani igazgatóját, hogy e képet az intézet tulajdonába átvegyem s megőrizzem.

Ünnepélyünkön a magas közoktatásügyi kormány több előkelő tagját s élükön Zsilinszky Mihály államtitkár s Molnár Viktor miniszteri tanácsos urakat van szerencsénk üdvözölni. Az ő jelenlétük záloga annak, mily elismeréssel viseltetik ma is a magas miniszterium az Önök volt tanárának, ez intézet sok éven át volt igazgatójának kitünős tehetsége s egy emberöltőn át tartott érdemes munkálkodása iránt.

Az ő jelenlétükben átveszem tehát e képet s meg fogom azt őrizni s utódomnak megőrzés végett átszolgáltatom.

Ez a kép azonban nemcsak Gyertyánffy István képe, de e kép vásznáról egy 25 éves korszak is beszél hozzánk.

Önök maguk is, Uraim, nem csupán a volt igazgató s tanár iránti hálájukat akarták kifejezni; van az Önök tényének olyan része is, mely egyenesen ennek az intézetnek, a Pedagógiumnak szól.

Ép ezért engedtessek meg nekem, hogy most, midőn e díszes társaság előtt a tanítványok seregéhez intézem szavaimat, ne csak elődöm személyisége foglaljon el, de vethessek egy-két tekintetet ez intézet lefolyt 25 esztendejére is.

A tanítványok előtt ez intézet alapításában, fejlesztésében, sikereiben s viszontagságaiban az ünnepelt áll előtérben.

Az intézet alapítása Trefort s tanácsosa, Gönczy Pál idejére esik, fejlesztése pedig a későbbi kormányok, Csáky és kitűnő államtitkára, Berzeviczy Albert auspiciumai szerint történt. Az ünnepelt ott volt mindenütt, a hol intencziókat szerezhetett, hol terveket, reformjavaslatokat nyujthatott át, hol kedvencz intézetéért informálhatott s teljesen az övé volt a belső vezetés és e sok ágú intézet oly anyyira terhes adminisztrációja és hogy ő ezt mily szakértelemmel, mennyi tapintattal és körültekintéssel teljesítette, koronatanúm van rá ő nagyméltóságának, Berzeviczy Albert úrnak személyében, kívül szemben hálás köszönettel kell elismernünk, hogy szokásaihoz hiven most is megjelent, hogy jelenléte által az ünneplésnek igazat adjon s örömeinkben való részvéte által bennünket ismételten lekötelezen.

Ez az intézet sokáig több tanfolyamra oszolva, egy egész közoktatásügyi komplexum volt. Tanfolyamai, daczára heterogen voltaknak, a népoktatás eszméjében egységes intézetté szerveződtek. Jellemvonásuk volt, hogy a sok külön tanfolyam közül mindegyik közoktatásügyi szervezetünk egy-egy hiányát pótolta. Az általuk képviselt eszmének megfelelő intézmény a közoktatásügy organizmusában még addig nem volt. A Pedagógium a felismert hiányon iparkodott segíteni. Lassanként aztán a különböző tanfolyamok Gy. I. és a Pedagógium tanári karának működése alatt megnövekedtek s a mint teljes korukat elérték, vagy esetleg időközben az illető eszme önálló intézményt nyert, itt hagyták a Pedagógiumot, vagy egyesültek a megfelelő rokon intézettel.

Az élet ugyis mindig centralizál s ha a központosítás a fejlődést akadályozza, a decentralizálással szabadabb mozgást enged az egyes tagoknak.

A Pedagógiumnak sem az volt a hivatása, hogy az összes népoktatást képviselje, ellenkezőleg mint a népoktatási intézetek tanító- s tanárképző-intézete, legyen főiskolája a népoktatásnak.

Ez az értelmezés megnyugtathat bennünket intézetünk jövője felől. S bizonynyal itt az ideje, hogy a Pedagógium egyetlen egy eszme képviselőjére, a magasabb népoktatási intézetek tanító- s tanárképzésére szorítkozzék. Talán a kertészké, mely az intézet fájáról egyegy ágat lenyes, ép ez által a tápláló anyaföldből több nedvet biztosít a főtörzs megmaradt sudarának.

De Gy. I. a régi Pedagógiumot képviseli. Itt engedjenek meg Önök, a Gy. I. tanítványai, az én tisztelt barátaim, ha egy üres térre kell rámutatnom ebben a nagyon is telt házban. Hol van a népiskola, hol vannak Gy. I. azon tanítványai, kik a népiskoláknál működnek? A régi Pedagógium, és még a mai is, a népiskolát is képviselte s a mai ünnepen nekik is előkelő helyet kellene elfoglalniok. De bizonynyal

az ő körükben is ünnep a mai nap, s hihető, hogy előttük is, mint előttünk, felmerül ma az ünnepeelt pályafutása és szeretettel, hálával gondolnak vissza ók is egykori tanárukra.

Gy.-t és munkásságát tanártársai közül talán én ismerem leg-
régebben. Sőt tanári pályánk, tankönyvirodalmi igyekezeteink, a tan-
ügyi lapok körüli munkásságunk, s a mit a filanthrop intézetek érdekében
magunkra vállaltunk, sokszor érintették egymást.

Ezt csak azért említem, hogy e hosszas baráti érintkezés is
támogassa az én jogosultságomat ahhoz, hogy e 25 évről egy-két
jellemző vonást elmondhassak.

Gy. állását ez intézethez s az ebben s ez által képviselt eszméket
már érintettem. Az előttem ülő hallgatóság egy része ismeri ez intézet
első éveit, másik része a későbbieket. Itt látom egy igen tisztelt
barátomat, ma már doktor s magasabb képesítést is szerzett kollegám,
a ki ép akkor tett itt képesítést, mikor ez intézet született és szerzett
oklevelet az összes tárgyakból. Voltak, a kik egy-két tárgyból, néha
a legfantasztikusabb összeállítással (szépírás, torna, számtan) vizsgáltak
itt. Ekkor még a 68-iki törvény szerint a polgáriskolai tanítóságra elég
képesítés volt, ha a népisk. tanítói oklevél megszerzése után egy évre
a polg. iskolákban taníttatni szokott tárgyakból valaki újra vizsgálatot
tett. Később már önálló tanári kar — igaz, e tanári kar tagjai csak
óraadók voltak, de mindannyian kitünő erők — próbálkozott meg a
képzéssel s úgy történt a képesítés. Azután ismét az elemi tanítóképző
tanári karára bízta a képzést. Ez a korszak sokáig tartott, s bizony
ennek a vas-korszaknak sok volt a rozsdája. A tanárok el voltak
munkával halmozva s azon sajátos gyakorlat mellett, hogy egyik
órán az elemi képzőben, másik órán a polgári képzőben kellett ugyan-
azt az anyagot a növendékek kora, előképzettsége, jövő pályája által
parancsolt más-más szempontok szerint tanítani, nem lett volna az sem
csuda, ha az intézet nem funkcionál oly sikerrel, mint a milyen sikert
a tanárok s növendékeik buzgalma még is csak biztosított. De az elemi
tanítóképzés emelésére (négy évi tanfolyam) még is csak szükség lett
és szükség lett a polgári tanítóképző évfolyamait is háromra terjesz-
teni ki, s végül szükség lett a külön tanári karra s az intézet teljesen
önálló kifejlesztésére.

Küzdelmes évek voltak ezek s ha ez évek ideg- és izombénító
munkái közé odaképezljük Gy.-t, megleltük a kulcsát a mai ünneplés-
nek s az okot arra a szeretetre, melyben tanítványai részéről oly
kitünő mértékben számíthatott.

Hátha még vesszük az internátus és a köztartás ügyét. Pillanatra
ugyan ez a dolog úgy tűnhetnék fel, mintha ez is svájci hatás alatt
állott volna elő. De annak, a ki úgy ismerte a hazai kollegiumi
bennlakásokat, mint Gy. és előljárója, Gönczy Pál, nem sok idő
kellett ahhoz, hogy itt is saját útjaikat kövessék. Az ifjúság, mely
eleintén össze-vissza, felügyelet nélkül, sokszor nyomorúságos helyiség-
ben még nyomorultabb társaságban lakott, az ő intézkedéseik folytan
napfényes otthont és tisztességes ellátást nyert.

De nemcsak az igazgató szervező és vezető munkája vette Gy.-t igénybe. A Trefort-émlékünnepély alkalmával egy egyszerű társaság, három ember, melynek ő elnöke volt, a másik kettő egyikéből kitölt a titkár, a másikából a pénztárnok, megkezdte a tanítói arvház megalapítását. Akkor is a tanítványai javán s azok gyermekeién dolgozott. Ez az eszme később szerencsés kezekbe (Tóth József) adva, meg is valósult, s ma mint igazi érdemjel díszíti a Pedagógium területét.

Mint író is illik őt említenem. Igaz, ha íróról van szó, az ember Aranyra, Jókaira szokott gondolni. De arra, hogy egy nemzet Aranyt vagy Jókait olvassa, egészséges agyu, nemzeti eszmékkal, vágyakkal, törekvésekkel és önérettel eltöltött nemzedék szükséges. Ezért kell megadnunk a tankönyvek íróinak is az író nevet. Egy jó tankönyv biztosabb alapja és záloga jövőnk magyarságunknak, mint a törvénykönyvek egész szekér paragrafusai. És e tekintetben a Pedagógium tiszteletreméltó állást foglalt el. A Pedagógium összeköttetésben állott a magyar nemzeti játékok gyűjtése, dallamosítása és terjesztése által a kisdédovási reform munkásaival, az ábéczé s az olvasókönyvek útján a magyar nemzeti népies és írott irodalomnak a nép közzé való bevitelét célzó törekvésekkel, a nemzeti énekügy fejlesztésével is.

Más oldalról a Pedagógium figyelemmel kísérte növendékeit akkor is, mikor azok már nem tartoztak többé az iskola kötelei közé. Hatalmas eszköz volt e tekintetben a Néptanítók Lapja, melyet Gy. évtizedeken keresztül szerkesztett, s melynek csak akkor szűnt meg szerkesztője lenni, mikor már a fáradt munkás keze meg-megreszketett az eke szarván. A szerkesztés más kezekbe és nem idegen kezekbe jutott. Nincs s akkor sem volt ok a változtatás sajnálatára. Az embernek végre is azok a legjobb akarói, kik az addig teljesített jó munkát megóvják az olyan prológustól, mely felett a közönség jóakarata kelljen apellálni. A felső nép- és polgári iskolaügy irodalmi képviselőtére is volt a Pedagógiumnak közlönye, melynek az első évben tulajdonosa és szerkesztője is Gy. volt. E közlöny egy csomó év lefolyása után és akkor szűnt meg, midőn az egész ország polgáriskolai tanársága egy egyesületbe olvadt össze s egy szakközlöny fentartására készségét kijelentette. Mind a két közlöny (Népt. Lapja, Felső nép- s polgárisk. közl.) Gy. vezérlete alatt hivatást teljesített s nemcsak a Pedagógiumot kötötte össze a tanító világ két területével, de sokat tett az egészséges nevelési eszmék terjesztésére, a tanítók továbbképzésére is.

Az a könyv, mely e művészi kép háttérében az asztalon áll, ez intézet *«Multja és Felene»*, s hogy ez intézetnek jövője is lesz, azt Önök, Gy. tanítványai fogják megmutatni.

Elődöm megtiszteltetése nekem magamnak is megtiszteltetés és én az én baráti érzelmeim melegségével, melylyel elődöm iránt mindig viseltetem, köszönöm az Önök hálaünnepelését. Önök a maguk érdekében is jól cselekedtek. Adja Isten, hogy saját tanítványaik olyan érzelmekkel viseltessenek Önök iránt, mint Önök viseltettek mesterük iránt! Még egyszer köszönetemet fejezem ki e szép ünnepélyért a

tanítványok seregének, a magas kormány megjelent tagjainak, Ő nagymélt. Berzeviczy Albert úrnak, a Gyertyánffy-család jelenlevő igen tisztelt képviselőinek, a fővárosi testvérintézetek testületileg megjelent tanárkarainak, a tanítóképző-intézeti s a polgárisok, tanárok egyesületeinek. Vigyék szét e szép ünnepély emlékét s őrizzék meg lelkökben a tudatot, hogy Gy. I. 25 éves működése nyomtalanul nem enyészett el.

* * *

Gyertyánffy István tanítványaihoz.

I. A tanítványokhoz intézett levél.¹⁾

Tekintetes Boga Károly állami tanítóképző intézeti igazgató Urnak

Déván.

Igen Tisztelt Igazgató Úr! Midőn ön, kedves Igazgató úr, és Ugray János gyakorló polg. iskolai tanár úr folyó hó 6-án egykori kedves emlékü pedagógiumbeli tanítványaim nevében és megbízásából engemet lakásomon fölkeresni sziveskedtek, hogy meghívjanak arra az ünnepélyre, melyet önök nyugdíjba vonulásom alkalmából irántam való szeretetüknek tanúbizonyosságául egy negyed százados küzdelmes működésem színhelyén, a Pedagógiumban rendezni sziveskedtek, volt szerencsém röviden érinteni azon általam őszintén sajnált körülményt, melynélfogva részint a személyes ünnepeltetések iránti leküzdhetetlen idegenkedésem miatt, de ezúttal leginkább egészségi állapotomnak azon kategórikus imperatívusa miatt, mely a nagyobb kedélyi izgalmak kerülésére kényszerít, e nekem szánt szép ünnepélyen csak lélekben fogok részt vehetni. De ugyanekkor kifejeztem önök előtt azt is, hogy mennyire becses, sőt boldogító rám nézve az önök irántam való szeretetének ezen újabb és most is annyira önkénytes, a számító emberi érdek és hiúság minden salakjától ment megnyilatkozása.

Mondottam, és jól esik újból elmondanom ezt most már mindnyájuk előtt is, bár tanítványaimnak irántam való szeretetében nemcsak hogy nem kételkedtem soha, sőt legközelebről is, mondhatni, ez a szeretet vala az az egyetlen fénysugár, mely a magánéletbe való mostani önkénytes visszavonulásom rideg homályát kissé földerítette és melegítette: mindazonáltal ragaszzkodásuknak ezzel a most nyilvánuló imponáns erejével és hevével a szó teljes értelmében megleptek és — kell-e mondanom? — boldoggá tettek engemet.

És mondottam még egyet. Azt, hogy önök ezzel öntudatlanul is egy oly elhatározásom kinyilvánítására ösztönöztek, melyről máskülönben csak halálom után fogtak volna tudomást szerezni.

¹⁾ A június hó 25-én megtartott Gyertyánffy-ünnepélyen sajnálatos tévedés folytán nem kerülhetett sor az ünnepelt tanítványaihoz intézett alább következő levelének felolvasására. Ennek közlésével tehát most egy mindenki által érzett hiányát egészítjük ki az ünnepélynek.

Ellenállhatatlan vágy támadt ugyanis bennem arra nézve, hogy irántam való szeretetüknek e meghatóan szép tényei mellé hadd állítsak én is *már most* egy oly tényt, mely viszont az én önök iránt való szeretetemről tegyen tanúságot.

E tény az én egykori kedves emlékéü pedagógiumbeli tanítványaim, illetőleg az országos tanítóképző intézeti és polgári iskolai tanári egyesületek javára is tett és körülbelül évi 850, azaz nyolczszázötven koronát jövedelmező alapítványomban áll.

Elmondottam becses látogatásuk alkalmával élő szóval ez alapítványom lényegét és részleteit. Hadd mondjam el azt most a nagyobb hitelesség és jogi erő kedvéért írásban és ezennel ide mellékelt alapító-levelem által.

De mielőtt ezt tenném, hadd legyen szabad kifejezést adnom azon jól eső tudatomnak, hogy az önök által nekem szánt mostani nagy megtiszteltetés és ez alapítványra vonatkozó elhatározásom közt, mely már több mint egy évvel ezelőtt meg volt bennem érelve, de a melyről csak e hó 6-án szereztek önök tudomást, *egyáltalán nincs és nem is volt semminemű okozati egybefüggés*. Örömmel latom e tényből, hogy kölcsönösen nem volt szükségünk ezekre a külső élesztő eszközökre, hogy egymás iránt való szeretetünknek és becsülésünknek ez úttal és ily módon is kifejezést adjunk.

Köszönöm, melegen köszönöm önöknek ezt a szeretetet. Sőt köszönöm magát az ünneplést is, nem annyira önmagamért, mint azon eszmékért és eszményekért, a melyek a Pedagógium fogalmához kapcsolódtak és csak ezt az egyet sajnálom, hogy a mi közös »Alma Mater«-ünk szolgálatában elkopott idegzetem megfoszt attól az örömtől, hogy kedves körükben személyesen megjelenjek s ott élőszóval adjam elő azt a köszönetet s ugyanígy biztosítsam önöket az önök és anyaiskolánk iránt érzett és szívem végdobbanásáig soha meg nem szünő szeretetem felől is.

Kedves Igazgató Úr! Önhöz, mint a szerény nevemmel kapcsolatos ünnepélyt rendező bizottság tisztelt elnökéhez intézett e levelem tulajdonképen ön által egykori kedves emlékéü tanítványaim összeségéhez van intézve. Kérem tehát e soraimnak ünnepélyes összejövételük alkalmával leendő szíves felolvasását. És kérem mindenek felett önöket, legyenek szívesek jó néven venni önök iránt való szeretetem és a mai megünnepeltetésem miatt érzett meleg hálám kifejezését ebben — a bár igen tökéletlen és silány, — de azért érzelmeim őszinteségére nézve nem kisebb értékü formában is.

Isten áldását kívánva szeretett egykori tanítványaim összeségére, de nemkülönbön az anyaintézetre és annak jelenlegi érdemes előljáróira, igazgatójára és az összes tanári karra is, magamat valamennyiök szíves emlékébe ajánlva, Budapesten, 1900. évi május hó 24-én, szerető egykori igazgatójuk s mindenkoron igaz hívük: *Gyertyánffy István*, királyi tanácsos, mint a budapesti állami Pedagógium nyugalmazott igazgatója.

II. Alapító-level.

Annak alkalmából, hogy önkénytes nyugdíjba menetelem folytán a budapesti áll. Pedagógium, illetőleg állami polg. isk. tanítóképző igazgatói állásától megváltam, a nevezett intézetből igazgatói hivataloskodásom ideje alatt kikerült növendékeim iránt való szeretetem tanúbizonyságául és hálás viszonzásául is annak a ragaszkodó szeretetnek, a melyet tanítványaim irántam mindenkoron tanusítottak és a melylyel különösen most, nyugdíjba menetelem alkalmával engemet elhalmoztak, az alább következő pontokban részletesen megállapított örök alapítványt teszem.

1. Az alapítvány neve a következő: Gyertyánffy Istvánnak a budapesti Pedagógiumból az ő 25 éves igazgatói működése alatt (1873/74—1897/98. isk. évig) kikerült tanítványai fiai részére tett alapítványa. Az alapítvány e neve addig tart, míg lesznek a nevezett időszakból oly tanítványaim, kik az ezen alapítvány után esedékes évi jövedelmet fiaik felsőbb isk. továbbképzése céljából az alább részletezendő módokat mellett igénybe vehetik. Ha ilyenek többé már nem lesznek, akkor az alapítvány neve a következőre változik: Gyertyánffy Istvánnak a magyarországi tanítóképző-intézeti és polgári iskolai tanárok fiai részére tett alapítványa.

2. Ez alapítvány tőkevagyonát egy darab »Pesti Hazai Első Takarékpénztári« részvény képezi, melynek ez évi osztaléka 850 azaz nyolczszázötven koronából állott s mely emberi számítás szerint ez után sem fog birtokosainak kisebb osztalékot juttatni.

3. A fentebbi pontban megnevezett ezen egy darab részvény egyéb értékpapirjaimmal együtt az Osztrák-Magyar Bank budapesti osztályában van letétbe helyezve. Azok, a kik részére ez alapítványomat tettem, e részvénynek s így az ezen részvény után járó évi osztaléknak is csak halálom után fognak a birtokába jutni. E részvény tehát ekkor szelvényeivel együtt örököseim által a hagyatékából azonnal ki lesz szakítandó és az — az ezen alapító-level 1. pontjában is megnevezett tulajdonosok birtokába lesz átadandó.

4. Ezen alapítványt — miként az már a címről szóló 1. pont alatt is érintve van — első sorban a budapesti állami polgári iskolai tanítóképzőből az 1873/74. isk. évtől bezárólag egészen az 1897/98. isk. évig, tehát az én ezen intézetnél eltöltött 25 éves igazgatói működésem alatt kikerült azon tanítványaim fiai javára teszem, kik a hazai közoktatásügy terén akár mint tanfelügyelők, akár mint tanító- avagy tanítónőképző-intézeti, akár mint felső keresk. isk. vagy polgári — esetleg felső népiskolai fiú- vagy leányiskolai igazgatók vagy tanárok működnek.

A midőn pedig elkövetkezik az az idő, hogy a fent körülírt értelemben oly tanítványaim, kiknek fiai ez alapítványt igénybe vehetnek, többé már nem léteznek, úgy ez alapítvány rászáll fele részben a hazai tanítóképző-intézeti — fele részben pedig a hazai polg. isk. orsz. egyesületekre oly módon, hogy ez alapítványt a fent nevezett egyesü-

letek tanítóképző-intézeti, illetőleg polgári iskolai tanár-tagjainak arra érdemes fiai élvezhessék és pedig akkor már tekintet nélkül arra, hogy az illető tanárok a Pedagógiumból kerültek-e ki, avagy sem.

Ha pedig ez egyesületek is bármely oknál fogva létezni megszűnének, úgy ez alapítvány kezelése és javadalmainak kiosztására, az ezen alapító levelemben kifejtett feltételeket érvényben hagyva, a mindenkori felelős magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium kérendő fel. De mihelyt a fent jelzett egyesületek újból megalakúlnak, ez alapítványom újból azok kezelésébe lesz átengedendő.

5. Hogy ez alapítvány évi haszonélvezete mi módon osztassék ki és az minő feltételekhez köttessék: ez részletesebben az alább megnevezendő alapítvány-kezelő-bizottság által lesz megállapítandó. Én erre nézve ez úttal csak a következő feltételeket kötöm ki:

a) hogy az alapítvány évi jövedelme mindig az illető tanárszülők szolgálati korrára, érdemeire és anyagi helyzetére való igazságos tekintettel, de nemkülönben az ezen ösztöndíjra pályázó gyermekeik tanulás-, szorgalom- és jellembeli minőségének gondos figyelembevételével is osztassék ki;

b) hogy ez ösztöndíj az annak elnyerésére illetékeseknek csupán a felsőbb fokú kiképzetésére szolgáljon, tehát annak élvezetéből az illetőknek akár a közép-, polgári, avagy felső keresk. iskolákba, avagy az elemi tanítóképző-intézetbe, akár bármely ezekkel rokon, avagy egy színvonalú intézetekbe járó növendékei ki vannak zárva. Annak megállapítása, hogy a felsőbb fokú kiképzetésre szolgáló intézetek alatt névleg mely intézetek legyenek értendők, az alapítvány-kezelő bizottságnak lesz a teendője. Óhajtánám, hogy ez még életemben és az én ebbeli intenczióimnak megfelelően állapíttatnék meg. Én ezúttal csak annak a kijelentésére szorítkozom, hogy ez alapítványommal általában véve az illetők főiskolai kiképzését akarom ugyan elősegíteni, de ez alatt nem csupán azt a felsőbb fokú kiképzést akarom érteni, a mely a hazai vagy külföldi egyetemeken nyerhető, sőt inkább óhajtom, hogy ez alapítványom által a szorosabb értelemben vett tudományos szakképzésen kívül az arra hajlammal és tehetséggel bíróknak úgy a képző- és iparművészet, mint a gazdasági és kereskedelmi legmagasabb fokú kiképzése is elősegíttessék.

6. Úgy az alapítvány kezelése, mint annak idejében az arra való pályázat kihirdetése és az ösztöndíj odaitélése az alapítvány-kezelő-bizottságnak lesz a feladata. E bizottságot már most — tehát még mielőtt magát az alapítványt az ezen alapító-levélemben kijelölt célra tényleg átengedhetném — elnökségében magam megalakítani óhajtom s erre — azon reményben, hogy e tisztelet az illetők elvállalni szívesek leendenek — ezennel fölkérem a következő urakat:

a bizottság örökös tiszteletbeli elnökéül: a m. kir. Pedagógium mindenkori igazgatóját;

elnökéül: Varó Béni fogarasmegyei kir. tanfelügyelő urat;

helyettes elnökeiül: Boga Károly dévai állami tanítóképző-intézeti és Seemann Gábor szombathelyi állami polgári és felső kereskedelmi iskolai igazgató urakat.

A hústagú bizottság többi tagjainak a megválasztása tanítványaim összeségének a joga. Hogy az elnökséget itt magam alakítám meg, tettem azért, hogy már eleve biztosítsam abban a kedves tanítványaim által elfoglalt mindenik szolgálati ágnak a képviselőjét.

A tanítóképző intézeti és polg. isk. tanárok orsz. egyesületeit is fölkérem ezennel, hogy e bizottságba addig is, míg ez alapítvány egészen az ő birtokukba szállna át, egy-egy tagot választás útján kiküldeni sziveskedjenek.

Az ezen bizottságban akár kilépés, akár elhalálozás által megüresedendő helyek, a míg életben vagyok, általam, azután maga a bizottság által lesznek választás útján betöltendő, ide nem értve természetesen a két egyesület által mindig választás útján betöltendő két tag-sági helyet.

Ezeken kívül a többi bizottsági tagsági helyek azonban ezentúl is, a míg csak lehet, mindig egykori tanítványaim soraiból lesznek betöltendő.

Az esetre, ha azon kedvező helyzetben lehetek, hogy még életemben a bizottság rendelkezésére bocsáthatom az ezen alapítványom után esedékes évi jövedelmet, úgy ezen ösztöndíj odaítélését a bizottság javaslatának meghallgatásával magamnak tartom fenn.

7. Ezen alapítványom kezelésének legfőbb öre Magyarország mindenkori vallás- és közoktatásügyi minisztere lévén, a kezelő-bizottság megalakulása után annak egyik legelső teendője leend, ez alapítványról, alapító-levelem hiteles másolatának mellékelése mellett a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak jelentést tenni.

8. Ez alapító-levelelről megfelelő számú hiteles másolatok készíten-dők, melyek közül egyik példány — mint az fentebb is említettett — a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz lesz felterjesztendő, továbbá egy példány a budapesti állami polgári iskolai tanítóképző, egy a tanítóképző-intézeti és egy a polgári iskolai tanárok országos egyesületeinek irattáraiba lesznek elhelyezendő. Az alapító-level két eredeti példánya közül az egyiket én fogom megőrizni, a másik az alapítványkezelő-bizottság elnökségénél lesz letéve.

Végül még csak annak az óhajtasomnak akarok kifejezést adni, hogy egykori tanítványaim iránti szeretetemből eredett ezen szerény tényem legyen hirdetője a köztünk fennállott benső viszonyoknak még akkor is, a midőn már sem én, sem Önök nem fogunk erről itt e földön tanúságot tehetni. És mindenekfelett adja Isten, hogy ez a tény váljék javára szeretett hazánk közoktatásügyének, melynek, úgy hiszem, hűséges munkásai valánk valamennyien — ez a múlt idő csak reám vonatkozik — Önök pedig lenni fognak — ezt adja a Mindenható! — még ezután is igen-igen sokáig. Úgy legyen! Kelt Budapesten, 1900. évi május hó 24-én.

Gyertyánffy Istvánnak!

Legyen áldott e nap, hogy köréd gyűlhattünk,
 Kik évek során át körötted valánk,
 Itt vagyunk mindnyájan, eljövénk te hozzád
 Szívünkkel-lelkünkkel, vezérünk, apánk!
 Eljövénk te hozzád, elmondani néked,
 Hogy az vagy te most is, — mi egykor — nekünk:
 A mi büszkeségünk, örök példaképünk,
 Mesterünk, kit áldunk, forrón szeretünk!

Térben és időben távolodva tőled,
 Mind nagyobb- s nagyobbbnak látunk tégedet,
 A világ ezernyi hívságos zajában,
 Hol csak a szó olesó s oly drága a tett! —
 Te csak tettben éltél; ősi rengetegben
 Nagy s nemes eszméknek törtél új utat
 S hogyha megvérezte lelked' gáncs bozótja,
 Új erőt adott birád: az öntudat! . . .

Hogy beírad egykor tudásod' elménkbe,
 Szívünk közepébe írtad a neved'!
 S érezzük azóta távolban-közelben
 A fejük felett jóságos két kezed'.
 Azt a két kezét, mely dolgozott szünetlen
 S csak jót tőn egy hosszú ember élten át,
 Mely magadtól vonva el munkád gyümölcsét
 Köztünk osztá szét pazar ajándokát!

Eljövénk te hozzád, megköszönni néked
 Nagy lelked köztünk kiosztott kincseit!
 Óh, bár szót találnánk, mely azt elmondhatná,
 Mit a szívünk érez, megdobbanva itt. —
 De meg nem találjuk. — Hisz azt meghálálnunk,
 Mit te értünk tettél, holtig sem lehet;
 Nem mondunk, csak annyit: áldjon meg az Isten,
 Úgy, a hogy megáldott minket te veled!

Tanfi Iván.

Pár szó a „Májusi előléptetés“-hez.¹⁾

(Levél a szerkesztőhöz.)

Kedves Barátom! Engedd meg, hogy én, mint öreg tanár, a ki már 32 év óta foglalkozom az írások javításával, ez alkalommal a tőled szerkesztett folyóirat fent jelölt cikkére is tehessek néhány, jóformán stilisztikai természetű helyreigazító megjegyzést.

I. Az a cikk *elvi* fontosságúnak mondja azt, hogy «egy elemi tanítónőképző int. tanítónőt (Molnár Leontint) a VIII. fiz. osztályba léptettek elő.» Sőt «emeli e tény *elvi* fontosságát az, hogy ugyanekkor a

¹⁾ L. a M. Tanítóképző 1900. V. füzetét.

polg. tanítónőképző három tanítónőjével ugyanez történt. Ezzel megtört a VIII. fiz. osztály várfala, mely eddig a tanítónőknek bevehetetlennek látszott.»

2. Ugyanez a cikk «sajnos körülmény»-ként említi, hogy az utóbbi előléptetéseknél «míg a polg. tanítónőképző gyakorló-iskolai tanítónőivel méltányosan bántak el, addig, egészen méltatlanul, mellőzték a polg. férfitanítóképző gyakorló-isk. tanítóit. Erre a méltatlan eljárásra ezek a családos tanárok működésükkel nem szolgáltak rá».

No hát itt először is az a hiba, hogy az az olvasó, a ki e dologba más forrásból nincs beavatva, sem az 1., sem a 2., pontban foglaltakat nem értheti, minthogy a M. Tanítóképző áprilisi száma *csak* az ápr. 28-i minist. rendeletet közli s elmulasztotta az ápr. 29-i ministeri felsőbb rendelet közzétételét, mely a Pedagógiumban s az Erzsébet-nőiskolában működő tanárok és tanítók előléptetéséről szól, s a mely ez intézetek gondnoksága útján közöltetett a most nevezett iskolákkal.

A második stilisztikai tévedés az anyag elrendezésében van. Bizonyosan tudod, édes Barátom, hogy a képzőintézeti tanítónők előléptetésénél, s azon *várfal elvi fontosságú* áttörésénél a harczsor élén a *dolog természeténél* s a *logikus rendnél* fogva a polg. isk. képzőnek kellett állania, s csak a második sorban következik az elemi isk. képző. Ezt fölösleges ugyan bizonyítgatni, de jónak látom mégis idézni egyesületünknek a nmélt. vallás- és közoktatásügyi Ministeriumhoz benyújtott két rendbeli Emlékiratát, melyek egyike így szól: «A polg. isk. tanító (tanítónő) képzőknél működő tanárok... egygyel magasabb fiz. osztályba sorolandók, mint az elemi képző tanárai». (L. a M. Tanítóképző, 1896. I—II. füzetében egyesületünk III. Emlékiratát.) A másik meg ezt mondja: «Mivel a nők a férfakkal egyenlő munkát eljesítenek, azért őket (ezekével) egyenlő díjazás illeti meg.» (L. a M. Tanítóképző 1893, évf. 443—4. lapján).

Végre a *kifejezések szabatosága* ellen van észrevételem abban a kifogásolt cikkben. A szerint ugyanis, míg az Erzsébet-nőiskola gyakorló felsőbb leányiskolájának tanítónőivel *méltányosan* bántak el, addig a Paedagogium gyakorló polg. iskolájának tanítóit egészen *méltatlanul mellőzték*. A dolog t. i. úgy áll, hogy az épen most említett tanítónői előléptetések és kinevezésekkel legnagyobbrészt oly régi mulasztások pótolattak, mely mulasztásokért oly sokszor jajdult már fel, igen helyesen, a M. Tanítóképző; másrészt a kifogásolt cikkben sürgetett tanítói előléptetések oly természetűek, hogy azok mellett sem egyesületünk tudtommal még nem szólalt fel (? Szerk.), sem az 1893-iki IV. törvény-cikkben — *expressis verbis* — támaszra nem találunk. Legfőlebb tehát *óhajítások* azok, s mint ilyeneket én is helyeslem; de ez *óhajításoknak* ez idő szerinti nem teljesítését *méltatlan mellőzés* kifejezéssel illetni egyáltalában nem szabatos.

De hogy *homályos* ne legyek, a tényeket kell elsorolnom. Az Erzsébet nőisk. felsőbb leányiskolájában ez évben részint «kineveztetett», részint «előlépett» 8 tanítónő: egy a IX. fiz. oszt. 2-ik fokozatába,

miután *tizennégy évig* (!) veszteglett a X. fiz. oszt. 1-ső fokozatán; egy a X. fiz. oszt. 1-ső, egy a 2-ik fokozatára s ez utóbbi 1899. előtt *nyolcz éven át* (!) volt segédtanítónó; öt segédtanítónó rendessé neveztetett ki s közöttük kettő 8, egy 7, egy 4 évig segédtanítónóskodott s a 8 éven át segédtanítónóként szolgáltak egyike több éven át tanította és tanítja ma is a francia nyelvet és irodalmat, valamint részben a német nyelvet és irodalmat is a *polgári isk. tanítónőképzőben*, sőt a *Polgári isk. tanítónőket vizsgáló Országos Bizottságnak* is több év óta kinevezett és működő tagja.

Míg az említett tanítónók közül csak egy emelkedett a IX. fiz. oszt. 2-ik fokáig, addig pedagógiumi 6 kartársuk közül csak egy *maradt lenni* (négy év óta van ott) ugyanazon a fokon; négy már elérte a IX. fiz. oszt. 1-ső fokát, tehát a legfelső lépcsőt, melyre az 1893. IV. t.-cz. szerint polg. isk. tanár rendszerint felhághat; sőt egy már fellépett a VIII. fiz. oszt. 2-ik fokára; tehát, s ezen csak örvendenünk lehet, áttörte ő is azt a bizonyos várfalat.

Igen ám, de recenseált czikk felemlíti a férfi tanárok ügyének támogatására, hogy azok, mint családos emberek, családot tartanak fenn. Azonban ez így kizárólag mondva *tárgyi hiba*. Mert hát a tanítónók sem idegenkednek a családos állapottól s ha mégsem érik el e céljokat: nem költi-e mégis nagyobb részök, verejtékkel megkeresett fizetésének egy részét családfenntartási czélokra? Én tudom, sokan segítyezik özvegységre jutott anyjokat, még többen taníttatják, gondozzák árvaságra jutott ifjabb testvéreiket. Az Isten áldja meg őket érte.

De nem folytatom tovább, édes Barátom, leveletem, bár tudom, hogy a tömörség és rövidség nem mindig mozdítja elő a stylus könnyen érthető voltát.

Szives üdvözlettel vagyok

Budapesten, 1900. június havában

öreg javító (corrector) barátod

Komáromy Lajos.

OKIRATTÁR.

Pártoljuk a hazai papiripart!

A vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszternek 1900. évi június hó 18-án, 231. eln. sz. a. kelt és a hazai papiripar pártolása tárgyában valamennyi iskolai hatósághoz intézett rendelete.

A kereskedelmi miniszter uralal egyetértve a hazai papirgyártás emelése végett elrendelem, hogy a rendelkezésem és vezetésem alatt álló

középiskolák, felsőbb leányiskolák, felső kereskedelmi, felső nép- és polgári iskolák, iparos és kereskedő tanonciskolák, női kereskedelmi tanfolyamok az állami, községi, társulati és magán elemi iskolák valamint az állami és községi óvóintézetek, állami tanító-, tanítónő- és óvónőképző intézetek mindegyikében csupán olyan iskolai füzetek, jegyzetfüzetek, irkák és tanzserek használtassanak, melyek hazai készítmények. Ugyancsak a hazai papírgyártás érdekében a tankönyvek engedélyezésénél kiváló figyelmet fordítok arra, hogy hazai gyártmányu papírra legyenek nyomva.

E rendelkezésem kivihetősége czéljából a kereskedelmi miniszter ur fel fogja hívni a magyar papírgyárakat, hogy rendes és állandó gyári jegyet alkalmazzanak, kizárólag hazai gyártmányu, az illető gyár védjegyével ellátott papírt használjanak s egyéb czikkeiket is alkalmas módon védjegyükkel lássák el. E védjegy, mely törvényes oltalomban részesülve, külföldi gyárak által utánozható nem lesz, a hazai iskoláknak meg fog küldetni.

Nehogy azonban a jogosult oltalommal és pártolással való esetleges visszaélés következtében a papírneműek és tanzserek ára a megengedett mértéken túl emelkedhessék, a kereskedelmi miniszter ur időről-időre összehasonlító adatokat szándékozik beszerezni a külföldön tankönyvekhez és jegyzetfüzetekhez használt papírnak árai felől s általában örködni kész a felett, hogy bármely visszaélés meggátoltassék, magam pedig az alattam álló hatóságoktól szintén félelmi jelentéseket fogok bekívanni a papír és írószerek áairól. Ily módon minden visszaélés idejekorán kideríthető és — ha szükséges — a jelen rendelet hatályon kívül helyezése által orvosolható, a hazai gyárak egymás között való versenye által különben is természetesen szabályozódó áraknak a hazai közönséget károsító felszökötése pedig megakadályozható lesz.

Reményilem, hogy ekkép a hazai papíripar hathatós támogatásban fog részesülni. Ehhez azonban minden, az iskolaügyre befolyó tényezőnek lelkes közreműködése is szükséges. Különös sulyt helyezek a tanárok és tanítók ez irányu tevékenységére. Ha a magyar tanárság és tanítóság buzditva az ifjuságot és a szülőket arra, hogy minden körülmény között hazai készítménynek adjanak elsőséget, ennek a rendeletnek fogamatot szerez, ha teszi ezt úgy, hogy hazafisága melegével fordítja igyekezetét a hazai ipar pártolására, ez által hathatós tényezője lehet az ipar egyik fontos ága emelésének és a nemzet jóléte előmozdításának.

Midőn jelen rendeletemet czimmal is közlöm, egyszersmind van szerencsém tisztelettel felkérni, hogy a főhatósága alatt álló iskolák vezetőinek, tanárainak, tanítóinak, hasonló utastásokat adni s a hazafias czélt figyelmükbe ajánlani méltóztassék.

Budapest, 1900. június hó 18-án.

Wlassics Gyula.

VEGYESEK.

Az új tanterv. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium 25389—1900. sz. magas rendeletével a revidált tantervjavaslatot egyesületünkhöz véleményezés végett leküldötte. Több oldalról nyert értesülésünk szerint leküldetett a tantestületeknek is. A központi választmány már a szeptember elején tartandó ülésen fog vele foglalkozni. Előzetes tanulmányozhatás végett láttuk czélszerűnek a javaslat közlését.

Kinevezés. A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter *Hegedüs Paula* bpesti II. kerületi állami tanítónőképző-intézeti gyakorló iskolai tanítónőt, eddigi működési körében s jelenlegi állomásán való meghagyás mellett, áll. tanítónőképző-intézeti segédtanítónővé kinevezte.

Pályázat. A budapesti II. ker. áll. elemi iskolai tanítónő- és nevelőnőképző intézetnél megüresedett zenetanítónői állásra pályázat hirdettetik.

Pályázhatnak zenetanári oklevelet szerzett tanítónők, kik a képzettségüknek megfelelő leckeórák ellátásán kívül az internátusi teendőkből való segédkezésre is vállalkoznak.

Ezen állással a XI. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő évi 1000 korona fizetés és teljes ellátás élvezete van összekötve.

A kellően felszerelt kérvények szolgálatában állók részéről a felettes hatóság útján, különben közvetlenül *folyó évi július hó 31-ig* küldendők be a budapesti fő- és székvárosi királyi tanfelügyelőségnek.

Budapesten, 1900. évi június hó 14-én.

Pályázat tanfolyamhallgatói állásra. A siketné mák váci királyi országos intézetében, az 1900. 1. tanév elején 6 tanfolyamhallgatói állás lesz betöltendő. Pályázhatnak oly 30 évet be nem töltött nőtlen emberek, kik elemi vagy polgári iskolai tanítói vagy ennél magasabb oklevéllel bírnak. Elsőbbségben részesül az, ki a tanítás terén gyakorlati eredményt is tud már felmutatni és a német vagy francia nyelvben jártas. Kötelezettsége: a két évig tartó elméleti és gyakorlati képzés idején a siketné mák, vakok és képezhető hülyék tanítás- és nevelés módját tanulni. Javadalmazása az első évben 480 korona és az intézetben teljes ellátás. A második évben valamely gyógypedagógiai intézethez való berendeltetés esetében, néptanítói fizetés (800 korona és megfelelő lakpénz). A vizsgálat sikeres kiállása esetén alkalmaztatásra kilátás valamelyik hazai gyógypedagógiai intézetben. Az eddigi működést igazoló okmányokkal és esetleg más okmányokkal felszerelt kérvény a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz czímezve, legkésőbb *folyó évi július hó 25-ig* benyújtandó az alulírt igazgatósághoz. Vác, 1900. május 28. *Borbély Sándor* s. k., sn. int. igazgató.

Dadai Oláh Károly. (1841—1900.) A nagy-kőrösi és dunamelléki ev. ref. tanítóképzőt s általában a magyar református ének- és zeneügyet nagy veszteség érte: Dadai Oláh Károly ének- és zene tanár, zeneszerző és tudós, f. évi június 12-én, este 9 órakor rövid szenvedés után meghalt!

Született Szatmárt 1841-ben. Tanult a szatmári ref. gimnáziumban, majd a debreczeni ev. reform. főiskolában. Már szatmári tanuló korában sokszor fungált a templomban az orgonista helyett s Debreczenben is tág tér nyílt éneklő s zeneművelő hajlamának. A *temető-diákból* orgonista-segéd és segédkántor lett (az öreg Garbóczy mellett). Majd a híres *id. Szotyori Nagy Károlynak* segédkezett és ennek magán-konzervatóriumában szorgalmasan készült *zenetróli* és zene tanári pályájára.

Mondhatni még gyermekifjú volt, midőn a derecskei kis gimnázium (mely azóta megszűnt) énektanárává megválasztották. Onnan pályázott Nagy-Kőrösre, hol 1864-ben tanítóképző-intézeti rendes-, és főgimnáziumi segédtanárrá megválasztatott s hol országos híré zenedudóssá s tanárrá nőtte ki magát. Mint író, elsőben a *«Zeneszeti Lapok»*-nak volt levelezője, belmunkatársa, hol több kritikai, zenepedagógiai czikke jelent meg. Dolgozott még az *«Apollo»* című zenefolyóiratba, melyben több népdala, elő- és utójátéka orgonára, majd chorálok férfihangra — jelentek meg tőle. *«Száll a felhő»* című népdalát az *«Orphaeus»* zenefolyóirat első díjjal jutalmazta.

Önálló munkái: *«Templomi és temetési karénekek»* I. füzete 1875-ben, II. füzete (Sz. Nagy Józseffel) 1866-ban; — *«Egyházi énektára»* 1878-ban; — *«Orgona-építészet története»* 1880-ban; — *«Gyakorló könyvének»* első kiadása *«a népiskolai énektanításhoz»* szintén 1880-ban jelent meg. — 1883-ban *«Énekgyakorlatokat»* adott ki *Charpentier* és *Palmeron* után. — 1884-ben *«Rövid vezérfonalat»* írt *«a népiskolai énektanításhoz»*. — 1885-ben *«Egyházi énektárának»* 2-ik kiadása hagyja el a sajtót. Műveinek egynémelyike azóta is ért kiadást.

Lelkiismeretes és buzgó, sőt majdnem túlbuzgó és igen sikeres tanár volt. Szerette az ifjúságot! Igyekezett annak anyagi jólétét is előmozdítani. Nagy Lászlónak, az önvédelmi harcz után feltámadt nagy-kőrösi ev. ref. tanítóképző első igazgatójának emlékére ösztöndíj-alapítványt gyűjtött; mesterétől, *id. Szotyori Nagy Károlytól*, két szép alapítványt szerzett ösztöndíjjul és tápintézeti segélyezés végett. 6 év előtt őt is megjubiláltuk s mint érdemli, nevét is alapítvány örökíti. Jó barát, szerető férj és családapa volt.

Id. Ábrányi Kornél *«A magyar zene a 19-ik században»* című műve 661-ik lapján így méltatja Oláh Károlyt: *«Oláh Károly nagy-kőrösi képezdei tanár, hosszú évek során át a protestáns egyházi énekek, chorálok, temetési gyászdallamok összegyűjtése és kiadásának volt példás szorgalmú és alapos tudásu apostola . . . . Azoknak a dallamoknak, melyek oly szoros kapcsolatban állanak a magyar dalirodalom kifejlődésével. Számos munkát végzett, egyszersmind nemzetit és vallásérzületit.»*

Utolsó útját is az énekügyben tette Budapestre. A hazai német reformátusok templomi énekes könyvének revíziója tárgyában járt fent mint szakértő . . . Pár nap mulva meghalt . . . Megható temetése volt . . . Sirjánál gyerekkori barátja siratta el, H. Kiss Kálmán, igazgató.

Halász Ferencz címz. osztálytanácsost, Ő Felsege, a király, valóságos min. osztálytanácsossá nevezte ki. Halász Ferencz az elemi népiskolai tanítói diplomával kezdte meg pályafutását és saját erejéből küzdötte fel magát mai magas állására. Mint beregmegyei, majd hevesmegyei tanfelügyelő s a közép-pontban is, mint miniszteri hivatalnok, az állami népiskolák terjesztése és fejlesztése terén fáradozott leginkább s ért el gazdag sikereket. Ő szervezte a gazdasági ismétlő-iskolákat és sokat tett az állami népiskolai tanítók anyagi helyzetének javítása érdekében. Mint pedagógiai író a szervezeti kérdések fejtegetése körül fejtett ki nagy tevékenységet. Az állami népiskolai tanítók orsz. egyesülete fényes ünnepet rendezett Halász Ferencz számára azon alkalomból, hogy valóságos osztálytanácsos lett s hogy most töltötte be tanügyi munkásságának 30-ik évét. Számos tanítóegyesület fejezte ki iránta való rokonszenvét. A tanítóképző tanárok orsz. egyesülete részéről Nagy László tartotta az üdvözlő beszédet.

Dr. Neményi Imre, kir. tanfelügyelőt a miniszter miniszteri titkárrá nevezte ki, ugyanakkor Ő Felsege a király számára a miniszteri osztálytanácsosi címet és jelleget adományozta. Ezt a kinevezést és kitüntetést a pedagógiai körök közmegelegedéssel fogadják, mert Neményit általában komoly, munkás és tehetséges embernek ismerik. Egész pályafutása az öntudatos célratörékvés jellegével bír. Mikor a középiskolát elvégezte, a Pedagógiumba iratkozott be s letette az elemi s polgáriskolai tanítóképesítő vizsgálatot, a mely ténye azt bizonyítja, hogy igazi hivatás vonzotta őt a népoktatás ügyéhez. Majd megszerezte a lehető legnagyobb elméleti készültséget, a melylyel fiatal ember pályájához kezdhet. A tud. egyetem rendes hallgatója lett, megszerezte a középiskolai tanári oklevelet, sőt a nyelvtudományokból a tudori címet is. De az iskolai adminisztráció terén is ritka bő tapasztalatot szerzett. Igazgatta Szerajevóban az ottani osztrák és magyar iskolákat, a lipótszentmiklósi és az ujbpesti polgári leányiskolákat, majd kir. tanfelügyelő lett és egyik alföldi megyénk, Csongrád megye népiskolai ügyének vezetését bízták reá. Hogy mindenünnen, a hol működött, valóban szerzett élénk impressziókat, mutatja pedagógiai irodalmi munkássága. Önállóan megjelent pedagógiai művei: *Néhány szó a leánynevelésről*; *Az eltévesztett irány*; *Leányoktatásunk fogyatkozásai*. Szakműveltségéről iskolai könyvei tanúskodnak: *Magyar alak- és mondattan*; *Szerkezet-, irány- és költészetten*. Örök becsűek a magyar pedagógiai történelem körébe eső művei: *Apáczai Csere János mint pedagógus* (1893); *Szemelvények Apáczai Csere János műveiből* (1900). Ezen művei tetemesen hozzájárulnak Apáczai működése értékének kellő méltatásához és felderítéséhez. Neményi életéből az agitatórius szellem és képesség sem hiányzik, szerkesztett két ízben társadalmi lapot, a *Tátravidéki Híradót* és az *Ujbpesti Közlönyt*. Sokoldalú, az ország legkülönbözőbb vidékein szerzett tapasztalatok

alapján szerzett meggyőződésből híve a népoktatás államosításának s ez irányban csongrádmegyei tanfelügyelő korában országos mozgalmat indított. Ilyen előkészület után lépett a közoktatási miniszteriumba, a hol a tanítóképzési osztályban nyert alkalmaztatást. E helyzetében őszinte, igazmondó természetével, szerény és nyájas modorával tiszteletet és rokonszenvet tudott maga számára a vele érintkezők részéről biztosítani. Neményi most lépett élete delébe, 40 éves. Reá még nevezetes szerep vár népnevelésünk terén. Üdvözljük!

A kassai róm. kath. tanítóképző-intézet vezetésében nevezetes változás állott be. *Erdődi János* a képző eddigi igazgatója, kiváló pedagógiai író, az igazgatói teendők ellátásától végleg megvált s helyébe igazgatónak *Herchl János*, ugyanez intézet jeles tanára, neveztetett ki.

Dezső Géza. Dezső Lajos sárospataki állami tanítóképző-intézeti igazgatót, köztisztviselőben és szeretetben álló kiváló pedagógusunkat, súlyos csapás érte. Hőn szeretett fiát, Dezső Géza pénzügyi fogalmazó gyakornokot, élete virágában, 24 éves korában elragadta a könyörtelen halál. Az Úristen mindenható kegyelme enyhítse a lesújtott szülők vérző fájdalmát!

A polgáriskolai tanítóképző tanárok előléptetése. (Csak most van módunkban a polgári képzőkben történt előléptetések teljes jegyzékét közölni.) A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1900. április 29-én kelt rendeletével

kinevezte özvegy Szarvas Gábornét, Sebestyén Gyulánét és Berta Ilonát, az Erzsébet-nőiskola polg. isk. tanítónőképzőjénél alkalmazott rendes tanítónőket ugyanoda a VIII. fiz. oszt. 3. fokozatába rendes «tanárokká»; továbbá az Erzsébet-nőiskolával kapcsolatos fels. leányiskolához Polereczky Jolán rendes tanítónőt a IX. fiz. oszt. 2. fokozatába; Tócsék Helén, Pákh Berta, Barkáts Mária, Jausz Jozsefn és Boch Ida segédtanítónőket a X. fiz. oszt. 3. fokozatába rendes tanítónőkké.

Ugyanazon napon kelt miniszteri f. rendelet *előléptette Dr. Kiss Áron és Sebestyén Gyula* igazgatókat a VII. fiz. oszt. 1. fokozatába; *Lázárné Kasztnér Janka* igazgatót ezen fiz. oszt. 2. fokozatába; *Dr. Hermann Antal* címzetes igazgatót a VIII. fiz. oszt. 1. fokozatába; *Csemez József, Trombitás Gyula és Koch Ferencz* rendes tanárokat ezen fiz. oszt. 2. fokozatába; *Tordai Graill Erzsé* és *Pischl Ida* rendes tanítónőket a X. fiz. oszt. 1., illetve 2. fokozatába.

Ítélet a kolozsvári képző ügyében. A kolozsvári tanítóképző ifjúságának és igazgatójának konfliktusa ügyében a vallás- és közoktatásügyi miniszter meghozta a döntést. A kolozsvári lapokból közöljük a következő ítéletet:

1. Orbók igazgató hibátlannak nyilvánítatik az anyagiak kezelése körül emelt vádakkal szemben.

2. Orbók igazgatónak az ifjúsággal való bánásmódja tapintatlannak jelentvén ki, jövőre hasonló eljárástól feltétlen tartózkodnia kell; tekintettel azonban az internátusi rendtartás körül kifejtett érdemeire, állásába visszahelyeztetik julius elsejétől kezdődőleg.

3. Az ifjúság, miután indokolatlan panaszokkal élt, az intézetet zendülés-szerűleg elhagyta, s evvel az előírt szabályokat és törvényeket áthágta, különböző fokozatok szerint büntetetik. Tizenegy növendék, IV. évesek, büntetésképen csak karácsonykor tehetik le a képesítésvizsgát. Egy IV. éves növendék egy évre visszavetettet. Egy növendék az intézetből végkép kizáratik.

Ezeken kívül összbüntetésképen minden növendéknek az évi eredményről szóló bizonyítványban előtüntetett magaviseleti osztályzata, egy klasszifikálási fokkal lejjebb szállítatik. A jövő tanévben visszaléphetnek ugyan az intézetbe újjól, de három hónapon belül, minden kedvezmény elvonatik tőlük. («Ujság».)

Ezt kiegészítjük még a következő adatokkal, a melyeket az «Ellenzék» közölt.

A fegyelmi vétségek megállapításánál 16 növendék teljesen ártatlannak nyilvánított, 4 egyszerűen megintetett, 23 pedig megdorgáltatott; három óra ösztöndíjától felfüggesztetett 60, kiknek erkölcsi osztályzata is egy fokkal lejjebb szállítatott; a negyedévesek egy része egy fél évre, egy pedig egy évre visszavetettet a tanítóképzéssel. Ezek is azonban negyedévi osztálybizonyítványuk alapján jogosítva vannak tanítói állás elfoglalására, csak véglegesítésök marad függőben oklevelük megszerzéséig. Hadkötelezettség tekintetében is megnyerik a szokott kedvezményt.

Ezt az ítéletet a részletes indokolással együtt Kozma Ferencz, kolozsmegyei tanfelügyelő, június 17-én hirdette ki az ifjúságnak.

Sajnos, az ügy az ítélet meghozásával és kihirdetésével nem fejeződött be. Annak erős visszahatása mutatkozott az ifjúságnál, a kolozsvári sajtóban és társadalomban. Az ifjúságot az ítélet igen elkésértette. Azon gondolkoztak, hogy ők maguk, vagy a szülők által a képviselőház elé viszik a ügyet, nemkülömben ígyekeztek egymást rábírní arra, hogy a képzőbe többé vissza ne térjenek stb. Támogatta őket ebbeli mozgolódásaikban az egyik kolozsvári napilap (Ujság). Általában élénk vita folyt az esetről a kolozsvári lapokban és társaságokban pro et contra nem kevés elkeseredéssel és animositással. A hullámok akkor csendesedtek, midén az ifjúság eltávozván az intézetből, a képző kapuit az iskolai évre bezárták.

A mit mi e pillanatban leginkább érzünk, az aggodalom a képző sorsa iránt. A kolozsvári képzőnek, Erdély középponti képzőjének, fontos nemzeti kulturmissiója van. Az ő tekintélyének megcsorbulása, működésének megbénulása érzékeny csapás az állami tanítóképzés nimbuszára, a nemzeti népiskolai ügy erősödésére, a mi nagy baj különösen Erdélyben, a hol annyi az ellensége a magyar nemzeti ügynek, mint a fűszál. A kolozsvári képző országos fontosságú kulturintézmény s annak minden baja fejszecsapásként hat a magyar népoktatásra. Szent érdekek követelik tehát mindazon tényezők lelkes együttműködését, a melyek hivatottak és alkalmasak reá, abban az irányban, hogy ennek a sokat sanyargatott képzőnek ügye a rendes mederbe, sőt egy nagyobb szabású és biztos fejlődés útjára terelődjék. Első sorban a tanügyi kormánynak feladata, mint a melyen a teljes felelősség nyugszik s a hatalmat gyakorolja,

intézkedéseivel a bajok gyökeréig hatolni s mindent elkövetni, hogy a mostani igazgató brutális, az ifjakat mélyen lealázó, végtelékig hajtó nevelési módszere megszűnven, az intézet vezetése olyan legyen, a mely egyaránt képes a tanárkart, az ifjúságot, a társadalmat a szent czél javára lelkes munkásságra, odaadó együttműködésre indítani. De kérjük az erdélyi s különösen a kolozsvári társadalmat is, ha ugyan szavunk odáig eljut, hogy ajándékozza meg ez intézetet továbbra is meleg szeretetével, jótékony bizalmával s gyámolítsa azt nemes hivatása elérésében. Kérjük a kolozsvári sajtót is, hogy ha ítéletében, kritikájában nem is gyakorol vétekszámba menő elnézést, de tegye azt oly hangon s formában, a mely megmenti az intézet beléletét a káros izgattatásoktól, az ifjúságot az ingereltetéstől, a mely a viharok elhárításán és nem növelésén fáradozik. De talán nem veszi illetékelen beavatkozásnak a tisztelt tanári testület, ha megemlíti, hogy a legfontosabb, legnemesebb, legközvetlenebb szerep a képző nyugodalmas működésének megszilárdítása, jó hírvenének visszaállítása körül a tanári testületnek jut. Hasson oda bölcs tapintatosságával, okos szigorúságával, atyai szeretetének melegével, hogy az ifjúság súlyos vétségének belátására jutván, maga törekedjék leginkább a rajta és az intézeten esett foltot megtisztítani, komoly munkájával, illedelmes magaviseletével és lelkes törekvéseivel a durva csorbát kiköszörültni. Gondoljon az ifjúság azokra a régi tanítói nemzedékekre, a melyek az intézetben élve s onnan kikérülve, becületet, jóhírnevet szereztek ez intézetnek, s a népiskolai ügy lelkes és buzgó apostolaiává váltak s szeretettel gondolnak ma is az alma máterre, s kedélyüket bizonyára mélyen érinti, sötét fellegbe borítja annak meghurczoltatása.

Egy francia pedagógus a mi kiállításunkról. Az az üdvös kezdés, hogy Magyarország mint önálló, független állam jelenjen meg a párisi nemzetközi kiállításon, hasznos gyümölcseit immár kezdi meghozni: a művelt külföld, különösen a francziák figyelmét ránk, gazdasági és művelődési előhaladásunkra terelte. A francziákat közoktatási kiállításunk, úgy látszik, meglepte s kezdenek bennünket kulturállamnak nézni. A Néptanítók Lapjában olvassuk, hogy egy kiváló francia pedagógus, *Comte Felix*, a franciaország. közoktatási tanács tagja, cikket írt az *Union Pédagogique*-ba a magyar közoktatási kiállításról, a melyben rokonszenvesen és helyes adatok alapján ismerteti a népoktatási viszonyokat Magyarországon s dicsérőleg szól az elemi népiskolák kiállításáról. De leginkább kiemeli a tanítóképző-intézetek kiállítását. Az ismertetésnek ezt a fejezetét egész terjedelmében közöljük a Néptanítók Lapja 25. száma után:

«A tanítóképző-intézetek kiállítása *különös figyelmet érdemel.* Ime mindenek előtt a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének kiállítása, a mely az egyesület tagjainak nagy munkásságáról tesz tanúságot s mely minden tekintetben dicséretre méltó. Számos aquarell és fénykép híven mutatja be a budapesti, kolozsvári, temesvári stb. tanítóképző-intézetek épületeit és berendezéseit, a melyekért elismeréssel kell adóznunk. Tanulmányozásunk után kimondhatjuk, hogy ez intézetek semmit sem irigyelhetnek a mi hasonló legjobb intézeteinktől. Tanári szoba, tanácskozó terem, könyvtár, díszterem, tanterem, vegytani, természettani

és természetrajzi szertárak, zeneterem zongorával és orgonával, munkatermek, rajztermek, ebédlők, fürdőszobák, hálótermek stb., semmisen hiányzik ezekből az intézetekből és minden terjedelmes, kényelmes fölösleges lukszus nélkül, jó ízléssel és czélszerűen berendezve. A tanulók, nagy számban kiállított kartográfiai, rajz-, számtani és egyéb munkálataik után ítélve, *jó oktatásban részesülnek ezekben az intézetekben.* Egy érdekes részlet. Minden tanulónak vagy hegedűt vagy harmóniumot kell tanulnia s ezen felül kézügyességi és gazdaságtani oktatásban is részesül. *Ily módon és irányban a jövődő magyar tanítók nevelése lényegesen emelni fogja az elemi iskolák színvonalát.»*

Ehhez hozzáfűzzük azon értesülésünket, hogy a nemzetközi bíráló bizottság a magyar népoktatási kiállítást első rangú kitüntetésekben részesítette.

Ez az elismerő, mondhatnám magasztaló dicséret jóleső öntudattal töltheti be minden magyar tanítóképző tanárnak, de különösen azoknak keblét, a kik kiállításunk létrehozásában tevékeny részt vettek. Ime, a kitartó, lelkes munka kedves virága!

Továbbképző tanfolyam tanítók számára. A vallás- és közoktatásügyi miniszter elrendelte, hogy a *bajai állami tanítóképző-intézetben* a tanítók számára július hónapban rendkívüli továbbképző tanfolyam tartassék. A kurzus július 5-től 28-ig tart és a résztvevő tanítók ingyen ellátásban, lakásban és élelmezésben részesülnek. A tanfolyam tárgyai: *népiskolai nevelés- és oktatástan, tapasztalati lélektan, a magyar nyelv és a hazai történelem.* A legközelebbi számban részletes leírását fogjuk adni ennek a tanfolyamnak, a melyet most csak jelzünk, mint nagyfontosságú kezdést a tanítók továbbképzése, tudományos és szak-készültségének továbbfejlesztése, az újabb pedagógiai eszmék, vívmányok elterjesztése érdekében. Üdvözljük a tanügyi kormányt és a bajai képző derék tanárait, kik a tanítók továbbképzése legalkalmasabb módjának életet adtak. Szívünkben kívánjuk a teljes sikert, hogy a tanügyi kormány az első sikeren felbuzdulva e tanfolyamokat állandósítsa és általánosítsa.

Tanítóképző-tanárok a jénai pedagógiai kurzuson. A vallás- és közoktatásügyi miniszter az ideai állami költségvetésbe a tanítóképző-tanárok külföldi tanulmányújtjaira felvett 2000 koronát oly módon értékesíti, hogy öt tanítóképző-tanárt egyenként 300 korona segélyvel kiküld a jénai egyetem mellett fennálló világhírű szünidei pedagógiai tanfolyamra. A kiküldött tanárok a következők: *Boga Károly* (Déva), *Krausz Sándor* (Temesvár). *Nagy László* (Budapest), *Párvy Endre* (Znióváralja) és *Pethes János* (Csurgó). A kiküldött tanárok valamennyien jeles képzett pedagógusok, a kik a kormány által nyújtott alkalmat arra is felhasználják, hogy Németország néhány tanítóképzőjét s esetleg a párisi világkiállítást is meglátogassák.

Kirándulások. Tanítóképzőink nem csak szóval, de tettekkel is mutatják, hogy a kirándulásokat üdvös tényezőknek tartják az ifjuság kiképzésében. Újabban három nagyobb kirándulásról kaptunk tudósítást. A *győri* áll. tanítóképző tanárcara Bécsbe rendezett nagy iskolai kirándulást, útközben Pozsonyt

is meglátogatják. A budai áll. elemi képző pedig Észak-Magyarországban, Miskolczon, Dobsinán, Iglón, a Vág völgyén, Modoron, Pozsonyon keresztül tett nagyszabású körútat. A máramarosszigeti képző pedig Galicziába rándult át. Mindhárom kirándulás leírását a hely szűke miatt csak a jövő füzetben adhatjuk.

A városok a népoktatásról. A városok küldöttei május 28-án és 29-én kongresszust tartottak, a melyen szóba kerültek a városok közigazgatási és kulturális ügyei is. Ez ügynek előadója *Tibor* Károly székesfehérvári ügyvéd volt, a ki a *kisdedővökről* azt javasolta, hogy azok továbbra is a társadalom és a városok kezében maradjanak. A népoktatás ügyében a következő indítványt terjesztette elő: *A népiskolák és ezekkel kapcsolatban a tanítókat és tanítónőket képező iskolák az egész vonalon államosítandók.* A tárgyalás folyamán *Debreczen* város azt a distinkciót kívánta tenni, hogy úgy a népoktatás, mint a tanítóképzés megahagyandó a hazafias felekezetek kezében, de nem a nemzetiségi tendenciát szolgáló felekezetek népoktatása és tanítóképzése. *Abrahám* debreczeni küldött hajlandó volt oly megoldásba belemenni, hogy a népoktatás a szükség és lehetőség határai között államosítandó. *Hofbauer* marosvásárhelyi főjegyző a népoktatás radikális és teljes államosítása mellett van. *Bulyovszky* szintén azt hirdette, hogy a népnevelés állami föladat. *Salacz* Gyula tízes szóval ugyan e szellemben beszélt. *Aidinger* pécsi képviselő erős híve az állami népoktatásnak s ezt az elvet első sorban a városokban kívánja érvényesíteni. A kongresszus kimondta erre a népoktatás és tanítóképzés államosításának szükséges voltát.

Kívánták továbbá a középiskolák, állami polgári és felsőbb leányiskolák szaporítását, az egyetem decentralizációját, a kegyúri jog megszüntetését.

Tanítónő-képző a fővárosban. Mint a Magyar Nemzet értesül, bevégzett dolog, hogy a Fröbel-féle óvónő-képző állami tanítónő-képzővé alakul át és első osztálya szeptemberben megnyílik. A tanítónő-képzővel párhuzamban az óvónő-képző is fennáll, melyben a 4. év végén vizsgát is tehetnek azok, a kik a tanítónői oklevél mellett az óvónőképzőit is meg akarják szerezni.

Tanári jubileum. Sarlós-Boldogasszony napján, júl. 2-án ünnepelték Egerben *Böhm* János dr. t. kanonok, teológiai és képzőintézeti tanár 25 éves jubileumát tanítványai. A teológiai tanárkar s a volt növendékek nevében *Ambrus* István dr. szép beszéd kíséretében remek diszalbumot és gyönyörű kivitelű feszületet nyújtott át az ünnepeltnek, a tanítóképző intézet részéről pedig *Babik* József igazgató üdvözölte. Mi is szívből üdvözöljük t. kartársunkat a tanítóképzés javára kifejtett sikeres és buzgó működéséért.

Felülfizetők a hangverseny alkalmával. A kolozsvári tanítónőképzőintézetnek a Tanítók Házára adott hangversenyén a következő felülfizetések történtek, a melyeket ezennel köszönettel nyugtázok. *Kovács* János 9 kor., *N. N.* 6 kor., *Guzsvenicz* Vilmos 4 kor., *Iszákne* 2 kor., *Pallós* Albertné 2 kor., *Pallós* Albert 2 kor., *Nagy* József 2 kor., *Wagner* Juliska 2 kor., Felsőbb leányiskola 2 kor., *Somogyi* J. 2 kor., *Kozma* Ferencz 1 kor., *Dékány* Mihály 1 kor.

Németh Sándor 1 kor., Sólyom János 1 kor., B. J. 1 kor., Orosz István 1 kor., Deák J. 1 kor., Karácsony 1 kor., Köveskúthy J. 1 kor., Lazarics J. 1 kor., Nagy László 1 kor., Kibédy Lajos 1 kor., Mezza Lajos 1 kor., Párvy Endre 1 kor., Répai Dániel 1 kor., Jankó László 1 kor., N. N. 1 kor., N. N. 1 kor., N. N. 1 kor., N. N. 1 kor.

Az egész bevétel 221 korona, költséglevonás 21 korona, tiszta jövedelem 200 korona, melyet a kolozsmegyei ált. tanítóttestület által a Tanítók Háza javára tett alapítványi összeg törlesztésére a helyi gyűjtő-bizottság pénztárosának, Sólyom János tanárnak átadtam.

1900. június 27.

Felméri Albert.

Köszönet. Szeretett egykori tanítványaim által közelebből történt megtiszteltetésem alkalmából oly nagy számmal kaptam igen szívélyes és engemet igen kitüntető üdvözléseket az ország minden részéből úgy egyesek, mint testületek részéről is, hogy azokat most külön-külön megköszönni képtelen lévén, a t. szerkesztőség szivességéből, ily úton fejezem ki mindazoknak, kik engemet ezen rám nézve feledhetetlen napon üdvözleteikkel fölkeresni, megtisztelni sziveskedtek, az én legmelegebb hálás köszönetemet.

Gyertyánffy István.

A lavina. Nőtt-nőtt ez a szám, mint a lavina. A mult füzet megjelenése óta felmerült események, a Gyertyánffy-ünnep, a közgyűlés, a közoktatási tanács tanterv-munkálata, mint hatalmas hógörgetegek tapadtak egymásra s most oly testes füzet kerül t. olvasóink kezébe, a mely példátlan a havi folyóiratok történetében. Tíz és félívet, összesen 164 oldalt tesz ki a jelen füzet tartalma. Kivánjuk, hogy ez a szám, mint hatalmas patak ömöljön bele a tanítóképzés folyamába; kivánjuk, hogy a tisztelt kartársaknak legyen a vakációban elég nyugodalma és türelme e füzetet végig olvasni. A szerkesztő pedig hálás köszönetét fejezi ki *Sztankó Béla* főtítkárnak, a ki a füzet összeállításának fáradságos munkáját vele megosztotta.

Kimutatás

az 1900. évi május 25-étől 1900. június 25-éig befolyt tagsági díjakról.

1900-ra: Haller József, László János, Szabó József, Slajcho Mihály, Nagy József, Hollós Károly, Ferenczy Izabella (8—8 kor.)

1900 I. félévre: Sztodolnik János (4 kor.)

Budapest, 1900 június hó 25-én.

Horvay Ede,
egyes. pénztáros.

Tekintetes Igazgató úr!

Dr. Neményi Imre lendülettel és szívhezszólóan megírta a legnagyobb magyar pedagógusnak, Apáczai Csere Jánosnak életrajzát és egybegyűjtötte Apáczai pedagógiai munkáinak legértékesebb és soha el nem évülő becsü gyöngyeit.

E munka

Szemelvények

Apáczai Csere János Pedagógiai munkáiból

ezímmel alulírott könyvkiadó czégnél megjelent és 1 korona árban kapható.

Ahhoz a magasztos hivatáshoz, mely a nemzet jövő reményének az ifjuságnak nevelésében a leendő tanítói generációra vár, a tanítójelöltek és tanítók sehonnan nemesebb idealizmust és önzetlen lelkesedést nem meríthetnek jövő életpályájukhoz, mint Apáczai Csere Jánosnak életéből és munkáiból.

Ezen felfogásból kiindulva és abban a meggyőződésben, hogy e munka kiadása által hasznos szolgálatot teszünk a magyar tanító és nevelőképzésnek, van szerencsénk a szó alatt levő könyvet oly kérelemmel tekintetes Igazgató úrnak szives figyelmébe tisztelettel ajánlani, hogy abból az intézet növendékei között jutalomképpen leendő szétosztás végett nagyobb számú példányt megrendelni sziveskedjék.

Fogadja tekintetes Igazgató úr mély tiszteletünk kifejezését.

Budapest, 1900. évi május hó 19-én.

Singer és Wolfner
könyvkiadóhivatala.